

(25)

4
H
-
7
c

Ms

No

265

An English-written Manuscript of very great
beauty of about 1385 A.D.

For Mostyn

(26)
catalogued

GLODDAETH LIBRARY.

YALE
MEDICAL LIBRARY

HISTORICAL LIBRARY

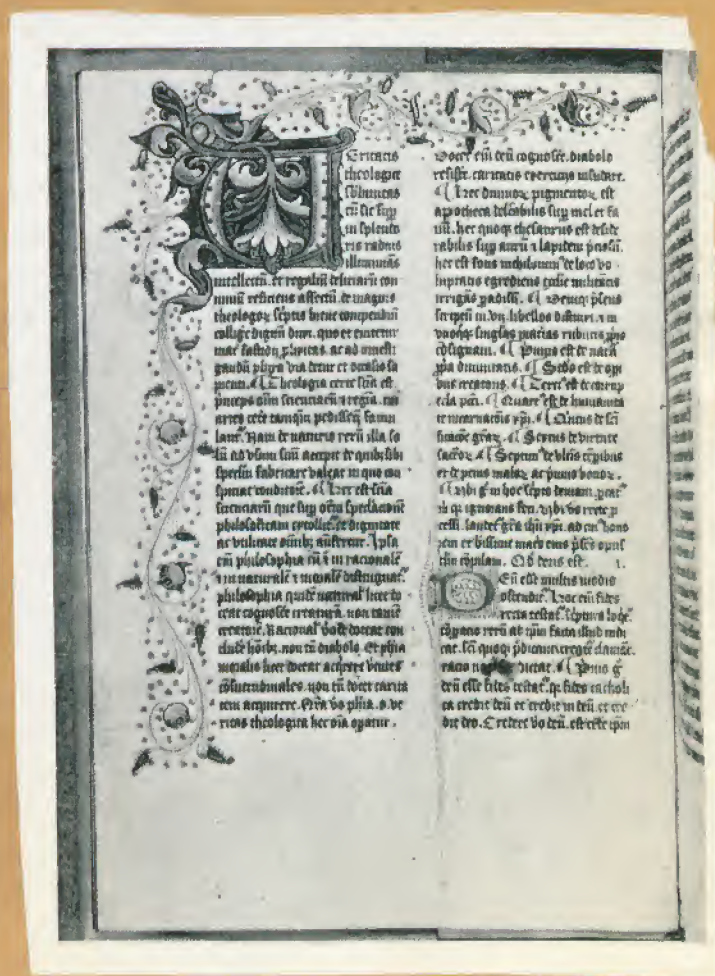
The Gift of

JOHN FARQUHAR FULTON

Compendium veritatis theologicae, MS. on Vellum [English XIV. Cent.], beautifully written in neat **Gothic Characters**, double columns, on 144 leaves (11½ by 7½ in.), 33 lines to a page, Chapter Headings in red, has at beginning a large ornamental initial in colours on a burnished gold ground, also numerous large and small initials in blue and red, some with ornamental borders, A FINE EXAMPLE

*Compendium Veritatis Theologicae.
Small Folio 208 pages on Vellum
with illuminated Chapter-heads in
initials & borders.*

Manuscript

30

van It

Incipit tabula sup cōpen
dūū vitatis theologicē

Quod deus est.	1.
Quod unus deus est.	2.
Qd om̃i solū p̃ncipium est.	3.
Quod pater est.	4.
Quod filius est.	5.
Qd filius ymago p̃ris est.	6.
Quod sp̃s sanctus est.	7.
Qd sp̃s sc̃s amor p̃ris i filij est.	8.
Quod sp̃s sc̃s caritas ē i donū.	
et quib; modis tam̃ est.	9.
Qd in trinitate p̃sonarū est unitas essencie.	10.
Qd multiplex trinitas est.	11.
Qd equalitas p̃sonarū est.	12.
Qd in essentia i p̃sona dīa est.	13.
De immensitate dei.	14.
De incōprehensibilitate dei.	15.
De infinitate dei.	16.
De incommensurabilitate dei.	17.
De incommutabilitate dei.	18.
De simplicitate dei.	19.
De excellētia dei.	20.
De nominib; dei.	21.
De nomib; dei.	22.
Qd deus ineffabilis est.	23.
De itēis in libro vite.	24.
De appropatis diuinis p̃sonis.	25.
De potencia dei.	26.
De miraculis dei.	27.
De scientia dei.	28.

De p̃destinatione dei.	30.
De p̃sca et rep̃batione.	31.
De voluntate dei.	32.
De iusticia dei.	33.
De misericordia dei.	34.
C apla libri sc̃di.	
De rerū creatione.	1.
De distincōe creat̃ar i gērali.	2.
De distincōe orbū tam celestium qm̃ elementorū.	3.
De nat̃a celoz et sup̃iorū corporū.	4.
De natura stellaz in cōmuni.	5.
De luce.	6.
De planetis in specie.	7.
De quattuor elementis.	8.
De ināssione aeris.	9.
De tēpore et etatibus.	10.
De angelis in cōmuni.	11.
De distincōe celestū ierar̃chiar.	12.
De p̃petatib; angeloz in cōi.	13.
De p̃petatib; i officiis ordinū.	14.
De cognicōe i motu angeloz.	15.
De placidib; angeloz.	16.
De confirmacōe angeloz.	17.
De custodia angeloz.	18.
De locutione angeloz.	19.
De nōib; angeloz.	20.
De casu angeloz.	21.
De speciali casu demonis.	22.
De locali casu diaboli.	23.
De restauracione angeloz.	24.
Qd p̃cū diaboli sit irremissibile.	25.
De p̃petatibus demonū.	26.

De malicia diaboli contra nos.	21.
De lucifero specialiter.	28.
De anima quod sit secundum diffinitionem.	29.
b Quod sit anima secundum nomen.	31.
a Quid sit anima secundum rem.	30.
De triplici anima.	32.
De potentis anime vegetabilis.	33.
De potentis apprehensionis anime sensibilibus.	34.
De particularibus sensibus.	34.
De sensu communi.	35.
De ymaginacione.	36.
De estimativa.	38.
De fantasia.	39.
De memoria.	40.
De vi sensibili motiva.	41.
De potentis anime rationalis.	42.
De divisione potenciarum.	43.
De potentis cognitivis.	44.
De modo cognoscendi res.	45.
De intellectu agente et possibili.	46.
De intellectu speculativo et practico.	47.
De ratione et partibus eius.	48.
De potentis anime motuus.	49.
De voluntate.	50.
De sindereli.	51.
De conscientia.	52.
De operibus anime.	53.
De quantitate anime.	54.
De immortalitate anime.	55.
De libero arbitrio.	56.
De natura corporis humani.	57.
De physionomia.	58.
Regule generales physionomie.	59.

De coto homine.	60.
De peccatis hominis.	61.
De primis peccatis.	62.
De preceptis et decretis.	63.
De paradiso.	64.
De casu primi hominis.	65.
De ordine temptationis.	66.
Alphabeta libri terti.	
D e malo in genere.	1.
De peccati diffinitione.	2.
Quid sit peccatum secundum rem.	3.
Quid sit peccatum secundum nomen.	4.
De origine peccati.	5.
De divisione peccati.	6.
De effectu peccati.	7.
De corruptione modi spiritus et ordinis.	8.
De peccato originali secundum rem.	9.
De peccato originali secundum nomen.	10.
De primis motibus.	11.
De morosa delatione et offensa in peccatum.	12.
De peccato veniali.	13.
De effectu peccati venialis.	14.
De causis peccatorum.	15.
De septem vitiis capitalibus.	16.
De superbia.	17.
De invidia.	18.
De ira.	19.
De accidia.	20.
De avaricia.	21.
De gula.	22.
De luxuria.	23.
De septem vitiis que sunt mortalia vel venialia.	24.

De p[er]t[ur]b[ati]o[n]e in sp[iritu]m sanctu[m]. 23.
Enu[n]ciatio peccato[r]u[m]. 24.

Capitula libri quarti.

De incarnatione xpi. 1.
De missione angeli ad v[ir]ginem. 1.
De responsione v[ir]ginis. 2.
De sanctificac[i]o[n]e marie. 3.
De concep[i]o[n]e d[omi]ni. 4.
Raciones incarnac[i]o[n]is xpi. 5.
De modo incarnac[i]o[n]is. 6.
De vniu[er]sione et natura assu[m]pta. 7.
Utilitas incarnac[i]o[n]is. 8.
De mirabilib[us] circa incarnac[i]o[n]em. 9.
De nativitate xpi. 10.
De carna[i]sac[i]o[n]e d[omi]ni. 11.
De baptismo d[omi]ni. 12.
De plenitudine gr[ati]e xpi. 13.
De plenitudine sapie[n]tie xpi. 14.
De merito xpi. 15.
De voluntate xpi. 16.
De defectibus q[ui]s assu[m]psit xpc. 17.
De passione xpi. 18.
De effectu passionis xpi. 19.
De cruce d[omi]ni. 20.
De descensu xpi ad inferos. 21.
De resurrectione xpi. 22.
De ascensione d[omi]ni. 23.
De consensu f[ide]i ad deit[er]a[m] p[ar]te[m]. 24.

Capitula libri quinti.

De virtutibus. 1.
De origine gracie. 2.
De diuisione gracie. 3.
De effectu gracie. 4.

De virtutib[us] et p[ri]mo q[uo]d sit v[er]tus. 5.
De p[er]fectione virtutu[m]. 6.
De equalitate virtutu[m]. 7.
De cōnexion[e] virtutu[m]. 8.
De cōmentac[i]o[n]e virtutu[m]. 9.
De effectu virtutu[m]. 10.
De merito virtutu[m]. 11.
De habilitac[i]o[n]e ad gr[ati]am. 12.
De opib[us] meritorijs. 13.
De fine meriti actionu[m]. 14.
Quid mereamur. 15.
Diffiniciones et differēcie virtutu[m]. 16.
De differēcia virtutu[m] theologica[r]u[m]
et cardinalium. 17.
De virtutib[us] theologicas i[n] gene[r]e. 18.
De fide. 19.
De effectu vel utilitate fidei. 20.
De articulis fidei. 21.
De spe. 22.
De caritate. 23.
De differēcia int[er] caritatē et alios
amores. 24.
De effectu caritatis. 25.
Quib[us] rebus caritas assilatur. 26.
De excellēcia caritatis. 27.
De signis dilectionis. 28.
De gradib[us] amoris. 29.
De ordine caritatis. 30.
De dilectione p[ro]p[ri]i. 31.
De dilec[i]o[n]e m[u]nicio[r]u[m]. 32.
De virtutib[us] cardinalib[us]. 33.
De p[en]itēcia. 34.
De tem[p]erācia. 35.

De fortitudine.	34.
De iusticia politica.	36.
De donis spūs sancti.	38.
De dono timoris.	38.
De timore sermili.	39.
De timore inical.	40.
De timore filiali.	41.
De dono pietatis.	42.
De dono scientie.	43.
De dono consilij.	44.
De dono sapie & intellectus.	45.
De virtutibus in cōmuni.	46.
De p̄ma virtutē.	48.
De secunda.	48.
De tertia.	49.
De quarta.	49.
De quinta.	51.
De sexta.	52.
De septima.	53.
De octava.	54.
De sensib; spūalibus.	54.
De duodecim fructib; spūs.	56.
De latria et oulia.	58.
De p̄ceptis in geniali.	58.
De p̄mo p̄cepto.	59.
De secundo.	60.
De tercio.	61.
De quarto.	62.
De quinto.	63.
De sexto.	64.
De septimo.	64.
De octavo.	66.
De nouo & decimo.	68.

De decimo.	
De consilijs in gene.	68.
De consilijs euangelicis.	69.
Alphā libri sexti.	
De medicina sacramentali.	
Diffiniciōes sacramenti.	1.
De institutiōib; sacramentor.	2.
De effcū sacmētōr noue legis.	3.
De numero sacramentor.	4.
De potestate dispēladi sacmēta.	4.
De triplici statū.	
De differentia sacramentor.	5.
De caracte & iteraciōe sacmētōr.	6.
De sacramento baptismi.	8.
De cathecismo & exorcismo.	9.
De confirmaciōe.	10.
De sacramento eucharistie.	11.
De dignitate & excellēcia huius sacramenti.	
De mirabilib; q̄ fiūt i sacmētō.	12.
De digne sumētib;.	13.
De sumētib; a modo sumēdi.	14.
De abstīnēcia a cōiūne.	15.
De offitio missę.	16.
De diligēcia q̄ fiūt in missa.	17.
De sacramento penitencie.	18.
Qualitas penitencie.	19.
De effectū penitencie.	20.
De p̄tib; p̄mē in cōmuni.	21.
De contritiōe.	22.
De confessiōe.	23.
De qualitate & effcū cōfessiōis.	24.
Cui debeat fieri confessiō.	25.

De sigillo confessionis.	26.
De satisfactione.	27.
De p[ar]tib[us] satisfactio[n]is in cōi.	28.
De singlis p[ar]tib[us] satisfactio[n]is.	29.
De iustificacione impij.	30.
De penitencia.	31.
De q[uo]d dicitur p[ec]c[at]u[m] veniale.	32.
De extrema unctione.	33.
De sacramento ordinis.	34.
De qualitate ordinandor[um].	35.
De ipsa ordinatione.	36.
De sacramento matrimonij.	37.

Capitula libri septimi.

De fine mundi.

De purgatorio.	1.
De acerbitate pene.	2.
De suffragijs ecclie.	3.
Quor[um] suffragia p[ro]sunt quib[us].	4.
Utrū indulgentie p[ro]sint defunctis.	5.
De adventu antixpi.	6.
De mala vita antixpi.	7.
De quatuor modis quib[us] decipiet.	8.
De sequentib[us] antixpi.	9.
De gog et magog.	10.
De heha et enoch.	11.
De duraciōe hui[us] p[er]secutio[n]is.	12.
De morte antixpi.	13.
De flagraciōe mundi.	14.
De resurrecciōe gen[er]ali.	15.
De iudicanti[bus].	16.
De iudicio eterno.	17.
De iudicandis.	18.
De immutatione mundi.	19.

De penis inferni.	20.
De diversitate penar[um].	21.
De glia sanctor[um].	22.
De totib[us] in cōmuni.	23.
De totib[us] a[n]i[m]e in gen[er]ali.	24.
De totib[us] a[n]i[m]e in speciali.	25.
De totib[us] corp[or]ib[us] in gen[er]ali.	26.
De totib[us] corp[or]ib[us] in speciali.	27.
De aureolis in gen[er]ali.	28.
De aureolis in speciali.	29.
De cunctis celestib[us] gaudiis.	30.

Explicunt capitula sup[er] cōpendiū veritatis theologie.

Incipit p[ro]hemium libri cōpen- diij veritatis theologie.

Theologia
theologia
sublimitas
cū sit sup
in splendo
ris radus
illuminas

intellectū. et regalū deliciarū con
mū reficiens affectū. de magnis
theologoz scriptis breue compendū
collige dignū dūri. quo et emetur
mar fastidij pluitas. ac ad unesti
gandū plura via dūtur et occasio sa
pienti. **T**heologia certe scia est.
pnceps oīm scienciarū et regia. cū
artes cete tamqū pedisseq famu
lant. Nam de naturis rerū illa so
lū ad vltimū suū accipit de quibz libi
speculū fabricare valeat in quo con
spiciat conditōe. **A**lter est scia
scienciarū que sup oīm speculacōne
philosophicā extollit. et dignitate
ac vtilitate oīmz auferat. Ipsa
cū philosophia cū et in rationale
et in naturalē et moralē distinguat.
philosophia quide natural licet to
ceat cognoscere creaturā. non tamē
creatorē. Rational volū doceat con
cludere hōibz. non tū diabolo. Et plia
moralis licet doceat acquirere vtutes
cōsuetudinales. non tū doceat carita
tem acquirere. **V**ra vō plia. s. ve
ritas theologica hec oīa opatur.

Docet em̄ deū cognoscere. diabolo
resistere. caritatis exercitijs insudare.
Hec diuinorū pigmentorū est
apotheca delcabilis sup mel et sa
mū. hec quoq thesaurus est delide
rabilis sup aurū et lapidem p̄ciosū.
hec est fons in dylomni de loco vo
luptatis egrediens ecclie militācis
irrigās paradisi. **D**eniq plens
scriptū in. vii. libellos distūsi. et in
vnoq; singlas matias rubricis p̄pis
cōsignam. **P**rimus est de natā
p̄ia diuinitatis. **S**ecūds est de opi
bus creatoris. **T**ercus est de corrup
tela p̄ci. **Q**uartus est de humanita
te incarnacōis xpi. **Q**uintus de scī
ficacōe grāz. **S**extus de virtute
sacrorū. **S**eptim de vltis tēpibus
et de penis malorū ac p̄mis bonorū.
Tibi g in hoc scripto deuam. p̄car
in q ignorans feci. **T**ibi vō recte p
celli. laudet grā ihu xpi. ad cui hono
rem et vltimē matē eius p̄les opul
tū cōpilam. **Q**uod deus est. 1.

Deū esse multis modis
ostendit. **H**oc em̄ fides
recte testat. scriptura loq̄
cōpacio rerū ad ipm̄ facta illud indi
cat. scī quoq p̄dicanti creatē clamāt.
ratio nō solum dicitur. **P**rimo g
deū esse fides testat. qz fides catholi
ca credit deū et credit in deū. et cre
dit deo. **C**retare vō deū. est cete ipm̄

esse. Crede in deū. est amare deū. cre-
dendo in eū ut ac mēbus eius incor-
pari. Credere autē deo ē credere iūbis
eius. Pnūa tūa bonoz et maloz ē.
Sed scdm bonoz tū. Qa credere deū
et credere deo. bonis et malis cōe est.
sed in deū credere bonoz specialit̃ est.
Itaq; solus d̃s h̃et esse p̃fectum.
Aliud eū p̃fctū est. cū nichil est ex
ip̃m. et inde qz esse n̄m h̃et aliquid
extra se. m̃p̃ctū est. Deest eū nob̃
aliqd quod de n̄ro esse iam p̃fctū vel
qd futurū est. Dūmū autē esse am
totū siml̃ sit nec quicqm̃ de eo p̃fctū
aut futurū sit. ideo p̃fctissimū est.
Scō deū esse sc̃ptura loquit̃. p̃.
Ab et̃no usq; in sc̃lm tu es d̃s. Ero
di. f. Qui est. misit me ad vos. Ioh̃
damaſcen. et p̃ter om̃bz. **S. h̃ōbz**
p̃ncipalibz eoz qui de deo dicuntur
nōbz ēē. qui est. **T**cio cōparatio
rerū ad ip̃m facta deū esse indicat.
Tam verū et cōm̃ esse d̃s habet. qd
n̄m ēē suo cōparatū nichil est. imo
d̃s suo p̃fctuali esse. dat om̃bz rebus
esse. Itaq; si se rebz sub̃t̃heret. sicut de
nichilo fce sūt. sic in nichilū reflūent
vniūsa. Greg. Oīa humana que
iusta que p̃fctā sūt. dei iusticie et pul-
ctudini cōparata. nec iusta nec p̃fctā
sūt. oīno nec sūt. **Q**uo deū esse
p̃dicat sc̃i. Aluſelm̃ in p̃fct. Credm̃
dūe te esse aliqd quo nichil maius co-

gitari possit. Dionisi' dicit. Esse
om̃ est sup̃substantial' deitas. Sed
hoc intelligas cōlit non formaliter.
p̃tea sicut ait aluſ. illud marie h̃et
esse qd marie distat a non ēē. quod. s.
non h̃et ēē post ēē. nec ēē post non ēē.
nec potest cogitari nō esse. **Q**uāto
deū ēē creature clamāt. Oīa namq;
suo m̃ dicūt. qm̃ ip̃e fecit nos. et non
ip̃i nos. qz ip̃i dei est vox natē qua oīa
pulc̃ testantur ip̃m p̃fctissimū. dīa
dulcissimū. sublimia altissimū. pura
purissimū. et sic de alijs. Qa sicut ī
pata d̃s est specdm̃ in quo relucet crea-
tū. sic in via cōfūso creatū sūt specdm̃
quo creatore n̄m speculam̃. et inde
ap̃ls ad ro. 9. et item nūc p̃ specdm̃
in eugmate. i. inuolubilia dei p̃ ea q̃
fca sunt intell̃a conspicuūt. **S**epro
deū esse ratio natalis dicitur que per
effctū in cognitiōem cause p̃ueit. De
namq; creatū indiget alio ut sit. et
illud iterū alio ut sit. et ita est ī infini-
tū p̃cedere. vel erit ibi circulus. uel p̃-
ueniet ad aliqd quod sit causa om̃i.
Circulo autē non est in rebz singulis.
qm̃ oportet aliqd esse p̃us et posteri'
se ip̃o. Nec erit p̃cessus in infinitū.
qz vniūsa cā. tota creata ē
sue sit finita siue infinita. Ergo in-
diget alio ut sit qd erit ex vniūsa
te cā. tota. et hoc d̃s ē a q̃ fluit oīa.
Qd̃ vnus deus est. 2.

Vnum deū esse ostendit
auctoritate. Vñ in deūto.
xiii. & uidere qđ ego sum
solus & nō sit alius p̄ me. & lps. & in
ds. vna fides. vñ baptisma. Verū.
Si dicit potest vñm est. Idem est
simpliciter & vno modo. nichil in se hēt
in se. & or. est vñm est in qđ nullus
est minus. neq; in eo aliqd p̄ illud
qđ est. ut fōi humanitatis sorti plōm.
Ide ostendit etiā rāōe. qđ sim
plex forma deitatis si nō esset eadem
in vno sed cōicabilis plurib; ut fōi
humanitatis sorti & plōm. cōtraheret
aliquo addito ad eē singlāre & ita cōpo
nēt alia nec esset simplicissima. qđ falsū
est. qđ in sūmo bono nulla potest fie
ri adiectio cū sit oīno simplex. **N**ō
qđ vñm sunt p̄nt est p̄ncipiū mūm.
sic deo non cōuenit. & lio modo p̄nt cō
iūtur cū cute. sic deo cōuenit potius
q̄m alicui rei create. Q̄a cū vñm sit
indivisū in se & diuisū ab alijs. excep
to deo solo nichil est in quo nō intel
ligat aliqua diuisio vel actualis ul
potencialis. Et cū vñtas vel mūm
aliq; de deo dicit nichil p̄nt ut qđā
dicit sed tū p̄nat. & in cū ds dicitur
vñs. intelligit qđ non sūt plures.
Aliqd vō est non vñm t̄b; modis.
s. pluralitate scđm spēs diūcas. si
cut angeli & stelle non sūt vñm vel
mutabili. scđm qđ vñs hō plures

dicit qui modo san' est modo eger
in dices in paup. Vel pagacione
scđm spēm put vñ plures est i filijs
qui pagant ab ipō. Sed nichil p̄
dōr in deo est. De p̄mo cū cōtrū
hēnus in simbolo sthanasy. Ecce
fides catholica ut vñm deū in tūitate
& tūitate in vñtate deūm. De scđo.
p. Ipsi p̄būt tū autē p̄manes. Verū.
Non ex tēpē altitōem hēt. nō in sba
altitātē. Leo papa. Simpliciter diuini
tatis natē nichil addi vel immū po
test. De t̄cio. p. Non erit in te tō rēres
i. recent formatū vel natū. **V**i
mūtātē tria gēia hōm inlūpāt
s. p̄dolatre p. Dēs dñ gentiū temo
ma. Itē in gromātiā qui attribunt
vñtē caractib; & hūm' stulticijs. Item
carnales hōies. scđm qđ gulosi colūt
ventrē. & lps. Et quor' ds vent' est.
Et auari qui sup oīa pecuniā amāt.
& lps. Avaricia est p̄tolōr' seruus.
Est itaq; in deo vñtas p̄t sim
plicitatē & vñtatē singlāritatis & p̄t
vñtatis create similitudinē. Et sicut v
ñtas a nullo descendit. & oīs plurali
tas ab ea defluit. sic ds a nullo et oīs
ab ipō. Itē sicut vñtas de se gignit
vñtatem. ita ds pat' de se gignit alīū.
ut aug' dicit i. alterū sūm sibi. vel
alterū a se. s. filiū. **U**er' nōmē ds
iplicit' accipit. s. naturalit'. atopitē.
nūcipatē. p̄mo modo soli deo cōuenit

Secundo in conuenit bonis hominibus quod diuine bonitatis principes sunt per gratiam. Pro. Ego dixi deus es et filii excelsi omnes. Tercio in deus dicuntur ydola. sed solo nomine. quia res nostras. s. diuinitas non conuenit illis. Quarto in non habet plurale hoc nomen deus per se. cum sit unus solus verus deus. nec diuinitas recipiat distinctionem. Sed secundo modo et tertio modo plurale habet. **Quod unus solum principium est.**
Sicut unus deus est. sic unus solum principium est. quod ostendit multiplici ratione. Primo sic. Quia si duo sunt principia. unum. s. summe bonum et aliud summe malum. aut conueniunt in existencia per se. ut fontes et pluvie. si simul sunt in eadem conueniunt aut non. Si non. ergo alterum illorum erit ens per aliud. et ita non erunt duo principia. Si sic. sed existit per se bonum est. malum autem plus esset malum si non haberet illud bonum. ergo non est summe malum. Quia si esset per se haberet. hoc ipsum esse quod est bonum summe malum esset non summe. **Propter** in creatis inueniuntur quattuor. videlicet multitudo. ordo. imperfectio. et conuersio. Secundum quodlibet istorum probatur principium esse unum. Omnis multitudo secundum deum unum ab unitate trahit originem. ergo nunc est omnis multitudo unum esse principium. Item omnis ordo cum habeat primum et postimum. oportet quod unum habeat principium. Item secundum bonum. omne imperfectum ab aliquo

perfecto trahit originem. et hic est deus noster. Item omnis conuersio diuersorum cum habet finem conuersionis et conseruationis aliquid unum. et hoc est deus. Item. si esset unum summe malum a quo essent omnia mala. sequeretur quod secundum corpus christi esset ab illo malo principium. cum in eo fuerit malum penes. quod est absurdum dicere sicut patet in predictis. **Ex predictis patet quod deus est primum et finem et unum solum principium cum ratione** / 1. 2. 3. **antecessoris. cum ratione calitatis. cum ratione dignitatis. Quod pater est.** 4.

Etenim primum esse per hoc ostendit quod cum deus sit potentissimus. sapientissimus. et optimus. potest scire et vult se summe conuenire. hoc est ante aliam maiestatis sue plenitudinem dare. Ergo deus pater ab eterno filium equalem sibi genuit cum diuinitatis sue essentiam conuenit. **Dicit etiam dominus in ysaia.** Si ego qui generationem alius tribuo. ipse sterilis ero. **Pater enim multiplicat sumit.** **Dicit etiam pater** / 1. 2. **eterna generatione. Ilayas.** Generationem eius quae enarrabit. **Prodestinatio.** **Eph. 1.** **Gratia vobis et pax a deo patre qui predestinauit nos in adoptionem filiorum.** **Cre** / 3. **atione.** **Gen. 1.** **Quicquid non ipse est pater tuus qui possedit et fecit et creauit te.** **Fecit inquam secundum corpus. creauit** / 4. **secundum animam. possedit secundum utrumque.** **Recepit.** **1. Iay.** Tu dices pater noster et receptor noster a solo nomine tuo. **Sacramen**

tali regeneracōe. i. petri. Bēdictus
 dñs pater dñi nr̃i ih̃u xp̃i qui regēda
 uit nos. fidei instructōe. Ioh̃. 1. De
 dit eis potestātē filios dei fieri hys
 qui credūt in uōie eius. Sic adoptōe.
 Rom̃. vi. Accepisti sp̃m adoptōis in
 quo clamam⁹ abba pater. Sic collatōe.
 Gal. 3. itaq; iam nō est seru⁹ sed filius
 et heres p̃tē. i. p̃tē opa. Opa em̃
 nr̃a magis sūt p̃tē vite et̃ne meri
 toria qm̃ p̃nos. **P**rimo n̄ sumit
 pater p̃sonalit̃. et iste modus soli p̃ri
 cōuenit. Ar̃to in. s. redēptōis non
 solū effectiue. sed p̃ ministerij exhibitiōe
 n̄ sumit etiā p̃sonalit̃. et ille modus
 soli filio cōuenit. scdm̃ qd̃ modus re
 dēptōis fuit p̃ mortē filij. Oēs alij
 modi sūt tribz p̃sonis cōueniūt. qz
 indūta sūt opa t̃nitatis. nisi forte a
 liqs illos modos cōueniat alicui p̃so
 ne p̃ appatiōe. **A**d circa genitio
 nē. nota qm̃ nō p̃posiciōes in quibz vi
 deri pot̃t vtrū cōuenia diuina genit̃
 vel geniet. Prima est hec. Essentia genit̃
 at essentia. Scia hec. Essentia genit̃at
 p̃sona. Tercia hec. P̃sona genit̃at cōm̃.
 Ar̃ta hec. P̃sona genit̃at p̃sona. Hæc
 p̃posiciōm̃ tres p̃me false sūt. Quarta
 autē ṽa est. Est em̃ reglā i theologia
 qd̃ essentia diuina non genit̃at nec genit̃
 at. Dicendū tū qd̃ pater ṽtute et̃ne
 existētis in se genit̃at. et qd̃ filio p̃ ge
 nitacōe cōicat essentia sicut i sp̃i sc̃o
 p̃ p̃tensionem.

Quod filius est. **Q**ui sunt correlatiua pater
 et filius. p̃ easdē rationes
 ostendit filiu esse et̃m p̃ quas i ostē
 sū est p̃tē esse et̃m. **P**at̃ea int̃
 oēs emanacōes p̃fectissimā est genit̃a
 tio. quia genitum p̃mit assilat
 suo genitori. qd̃ emanacōes alie non
 faciūt. Sū g̃ copiosissio fonti bonita
 tis cōpetat emanatio p̃fectissimā cōstat
 qd̃ pater qui est bonitatis genit̃at filiu
 equalē sibi cui cōicat sue plenitudinē
 maiestatis. **A**liqs dicit filius p̃
 grām ṽmōis. ut xp̃c homo. Aliqs p̃
 vitatē naturitatis. ut xp̃c in q̃ntū dñs.
 Aliqs p̃ adoptiōe. ut quilibet sanct⁹.
 Aliqs p̃ creatiōe. ut quilibet aīa sc̃a.
De filio dei dicit Ithanasius in alē
 catōe cont̃ arruū. qd̃ ip̃e s. filius dicit
 sensus quo cuncta cogitant. sapia q̃
 cogitata disponūt. virtus qua dispo
 sita p̃ficiūt. ṽbū quo p̃fca m̃t̃ant.
 lūmē quo m̃t̃ata clarescūt. **A**liq̃
 g̃ sapia dicit p̃ris. non qd̃ pater sapi
 ens sit sapia genita. sed qd̃ filium
 genuit cui appatur sapia. **Q**ui dicit
 pater oīa fecisse in sapia. hoc ē dei filio.
 vel in sapia q̃ est filius dei. qm̃ in
 dūta sūt opa t̃nitatis. vel hec p̃
 posiciō in. notat sub auctoritatem
 in filio qui hoc ip̃m h̃et a p̃re qd̃ res
 creat. Genit̃at em̃ ṽtū est qd̃ q̃
 qd̃ h̃et p̃sona vel opatur. vel est. h̃et

ab eo a quo est. **Q**ualiter autem de
pater filius sit. Pro quo hec propositio de
quibus notat causam efficientem ut cum
dicitur pater conceptus de spiritu sancto. Quibus
causa materialis ut cum dicitur pater natus
de virgine. Quibus idem patet ceteris ut
cum dicitur filius natus de patre. Quibus trans
substantia coem ut cum dicitur corpus christi
fieri de pane. Quibus ordinem secundum quod
creatus dicitur esse de nichilo. **Ad filius
ymago patris est.** 6.

Iymago triplex est. i. divine
ymagis. s. consubstantialis. imi
tationis. representationis. Primo
in filiis est ymago patris. Secundo in hominibus
ad ymaginem dei. Tercio in hominibus
ad ymaginem dei. **H**omo ymago rela
tive dicitur ad illud cuius similitudinem gerit. et
ad quod imitandum facta est. Hoc autem
congruit dupliciter. Aut quantum ad spiritum
et signum spiritus. et sic ymago hominis est in
filio suo qui ipsum in humana specie
et figura imitat. et hec est propria yma
go. Aut quantum ad signum tamen et non ad
veritatem spiritus. sicut ymago hominis est sta
tua lapidea. et hec est impropria ymago.
Primo in filiis dei est ymago pa
tris sicut in natura canis. Secundo
in dei ymago est in homine licet minus
perfectus ostendit. Tercio in dicitur in
speculum. **E**st ergo ymago non ad ymagi
nem sicut filius dei. **N**am hec propositio
ad dicitur differentiam et distantiam inter

ymaginatam et ymaginatem. i. distat
et parent. Hoc autem non cadit in filium.
Vnde beatus dicit ymago non ad ymaginem.
Et est ymago ad ymaginem sicut homo
et angelus. Et aliquid est non ymago sed
ad ymaginem ut mundus hic qui prope
dicitur non ymago sed vestigium creatoris.
quod licet similitudinem representet non tamen imitat.
nec est capax eius sicut homo. Est tamen mun
dus ad ymaginem dei factus quod deus aliud
exemplar non habuit ad cuius similitudinem
creaturas faceret nisi seipsum. **D**if
ferentia est inter vestigium et ymaginem.
Nam vestigium illud cuius est similitudo con
fute representat ut vestigium a pede in
terra impressum representat hominem sed non
illum vel istum. **E**st ymago gentis
ut filius. et est ymago creata ut homo
et angelus. et est ymago facta ut statua
herculis que ipsum representat. Ex his
patet quod esse ad ymaginem convenit
creatori et creature. Creatori quidem
quod filius qui est ymago patris. Creature
vero convenit tam corporali quam spirituali
quoniam etiam composita. Prope tamen loquendo
dicitur quod creatura corporalis est crea
toris vestigium. Tamen apostolus. Invisibi
lia enim dei per ea que facta sunt intelliguntur et c.
Ibi hec propositio per non dicitur medium
disponens in quantum creatura considerat
in se. sed excitans in quantum est similitudo
creatoris. quod non disponit ad cogni
tionem creatoris. immo per tale modum

creata. ut in quantum est

pot' impediret cognitionē. tū mē
creatorē i creaturā maiori sit dissimili
tudo qm similitudo. Creatura vo spū
alis dicit' creatoris similitudo. **E. 3. c. 11.**
Tu signaculū similitudis. Et hoc ideo.
qz in angelo p' nate simplicitate
et p'fio: est similitudo ad deū qm in hōie.
Creatura vo cōposita. i. homo
dr ymago dei. Gen. 1. 26. Faciam' hōiem
ad ymaginē i similitudinē nrām. Et
hoc ideo. qz in hōie inueniunt' plures
mitates qm in anglo. vñ quo ad hoc
pot' etiā dicit' ymago trinitatis. **A**si
le dei possidet triplicē excellenciā sicut
inuenit' ap'ls ad hebr. Qui cū sit splēdor
glie i figura sbe eius portās oīa vbo v
tutis. **2. 3. 14.** s. respectu p'is a quo p'du
cit' sic est splendor patris glie. Est eū
vt ait diuini. Fontalis radē in se man
festans gliam patris. Scdm respectu
spūs scī quē p'ducat ex se. sic est figura
i. similitudo sbe p'is. Est eū alia p'sona
ab ipō sicut a p'ie qd nou acripit spūs
scō a p'ie sicut filius. Tertiā respectu
creaturarū que p' eū p'ducūt. sic est por
tans oīa vbo v'utis sue. **A**pp' p'mū
filius dr vñ p'is qm p'fecte loquitur
bonitate i sūmā p'is liberalitatē qmichil
hēre voluit qd filio non cōicaret. **I**aud
eū vñ est essentialit' genitū. rēp'ralit'
p'missū. a p'phetis i ap'lis p'dicatū. ab
anglo in incarnatōe nūciatū. **A**pp' i
scdm dr filius ymago p'is. qmuis eūm

tres p'sone sunt equales. in et'itate.
i maiestate. ac etiā potestate. tū
filius dr pot' ymago p'is qm spūs
scō. qz nō solum hēt cōuenienciā
int' cū p'ie in essencie p'dēptitate sicut
i spūs scō. sed hēt etiā cōuenienciā
extra cū p'ie ex eo. qz sicut a p'ie p'ced'
filius. sic i a filio spūs scō. sed a spū
scō nullus. Nam scdm rationē intelli
gendi respectus hui' relacionū sunt ex
tinctus ex'ites. qz pot' ab aliquo sunt
qm in aliquo. **I**ntelligēcia eū relatio
nū ad hoc ad qd refert' aliqd respicit.
vñ si p'iem nō hēo. filius nō sū. i. cōcō.
App' etiā dr filius p'is v'utis. **A**d cor.
Hos autē p'dicam' spūm dei v'utē i dei sa
pienciā. **Q**uēquē etiā ymago trini
tatis in nobis. videt' in memoria. i in
telligēcia. in voluntate. vel in noticia.
v'itate i amore. **I**n quibz p' ordine p' i
filio i spū scō simulati. **Q**d spirit'
Sanctus est. **A.**
Genatio duplex est in diu
inis. 2. 3. 14. p' modū nature.
alia p' modū volūtatis. **I**lla que est p'
modū nature est genatio. scdm quā
filius est a p'ie. **I**lla que est p' modū vo
lūtatis. hec dr p'cessio app'ate. **A**pp' vo
dr spiratio. scdm quā spūs scō est a
p'ie i filio. **I**dcirco autē hec ematio p'
p' modū volūtatis esse dicit'. qz spūs
scō amor est. i amor autē scdm volūta
tē est. **A**pp'cedit autē spūs scō a

pater mediate et immediate. Mediate quia
filius spiritum spiritat: quia hoc habet a patre.
Immediate vero. quia ipse pater spiritum spiritat.

Quod spiritus sanctus amor patris et

Spiritus sanctus **A** filius est. 8.
amor dicitur et hoc tripliciter.

videlicet essentialiter. personali-
ter et exemplariter. **E**ssentialiter dicitur

spiritus sanctus amor. in quantum ipse cum patre et filio
vultus est deus. Ipsi enim tres in quantum sunt

unum in essentia diligunt se amore essen-
tiali. qui appropriatur spiritum sancto. **A**ppro-

priate vero dicitur spiritus sanctus amor. in quan-
tum ipse est verus pater et filius. pater enim

et filius diligunt se amore ab eis procedente.
qui non est pater nec filius. sed spiritus sanctus.

De hoc verum dicit Augustinus. Est enim ineffabilis
quintus complexus in illa trinitate

non genitus. sed genitoris geniti quod
amitas. in genti largitate perfundens

quod creaturas per captum carum. **E**xem-

plariter quoque dicitur spiritus sanctus amor. quoniam
amoris generis qui est in vobis spiritus

sanctus non solum causa est efficiens. sed
etiam exemplar atque finis. **A**mor

enim qui est in vobis a spiritu sancto est effi-
cienter. et hoc in quantum ipse spiritus sanctus est

deus. Exemplariter vero est in vobis. et
hoc in quantum ipse spiritus sanctus est pater

per modum amoris et a patre et a filio. Sed
finaliter est in vobis in quantum spiritus sanctus

a quo amor noster habet rationem primi boni
in quo tendit amor noster. propter hoc

enim diligimus deum. quia ipse pater et filius
diligunt nos amore ab eis procedente.

Notandum quod amor qui est spiritus sanctus
ex modo procedendi est verus trinitatis.

Sed propter ipsam processionem est distinctus
spiritus sanctus a patre et filio. propter naturam vero perfectam

communionem divine personae et simplicitatem. propter
vero divinam simplicitatem est ipse deus et su-

me bonum. **I**gitur spiritus sanctus est amor quia
pater et filius se diligunt.

Cum autem
dicitur pater et filius diligunt se spiritum sancto du-

plicitate exponi potest. **P**rimo sic.
diligunt se spiritum sancto. id est amore qui est spiritus

sanctus. et secundum hoc est verum. **S**ecundo
sic. diligunt se spiritum sancto. id est per spiritum sanctum

vel per amorem qui est spiritus sanctus. et secundum
hoc non est concordantia. **E**sset enim intel-

lectus quod spiritus sanctus esset principium in
trinitate quod falsum est. quia a patre filio quod pro-

cedit. Et hoc ideo. quia non est ibi aliud
cuius respectu habet dicitur per. dicitur princi-

pium. **E**st enim regula quod habet dicitur
per. dicitur semper ratione principii respectu

aliquid positi in locutione. sicut quando dicitur
pater operatur creaturas per filium. **I**bi enim

notatur ratio principii in filio respectu
operis. Sicut hic concedit. filius operatur

per patrem. **Q**uoniam ibi est ratio principii in
patre et hoc duplici respectu. scilicet respectu

filii et respectu operis. **Quod spiritus sanctus**

Caritas et domini sanctus est. 9.
quoniam invenitur in scripturis

sepius quod spiritus sanctus caritas

Al. motu.

et domini dei. diligenter notandum est quod hunc
debeat hoc intelligi. et verum spiritus sanctus
sit caritas qua nos deum et proximum dili-
gimus. **T**ertium notandum est quod amor
sive caritas tribus modis sumitur. primo
modo effectus. Sic absque dubio verum
est quod spiritus sanctus est amor quo deum diligi-
mus. quia spiritus sanctus operatur in nobis hunc
et modum caritatis. **A**llio in sumitur
exemplari. Sic etiam spiritus sanctus est ca-
ritas qua diligimus deum et proximum. Carita-
tem enim que est spiritus sanctus est exemplar nostre
caritatis. **T**ercio in sumitur caritas
formaliter per modum inherencie. Sic cari-
tas dei veritatis habitus in anima quo diligimus
deum et proximum. Et secundum hunc modum spiritus
sanctus non dei caritas. nec contrariatur deum
augustinus libro de civitate dei ait. Eadem est
caritas qua nos deus diligit et nos ipsum.
Quia licet verum sit. tamen aliter et aliter est. Nam
deus ea nos diligit formaliter. nos vero
ipsum et nos ea diligimus efficienter et ex-
emplari. non formaliter. Nam omne esse et
agere est a forma inherente agenti que
est principium agendi formale. sicut ca-
lidas ignis. **S**ecundum tamen quod spiritus
sanctus datur tamen datur eius domini. quia spiritus sanctus
est amor et principium domini. postius autem
non datur sine potestate. **P**ropterea corpus
missum est unum per amorem. Cum ergo nichil
creatum sit unum in divinis personis
oportet quod in eis a corpore missa unum
sint uno amore unitate qui. s. est

spiritus sanctus. **P**ropterea quod secundum augustinum to-
tum malum hominis est via fruendis et fru-
endis. constat quod oppositum est totum
bonum eius. Sed ad fruendum eo quod
fruendum est requiritur presentia fruendi-
lis. et etiam dispositio debita fruendi-
tis. Unde requiritur presentia spiritus sancti. et
eius domini. s. amor quod inheret ei.
Exerptum tamen datur nobis spiritus sanctus. non
incipit esse in loco novo. sed novo mo-
do per productionem novum effectus et novum
respectus ex quo creatura se habet aliter
ad spiritum sanctum quam prius. propter quod et ipse deus
aliter esse in creatura quam prius. quia est in
ipso ut in cognoscere et amare ipsum.
quod non fecit prius. **E**t iam dictis
patet quod in iustificatione duplex caritas
nobis datur. s. creata et increata. Illa que
diligimus deum. et ista qua diligamur.
Sed tamen nobis caritas creata qua
diligimus formaliter. et increata que dili-
gimus effectus. quia unum diligit ipse caritatem.
Ex his colligitur quod licet deus sit in omnibus
per essentiam. presentiam et potentiam. non
tamen habetur ab omnibus per gratiam. **A**llio
spiritus sanctus duplex est sicut et filius. una
visibilis sicut apparuit super petrum et
columba et super apostolos in linguis igne-
is. et alia invisibilis qua mittitur in
mente ad sanctificandum creaturam. et ista
missio fit ad inhabitationem creature ratio-
nalis. sed potest fit ad inhabitationem
inanimatam alijs. **E**odem modo

missio filij duplex est. s. visibilis ut
est incarnatio. et invisibilis ut e no
na mentis illuminatio. **N**otandum
qd missio filij et spūs scī inseparabilia
sūt. Sed dr filij. i. missio. qū mēs p
grām illuminat ad deū cognoscendū.
dr spūs scī. qū affectus accendit ad a
mandū. **S**ciendū qd solū pūs ē
mittere et nō mitti. Cū em pat a nullo
procedit. inqū mitti dr
intelligis qd spūs scs esset pācipuū in
trinitate qd falsū est. qz a pte filio qz
procedit et hoc ideo mitti dr. Qa v filius
pducit et pducit. ideo mittit et mittit.
Spūs vō scs est qz pducit et finalit.
sed nō pducit. s. genalit. nisi ex tēpe.
ideo ipsū est pū mittit. nō mittere
nisi respectu creatū. ut ad cōsolationem
ppli dicunt apli a spū missi. et nisi
dicat forte mittit hōiem assumptū. Sed
spūs scs etiā mittit dr in qntū cū pte
et filio itē est in essentia trinitatis. nō in
qntū psona. Sic a filiū mittit et filius
seipm. qū augm li de trinitate. Intel
ligam illā incarnationē et ex vigne
nativitatē in qua filiū intelligit missū
vna catē qz opacōe pūs et filij insepa
bilis esse scām. nō in separato spū scs.
Ex hys pater qd hēc sūt in pte et
exponēte. Spūs scs mittit se et mittit
filiū. et filius mittit seipm. nisi intel
ligat in qntū est de vigne natus. qz
filius dei mittit se hōiem. Scdm hoc

va est. filius dei mittit se. Et autē est
ratio. qz mittit dicit auctoritatē ratōe
pducōis etne. **Quibz modis est**
Spiritus sanctus datus.
Sciendū qd in igne apparu
it ut calefaceret frigidos. et
in linguis ut doceret ignavos. et in sonu
ut tereret rebelles. **E**t apparuit etiā
in alijs tēbus signis. s. in nube tēpe
moysi ut ductor et in colūpna nubis
esset. sicut legit ysa. lxiij. Itē in co
lūba sup baptizatū xpm ad ostēdēdā
grē plenitudinē que in xpo erat. Item
in flatu post resurrectionē ad designā
dū vivificacōem affrō. qz flatu ab in
fanti pcedit. **D**atus est g spūs scs
bis post resurrectionē. s. in tra pte
dilectionē pmi. et ex celo pte dilectō
nē dei. Et datus est in tra. ad relax
andū pāa alior. Joh. xxi. Insufflavim
in eos et dixit. Accipite spm scm. quoz
remiserim pāa et c. Datus ē et celo
in pntē. ad robur et ad opacōem mi
raculor. De hys duobz p. Verbo dñi
celi firmati sūt. quo ad pmi. Et spū
ois ei et c. quo ad scdm. **T**ercia
ē collatio spūs scī aplis scī ante passi
onē qū fuerūt baptizati. For em
baptisma unum ē ibi. Qui locus est
nō indiget nisi ut pedes lauer. **Q**u
signū pōtōz. ter ungit hō ad sig
nificandū hāc tēpōe spūs scī unne
tionē. in baptismo. in cōfirmacōe.

et in morte. **Q**uadrupliciter efficitur
 consecrati sunt apostoli ex plenaria spiritus sancti.
 primo eloquentia in lingua. Secundo
 audacia in tormentis. Tercio efficacia
 in miraculis. Quarto perfectione a viciis.
 quia post pentecosten non permanserunt
 mortaliter. **A**ccipunt etiam valiter
 spiritum sanctum patres in igne ad pergaudium.
 an. iii. Baptizabit vos in spiritu sancto et
 igne. **I**te penitentes ad perficiendum
 per spiritum sanctum bonum reducet me. et c.
Ite perfecti ad edificandum. Ro. Qui dedit
 nobis pinguis spiritus. l. **I**te ubi ad
 fructum. per. Veniut consolari anima mea.
 et c. **I**te tribulati ad consolandum. Ro.
 Non accepistis spiritum servitutis iterum
 in timore. sed accepistis et c. **I**tem
 ignorantes ad instruendum. Ioh. pa-
 ditus ante spiritus sanctus quem et c. **Q**uo
 tempore datus sit spiritus sanctus. antecedendum
 est. quia in die quinquagesima. ut ostendat
 auctor et remissionis. Nam annus
 iubilans sermonebat remissionem. et ge-
 nitur etiam die dominica. ut esset dies
 renovationis qui fuit etiam dies creatiois.
Datus quoque fuit hora tertia. quia
 de primis homo hora tertia perdidit gratiam
 quando concubitus fuit quod eadem hora
 apostolis mittetur. et illa ratione datus est ho-
 ra tertia. scilicet ut ostenderet quod etiam nobis
 hora tertia datur gratia dei. **S**unt enim
 tres hore morales. scilicet contritio. confessio.
 et satisfactio. **D**e hoc nomine spiritus

sanctus. sciendum quod potest esse circumlocutio
 vni christi nominis. et tunc convenit tantum
 persone tunc in unitate. et vel possit ille
 due diciones summi divinus. id est per rationem.
 et sic quelibet terminum personarum est spiritus
 sanctus. **S**piritus sanctus multa habet nomina. **D**e
 enim spiritus a spirando active. eo quod spi-
 ret. Ioh. iii. Spiritus ubi vult spirat.
 Secundum hunc modum hoc nomen spiritus
 dicitur est omnibus tribus personis. sed spiritum
 sanctum convenit per appellationem. Alio modo
 dicitur spiritus a spirando passive eo quod spi-
 retur. et hoc modo proprium est spiritum sanctum qui
 per modum spirationis procedit. **N**on a-
 dicitur spiritus solus. sed additur sanctus. et sanctus
 idem est quod mundus et firmus vel lucet
 ra. Ita non solum convenit ei quo ad se.
 sed in comparatione quo ad nos. Nam per
 gratiam spiritus sancti a peccatis mundantur. in bono
 firman. a tremis separant. Sanctus est
 non solum in se. sed quia nos sanctos facit et sancti-
 tate. de qua dicit dominus. Sanctus est
 ab omni immundicia liba et perfecti et omnino
 inuaculata mundicia. **P**er spiritum sanctum
 nominatur veritas. et amplexus. Et
 hoc per comparationem ad patrem et filium. **I**tem
 dicitur domini altissimi. et hoc per comparationem
 ad nos. Quia omne datum optimum. et omne
 donum perfectum deservit est deservit a patre et filio.
Item dicitur fons vivus. quia septem plu-
 rimis donis nobis fluit. Plena. Spiritus
 sapientie et intellectus. spiritus consilij et fortitu-
 dinis. spiritus scientie et pietatis. et c. **I**tem dicitur

ignis. qm affectu accendit. **I**tem
dr caritas. non solu q est amor pps
a filij. sed q nos amatores facit. **I**te
dr spiritualis vinctio. q oēs tribulacōes
mundanas suaves facit. i iocūdas sedm
illud p salm. In labore reqes. in esu te
pies. i ē. **I**tem dr textē dei digitus.
q sicut oēs corpales res digito demon
strat. ita p spm scū ostendūt res spūale
oculo spūali. **I**tem dr pfectus. q cō
solacōes celestes nētibz instillat. **I**te
dr magistroz optim. qz intellcū ad cog
nitiōē dei et sui ipsi illuminat. **Qd m**
trinitate psonaz vinitas ē cēnac. 10.

In vinitate nātē diuine tres
sūt psonae. Quare pma est
a nulla. Scda p genatio
ne est a sola pma. Tia p cōm spiraci
ōē est a pma a scā. **I**tem cū sic ē
intelligendū qd vinitas psonaz nō ce
cludit ab essēcia vinitatē. simplicita
tē. immensitatē. et vinitatē. incommutabili
tatē. **I**tem ratio p hoc patet. qz q
credet deū non posse se sūme cōicare. ne
garet in eo potēciam. Q autē credit
cū hoc posse sed uolle. negat in eo de
mēciam. Q vo credit eū hoc posse vel
le. sed nescire. negaret in eo sapiam.
Q vo credit eū non velle se cōicare. ne
garet in eo bonitatē. **E**ū g patet
potētia. sciūt. i volūt se sūme cōicare.
hoc facit etūalit. s. hēnto dilectū. hoc
est filiū. et cōdilectū. s. spm sanctū.

^{bon}
Ratā em est semp efflūe. ut dicit Dion.
qū cū sit ipse fons bonitatis. emana
tio erit ab ipso pfectissima. que est gen
atio. Erat etiā emanatio iocūdissima
que est p modū benignitatis a libalita
tis. et hec emanatio amor est q est sps
scs. a ppe filio qz pcedēs. Et bene dicit
amor emanatio libalitatis. qz amor p
mū donū est qd a libalitate pcedit. cū
sit donū intuscatū in ipso dante. in quo
s. amore oīa alia dona donāt. **T**rec
ba vinitas tribz modis nobis innotat.
Ipa em patet in scripturis. ostendit in fi
gis. relucet in creatis. **P**rimū inqū
patet in scripturis ba vinitas. qū leo p.
Credim scām vinitatē. ppe a filiū et
spm scū. vni deū oīpotēte. vni tbe.
vni essēcie. vni potēstatis. **I**cap. audi
me seraphyū ter dicētē. scs. in lance
vinitatis. et subiūit in singlari dūs dūs
sabaoth ppe cōfessionē vinitatis diuine.
Si g non cēt tres psonae nō dicit in
genesi. faciam hōiem. sed faciam. Nō
dicit hōiem ad ymaginē nrām s. mēā.
Et itē si tres psonae essēt nō vna tba.
non dicit ad ymaginē sed ad ymagēs.
Ad item ostendendū ponit dūs ter i
p. cū dr. Būdicat nos dūs dūs nr i. Tū
semel ponit hoc pponit eū. cū subiūgit
Et metuat eū oēs fines tē. Jerem. 1.
xl. xl. xl. dūc dūs. ecce nescio loqu. rēte
qd xl. tēplicat. et dicit singlari dūc dūs.
xpls. Et quo oīa. p que oīa. in quo

oia. ipsi gloria. **E**t nota qd her ppo
 et dicit auctoritate. a se a nullo. Hoc
 ante conuenit ppi q est pncipiu sine pu
 apio. Sed ppositio p. not opacionem
 sine mediu a se ab alio. qm p hoc intel
 ligit filius. q est pncipiu de pncipio.
 Hec ppositio m. notat cōseruacōem a
 esse ab alijs. et ppter cōpetit spm scō.
 q est cōmūcia ois boni. **O**stendit
 a bā tūtas in figuris. Significat em
 p tres annos job. **I**tem p tres digi
 tos quib; appendit moles tre. **I**tem
 p tres ciuitates refugij eqli spatio m se
 distantes. **I**tem p tā difficilia ad muel
 tigandū. **I**tem p tres portas ciuita
 tis qd vidit ezechiel. **R**elucet qd i
 creatis vestigiū bē tūtatē. Cognoscat
 em in magnitudie creaturaz potēcia
 pns. in disposiciōe sapia filij. in omni
 bonitas sps scō. **I**tem in quolibet indi
 uiduo mūcies vnitatē spēcie a vnitatē.
 Quoz pmi ppi. scdm filio. tū spm scō cō
 nent. **I**tem in sole videas suā essen
 cia. splendorē a calorem. in quib; pmi
 a filiu a spm scō cognosces. **I**tem in
 aia scdm memoriā. intellcū a volūtātē.
 in quib; cōsidera psonaz tūtatē. **I**tem
 in ierarchia celesti supiori. dō est in trho
 ms ut maiestas. in cherubin ut vītas.
 in seraphyn ut caritas. p que notatur
 tūtas psonaz. **I**tem in vtrūq;
 theologis. s. fide. spe. a caritate. item
 intellige. **I**tem in trib; totib; ipsi aū

s. cōphensione. cognicione. dilectione.
 sicut item nota. **N**otandū autē
 qd dō alit relucet in creatis viatorib;
 alit in beatis. **E**xemplū de spēdo in
 quo alio m videt a nobis notus a alit
 innot. Nam notū videt in spēculo.
 innotū vō p spēculū. **E**x pōtis pa
 ter qd tam in trēta corpali qm spūali.
 qm etiā et hys cōposita bā tūtas cog
 noscat. tū dūsimode pnt vniū istoz di
 vestigiū creatoris. aliud dī ems filitudo.
 et aliud ei ymago. sicut supi est notatū
 in titulo. Qd filius ē ymago pns. **D**e
 mag sciendū qd pluralitatē psonaz i vni
 tate essence. aut ipām vnitatē essence
 in psonaz pluralitate. scdm bernardū
 scrutari tūtas est. recte pnta ē. noscē
 vna etiā est. **Q**d **m**ultiplex tūtas ē. **I**
Multiplex mūcit in scripturis
 tūtas. **E**t cū tūtas
 increata. que sūma a ineffa
 bilis est. illie tūtatē sūt create. inter
 quas est vna que cecidit. rationalis. cō
 cupiscibil. irascibilis. alia est p quam
 hō cecidit. s. suggestio diaboli. delictio
 sensualitatis. a cōsensu racōis. que tā
 significata sūt p serpentē mulierem. a
 virū in paradiso. **T**ercia est in qua
 cecidit. s. ignorācia vi. impotēcia hom.
 cōcupiscēcia mali. **Q**uartā est p qua
 resurget. s. fides. spes. caritas. **I**tem
 est tūtas p qua ad grām repaui. s. tri
 plex sba que est in ppo. s. tūtas. aia. a

caro. **E**st etiam alia secundum quam repantur
s. sps. aqua et sanguis. Sps inquam sa-
ficatiois. aqua absoluciois. sanguis re-
depciois. **I**tae nobis ioh. in canonica sua
recitat. **E**st quoque trinitas alia per quam
ad gloriam reformamur. ut sunt tres doctes
aie. s. cognicio. dilectio. comprehensio. **E**st
ptra multiplex trinitas in creaturis que
est vestigium beate et increate trinitatis.
Et de hoc hies. sup in titulo. **Q**uod trinitas per
sonarum et unitas essencie est. **Q**uod equa-
Elitas personarum est. 12.
Qualitas personarum in tribus
consistit. ut ait aug. **P**rima
nullus precedit aliam eternitate. aut excedit
magnitudine. aut superat potestate. **Q**uod
equalitas secundum hec tria sit in deo. sic ostendit.
Quia in istis inferioribus tria hec sunt. s. lba.
qlitas et quantitas. **A**ggr. unitas et lba
causat idepctat. unitas autem in qlitate
causat similitudine. sed unitas in quantitate
causat equalitate. **I**n divinis autem est
equalitas tantum secundum triplicem quantitate
put quantitas or ee in deo licet inpprie.
Primo secundum quantitate virtutis. que est po-
tentia. **A**lio in secundum quantitate duracois.
que est eternitas. **T**ercio in secundum quantitate
magnitudinis. qua ipse est ut oia. et est
oia. et qua continet et locat oia. **E**qualitas
personarum alit in hys tribus ostendit.
qm in creatura triplex magnitudo reperitur.
s. tempus. dimensiois. virtutis. **P**rima
magnitudo est in rebus mutabilibus.

Secunda est in corporeis. **T**ercia est in spiribus
creatis. **I**stis tribus respondent in
creatore alia tria in quibus et persone di-
vine sunt equalles. videlicet eternitas in esse. mag-
nitude in immensitate. et virtus in posse.
Nec in licet secundum rei veritate sunt in
deo. secundum differentiam rei in ipso non habent
ee. sed secundum quod unum recipiunt intellectum.
Dicendum est quod tanta equalitas
in trinitate. quod secundum Augustinum quod nec
est maius aliud duo quam unus. nec maius
aliud oes quam singuli. **C**oeternitas quoque
sunt persone divine. quia in divinis non est
positum nisi duo genera. s. lbe et ad aliquid.
Quoniam vero et quantitas ibi tulit in genus
lbe. sicut equalitas et similitudo dicunt rela-
tiones. **S**ed lba cois est tribus personis. re-
latiois autem ipse est simul ee. quod nullo
in patet potest esse filius. nec secundum id quod ad
aliud est. nec secundum id quod absolutum est.
Ite ostendit per exemplum in natura.
quia splendor licet sit a sole. tamen esset soli
coeternus. si sol esset eternus. **Q**uod in trinitate
Aeterna et personarum divina est. 13.
Pud grecos quatuor sunt vo-
cabula. s. vltia. vltiosus. ppo-
stialis. ptopon. **N**ec apud latinos equi-
pollent istis quatuor. videlicet essencia. lba.
substantia. persona. **I**nter hec talis est
divina. **E**ssencia sive essencia dicitur natura.
vel humanitas. **S**ubstantia dicitur hies
natura sive substantia nature ut homo.
Propterea dicitur distinguibile non tamen

distinctū determinata ppetate ad digni-
tate ppetate ut petrus. Quā sicut hoīes
pctāres distincti sūt pīs qūtatibus.
ita pater et filius et sps scō sūis pīs uocā-
bus. **S**icut greci dixerūt pēem et
filium et spm scā tres ppostales. i. tres
res. ita et nos dicim⁹ tres sbas. i. tres
res. s. ppostales nō indigētes alia re
ut sūt. Considerata g̃ essentia diuina
in se oīo indistincta est. psona vō in se
distincta est suis ppetatib⁹. Considerata
autē essentia in psonis uel psona in ecclia
mediū modū tenet. s. unitatē et distinc-
tionē. et hoc patet in appatis. ut poten-
tia. sapia. bonitas. que oīb⁹ psonis cō-
ueniūt. sed ad unā magis determinant⁹.
Nota qd̃ sepe sumit⁹ tba p essentia.
et qd̃ cēcia nūqū tūstet⁹ ad signifi-
candū psonā. **T**res sūt distinctiōes
psonē. **P**rima est talis. psona est ra-
tionalis natē indiuidua cēcia vel sbā.
Hec sumit⁹ penes naturā rei. **S**cā
est nicardi de scō victore talis. psona
est subsistens p se solū iuxta quēdam
singulārē modū. Hec sumit⁹ iuxta ethi-
mologā nōis. **D**icit⁹ em̃ psona. quali-
res p se bna. **T**ercia est distinctio
magrālis sic. psona est ppostalis dis-
tincta ppetate ad dignitatē ppetate.
Probandū qd̃ ista q̃tuor put ibi sūt
exposita et exemplificata. s. essentia.
tba. subsistentia. psona. differūt in cre-
atā. re. et nōie. Sed in diuinis differūt
solū ratione.

De immensitate dei. 12.
Quā est in deo qūtitas diuine
sionis. sed unitas. Hec ubiq̃
est d̃s mole corpis. sed pscia maiesta-
tis. Et p hūc modū d̃r immensus. **S**ed
nota qd̃ immēditas q̃tuor in deo cōplec-
tit⁹. s. infinitatē. incōphēditatē.
incircūscriptibilitatē. et unitatē. Si em̃
cōsidatur et querit⁹ d̃s in se. sic est infi-
nit⁹. **M**agn⁹ d̃s et laudabilis nimis
et magnitudis eius nō est finis. Si
vō cōsidat⁹ in cōpacōe ad intellctū. sic ē
incōphēditabilis. et lps. **O** altitudo diu-
itaz sapie et scie dei. qm̃ incōphēditabilia
sūt iudicia eius et inuestigabiles vie ei⁹.
p̃ hoc autē dicit⁹ sedere sup cherubim
et sup plenitudinē scie et sup oēm intel-
lectū. Si in cōpacōe ad locū. sic ē incir-
cūscriptibilis. **A**mbrosi⁹. Nichil p̃ceptū.
nichil cōscriptū. nichil dūmentū ciuitas
hēt. Non loco claudit⁹. nō estimacione
cōcludit⁹. nō etate variat⁹. Sed si cōsi-
datur in cōpacōe ad tēpus. vel ad dura-
tionē. sic est et̃nis. et lps. Regi autem
scloz immortalis inuisibili et c. **D**e hys
q̃tuor dicendū est in sequētib⁹ p ordinē.
Tenendū est g̃ cōstāne qd̃ in deo nō
est ppe longitudo. nec latitudo. nec sub-
limitas. nec p̃fundū. Sed hec metha-
forice sūt in deo. **E**st em̃ in deo lati-
tudo caritatis qua nos ab errore reuo-
cat. **I**erem⁹. In caritate p̃fca ppetua
dilecti te. ideo attrahi te miserans.

Est etiā in eo longitudo patē qua
malis pnt. Dissilāt nāq pāa hōm
pnt penitentiā. **E**st etiā in eo sub
limitas sapie qua oēm sensū superat.
et lps. Oīa sūt mīda et apta oculis ei?

Est etiā in eo p̄fundū mīsticie
quo pectantes tāpuat. ayath. Ite ma
ledī in ignē eternū. **De infinitate**

Debitandū **Dei. 11.**
non est deū ēē infinitum.
Qa cū in deo item sit po
tencia et essentia. patet qd essentia eius
est infinita sicut et potēcia. et n̄ sicut
potēcia dei nō ita potest in tot qū pos
sit in plura. sic essentia dei nō est ita in
rebz qū possit ēē in pluribz. Immo si
essent nūdi infiniti oēs repleret. **P**
tea dō cū sit causa rerū efficiens et for
malis et finalis. sicut dicit de eo nō est
in qntū est causa efficiens qd sit effec
tia. nec in qntū est causa formalis qd s
formata. eadē ratōe nec erit dicit cū sit
causa finalis qd sit finita. Nullo ergo
m̄ dicendū est deū ēē finitū scdm līam.
nisi cū finitū dicat cōpletū vel p̄fctū.
Sane t̄plicat̄ dicit infinitū. s. negatīe
p̄uatīe. contrīe sive desp̄ate. **I**nfin
tū negatīe dicit p̄ abnegacionē finis. et
sic dicit infinitū q̄si non finitū. vel item
qd nō finitū. Et hoc m̄ infinitū est qd
nō est aptū natū finiri. **I**nfin
tū p̄uatīe est qd est aptū natū finiri. non
cū finit. **I**nfin
tū contrīe est qd hēc

contraria dispositione ad finem.

Primo in eēntia diuina est infinita.
qz non hēt finē. nec ē nata finiri. Sicut
si dicat infinitū t̄cio m̄. Si vō dicatur
infinitū p̄uatīe. sic nō potest dici infi
nita. qz nō est nata finiri. immo ē finēs
oīa. **I**tem finis dicit t̄plex. dicit em̄
finis et scdm hoc q̄ntitas cōtinua po
nit infinita qz est diuisibilis i infinitū.
Et hoc ideo. qz in cōtinuo nō est finis in
diuisione. sicut nec in nūmo est finis in
addicōe. **A**llio m̄ dicit finis item qd per
fectio. **T**ercio m̄ dicit finis illud p̄ qd
vniq̄qz fit. **P**rimo m̄ dicit finis est infinitū?
nō scdm q̄ntitatem diuensiā que in eo
nō est. sed scdm q̄ntitatem v̄nale que in
ipso est. Sed qz in deo omota est indim
sio v̄ntis et eēntie. non potest ēē infini
tas v̄ntis qū etiā sit eēntie. **S**cō
m̄ matia dicit infinita. qz caret p̄fectione.
Tercio m̄ malū culpe dicit infinitū. qz
nō est ordinatū ad finem. **De mōp̄**

hensibilitate dei. 16.

Creator a creatā cognoscī
nō potest ad plenū in via.
vel etiam in p̄ia. qz infinitū nulla ē por
tio ad finitū. Eusebi? Trinitas tibi
soli nota est et hōi xpo. Verū. Nichil
deo plēni? est. et nichil incōphensibile?
Qd nempe cuiqz rei plēni? qm ēē finitū.
Sane esse oīm dixerī deū. nō qz illa sūt
qd est ille. sed qz ex ipso et p̄ ipm et in ipso
sūt oīa. **E**st em̄ intelligēcia n̄ra ad

illam lucē inaccessibile mltō minus
qm̄ visus nocturne a vesperationis ad so-
lem. ut dicit phs. i. methā. Quā dō dō
in tā. ambulare sup̄ pēnas ventoz.
hoc est sup̄ intelligēcias etiā anglicas.
Comprehendit dō aliquo in
p̄ fide in via. Aug. Agentis humane
aīes inualida in tā excellenti luce nō
figit. nisi p̄ mūdiciā fidei mūdēt. **Ad**
idem serm. Ita dō est in rāonabilibz
creatīs ut tū nō capiat ab ipis. A rāo-
nabilibz oibz capi nō potest p̄ cogni-
tiōē. sed a bonis tū capiat p̄ amorē. Si-
cut q̄ dō de deo scire possunt qd̄ sit. nō
autē qd̄ sit. Aug. Intelligam deū sine
q̄litate bonū. sine q̄ntitate magnū. sine
indigēcia creatorē. sine sim̄ p̄sidentem.
Que hūm̄ oīa cōtinent. sine loco ubiqz
totū. sine tēpore sempiternū. sine muta-
tiōe sui inmutabilia facientē nichil q̄ pa-
cientē. **C**omprehendit quoqz dō per
spēm p̄ dignitate mūdo in p̄ia. Aug.
Ideo vnu me maiestatis cēcia. vnu
q̄lqz p̄p̄tati quo hic vixit p̄m̄. Et ē
exemplū in mari. qd̄ se offert q̄dam vi-
visu. et tū scdm̄ suū ambitū totū vide-
ri nō potest. Et hoc est tā p̄p̄t maris la-
titudinē. qm̄ p̄p̄t visus n̄ri ad tantā sup̄-
ficiem īp̄p̄tationabilitatē. **U**t est
q̄ tenendū. qd̄ deū in via cognoscē pos-
sum qd̄ est. et in p̄ia sicut est. nūq̄m
tū nec hic nec ibi qd̄ est. **V**isus
corp̄alis impedit tripliciter. s. p̄ teneb̄s

ac p̄ falsam lucē. a p̄ aīsiōne a re vi-
sibili. Eodem m̄ impedit visus spū-
alis circa cognitiōē dei. **P**rimo
p̄ teneb̄as p̄m̄. s. erroris. Joh. Qui
facit p̄m̄ in teneb̄is est. **H**eb. Ad
huc tū legit moyses. sup̄ corda eoz ve-
lāme est. a ē. **S**ecundo p̄ falsā lucē.
Nec est autē qm̄ quis meret etna scdm̄
naturalia. Exemplū hēs in ligno pu-
tū qd̄ in nocte quādam lucē videt hēre.
sed cū dies venit nichil est. **T**ercio
p̄ aīsiōne a re visibili sine cognosca-
bili. **N**ec est qm̄ qd̄ sp̄to incommutabili
bono rebz cōmutabilibz adheret. Tali-
bus oculis tū sunt egri odiosa ē lux que
est puris amabilis. **D**ō cognos-
cat intus et extus. Intus dupliciter. qz
qūqz p̄ inspiratiōē. qd̄ paucis tantū ē.
2. p̄l. 2. ad cor. Scio hōiem in p̄p̄o
ihū a ē. **S**ecundo p̄ ratiōē. scdm̄ quē
modū plures phs de deo noticiā habue-
rūt. 2. p̄l. Inmutabilia dei a ē. **E**x-
terius etiā cognoscit dupliciter. s. p̄ crea-
turā. 2. p̄l. **Q**uādam m̄ p̄ speculū a ē.
videt creaturā que sūt in speculū crea-
toris in p̄senti. sicut ecōlō. q̄p̄ dō erit
speculū creaturā in futū. in quo oīa vide-
bim̄ que ad gaudiū n̄rū p̄tinebūt.
Ite p̄ doctrinā. 2. p̄l. fides ex au-
ditu. Sicut vnu cognoscit qūqz ex au-
ditu. qūqz ex visu. qūqz ex gustu. **A**c
quādam dō cognoscit. Illi ex auditu
cognoscit deū q̄ audiūt vbi dei. et per

illud creditur. Quia cognoscunt eum theo-
logi. qui legunt deum in scripturis. philosophi
speculantur ipsum in creaturis. Gustu
cognoscunt soli boni. *¶* Gustate et vi-
dere. quoniam suavis est dominus. Et iste videtur
modus perfectissimus est et castissimus. *¶* **Q**ui
omni dicit quod tribus modis cognoscitur
deus. scilicet per ablationem imperfectionis sive per ne-
gationem. ut cum dicitur deus non est hoc. vel
illud. dicitur. Negatione de deo sunt verba. affirm-
matione vero in deo. *¶* **I**tem per eminentiam
etiam. ut cum in creatura inveniamus potentiam
attribuenda est deo summa potentia. et
sic de alijs. *¶* **I**tem per causam secundum quod
per cognitionem effectus venit ad cognicio-
nem cause. vel per cognitionem motui ad
cognitionem mouentis. *¶* **I**tem nota quod
anima sensu percipit corpora. species per formas
in materia tamen presente corpore. ymaginatio
vero corporum similitudines per formas absen-
tas a materia etiam absente corpore. ratio
autem corporum naturas. intellectus spiritum cre-
atum. intelligentia vero spiritum increatum.
¶ **S**ciendum tamen quod cognoscibilia quanta
sunt infra rationem. quanta iuxta ratio-
nem. quanta super. *¶* **I**uxta rationem sunt
que sensu percipiuntur. ut alba nigra. et
huiusmodi. *¶* **I**uxta rationem sunt que ra-
tione percipiuntur. ut verba falsa. iusta vel ini-
iusta. *¶* **S**uper rationem sunt. que sola
divina revelatio comprehenduntur. aut
que scripturae auctoritate creduntur. ut
tres personae unum deum.

De inaccessibilitate dei. in.

Quia deus est. et tamen nusquam est.
Quia vero abest nulli loco. nec
ullo loco capitur. et lugens. *¶* **D**eus
in mundo est non inclusus. est enim mundus non
exclusus. super mundum non elatus. infra
mundum non depressus. *¶* **E**t hinc patet
quod deus est intra omnia. et hoc quod replet omnia
et ubique est plenus. *¶* **I**tem est omnia est quod con-
tinet omnia nec usquequaque valet coartari.
¶ **S**ed non quod hec propositio est dicitur ibi
non actuali presentiam ad locum. sed poten-
tialem que est dei immensitas que infinitos
mundos potest replere si essent. *¶* **E**t
ipse est super omnia quia omnibus prestat. nec aliquid
ei equatur. *¶* **E**t infra omnia est quia omnia sus-
tinet et sine ipso nichil potest subsistere.
¶ **Q**uia etiam quod deus est ubique. non ut
indigeat rebus ut in eis sit. sed potius
res indigeant sibi ut per eum subsistant.
¶ **D**eus enim ante mundi constitutionem fuit
ubi nunc est. videlicet in se. quoniam ipse sufficit
sibi. *¶* **S**ciendum est ergo quod est in loco
aliquid circumscriptum et diffinitum. ut corpus.
aliquid diffinitum non circumscriptum. ut
angelus. aliquid nec sit. nisi sit. ut deus. *¶* **E**t
hoc est ideo. quia non individuat per materiam
aut ut corpora. nec per suppositum ut angelus.
¶ **A**liquod est etiam in loco partem circumscriptam
et partem diffinitam. ut corpus christi sub sacra-
mento quod est totum sub tota hostia ita
quod non excedit. et secundum hoc est circumscriptum.
¶ **E**st sic quoque sub hostia. quod non ubique.

ratione.

et sic est ibi quodam in diffinitate. **C**orpus autem christi licet non sit ubique tamen sit creatura. utrumque potest in quantum huius creatori. in pluribus locis tamen est. i. sub omnibus hostiis. et hoc propter unionem ad verbum. quantum in toto licet amplius quam alia creata. scilicet quod in locis pluribus possit simul esse. **E**x patris patet quod esse ubique soli simpliciter convenit creatori. sed non nisi in loco uno esse. soli convenit creature. In pluribus vero locis esse non ubique convenit corpori ihesu christi. **R**ota quod deus est multipliciter in rebus. scilicet per naturam. sic est ubique potentialem presentialiter et essentialiter. **I**tem per gratiam. sic est in bonis. Ioh. Qui manet in me et ego in eo. hic fert fructum multum. **I**tem per gloriam. sic est in rationali ut veritas. in concupiscibili ut bonitas. in irascibili ut pietas. **I**tem per unionem. sic fuit in vero veritate virtus humane nature christi. et in seipso virtus carni. et in inferno virtus anime christi. **I**tem deus est alicubi per occultam revelationem. Genes. et ecce deus est in loco isto et cetera. **I**tem per vestigiorem et excellentem representationem. sic deus est in celo quod ibi maxime relucet sua potentia et sapientia et bonitas. **E**xel per nature ideitatem. sic est filius in patre et pater in filio. et spiritus sanctus in utroque. **E**xel per miraculorum operationem. Exod. Dignetur dei est hic. **E**xel per conservationem et gubernationem. sic est in mundo. **D**eus est in seipso ut alpha et omega. secundum illud. Dicit ubi tunc

esset. tamen per eum nichil esset. Tunc ubi in me in se. quantum sibi sufficit ipse. **P**ropter quod patet solutio questionis quodam simpliciter quod querunt ubi deus fuit postquam mundus esset. **E**xel ipse est in mundo ut rex in regno eius. **S**ecundum. **D**eus ubique regnat. ubique imperat. ubique maiestas eius replet omnia complectitur universa. **E**xel in angelo ut decoret in quantum veritas et bonitas. **E**xel in ecclesia est. sicut paterfamilias in domo. **V**nde illud. **R**egibitum suum usque ad consummationem seculi. **E**xel in ecclesia est ut liberator a malis et adiutor in bonis. **E**t hoc est quod dicitur. **S**ecundum. **D**eus est in creaturis ut mirabilis. in hominibus ut amabilis. in angelis desiderabilis. in seipso incomprehensibilis. in rebus intollerabilis. vel in rebus est ut terrorem et horrorem. **A**ugustinus. Qui te dimittit quo ut nisi a te placato ad te veniat. **N**on enim manum domini possumus effugere. **P**ropter. **S**i ascendero in celum tu illic es. si descendero in infernum ades. **S**i vero dubitaverit verum sit deus in diabolo. **S**ciendum est quod quedam sunt nomina que important naturas prout nature sunt. in hijs concedendum est quod deus noster. **S**unt alia per que intelligunt deformitates. ut diabolus. de quibus non est dicendum quod deus noster. nisi adaptatur in quantum spiritus. vel aliquid tale. **D**eus est in anima fidei sicut sponsus in thalamo. rex in regno. turris in castro. vel sicut magister in scholis. fons in ortis. lux in tenebris. vel sicut thesaurus in agro. vinum

in cellario. carbundis in auro. vel sicut
māna in archa. sigillū in carta. mete
tua in apotheca. vel sicut nichara in cō
mūdo. ymago in speculo. mel in fano.
vel sicut fructus in arboze. oleū in lapa
te. libū in cōnalle. **De eternitate**

Sicut dicitur ubique **Ter. 18.**
nec tū aliquo claudic loco
vel circūstabit vel cōtinetur
sic etiam est et tū nullo tempe uel su
rat. Non enim cōpetit ei tēpus plenus.
nec p̄tū. nec futurū. Nam tēpus p̄
lens manēs ēē nō hēt q̄ p̄tū. vens
autē semp manet idem. et nō hūllari.
Eū nō est accitēs deo. sed subsistēs vi
tas et manēs causa. Sicut tēpus p̄tū
in non est. nec hēt ēē subsistēs. Sed
de deo dicit in p̄. Ipsi p̄būt. tu autem
p̄manēs. Eodem mō tēpus futurū nō
est. sed expectat. Ds autē semp est.
et nō m̄cūri. Sola monas est alpha
et os. qd est p̄ncipiū sine p̄ncipio et finis
sine fine. Cū em̄ dīno simplex sit non
hēt in se p̄ncipiū cōtrictatis qd est cā
corruptōis. **A**d autē sit etītas
scdm rem. Sciendū qd p̄p̄ dī etītas sine
p̄ncipio et sine fine et sine mutabilitate.
Et scdm hoc cōuenit etītas soli dīnne
natē. in qua est dīnitās īmēta. **E**t
etītas vō scdm ethimol. dīr quasi exē
tūnos. qz tūno caret tam īuicāli
qm̄ finali. **S**ed scdm diffiniciōē
boetij in libro de cōsolac. Etītas ē īmē

mutabilis vite iocūda sūm̄ tota et p̄fctā
possessio. **A**d hū diffiniciōis cū
tenciā. notandū qd in q̄busdam tūma
bilitas est simplici. qz ex p̄te aū vel post
ut sūt gēnabilia et corruptibilia. ad quoz
differenciā ponit īmūtabilis. Et bñ
ponit illud p̄ abnegaciōē. qz simpliciā
et p̄cipue dīnna nullo mō uel m̄manfel
tant qm̄ p̄ remociōē. ut ait dīō. Et hec
est ratio. qz simpliciū esse nō potest ītel
lē nō p̄fctē cōphendere. Et ideo ex nega
tōibz cor̄ que ab ip̄o remouētur m̄mōdu
cīt ītelles ad ea aliquālit cognoscenda.
In q̄busdam est īmūtabilitas
ēēcie sed nō vite. ut in corpibz celestibz.
ad quoz differenciā addit vite. **D**e
deo autē dicit Aug. qd solus dī habere
īmortalitatē. In oī mutabili natura
nō nulla mors est ip̄a mutatio. qz facit
aliqd in ea nō ēē qd p̄us erat. et nō hō
qm̄ uolat quōtā mōdo incipit mori.
In q̄busdam est īmūtabilitas vite
sed tū cū mīseria et infelicitate ut in te
monibz et dāpnatis. ad quoz differen
ciā addit possessio. in cui ītellectū est
iocūditas felicitatis. Quia tūc possessio aliquid
dī iocūda. qm̄ hētur ad libitū. **I**n
q̄busdam est īmūtabilis vite posses
sio. sed nō tota. ut in hōibz beatis aū
indian quoz est bitūto scdm p̄tē aīe
et nō corpis. ad quoz differenciā dīr tota.
qz totū est qd nō est dīminutū. vel cui
nichil est exē. **I**n q̄busdam ē īmē

all. iocūda

inmutabilis vite possessio tota. ut i angelis beatis an iudiciu. qz scdm tota substantia hnt felicitate i inmutabilem vitam. Sed tñ nō simul. cū aliq sit in eis successio reuelationū a gaudiōz. ad quoz differentia ponit simul.

In qbusdam ē inmutabilis vite possessio tota simul. sed tamen nō pfa. cōdē in quo nos dicim pfa nullo indigēs. Sic ē in angelis a in hōibz beatis post iudiciū. ad quoz dñam addit pfa. i. nullo indigēs ad suū beatū ēē.

Et pda diffinitio patet qd tres ibi ponit conditōes que sūt inseparabiles ab eternitate increata que dē est. s. inmutabilitas. i. inmutabilis vite possessio. Itē inuariabilitas tota simul. Nichil eū variabile est. totum simul. Itē simplicitas ibi pfa. Illud tūc pfa est cū nō est possibilis aliq additō.

Primū sepat dē ab oī corruptibili. p scdm. ab oī variabili. p tñ. ab oī cōposito. **I**git nota. illud qd caret pncipio a fine dē etñ. ut dēus. cū esse inmutatū est. Sed que pncipiū hnt a caret fine. dicūt ppetua. ut angeli a hōies. Que vō a pncipiū a fine hnt. dicūt tēporalia. ut sunt corruptibilia. sicut vegetabilia. bēta a sensibilia a huiusmodi. **De in**

comutabilitate dei. 19.

Inmutabilis est dē a inmutabilis a inmutabilis.

Inmutabilis ē. qz nō cadit in

cū motus accidentalis. s. augmentū. **I**eo papa. Simpliciter inmutatio nature nichil addi potest vel minui. qz semp est qd ē. **I**tem nec diminutio. galach. Ego deus a nō mutor. zel nec altatio. Iacobus. Alpid que nō est inmutatio. a ē. Vel nec scdm locū mutatio. qz ubiq pſens est. I sajas. Telū a frām ego impleo. **I**nmutabilis autē est qz nō cadit in eū motus alis q est de nō ēē ad ēē. ut generatio. qz nūcū nō hnt. nec ille q est de ēē ad nō ēē. ut corruptio. qz finē nō hēbit. Illud autē solū in nichil est vtrūque. qd de nichilo fctū est. **I**ncomutabilis etiā ex eo est dē. qd nō cadit in eū motus ex opacōe. Nam soli dēo cōuenit i opacōe quietū ēē. **I**n boeti. O q ppetua mūdū ratione gubnas. Erare celi q tator q tēpus ab eno. I re nubes stabili q manēs tans cūcta mom. **I**tem qū dē facit aliqua rem. nō fit in ipso dēo aliqua mutatio. sed in re creata quā opat. **Q**d autē dē pdicari fecit subūtiōe nūc. et pdit morte erechie quoz neutriū accidit. in talibz nō mutant dē cōsiliū qd ab etno hnt scd. sed sententiā que respectū ad ipā negocia hnt. qz nūc subūctā erat scdm mūta. a erechias moritur erat scdm causas inferiores. Sed hec nō impoluerūt nātātē diuine potencie. **I**tem tēpliat distigunt

motus. s. naturalis. violentus. voluntarius. Naturalis est quo naturaliter tendit res ad locum proprium. s. in philosophia. Ite est locus terre et glebe eius. Violentus autem violentus est quando coguntur res esse extra locum proprium. Sed motus voluntarius est ut in animalibus quando currunt vel opantur. Et iste motus mediatur est inter naturalem et violentum motum. quia partim est naturalis. s. in quantum voluntas coniungitur suo actu sicut causa suo effectui. Ite est violentus. s. in quantum mouetur membra contra motum suum naturalem. propter quod etiam lassantur que ex motu naturali nunquam lassarentur. **A**gitur primo in motus non est in deo. s. naturalis. et hoc probatur per quatuor rationes. **P**rima est quia omnis motus est ad quietem et propter indigentiam ut dicit philosophus. Sed deus nullus eget. **S**ecunda est cum sit ubique deus non habet necessitatem de loco ad locum moueri. **T**ercia est quia non est in eo gravitas et leuitas propter que sursum vel deorsum moueatur. **Q**uarta est quia cum deus in seipso semper maneat. non habet necessitatem locum proprium a sibi naturale extra se querere sicut alie creature. Ite secundo motum non mouet motum. s. violento. quia non fit ei violentia. **J**ob. Si fortitudo querit. robustissimum est. Ite tertio motum non mouet. s. motum voluntario. quia in opere non lassatur ut animalia. **P**ropterea nostra mens est instabilis. quia in proficiam? in deficiam? in remiscam? in remiscam. in obliuiscam. in volu-

ni? in nolui? modo diffusis cogitationibus et affectionibus atque consiliis huc illuc quod vagamur. **D**eus autem semper se habet equaliter et immobilitate. **I**te alius est motus circularis. alius rectus. alius obliquus. **C**ircularis est corporum superiorum prout firmiter mouetur secundum formam quantum ut dicit philosophus. non secundum substantiam. **N**on est dicere quod non mouetur ad locum. sed in loco. **M**otus autem rectus est sursum vel deorsum secundum quod corpora inferiora mouentur propter leuitatem vel gravitatem. **M**otus obliquus compositus est ex circulari et recto. **Q**uando reflectitur habet a motu circulari. quia voluente mouetur habet a recto. **N**ullo itaque motore mouetur deus. quia proprietates istorum motuum non conueniunt ei. **P**ossent tamen dicere quod isti motus conueniunt deo iustitice. ut dicat motum motum circulari. omnia regendo et gubernando. Ite motu recto. bonos remunerando. Ite motu obliquo. malos puniendo. vel pullos a patre nutriendo. **S**edem non posset dici quod deus mouetur motu naturali. quo. s. multa bonitate omnibus creaturis per caritatem se committit. Ite motu violento. quo peccatores dampnat. Ite motu voluntario. quo cuncta in esse conservat. **S**ic potest exponi dictum philosophi qui assignat motum a centro et ad centrum. et circa centrum. **Q**uia deus mouetur ad centrum in incarnatione. et a centro in ascensione. et circa centrum in predicatione. **P**ropter hoc et filia dei in libro sa-

prentie. sps scs a mobilis a stabilis.
 Mobilis. qz facit scs mobiles ad ope-
 randu ac in bono pfecte. Stabilis au-
 te. qz dat in bono pferare. Vel mo-
 bilis in via. Stabilis in patria. Vel qz
 mobilis in actibus. Stabilis in contempla-
 tibus. Vel mobilis in alijs scs. Stabi-
 lis in xpo. Ray. Reclat sup eu sps a.

Asciendū qd opacoēs quēdā attri-
 buunt deo scdm causalitē a cēctiam.
 ut scire. Quēdā scdm cālitatē a non
 scdm cēctiā. ut comedere a cūere. Que-
 dam scdm cēctiā a cālitatem. ut creare
 vel iustificare auctoritatē. Quidam vō
 ut sic nec sic. ut peccare mentiri.

De simplicitate dei. 20.

Simpler est d's. a angls. a
 aia. sed differunt. qz in deo
 idem est qd ē a quo est. et hec est pfa
 simplicitas. Bern. Sola increata na-
 tura sibi hanc vendicat simplicitatē
 ut nō sit aliud a aliud. alibi a alibi.
 modo a modo. inueniat in ea. Nempē
 qd hēt a qd est. semp a vno in est. Sed
 in angelo a in aia differūt qd est a quo
 est. et ideo est ibi quēdā altitas a cōpo-
 sitio. licet ibi non sit diuēlio qūntatis.
 Zn inueni? In supcelesti est vntas. in
 celesti altitas. in subcelesti pluralitas.

Asimpler est itaqz d's in essentia. qz
 nichil ei accides ēē potit. Immo pfa
 simplicitas est ibi. cū nō sit ibi possibi-
 lis additio. Qia quicqd est in deo deus est.

Zn leo papa. Simpliciter diuinitatis
 nature nichil addi vel minui potest. qz
 semp est qd ē. cū pū est sempiternū ēē.
 cū idem ē vniē a intelligē. **A**gerū
 tamē multiplex est in donis. Apl's. Ali-
 dat sermo sapie. alij scie. a ē. Jacoly.
 Omē datū optimū. et omē donū pfa.
 it. **N**on est cōpositio pfa intēgi-
 ū. ut in domo. nec etiā potencialiū ut
 in aia. nec gēus a differētiā ut in
 spē. nec matie a forme ut in corpali-
 bz. nec coactiacois vntatū ut in numero.
 nec qd est a quo ē ut in angelo. nec sbe
 a accidentis ut in individuo. nec cor-
 pē sbe a incorpē. ut in hoīe. **D**e
 hys Bern. Non pta; cōsistit d's. ut
 corpus. nō affectib; distat ut aia. nec
 formis substat ut ēē qd factū est.

Ad ipm ostendit etiā rāde. Qia
 cū omē cōpositū sit postius suis cōpo-
 ūtib; nec pmo pncipio. s. deo qm
 sit pns. oportet deū qui pū est pna-
 pū nō ēē cōpositū. **P**tea nullū
 cōpositū est totū suū esse. D's g' cū
 sit suū ēē. non erit cōpositus. Zn de
 Bern. Non est format' d's. forma est.
 Non est effēs d's. efficiens causa est.
 Non est cōpositus deus. g' simpler est.

De excellētia dei. 21.

Digne dignitatis excellē-
 tia tāta est qd mēs de deo
 cogitās deficiat cū sit incōphensibilis.
 scilicet cū non papiat cū sit invisibilis.

lingua ipm nō explicat cū sit ineffa-
bilis. locus cū non capit cū sit incommen-
surabilis. scriptura cū nō explicat cū
sit inestimabilis. tēpus cū non men-
surat cū sit inmensurabilis. vtriuscūq;
nō attingit cū sit inaccessibilis. testite-
ria et vota tūl gredit cū sit incompabil.
Et breuē. oīs creatā ad deū cōpata
defm hēc. qz finit ad infinitū nulla ē
porcio. **E**cce patet qd excellētia
diuina nullo eget. qz ipse sibi sufficiens
bonū est. Non em indiget corpe ut sit.
nec loco ut sit alicubi. nec tēpe ut ali-
quā. nec causa ut alimide. nec forma ut
matia. nec subiecto in quo cōsistat ul-
tū assistat. **S**ūt et alia que soli di-
uine maiestati cōueniūt. et nulli alij
creaturarū in quibz excellētie sue dig-
nitas apparet. sicut est ēē oīpotētē.
oīm bonū. oīm facientē. qz cognoscat oīa
pseuaa pēta. et futā. et oīa singlaria
simul actū. Solus cognoscat ea oīa q
subiūt libo arbitrio. et cogitacōes hōim.
Solus cognoscat seipm. **I**tem ad
ipm solū pmet vbiqz pētem ēē. de
nichilo res creare. in instanti opari.
in opacōe quētū ēē. miracula facere
ex auctoritate. de qlibet creatā facē qd
vult. volūtātē hōis cogē. cognoscere.
in igni oclī mortuos suscitare. ēēuē
aīe illabi. pēta diuinitē. grām infūde.
in igne pēto corp' seruare. **C**ū
aliqd creature cōuenit qd cōpetit crea-

tori. tū excellētia de deo dicit. **E**t si i cre-
atura est potētia. in deo sit sūma potē-
tia. Si sapiā. in ipso sit sūma sapiā.
et sic de alijs. **E**t i hui' dicitur de deo i
suplatio. **P**otē qd dō ēē potētissim?
sapiētissim? optim? pulcherrim? dul-
cissim? misericordissim? et sic de alijs.

Et iug' li de tūitate. **O**pter ne sūme
vile. et cūcta sentire. ac intelligē. et mon-
et mutari. et corūpi non posse. nec corp'
ēē. sed spm oīpotētissimū. speciosissimū.
mitissimū. optimū. viliūm faciant.

Potē et p auctoritatē ratio alligē.
qz bona sūt excellētia in deo qm in creatā.
qz semp ē aliqd nobili' in causa qm i cau-
sato. **E**t idem em qd aqua purior est in
fonte qm in riuo. Radij quoqz solis lu-
cidiores sūt in sole qm in aere. Et dulcia
to maior est in melle qm in mellito.

De notionibz. **O**cciones sūt quāq; s. patn-
tas. filiatio. pcessio. inna-
cibilitas. cōis spiratio. **P**rima est
pūs. Sctā filij. Taa sps cā. **A**rtapūs.
Quia pūs et filij. **E**t hys patet qd
tres nōcōes pū insūt. due filio. dua spi-
ritui scō. **T**res pūc nōcōes dicūt
psonales. eo qd psonas faciunt et eas
ipē distinguāt. et ille sole sūt tres vnta-
tes triū psonarū quibz psonē dicūt tres.
Et i licet pat' hēat plures ppetates. tū
pat' pūitate tū est vū? pat' cū pat'
uitate ē indiuisus in se et diuiscus ab alijs.

Immutabilitas autē est in pte. et
sumit pnatie. eo qd ipse fit a nullo. u
tū ptem notificat. Sic omis nō signa
ta p hoc ipm. s. qd nō signata disti
guit a signatis. **S**icut cōis spira
tio est vna notio. et illa vna ē in pte
a filio. et est distincta ab oī alia notione.

Potandū est ppe loquēdo qd tres
sūt ppetates psonales. s. paternitas. fi
liatio. pcessio. Qa psonalis ppetas est
que vni soli cōuenit. et eam ab oī alia
re distinguit.

Relacōes vō sunt
q̄tuor. Qa vna est pns ad filiū. s. pa
tēritas. Alia cōnūso. s. filiatio. Tercia
ē pns a filiū ad spm scm. s. cōis spira
tio. Sed q̄ta est sps sc̄i ad ptem a fi
liū. s. pcessio.

Notōes autē sunt
q̄nqz. qz quelibet relatio ē notio. et p
tea immutabilitas que pū cōuenit p p
uacionē relacōis ad aliud pncipium.

Notōes hēnt multa nōia. Dicūt

cū notōes. qz psonas notificāt.

Dicūt etiā distinctōes. qz psonas disti
gūt.

Item dicūt relacōes. qz psonē

p eas inuicē ad se referūt.

Dicūt

quqz ppetates. qz ppe psonis insunt.

Nota reglās notionū. Nulla no
tio de aliano p̄dicat.

Item quelibet

notio ē illi psonē cui inest.

Item

quelibet notio est cēntia diuina que
est d̄s.

Item oēs notōes sūt vna
cēntia.

Item nulla notio inest di
uine cēntie ut distinguēs cēntiā. qz

ip̄a nec distinguunt nec distinguunt.

Item notōes sūptē abstracte. p̄dicā
tur de cēntia. sed sūptē cōcretē nō. qū
bene d̄r. cēntia est paternitas. sed nō d̄r
cēntia genans. **I**tem notio nō semp
importat dignitatem. **I**tem suppo
sita notōe. non supponit psona. ut
immutabilitas. Sed aliqd cōuenit no
tōi. qd nō cōuenit psonē. Hoc cōi cū
cōuenit ppe distinguere. sed psonē distigu.

De nōibz diuinis. 23.

Quæ notio qd d̄r de deo aut

est cēntiale. aut psonale.

aut notionale. **E**ssentialiū que

tā sūt substantiā. ut d̄s. diuinitas. cre
ator. a filia.

Quæ vō sūt adiectiua.

ut bonus. et̄nus. inenſus. a hūmō.

Psonalia vō sūt. ut pater a filius.

sp̄s sc̄s. a hūm.

Notionalia sūt. ut

patēritas. filiatio. immutabilitas. a c.

De hys notandū qd notio cēn
tiale substantiū a abstractū nullo

nō potest trahi ad supponēdū p pso
na. qū falsē sūt hec. Essencia ge

nit cēntiā. vel diuinitas diuinitatē.

Alaus cū genatōis ponēdus est in

cōcreto. Sed cōcreta licet sūt cēntia

lia trahi possūt ad supponēdū p pso
na. et hoc p vba notionalia. vel p po

sitōes notionales. qū vō sūt hec. d̄s

genit d̄m. creator creatorē. vel d̄s de

deo. Sicut de nōibz que media sūt. ut

lūmē de lūmine. **I**tem hoc nomen

sapientia licet non sit abstractum. tamen potest
 ex usu sumi quasi abstractum. ut sapientia de
 sapientia. **E**ssentialium autem adiectio-
 rum quedam predicant pure essentiam divinam. ut
 bonus et ens. Quedam essentiam divinam
 connotant principii et finis perversionem.
 ut eternus. vel esse mensure localis ut in-
 mensus. Quedam propriam signant divinam
 essentiam et connotant effectum in creatura ac-
 tu. ut creat. iustificat. vel in habitu ut mi-
 sericors. vel in potentia. ut omnipotens.
Sunt quedam verba quorum nec significatio
 nec modus significandi deo conveniunt. ut
 currere. ambulare. Nam modus est vari-
 a inclinatio animi varios et affectus de-
 monstrans. Modus ergo significandi nihil
 aliud est quam dispositio vocis que constituit
 intellectum sub tali modo intelligendi et conse-
 quens ipsam rem. Si ergo de deo dicitur currere.
 vel ambulare. a humani significatio est put-
 e actum deo non conveniunt. Modus autem signi-
 ficandi qui quedam importat imperfectionem
 dico qui ad motum. qui quidem motus est naturans
 deo convenire absolum est. **Q**uedam sunt
 quorum significatio convenit deo. sed non
 modus significandi. ut creare. facere.
Quedam quorum significatio etiam deo
 convenit. ut patet in hoc verbo est. **E**rod.
 Qui est miles me. et c. **N**otandum
 quod omnia que sunt perfectiois. de deo verbi dicuntur.
 Que autem imperfectionis sunt. aut non dicuntur
 de deo. aut secundum assumptionem humane
 nature dicuntur. vel translativum. **I**tem in

divinis duo sunt modi predicandi. scilicet per
 modum substantie et per modum relationis. Sed substantia
 continet unitatem. et relatio multiplicat
 unitatem. **N**omina quedam de deo dicuntur
 eternaliter. ut dominus. misericors. que con-
 notant effectum in creatura secundum habitum. Que-
 dam temporaliter que connotant effectum in actu.
 ut dominator. Quedam pluraliter. ut persone.
 Quedam singulariter. ut deus. Quedam proprie. ut
 peccatores personarum. generare. nasci. parere.
 Quedam apparet. ut potentia et sapientia.
 Quedam positive. ut iustus. Quedam pua-
 tive. ut immortalis. Et hec magis proprie di-
 cuntur de deo quam positive. Quia melius dicitur
 de deo quod non sit. quam quod sit. **Q**uedam
 translativum. sicut que symboliciter de deo dicuntur.
 ut agnus. leo. **D**uplex est etiam theo-
 logia. symbolica et mystica. Symbolica
 nominat deum ab inferiori. mystica ab superi-
 ori. Symbolica nominat convenientiam rerum.
 ut cum dicitur. leo. agnus. et humanus. Mystica vero
 et occulta nominat deum per hoc quod in occulto
 de ipso sentitur. id est per intellectualem visionem
 sive contemplationem. Si cum nominat deum
 suavitatem. dulcedinem. dilectionem. et humanum. utrobique
 tamen per creaturas nominat. Sed in symboli-
 ca per exteriora. in mystica per interiora et
 digniores affectus quos anima super se re-
 cipit et ita imponit per dominum sapientiam cui
 proprium est cognoscere et pervenire illis sit deus.
Quedam collectivum. ut trinitas. trinus.
 Quedam relatiuum. ut equalis. similis. Quedam
 respectivum ad creaturas. ut creator. re-

figū. Et hec nōia non dicit relatio
nē dei ad aliud. sed alioz ad deū. **T**on
o sūt pncipalia nōia dei. s. qui est. et
bonū. **P** pūū ligtur ēē dei absolutū
in se. et sic cōsiderat ut infinitū qz dī
stām infinitā cū nomē sit infinitū.
P scdm notat ēē diuinū ut causa. **H**e
c cū dō oīa ppter bonitātē suā. **I**n
theologia supponit qd. et hoc p nōia
ēēntialia. ut dō. diuinitas. potēcia.
ēēcia. natura. **S**upponit quis. ut cū
supponit psona. **S**upponit que. ut cū
supponitur nōcio. **P**sona p uentrū
gen^o dī lba diuina. p masculinū. psona.
p femininū. nōcio. **P** hoc patet
qd nō debet tantari in pūuo. vñ pū
cū filio. qz pat^r et fili^o non sūt vñ in
psona. sed vñ in lba. qñ magis cā
tandū est vñ patri cū filio. **Qd dō**
ineffabilis est. 2e.
Nihil digne vel ppter deo
dici potest ppter eius exel
leciā. Non cū p nōia ppter deo loqū.
qz nōia significāt lbam cū qualitate.
et ita intelligit ibi cōpositio forme cū
matia. que in deo non est. **P**ec p nōia.
qz de deo dicta cadūt a demonstratiōe.
Non cū potest ibi demonstrāō ēē ad seu
tū. cū sit incorporeus. nec demonstrāō
ad intellctū. cū sit inuognoſcibilis.
Si g^o dicis qd hū^o p nōia scdm pte.
si cadūt a demonstratiōe. cassa erūt et
vana. **D**icendū qd est ibi demonstratiō

ad fide. **P**ec p vba que cū modis et
formis cū tēpore sine casu agendi vel
patiendi significatiō sūt. **S**ed talia nō
cadūt in deū. **H**ec p pncipia que
scūt naturā nōis et vbi. **H**ec p alias
ptes oīoms. que nō sūt subiectibiles et
pdicabiles. **E**t hys patet qd deū
nōficare nō possum^o p distinctionē.
sed qñctūqz p circūlocutiōe. **I**n **B**erū.
Qd est dō et quo oīa. p que oīa. et in quo
oīa. **Q**d est dō. quo nichil meli^o potest
cogitari. **Q**d est dō. volūtas oīmpotēs.
beniuolentiā vñs. lūmē etū. inuom
mutabilis ratio. sūma vñtū. inuulibil^o
et inaccessibilis in se. in suis spectabilis.
et solus mirabilis. **A**quils modis as
serit aliqd de deo. **P** naturalē ratio
nē pmo que dicit. qd vñ est dō remūia
tor bonoz et pūtor maloz. **S**cdō
p fide qua dicim^o deū ēē vñ in lba et tū
in psonis. **T**ercio p sacram scpturā.
Quarto p rationes pbabiles. **Q**uinto
p certiorē pōicatiōē. **S**ed hys duobz
modis vñs nō ē inuendū. nisi firmi
tātē hēant in aliquo tēū pōitorū.
Est cū reglā qd quicūqz asserit de
deo aliqd qd nō est sibi cū p naturalē
rationē. vel p fidem. vel p sacra scptu
ram. pūit et peccat. **De yteis lib vñe. 24.**

Idec rerū exemplar a rāō
nē. sic sūt in deo qd ydea
eoz que sūt importat cām
efficientē cōformē effectū. sed exemplar

C.

causam formalem. ratio vero cau-
sam finalem. **S**ed enim omnium rerum
est principium a quo sunt et forma
exemplaris ad cuius imitationem sunt
et finis ad quem sunt. **T**riectria

a se sic differunt quod exemplar unum est
quod exemplar connotat causalitatem.
causata vero in causa sunt unum. **in ex-**
emplar unum. sed rationes et ydee plu-
res sunt. quod ista respectu rerum dicuntur.

Sunt itaque plures ydee. quod con-
notant cognoscibilem. Cognoscibilia au-
tem distinguunt in cognoscere. **S**i-
militer et rationes in deo plures sunt. quod
singula causata sunt propriis rationibus.
Absurdum est enim dicere ut ait hugo
omnia ea ratione creata qua et homines.

Dicendum est ergo quod licet ra-
tiones in deo vel ydee sint una veritas
et una lux. et una essentia. dicuntur
tamen plures rationes et ydee propter plura-
litatem rerum ydeatas. **E**ni exemplum
habetur in naturis. **U**idemus enim quod
omnes linee circuli videntur in centro.
remote autem a centro differunt ab in-
uicem. **S**unt autem ydee ut dicit
hugo forme principales rerum que di-
uina intelligentia continentur.

Dicendum est igitur. quod sicut in
mente artificis prius est forma rei
quam in opus creat. sic ydee rerum an-
te mundi constitutionem in mente cre-
atoris erant. **N**on tamen extra se aliquid

inspiciebat secundum quod mundum
faceret. **E**t hoc patet quod omnis cre-
atura prius in deo existit quam in se
ipsa. **U**bi cum ab ipso per creationem
processit. ab ipso quodam modo dista-
re cepit. **U**nde rationalis creatura
ad ipsum redire debet cum primo con-
iuncta fuit. etiam antequam esset. et hoc
per ydeas que non aliud quam ipse deus
sunt et erant. **S**ic autem et flumina
ad loca unde erant reuertuntur.

Res prius sunt in deo dicuntur vi-
ta que importat rationem boni. **J**oh.
Quod factum est in ipso vita erat.

Dicuntur etiam lux que impor-
tat rationem veri. **h**ugo super Gen.

Creaturae in deo sunt lux. hoc ideo
dicuntur quod in deo non sunt neque ma-
la neque falsa.

Tercia autem est
in exemplar. et liber vite et speculum.

Exemplar enim dicitur respectu rerum
ut exemplum. **L**iber vite respectu re-
rum ut reuerentiam. **S**ed speculum. resp-
tu rerum ut entium.

De libro vi-
te sic dicit hugo de sancto victore. **L**iber

vite est cuius origo eterna. incorrupti-
bilis essentia. cognicio vera scriptura

intelebilis. inspectio desiderabilis. doc-
trina facilis. scientia dulcis. profunditas

inpenetrabilis. verba innumera-
bilis. tamen unum verbum omnia.

Alia vero
moraliter loquendo multiplicat in deo.
scilicet. sicut ramus in arbore. apis in

ill. h. c.

fore. natus in litore. sponsus in thalamo. thesaur' in agro. scriptura in libro. obsecutus in castro. ancilla in mto. piscis in riuo. quelibet res in sibi ppo loco. stella in firmamēto. ymago in speculo. cera in sigillo. gēma in auro. uel in fano. **De appropriatis diuini psonis. 26.**
Quamuis oīa essencia lia oībus psonis cōlūt cōueniant. appropriatur tamē patri potentia. filio sapia. spū scō bonitas. Et hoc est ppter ex clusionē carnalis intellūs. Ne uideat pater racōe antiquitatis credat in potens. et ne fili' racōe inuentutis credat in sapiens. et ne spūs scs racōe impetuositat' credat crudelis. Nec racio ptiuet ad simplices. Illia ptiuet ad sapientes. s. qz potentia naturalit' pcedit sapiam. et utraqz bonā uoluntatē. **De attributis itaqz duplicat' est loqui.** sicut scdm rem. et sic oīno idem sūt nec appropriantur. sicut scdm racio nē. et sic eoz quedā appropriantur. quedam non. Nam appropriatio nō est aliud qm specialis attributio racōe alicui' conformitatis cū ppo illi' psonē. sicut hēt similitudinē po tentia cū patre qui est pncipium uel sapia cū uō. et bonitas cum a more. **Ad** dictam appropriatōnē

hēt scripturaz consuetudo. que opa manifestatiā potentie attri buit pū. sapie filio. bonitatis spū scō. **Alia** est appropriatio hilla ry talis. Eternitas est in pte. qz non hēt pncipiū inceptōis. nec pncipiū essendi ab alio. Spēs i yma gine ad est in uō qz sūme pulchritudini. et sūm in uirtute. i. in spū scō. qz sūme pfectiū et cōtactiū. **Et** tū p alia uerba sic insinuat aug. In patre unitas. in filio equalitas. in spū scō unitatis equalitatis qz cōcordia. **Conuenit** autē pat' unitas. qz sicut unitas a nullo desce dit sed oīs pluralitas ab eo desluit sic d's pat' a nullo est. et alie psonē ab ipso sunt. **P**tea sicut unitas de se gignit unitatē ita pat' de se gignit alterum se. i. filiū. **In** filio uō dicitur esse equalitas qz equat' pū non solū in potentia sapientia et bonitate. sed etiam i hoc qz sicut pat' dat suā bonitatē alti psonē. sic et filius. **In** spū scō autē est unitatis equalitatis qz cō nectio. qui est amor amboz. s. pū et filij. **Item** quarta appropia tio est. qz in pte est racio pncipian di et originādi. qz sūme pncipiū. **In** filio uō racio exemplandi. qz sū me pulcrū. **In** spū scō racio facē di. qz sūme pfectiū et bonum.

De potencia dei.

2A.

Potencia dei duplex ē
s. absoluta et ordinata.
Quanta vō potest
p̄mo modo. que nō potest sc̄dō m̄.
Quia multa subliūt sue potencie.
que nō cōgruunt sibi ut nūc facē.
Posset tū ea facē cōgruēcia et sic
posset ea facē. **Q**uōd potest oīa
oībus modis. Quia potest p̄ducē
nō ens in esse. et hoc p̄ creationē.
Ite potest facē ex incōpleto com
plem. et hoc p̄ ppagationē. **I**te
potest mutare vnu cōplem in aliud.
sicut patet in t̄alsubstanciacione
corp̄is xp̄i. **D**e talibz dīc̄: Aug.
Dei deo aliquid posse. et nos in
telligē non posse. **P**otencia
dei apparet in mūdi initio. et in me
dio. ac in fine. In p̄ncipio quidem.
q̄ res de nichilo creantur. In medio
autē. q̄ res in nichilū ne v̄tāntur
sua potencia cōtinet. In fine vō. q̄
mortuos mira celeritate suscitabit.
Cōpararet quoq̄ dei potencia in
rebus sp̄ualibz. q̄ cū diabolus po
testatem h̄eat in nobis inuitandi
sensū et fantasiā. angelus etiā
potestatem h̄eat sup̄ hec. et in sup̄
intellā inuitandi. Solus deus
h̄et potestatem non solū sup̄ tria p̄
dicta. sed potest etiā mutare vo
luntatē. Aug. Quia nos deus

p̄uenit ut uelimus. et subsequitur
ne frustra uelimus. **A**licet deus
sit oīps tū non attribuitur ei
actus culpabiles. ut mentiri male
velle. nec penales. ut inerte et tole
re. nec corporales. ut dormire come
dere. et ambulare. nisi forte in sup̄ie.
nec actus incōuenientes. qui possūt
esse t̄p̄licat. **P**rimo modo ut si
actus cōtradiat diuine potencie.
ut est facere maiore se. **S**c̄dō
si cōtradiat eius v̄itati. ut est ali
qd̄ facē simul esse et nō esse. vel qd̄
p̄teritū sit futurū. **T**ercio si
cōtradiat eius bonitati. ut sanare
petrū et saluare m̄dā. De his Aug.
Quodlibet incōueniens etiā mini
mū imp̄possibile est apud deū. **T**er
ciū autē hec est ratio. Quia poten
cia dei cū sit p̄fectissima nec est de
nichilo. nec est sub aliquo. n̄ eget
aliquo. Vnde nō potest deficere penā
do. nec succūbere paciēdo. nec egē
subsidiū in temporibus querendo.
et p̄ hoc. nec culpabilia. nec pena
lia. nec materialia potest. **D**icē
dū quoq̄ qd̄ d̄s potest oīa vel p̄ se. n̄ p̄
creaturā. Illa dico oīa. que posse
est v̄e potencie. Hoc autē ideo dīc̄.
q̄ posse peccare nō est pure poten
cie sed infirmitatis. **D**eō autē
cōpetit p̄fectū posse et p̄fctm̄ d̄m̄.
De quo dīom̄. Quācio est non

periorū excessus tū. sed oīm pulcroz
i bonoz oīmota i pfecta possessio.
firma i non valens cadere fortitudo.

Anotandū qđ quedam opacoēs
attribuūt deo ppter causalitatem et
scđm essenciam. ut scire. Quedam
scđm causalitatem i non essenciam. ut
comedere currere. Queda scđm eēu
cia i non causalitatem. ut iustificare.
creare. Queda vō nec sic. nec sic attri
buntur ei. ut peccare. **De virtute**

Miraculoz. 28.
Quoniam p diuinā potē
ciā fiūt miracula. ideo de
miraculis est agendū. **A**ug⁹ illud vo
cat miraculū. qđquid arduū aut insol
itū sup spem vel facultatē admirā
tis apparet. **A**ld hoc qđ aliquid
miraculū sit. quattuor cōcurrūt. p^{ri}mū
est qđ sit a deo. Scđm est qđ sit p^{er}
istenciam nature cont^{ra} cū⁹ ordinē fiat.
Tercū est qđ sit euidens. Quartū
qđ sit ad fidei roboracōem. **Q**uādo si
aliquid istoz quattuor defuit. miram
potest dici i nō miraculū. **N**ō
qđ quedā sunt sup naturā. quedam
cont^{ra} naturā. quedā ppter naturam.
Sup naturā sūt illa quibz nō
est silē in natura. nec etiā in potēcia
nature. sicut est v^{ir}ginem parere.
Cont^{ra} naturā vō sūt que fiunt
vbi cōtrario nature. tamē tūmāt^{ur}
ad conformē nature. sicut est ceci il

luminacio. **S**ed ppter naturam
fiūt que fiūt ordine sili nature. non
tū p pncipiū nature. ut mutacō vir
garū in serpentes. qđ illud potuisset
fieri ordine nature p longā putri
facōem tū ibi essent racōes semina
les. **E**xeruptamē qđ nō fiūt ibi opaco
nature. miraculū fiūt. **R**es aliqu
pducit ab agente sili successiue. **I**oc
attribuit nature. et dicit naturale.

Quādoq; pducit ab agente dissili
repente. et hoc attribuit angelis i di
mirabile. **Q**uāq; res pducitur ab
agente dissili in instanti. hoc attri
buit deo i dicit miraculū. **S**ciē
dū qđ quādoq; potēcia aliqua et
actus ei⁹ est naturalis. sicut visus i
videre. Quādoq; potēcia est mira
culosa. i actus est naturalis. v^{er}o qū
ceus illuminat videt. Quādoq; v
trūq; est miraculosū. ut partus v^{ir}gi
nis. **N**ō qđ miracula fiūt quāq;
in eute tū. ut statio solis i eius retro
cessio. Quādoq; fiunt in vegetabili.
sicut qū virga aaron floruit. Quāq;
in sensibili. sicut fiūt in locutione
asine balaam. Quādoq; in ratio
nali. sicut fiūt in ambulacōe clau
toz. audicōe surdoz. suscitacōe mor
tuoꝝ. et partu v^{ir}ginali. **E**t
sciam⁹ qū aliquid sit miraculū.
nō differēcia int^{er} racōes causales
seminales. i naturales. Quia ra

ao causalis est: potencia passiva creature absq; omni disposicione. ut solūmodo d's ex ea faciat qd vult. sicut fuit in partu vrginis. et in talib; est simpliciter miraculū. **R**atio autē seminalis est potēcia passiva creature. sed cū disposicione. remota tū. sicut fuit in vrginis de quib; facti sūt serpentes. et hoc fūit fuit in instanti. **N**atura autē illud idem fecisset. sed non nisi paulatim p magnā putrefactōem. **I**ude patet qd ea que fuit p racōes seminales. p tūc sūt naturalia p tūc sūt miraculosa. **R**atio naturalis est potencia cū disposicione p pūqua sicut patet in materia qū est in vltima disposicione ut formā recipiat. **S**cđm hūc modū est ratio naturalis in gūo scđato ad pducōem legis. et hoc non est miraculum.

De scientia dei. 29.
Sciť d's oīa p'sentialit' et simul. p'fecte quoq; i' immutabilē. p'sentialit' dico. hoc est ita limpide ac si cūcta essent p'sentialit' existēcia. **S**imul e' cū scit oīa. qz videndo se qui sibi p'sens est cūcta videt. **A**p'fecte quoq; qz scāa eius non potest augeri nec minui. **S**cit etiam immutabilē. qz scit p' naturā suā i'rellēus qui est immutabilis. **S**a

eundē ergo qd d's cognoscit tēpora lia et'nalit'. immutabilia immutabilē. cōtingēcia infallibilē. futura p'sentialit'. dependēcia indepēdēter. creata increate. alia a se. in se i' p' se. **Q**uō drām int' scāam dei. p' angeli. i' hōis. **Q**uia d's scit oīa simul. **V**idet enī multa vno. id est seipso. **I**n v'isione dei nō differt qd videt. i' p' qd videt. qz videt se p' se. et in se oīa. **A**p' p' au tē scđm qd hō scit oīa que scit deus. sed nō ita limpide. **A**ngelus vō deiformē habet intellēu. i' illa que scit scāa que est in v'bo. scit actu simul sicut d's. licet nesciat oīa que scit d's. **S**ed hō vñm solū scit actu. qz licet videat multa. illa tū nō videt vno sed multis. s. p' multas rerū similitudines. **S**apientia dei licet in se nō diuifigetur. diuifia tū sortitur uōia. **I**n qūtu enī sapientia dei cognoscitā est possibilē. dicitur scāa siue cognicio. **I**n qūtu est cognoscitā oīū que fuit in mūdo. dicitur visio. **I**tem i' qūtu est cognoscitā eoz que bene fuit. dicitur appbatio. **I**tem i' qūtu est cognoscitā futurorū. dicit' p'uisio. **I**tem i' qūtu est cognoscitā eoz que ab ipso deo facta sūt. dicitur dispositio. **I**tem i' qūtu est cognoscitā p'miandorū. dr

predestinatio. **I**tem in quantum est
cognoscitiam dominatorum de repleto.
Cognicio divina cum sit perfectissima
cognoscit omnia distinctissime
sub omnibus conditionibus quas res habent.
Et propter hoc futura scit esse futura.
et presentia esse presentia. et bona approbata.
mala reprobata. **S**i
autem scire volimus qualiter deus cognoscit
scit mala. notandum quod contingit a
licet cognoscit dupliciter. Aut per speciem
propriam aut per speciem alienam. **P**ri-
mo modo cognoscitur habitus. scilicet
modo per natio. **I**tem primo modo
cognoscit lux. scilicet modo tenebre.
Eodem modo dicendum est quod primo
modo cognoscit bonum. scilicet modo ma-
lum. scilicet per speciem oppositi habitus. **A**rgu-
te dicendum est quod deus cognoscit bonum
per unum medium. scilicet per essentiam propriam.
Mala vero per duplex medium. Nam per
essentiam suam cognoscit habitum oppo-
situm malicie. et illo habitu mediate
ut est in deo cognoscente cognoscit
eius defectum. Et ideo dicitur mala a lo-
ge cognoscere. **De predestinatione. 30.**
Predestinationis distinc-
tiones assignantur. unum.
scilicet secundum Augustinum. **P**rima
est. Predestinatio est placencia
beneficiorum dei. **S**ecunda est. Predestina-
tio est preordinatio alicuius ad gloriam.
Tercia est. Predestinatio est pro-

positum miserendi. **Q**uarta est.
Predestinatio est preparatio gratie in pre-
senti a glorie in futuro. **I**n prima
distinctione notatur divina pre-cognicio.
In secunda electio. In tertia voluntas.
In quarta directio ad finem. **P**redesti-
nationis causa efficiens est deus. quantum
ad effectus connotatos in nomine predesti-
nationis. **M**aterialis autem causa est
ille qui predestinat. **S**ed causa
formalis est modus vel ordo predesti-
nationis. quia primo datur gratia post heredi-
tatem. **C**ausa finalis est. ut scilicet
sancti et imitandi in conspectu dei.
20 dicitur in heretico quatuor que
ponit apostolus. scilicet. vocacionem. iustificacionem.
predestinacionem. magnificacionem.
Quia vocacio retrahit a
malo. Iustificacio respicit initiale
bonum gratie. Predestinatio respicit gratie
bonum finale. Magnificacio respicit
vel est bonum glorie future. **E**xel-
dicas quod predestinatio gratiam preparat.
vocacio gratiam offert. Iustificacio
illa confert. Sed magnificacio illa
per gloriam multiplicat. **S**ecundum
quod predestinatio non infert rebus ne-
cessitate. Exerbit gratia. Deus scit v-
trum iste homo sit comesturus hodie
an non. nichilominus iste potestate
habet comedendi a manu ad os porri-
gendi. **Q**uia si predestinatio rebus
necessitate imponet. multa seque-

reut inconvēnientia. 22ā frustra
pōnunt bonis p̄avia et malis sup
plicia. Inultū remūnarent boni
et punirent mali. Item maloz nō
rū d̄s auctor esset. Itē nec speran
di aliqd vel supplicandi vlla esset
ratio. Itē enervaretur libertas
arbitrii que se hēt ad utrūlibet.
Itē nec bona facientes essent lau
dabiles. nec mali vitupabiles.

Sciendū tū qd hēc est duplex.
Si d̄s p̄videt hoc. nūcū enūmet. qz
cōmūctū est vera. sep̄atū ē falsa.
Et est ibi nūcūtas cōsequēcie. non
cōsequēcie.

Trabem̄ exēplū
Boetij in libro de consolacōe. Si
videt qd aliquē faciente rotam. nūcū
est ut faciat rotam. nec tū visus
eius est causa illi faccōis. Sic d̄s
p̄videt mala ista opa. nec tū est cā
quare iste male operetur. 23erū
tū fiet p̄visū est.

Item due sūt
pagie libri vite. 24ua est p̄sentis
iusticie. a qua potest quis deleri.
25ua dispositiōis et̄ne. de qua nullus
delebitur. **D**īa est int̄ p̄destīa
cōm et p̄lām. Quia p̄destīnatio
est p̄cognitio bonoz cū causalitate
eorūdem. Sed p̄lāa dicit p̄cogni
tione respectu maloz sine causalī
tate. que pot̄ residet penes liberū
arbitriū. **C**ū dicit a scīs qd p̄
destīnatio oīom̄z unatur. 22on est

intelligendū qd tēporale causet
et̄nū. Sed qūcū ad effectū p̄destīa
cōis unatur oratio. s. qūcū ad grām
et glīam. **Q**uā scdm̄ illa bñ cōopat̄
liberū arbitriū p̄destīnacōez. 23ude
sicut deus aliquē saluandū p̄videt.
sic et modū quo saluari debeat.

Ap̄t hoc stultus est qui dicit. vo
lo facē qd michi placuit. qz si salua
ri debeo. saluabor. vel si damnari de
beo. damnabor. Sicut stultus esset
infir̄m̄ qui dicit. 23olo comedere et
bibere quod placuit. qz si curari de
beo. curabor. vel si mori debeo. mo
riar. Sic enī inutiles essēt medicīne.

Sane si deus p̄mittit liberū
arbitriū qd se hēt ad utrūlibet in
malū cadere. hoc non p̄mittit nisi
iuste. Rursū si p̄ grām p̄uēiat. nul
li facit iniuriā. **E**n̄ ergo d̄s
damnāt malos et repbat. opatur
scdm̄ iusticiā. Qū vo p̄destīnat.
agit scdm̄ et misericordiam que nō exclu
dit iusticiā.

De p̄sentia et re
probatione. 31.
Rep̄batio ut ait Auḡ
est p̄lāa iniquitatis
quorūda. et p̄paratio damnationis
eorūdem. **Q**uā nō qd in rep̄ba
tōe tria sūt. 23m̄ est p̄missio iniqui
tatis ab et̄no. 24lterū obduratio. s.
subtracō gr̄e in p̄senti. Tercū
p̄paratio pene et̄ne in futuro.

Sicut econt^m in p^rdestinacōe sūt tā
contraria. Sed in hoc est dīa. q^d
p^rdestinatio p^rparat glīam scōm bñ
placitū. sed rep^ratio p^rparat penā
scōm exigentiam mītoz. **De**
obduracōe. sciendū q^d translatiue
dicit ad similitudinē obduracōis in cor
poribz. **A**duricia autē corporū
sequit^r t^rplex p^retas. **P**rimū est
inhabilitas ad suscipiendū imple
mē. **S**cōm. stabilitas ad p^rma
nendū in se. **T**ercū. fortitudo
ad resistendū. **H**is modis dī
cor obdurari t^rplicit^r. **E**quo mo
do p^r inhabilitatē ad suscipiendam
grām. **S**cōm modo p^r firmā ad
hesionē ad p^ram. **T**ercio modo
p^r rebellione diuinariū mīp^racōm
i mīadator. **De voluntate dei. 32.**
Voluntas dei duplex ē.
s. volūtas signi. et vo
luntas bñplacitū. **E**o
lūtas bñplacitū est duplex. **I**nter
dens que sepe nō expletur. et conse
quēs que nūq^m remanet nō exple
ta. **V**oluntas bñplacitū dei con
sequēs est recta i efficac^r i irrep^rhen
sibilis. **E**ū q^d est recta. nullus est
rectus nisi conformet^r ei. **I**tem q^d
efficac^r est. nichil sine illa potest effi
ci. nichil contra illā potest fieri. p^r
nullū potest impediri. **I**tem q^d
est irrep^rhensibilis. nichil p^rapit aut

p^rmittit nisi iuste. nichil agit aut cō
sultit nisi bene. **S**igna bñpla
ci sūt q^dq^d. videlicet. p^rceptū phi
bicio. cōsiliū. p^rmissio. i opacio. Cōt^r
ta p^rma potest aliq^d fieri. q^d se hēnt
ut in fieri. Sed cont^r vltia duo. s.
p^rmissione i opacōem. nichil potest
fieri. q^d se hēnt ut in f^ro esse. et q^d
f^ro est non potest fieri. **D**e
his signis nō q^d p^rceptū dicit obli
gacōem ad faciendū bonū. phibitō
dicit obligacōem ad vitandū ma
lū. Cōsiliū dicit doctrinā p^r quā
scim^r q^d illud quod cōsult^r si fiat
affert p^rmiū. si nō fiat affert sup
plmū. **P**missio dicit p^racōem
cohibicōis. et est signū diuine volū
tatis nō respectu mali q^d p^rmittit^r
sed respectu boni q^d ex p^rmissio malo
elicitur. **N**on em^o p^rmittit d^s ma
lū fieri nisi ex eo bonū eliciat. ut
pater in tēptacōibz diaboli q^d scis
p^rsūt multiplicat^r. **P**ec^ra si nō
ēēt malū. non esset in bono nisi
pulcritudo absoluta. **N**ūc vero
p^r cōpacōem ad malū clarius elu
celat. **O**pacio notat facione
in re p^r quā refertur creatā ad cre
atorem. **D**e cōformitate vo
luntatis n^re ad deū. sciendū q^d si
hanc attendim^r in forma volendi
m^r si volum^r hēre incedem^r nostri
opis. oportet q^d semp^r ratio confor

met ei in forma volendi. **S**i a
querit vtrū absolute teneam ad h.
dicendū est qd est cōformitas in ac
tu ad quā non tenem nisi habita
caritate. et nec tūc nisi p tempore
et loco. **I**nde qū quis cogitat articulos
fidei tenet credere. qū cogitat dei bo
nitatē tenet dilige. **E**t alia
cōformitas in hūi ad quā non tene
tur quis nisi qū actu bonitatem dei
recogitat. qz tūc tenetur se ad cari
tatē parare. **D**e cōformitate
autē in volito. sciendū qd voluntate
sensualitatis nō tenem cōformari
voluntati diuine. neqz in volito ne
qz in modo volendi. Sed in volun
tate ratiois deliberatiā tenem deo cō
formari in volito qd constat nobis
deū absolute velle. et cōgruit nobis
velle. Si nō congruit nobis qū
ius sit bō iſe. non vult d's nos vel
le illud. **I**nde nō tenem velle illud.
Sic si scio deū velle mortem pūis
mei. tū polli eius vitā velle et labo
rare ad hoc. qz d's non vult ^{me velle} cōtrariū.
Item voluntate conditionata
non tenem deo cōformari. vt qūto
pluit vellem qd non plueret si deus
vellet. qz volendo conditionaliter
nō discordam a voluntate dei. quia
hoc non est velle simpliciter. **I**te
qd d's non vult simpliciter et absolute
ut sententiam cōmunicōis quā ali

qū mutat qū merita mutantur.
non tenem velle. **C**onformi
tas diuine voluntatis potest qua
drupliciter cōsiderari scdm hūi
nem qūtiqz causare. **P**mo
scdm causā matialem. ut qū idē
est volūtū qd se hēt ut matia circa
quā est actus voluntatis. Et ideo
ista cōformitas est scdm quid tūc
nō simpliciter. qz esse simpliciter non
est a matia. **S**cdo modo accipi
t cōformitas scdm causam efficiē
tem. sicut qū quis vult hoc quod
d's vult eū velle. qz d's hanc volun
tatē in eo fecit. **D**s eū vūit qz vo
luntatē in bonū ordinat. et hoc
vult nos velle. **T**ercio scdm
causam finalem. ut qū quis in glo
riā dei facta sua ordinat. ppter quā
et d's facit oīa. Et in his duobz mo
dis essentialit cōformitas cōsistit.
Quarto scdm causam formalem.
ut. s. ex caritate velit quis qd vult.
sicut et d's ex caritate vult oīa. Et
in isto consistit pfectio cōformitatis.
videlt ut actus voluntatis nūc tāto
sit volūtati diuine cōformior. qūto
est melior et pfectior. **E**x pōis
collige qd plena cōformitas ad deū
comphendit. m. **P**mo. ut ve
limus quod d's vult. **S**cdo. ut
velimus quod vult nos velle. **T**er
cio. ut velimus ppter qd vult. **Q**uarto.

ut velim' eo modo quo vult. **S**ed
conformitas nō plena est triplex.

Primo modo si conformatur q's
deo in voluto t'm. sicut a iudei con
formes deo erant in morte xpi.

Scd. si conformatur quis deo in
voluto a in fine. sed nō in modo. ut
qū non fit ex caritate. **T**ercio
qū conformatur quis in voluto a in
modo. sed non in fine. ut tū ad aliu
finem homi tū retorquetur intentio.

De iusticia dei. 33.

Iusticia tribz modis
sumit'. **P**rimo modo
qū reddit alicui qd meruit. **S**e
cundo modo qū pmissū soluitur.

Tercio modo qū in p'tm p'ficiat.

Primo modo remuneratio bonorum
pena reprobz dicitur opus iusticie.

Scd modo incarnatio xpi est o
pus iusticie. q' p'misit hoc p' p'has.

Tercio dicitur opus iusticie qd
d's p'ccatorem iustificat. tū se ad grām
habilitat faciendo quod in se est.

Rota qd in oibz opibz dei inueni
tur iusticia a misericordia. Sed iusticia
qūq' est occulta a misericordia apta. ut i
iustificacōe impij. et in p'mo aduentu
xpi. Aliquū est ecomilo. s. misericordia oc
cultā a iusticia apta. ut in p'micōe
p'mloz sine baptismo discedētiū.
et in scdo aduentu xpi. Aliquū utrū
q' est occultū. ut in tribulacōe quo

rūlibet iustoz a innocentiū. sicut
fuit in iob. et i infirmitatibz p'mloz.
Aliquū utrūq' est aptū. ut in remun
nacōe iustoz a damnacōe reproboz.
q' illos remunerat sup' meritū. alios
punit infra cōdignū. quod ē misericōdie.
sed utrūq' retribuit scdm merita.
hoc est bonis bona. a malis mala.
qd est iusticie.

Si vis scire q'
iusticia punitur homo p' p'ccō mōmē
taneo etualit'. Vide p'mo auctorita
tes ysaye. **E**ternus eoz nō mouet.
et ignis eoz nō extinguet'. **I**būt
in p'genes patrū suoz. et usq' in
eternū non videbūt lūmē. **O**rat'.

Ite maledicti in ignē eternū. **A**lpoc.
Ascendit firm' in scda scdoz.

Ba
cōibz idem ostendit'. Quia. s. homo
peccauit in suo etno. nūto punitur
in etno dei.

Item mat'ia ignis
est etna. s. macula p'ccati. ergo a pena.

Item p'ccatū est cōt' illū qui est
infinitus. s. pena debet ēē infinita.

Sed hoc non potest esse acerbitate.
vnde oportet qd fiat diuturnitate.

Item tū homo peccat errat in
infinitū quodā modo rationalis a
irascibil' a concupiscibil' qū finitū
p'ponit infinito. illa quidē iudicādo.

ista. adherendo. et vltia appetendo.
vnde congrue debet pena esse infi
nita. **I**tem mala voluntas re
proboz etna est. ergo a pena.

ostendit exemplis. Quia venditio
momentanea dat eis possidendi p
petuū. **I**te viliatio mome
ntanea cicatricem infert perpetuā.
Ite calus in foveā temporal
est terentio perpetua. **I**te inen
lese magestatis temporale ē ser
uitus perpetua. **I**tem effusio
oculorū temporalis sine momentane
a. cecitate opatur perpetua. **D**i
cit Aug⁹. qđ deus reddit mala pro
malis hoc est penam pro iniusti
cia. qđ iustus est. Item reddit bo
na p malis. hoc est grām iniustis
qđ bon⁹ est. Item reddit bona p bo
nis. i. grām p grā qđ bon⁹ i iustus
est. **N**unquā autē reddit mala p
bonis. qđ iustus non est. **A**liq̄s
punit in p̄senti p̄t seipm. ut. s.
p̄m p̄teritū in eo purget. Ioh.
Ecce factus es factus es. noli amplius
peccare. i. c. **I**tem ut p̄ter
p̄m p̄petuo cruciet. tam hic. s.
qm̄ in futuro. Exemplū h̄es in
herode i antiocho. **I**te ut cul
pa declinet. ut in paulo. Corinth.
De magnitudo reuelacionū extol
lat me. i. c. **I**te ut glia in futo
detur. Act. **O**poret uos p multas
tribulacōes. i. c. In p̄mis duabz
causis exercet d̄s iusticiā. In dua
bz sequētibz misericordiam. **Q**uāto
punit quis p̄t deū. s. ut glificet.

Ioh. **N**eq̄ peccant hic neq̄ pare
tes ei. i. c. **S**eruo p̄t p̄m
s. ut edificetur. Sic punitur fuit
thobias ut alijs daret exemplum
p̄cie. Sic punitur innocētes pueri
ne videat p̄coribz inconvēniens si
quāq̄ tribulant. **I**usto dei iudi
cio punitur qui vel concessis abu
tunt. ut Adam. vel non concessa ra
pe conātur. ut lucifer. **D**e miseri

Misericordia dei. 32.
Misericordia scđm ethi
mologā d̄r tribz modis.
Primo modo dicitur misericordia qđ
misericordia cordis diuidens. sic accipit
in illa auctoritate. Celi nō indiget
misericordia. qđ in eis nulla est misericordia.
Scđm hūc modū misericordia solūmodo
est in terra. **S**ecundo modo d̄r una
quali mittens seorsū cordis rigore.
Sic accipit ibi. Misericordia i ueritas.
obmanerūt sibi. i. c. **N**am iustas
scđm rigore p̄cedit. sed misericordia hūc
rigorem tēpat. remittens sup̄ me
ritū. p̄ueniens ut condigū. Sic est
misericordia in celo i inferno. **T**ercio
m̄ dicitur misericordia quali mira suam
tas rigās corda. Sic misericordia max
ime est in celo. **L**icet d̄s sit iust⁹
sicut i misericors. tū dicitur ei p̄m
esse misereri potius qm̄ iustū esse.
qđ nichil requirit ad cōplendū op⁹
misericordie nisi voluntas ei. Sed ad

complendū opus iusticie. requiritur
etiam aliqd ex pte hoīs. s. erigen
cia mītoz. **A** Misericordia dei patet
in effectib; bñficioz. Dat em reis
veniam dimittendo tā pāi reatū.
qm pāi sequelas. De quib; duob;
p. Qui piciatur oīb; iniquitatib;
tuis. quo ad pñū. Qui sanat oēs
infirmittates tuas. quo ad scdm.

A Itē largit̃ multis grām. dando. s.
virtutis habitū. a virtutis motū.
vt p pñū faciat hoīem grātū deo.
ac vita etna dignū. sed p scdm an
geat̃ eius meritū. De hys duob;
p. Qui coronat te in misericordia. quo
ad pñū. et in miserationib; quo ad
scdm. et loquit̃ de corona gracie.

A Item confert scīs glīam. et hoc
duplicat. qz nūc in spe. tantem in re.
De hys p. Qui replet in bonis
desideriū tuū. quo ad pñū. Reuo
uabit̃ ut aquile iuuentus tua. quo
ad scdm.

A Item d's ex misericordia
pātores patient̃ expectat. benignē
reuocat. vltia dissimulat. a multis
pictis liberat. grām libalit̃ donat.
datā multiplicat. multiplicatā con
seruat. cōseruatā in celo p̃ueniat.

A Item ex misericordia d's pātozem ad
se redeunte hilarit̃ recipit. ad pe
nitenciā cor euollit. offensa cito
remittit. iniurie post remissionē
nō meminit. **A** Item ex misericordia

dat d's adūsa ut pāa purget. dat
p̃sya ut ad amōrē p̃uocet. dat sac
ramenta ut meritū cūmulet. dat p
cepta ut p̃mo dīcet. **A** Item ex
misericordia errantes ad se reducat. e
uites ad se cōducit. cadentes erigit.
stantes tenere non desinit. p̃ueni
entes in glīam introducit.

Explīcit liber p̃mus.

Item caput liber scōs de opib;
conditoris.
De rerum creatōe. Caplū. 1.

Summe bonitatis triplex est. est luxio. s. p. genia-
 cione. per spiracoem.
 p. creacione. Due emanaciones
 pores sūt ab etno. tertia ex tēpe
 de qua nūc est agendū. **I**nt
 creare. genare. a face. est differe-
 cia. Quia res erit in esse ex nichilo
 p. creatioem. Sed erit de aliquo
 faciente aliqd de sba p. p. genia-
 cione. Hāc autē est opari de matia
 aliena. **D**s est rerū triplex cā
 s. efficiens. exemplaris. a finalis.
 sed nullo modo matialis. **I**nt
 opari dei a creature differentia est.
 Quia d's opatur in instanti. Angl's
 autē repente. sed natura paulatī.
Ap. itea rerū pncipia sūt a deo i-
 mediate. effectus vō cōsequentes
 sūt ab ipso mediante natura. et
 etiam imediate. Nichil autē a deo ē
 imediate fin. **E**t circa creacionē
 mūdi. m. erāt errores. **Q**ui-
 tam em dicebāt mūdū eternū.
Ally quidē dicebant mūdū fūi
 sed hūisse matiale pncipiū. a non
 esse de nichilo. **A**lly dicebant
 deū superiores creaturas p se p. dū-
 isse. sed inferiores p ministerium

angeloz. **A**lly posuerūt duo
 pncipia sicut manichei. vñ. s. sūme
 bonū. et aliud sūme malū. dicentes
 incorruptibilia esse a bono pncipio.
 corruptibilia a malo pncipio. **A**lly
 errores omēs excludit moyses.
Primū cū dicit. in pncipio. **S**e-
 cundū cū dicit. creavit. **T**ercū
 cū dicit. deus. **Q**uartū cū sequit.
 celū a terrā. **D**enendū est etiā
 qd d's oīa simul creavit. nec aliqui
 nouā spem postmodū condidit quā
 pns non fecit. vel in se vel in suo fili.
 sicut in illis que p. pagant. vel in ra-
 cōe sciali. sicut patet in his que alys
 modis introducūt in esse. et hoc est
 qd dicit d's die septia quēmisit. non
 quidē a labore a ope. sed sicut d'cū est
 a nouarū spem condicōe. **D**e o-
 pib; vō sex diez dicit quidā. non in
 illis intelligi ordinē tēporis sed na-
 ture. qz dicit oīa simul tēpore fuisse
 fca a disposita. ac in suis speciebz dis-
 tincta. **A**lly dicūt oīa simul cre-
 ata in matia. sed nō in tali forma
 sicut in diebz sequētib; receperunt.
 Et hec opinio est magis literata.
 sed pua magis sequitur rationem.
Ds em duplicat opat. Aliq nāq;
 facit mediante natura. et hec fiunt
 successiue. Aliqua facit p se imediate
 ut creare. p. dū. grām infide.
 a hui. et talia sūt in instanti a p. fce

et complete. **C**um ergo deus primordialis res non produxerit mediante natura. sed immediate per se. videtur quod in instanti fecit eas et perfectas et completas. ita in materia quam in forma.

Consequenter sunt hec. mundus. proutque rerum creature. celum empirium. Angeli. materia mundi et tempus. **De distinctione creaturarum in genere. 2.**

Creatura triplex est. Corporalis tantum. ut elementa. Spiritus tantum. ut angeli.

Composita ex his. ut homo. **C**orporalis quod creatura distinguitur in corpora lucida. ut sunt sidera. et opaca. ut sunt terra et metalla. et humida. atque perspicua.

sive dyaphana. ut sunt aer et aqua. **C**reature quedam habent esse tantum. ut lapides. quedam vivere. ut arbores. quedam sentire. ut animalia. quedam intelligere. ut angeli et homines. **C**on-

tinguntur mundus explicitus. scilicet archetypus. id est deus. et dicitur archetypus ab archetypis quod est princeps. et typus quod est figura. quasi principalis figura. quia ipse est exemplar mundi sensibilis.

Quod est mundus qui dicitur macrocosmus. id est maior mundus. ut est hic mundus sensibilis. **T**ercius est mundus qui dicitur microcosmus qui dicitur minor mundus. ut est homo.

De his tribus. Ioh. p. In mundo erat. Ecce primum. Et mundus per primum

factus est. ecce secundum. Et mundus enim non cognovit. ecce tertium.

Differencia est inter elementum et elementatum. et quanta essentiam.

Elementum est primum compositibile et non compositum. Quia nec terra. nec aqua. nec aer. nec ignis. primum est elementum apud nos et simplex. quia ista in se commiscuntur et maxime in ea parte ubi se contingunt. **E**lementatum est quodlibet corpus compositum ex multis elementis. **Q**uanta essentia est corpus per se differens ab omnibus elementis et elementatis. tam in materia quam in forma. ita in natura quam in virtute. non habens in se contrarietatem. unde nec causam corruptionis. **O**pa-

ter dicitur prout distinguit moyses. moraliter sic habetur. **S**ignificat enim rerum creatio ex nichilo. impij iustificacione. **A**firmacionem operacionis. boni positi confirmacione. **A**liqua congregacio. cordis adunacione. **S**iderum perfectio. exemplum bone operacionis.

Piscium et animi formatio. statum actus et contemplacionis. **T**erdis plac-

macio. rectitudinem intercedis. **P**ost ista sequitur septime diei requies. significans requiem eternitatis. **E**st locus summus. id est celum. ubi sola leticia. et est infimus. ubi sola tristitia. et est medius hoc est mundus. ubi sunt summa speranda. et infima timeenda.

Diabolus g'a sumo corrumpit. et i
p'mo detrusus est. q' repandus non
erat. Homo vo a sumo no cecidit.
i in medio collocatus est. ut esset ei
locus quo ascender p iusticia. vel des
cender p culpa. **A** Item hugo de sco
victore dicit. qd aliq's est locus in quo
solu a sumu bonu est. s. celu. Aliquis
in quo solu a sumu malu est. s. infer
nus. Aliquis in quo solu bonu est
sed no sumu. ut paradisu. Aliq's
in quo solu malu est sed non sumum.
ut purgatoriu. Aliquis in quo bonu
a malu est. sed neutru sumu. ut mundus.

De distinctione orbu ta celestiu

Quam elementariu. 3.
Orporalis mundi machi
na tota consistit in duobz.
s. in natura celesti. a natura eleme
tari. **C**elestis aute distinguitur
in tres celos pncipales. s. empiru.
cristallinu. a firmamentu. **I**nt
firmamentu vo quod e celu stella
tu continent. vij. orbes. vij. planetar.
q'st. Saturnus. Iubiter. Mars. Sol. ve
nus. Mercurius. Luna. **E**st a spera
tecia int celu cristallinu a firmame
tu. et hoc dicitur p'mu mobile.
Istoz orbu natura est qd oes
mouent excepto celo empirico quod
est quietu. **N**atura vo eleme
taris in. iij. speras pncipales dis
tinguit. s. ignis. aeris. aque a tre.

Spera ignis tria het iusticia.
videlt. sup'mu. a vocat igneu. et me
diu ac infimu. quod vocat olumpu.

Aer sicut het tria iusticia. s. sup
p'mu qd vocatur etheru. et mediu
ac infimu. a dicitur aereu. **E**t i sup
mo est calor a lux p't solis p'p'itate
silitet a in infimo. s. p't radioz rep
cussione a terra. **I**n medio aute ius
ticio ad quod no potest attinge rep
cussio radioz est frigiditas a obscu
ritas. in quo h'itare dicunt demones
qui detrusi sunt in huc aerem caligi
nosu. **I**bi etia sunt tempestates. s. to
utrua. g'udo. nubes a filia. **E**x
his collige. xvj. orbes tra a aqua
ambuantes. qui oes celi possunt apel
lari. **I**stos aute excellit celu tri
mitatis ipse ds. qui est in oibz a sup
oia. **D**istancia p'dictoz orbu
a planetaru hec est. **A**l tra usq
ad luna sunt millaria xvj. de. xvj.
Et hec sunt stadia. c. xvj. **A**l
luna usq ad mercuriu sunt millaria
vij. de. c. xij. a semisse. **A**l m
ercurio usq ad venem. tantu. **A**l
venem usq ad solem. xij. cccc. xvj.
Al sole usq ad martem. xv. de. xv.
Al martem usq ad iouem. vij. de. c. xij.
Al iouem usq ad saturnu. tantu.
Al saturno usq ad firmamentu
xij. cccc. xvj. **E**x his
sequitur qd a tra usq ad celu stella

tū sūt milliaria. C. ix. CCC. lxxv.

De natura celozū et superiorū corporum.

Celū est corpus prīmū natura simplicissimū. essentia subtilissimū. incorruptibilitate solidissimū. quantitate maximū. qualitate lucidū. diaphanitate perspicuū. matia purissimū. figura sphericū. locali situ sup̄mū. amplitudine creaturaz in se aliarū cōtinentū. **I**ste p̄betates tam celo cōueniūt empirico. qm̄ p̄mo mobili. **S**ed p̄ter hoc. celū empiricū a motu est extraneū. beatorū sp̄mū habitaculū. specialit̄ sedes dei uincipalit̄. **S**iliter p̄mo mobili cōuenit specialit̄. qd̄ est motu velocissimū. ad inferiora v̄tutis influxum. **E**odem modo dicendū est de firmamento. qd̄ plurimū cōueniūt ei de p̄betatibz supradictis. et insup̄ est aquaz diuisimū. ac stellis decoratū. **C**orpa celestia diuidūt̄ in lucētia et non lucētia. ac diaphana. **E**t tam corpus lucens est sol q̄ solus int̄ sidera lucet. **S**ed non lucētia sūt stelle cete et planete q̄ lumē suū a sole mutuaut. **C**orpora v̄o diaphana sūt oēs sp̄ere celestes. **I**tem oēs sp̄ere celestes cū mouent̄ non mutant locū suū. sed mouent̄ in locis suis. **S**up̄

iora influūt in inferiora v̄tutem motuā. vegetatiuā. sensitiuā. et oīm genabiliū pductiā. **I**te licet careant q̄titatibz elementaribz. non em̄ sūt calida vel frigida. sicca vel humida. tamē ista causat in inferioribz. et eruptantē non influūt sup̄ liberū arbitriū. nec habent v̄tutē nutriendi hōis voluntatē. licet bene nutrent ac disponāt cōplexiones hōis. q̄ voluntatē non hēnt quidē cogē. sed scdm̄ manus et m̄m̄ in diuisis hōibz inclinare. **O**pauit quoqz corpora sup̄iora distinctiua significacionē diez scdm̄ lumen solis. et distinctiōē mensū scdm̄ motū lune. ac distinctiōē mēsum annoz scdm̄ motū solis in obliquo circulo. atqz distinctiōē tēporē scdm̄ variū cursū planetaz. distantiā et concursū. ascensū et descensū. retrogradacionē et statū. **De natura stellarū in cōmuni.**

Selle sup̄ime in firmamento figurat̄. et cū illo temp̄ mouent̄. materia sūt purissime. figura sp̄ice. quantitate magne. apparencia p̄ue. qualitate lucide. radioz diffusine. recē inferiorū genatiē. a sole illuminatiōis receptiue. tenebrarū expulsiue. q̄nto nox obscurior. tanto plus sui manifestatiē.

in pſencia ſolis ſui occultatiōe. tem-
peſtatis ⁊ ſerēnitatis cōtatiōe. viarū
navigantiū directiōe. q̄nto vicini-
ores. tanto in cōi lucidiores. ſed ſin-
gule nūm⁹ apparentes ut patet in
galaxia. q̄ntitate ⁊ claritate diſſe-
rūt ac virtute. **A** Galaxia ē mul-
titudine ſtellarū p̄uarū quali cōtiguarū
illi loco orbis ubi diſſundit lux ſolis.
Eclipsis ſolis fit tū ſoli luna ſe
ſubmittit. ut tenebras orbis efficiat.
Eclipsis lune fit q̄n terra in-
ponit int̄ ſolem ⁊ lunā. et eſt q̄nq;
p̄ticularis q̄nq; vniuerſalis tā lune
q̄m ſolis. et hoc vel a ſeipſis vel a
planetis. **N**ō q̄d om̄es ſtelle
eclipsant. ⁊ hoc vel a t̄ra vel a pla-
netis. **P**lanete dicūt q̄nq; re-
trograde. q̄nq; p̄greſſiue. q̄nq; ſta-
tionarie. p̄nt in epicyclis ſuis di-
uſimode mouent. **P**lanete ſūt
ſidera int̄ celū ⁊ terrā errantia. fir-
maniēto cōtrariū motū agenda.
Curſu q̄n hēnt ab influen p̄nu-
mobilis mouent directe. ſed curſu
p̄po mouentur obliq;. ⁊ non ſintillat.
ſingli ſuos colores hēnt. et cū circū-
los aliorū ingreditur. etiā illoz p̄-
cipat qualitatē. Cū ſole nican-
tes occultant. Q̄nto t̄re p̄uiores.
tanto circulos hēnt breuiiores. q̄nto
altiores. tanto curſus eoz natalis
videtur eē tardior. Corpa eoz non

ſūt p̄ſpicua ſed cōpacta. alioq̄n nō
eclipsarēt ſe. **De luce.**
Lux eſt ut ait p̄his act⁹
lucidi. ſ. q̄d lucidum.
⁊ iude ſciendū eſt q̄d
lux eſt qualitas actiua corpiſ lūmi-
noſi. ſicut calor ignis. **L**ux q̄q;
dat colorib; eſſe intencionale. ſicut
intellēus agens dat fantalmatib; eē
intellectuale. **L**ux eſt mediū de-
ferens oīa que a celo in uos deſcendūt.
Ipſam nuntiat corpus non lucens a
lucido. **L**ux eſt ut ait ſcōis p̄his.
celi purpura. maleſcōz nūmca.
navigantiū directio. oclis noctis. ſa-
cies om̄i rerū. **L**ux ut ait Aug⁹
hēt rectū moſū. et nullo modo mce-
dit p̄ curū. **L**ux om̄ib; reb; forma
⁊ teorem tribuit. et abſq; illa cūcta
ſūt ignota ⁊ abſcondita. **M**or⁹
eius eſt ſubitus. q̄ ſine mora replet
oīa. **L**ux et in ſup̄ficie vmbroſi corpiſ
non ſe p̄fundit. ſed in corpe diapha-
no. vbi ſcōm corpiſ groſſiciem vel
ſubalitatē manū uel m̄m⁹ p̄cipat.
Lux etiā ſine ſui diminutiōe vbi
q̄ ſe diſſundit. **P**lures p̄eta-
tes hēs iſta de ſole que illi cōueniūt
in q̄ntū lucet. **S**ciendū q̄d
lux vocatur in corpe lūminolo. ſed
lūmē p̄nt eſt i lucido t̄ſparati.
ſplendor a i denſo. ⁊ color p̄nt eſt in
opaco. **De planetis in ſpecie. A.**

Saturnus a nobis est remotissimus. frigidus est et siccus. hoc intelligas in effectu sicut et in alijs planetis. Ex vicinitate eius calor solis remittit. Et commutatio eius cum Ioue clarius efficitur. cum natura sit pallidus. Vocatur est. et ipso durante fetus nascitur mortificatus aut debilis. Plus nocet retrocedendo quam antecedendo. Moratur in quolibet signo xxx. mensibus. ex quo sequitur quod cursum suum complet. xxx. annis. **J**upiter est clarius ad instar lactis candidi. In qualitatibus est bonus temperatus. quia calidus et humidus. In superioribus parte sui absconditus temperat maliciam Saturni. Cum ascenderit in circulum Saturni tunc pallorē licet sit clarius. In quolibet signo moratur per annum. et ita complet cursum suum. xij. annis. **M**ars calidus et siccus est. et ideo vocatur. Ex peccatis suis homines irritat ad bellum. Ex interpositione Venus et Jovis eius novitas repunitur. Igneus apparet et radiosus. In quolibet signo moratur xl. diebus. **S**ol dicitur octies maior terra. sed secundum Ptholomeum. e et xl. vicibus maior est terra. Calidus est et humido sus. eclipsim patitur. comas est omnibus. imbe celatur. Solus per se lucet. quod nulli sideri magis competit. unde et nomen accepit. Stellis illuminat. et tantum eas

per presentiam suam lumine privat. Medius est planetarum. Odiosus egris oculis. sed amabilis puris. Tempora distinguunt. locis immundis non inquinat. testem consolidat. gelida dissolvit. Flores aperit. fructus maturat. corpora diaphana penetrat. non requiescit. visum retundit. vapores eleuat. emispium vicissim pluit. et hydropicus nobis estate facit. recedens non hyemem facit. oculis est mundi. In quolibet signo moratur. xxx. diebus et v. horis. Cursum annum perficit motu proprio. sed diem perficit motu proprio mobilis. **V**enus est lucifer. calidus et humidus. maliciam Martis temperat. Semper commutatur sole. sed quando precedit dicitur lucifer. quando sequitur dicitur vesp. Colorem habet candentem atque fulgentem electo silem. inter sidera plus splendentem. Complectitur cursum suum ccc. xlvij. diebus. **M**ercurius semper cum sole graditur. nunquam ab eo plus quam. xxx. gradibus distans. Colorem habet radiantem. raro prope vicinitatem solis committitur. eloquentia sub ipso est. Aquus dicitur ducari et semmibus peste. Cursum suum complet. ccc. xxxvij. diebus. **L**una nocte illuminat. lumen mutuat. augmentum patitur et detrimentum. Infirma est inter planetas. eclipsim patitur et efficit. maculas habet prope commutatione eius cum inferioribus. Item cum culata interdum apparet. ex eo quod pars

emus illuminata a nobis abscondit.
 Itē regia celi nūcupatur. **S**ol
 tanquā medius planetarū p̄cipat
 p̄ccates om̄i. et eas ad lūmā cū lu
 mine suo fulminat. Ipla vō lūmā
 quēcūq; a sole sic recipit nobis in
 fluit. vñ q; p̄ eam tali modo vñtes
 planetarū recipiunt. iūto regia celi
 nūcupatur. **A**ris visis patet
 qd̄ q̄lūq; lūmā p̄mo accendit. op
 timum est tenuia iace. q; tūc vñtes
 planetarū quas ī inferiorib; effluit
 incipit colligē. Frigida est a humi
 da. Solem p̄cedens minuit. sed cū
 dē sequēs crescit. a ab eo elongatur.
 recessus a recessus maris p̄ eam
 causat. Signa zodiaci quolibet
 mense p̄currit. *De natura q̄tuor*

elementorum.

8.

Emus cōsumit a mane
 rat. in similitudinē suā
 sibi appropinquācia cōmittit. Mo
 tū facit de centro ad circūferentiam
 aīr det a lucet in matia aliena. et
 nō in sua sphaera. Inferiora reducat
 ad superiora. q; resoluit terrea ī aquo
 sa. aquosa ī acria. a acria ī se.
 molliciat dura a indurat mollia.
 subtiliat. ut patet in resolucōe gla
 ciei. et cōdensat. s. lutū. Depurat
 ut patet in auro. et corrūpit. s. ea
 que cōsumit. frigescat p̄ acitēs. ut
 patet in aceto. Est etiā penetratū?

cōmūctū? actū? diuisū? Item ī spha
 sua non lucet. q; cōpactus non est.
Nullū em̄ corpus diaphanum
 lucet. sed potius est illuminabile.
 Si autē ignis in sua sphaera cōpact
 esset. eclipsaret oēs stellas que sup̄
 ipm̄ sunt. Ignis vō hic lucet apud
 nos p̄t matiam coadunatā in qua
 est. Et hoc patet. q; vna candela
 opposita alteri facit vmbiā. **A**ler
 est subtilis. mobilis. p̄spicius. p̄ in
 spiracōem a respiracōem caloris cor
 dis temperatū. Decorat volatilib;
 locus n̄p̄llionū. mansio spūm̄. est a
 altabilis. levis. subtilis. atq; rarus.
 Non lucet sicut nec aliqd̄ corpus di
 aphanū. sed est illuminabile. **A**lq̄
 sup̄ celos eleuat. piscib; decoratur.
 tēpestatib; subicitur. oēs fontes et
 flumina ad mare cōtinnant. ad locū
 unde veniūt reuertunt. a leri p̄bet aqua
 informacōem. volatilib; ornamentū.
 a vegetabilib; nutrimentū. Optime
 est tinnabilis tinnuo alieno. sed mi
 nime tinnuo p̄po. Corpus est diapha
 nū. oib; est cōis. in cristallū cōgelat.
 prīm in nubib; causat. sordes p̄gat.
 ortos irrigat. febriatantes sua frigi
 ditate a humiditate delectat. naues
 vehit. lumen recipit. ad suū p̄uci
 pū recurrit. loca vacua subit. lapi
 des canat. ignē exstinguit. olivū nū
 dū purgant. in mari rubro p̄lo dei

cellit. de latere xpi fluit. Hac xpc
in vnu mutauit. ac de ipsa matiam
baptismi ordinauit. **T**erra in
elementa infima est. nigra magis
q. despecta. ponderosa. rotunda. ele
mentis alijs circūdata. mat. fructuū.
radix plantarū. nutrit aialū. edifi
ciorū fundamentū. defūctorū recepta
clm. machine mūdialis centrū. con
cludit in se inferū. frigida. sicca. opa
ca. corpis humani matia. seruat
metalla. centro tenet. motu ex vapo
ribz inclusis cōtinet. herbis ac floribz
i arboribz decorat. circa cā motu cir
culari celū cū sideribus voluit. hoibz
i inuentis calcat. **Q**uoniam quēdā
tre cōpetūt scdm esse suū. quēdā scdm
sui suū. quēdā scdm cōtentū suū.
quēdā scdm ornatū. quēdā scdm vali
tate. **De impulsionibz aeris. 9.**

Aer dicitur licet appareat
quasi stella. nō est tamē
aliud qm aer inflamat
ex vicinitate ignis. Nec comas lū
is fundit. et dr significare mutatio
nē regni. aut bella. aut pestilencias.
Corona est circū albus qui quq
apparet circa solem vel lunā vel stel
las alias. et causat ex reliqis nubū
planetarū ^{radia} attractis i illūminatis. Gal
eciā circū signū est serenitatis. **A**er
sub est duplex. s. ascendens. vel descen
dens. Ascendens fit ex pibz vaporis

inflamati in summo aeris. et videt
ascendē sicut si euolaret scintille de
fornace. **A**llub vō descendens est ig
nis retentus in nube. qui tamē expel
lit obmante nube frigida. i cadit con
tinue. ppter quod videt quasi cadēs stel
la longa que relinquit vestigia calis
post se. **I**nuē quod videt nocte
discurrentibz se pcedere est vapor cō
pactus descendēs. cui cū nichil obui
et accendit fricacōe sui ipsi. et aliqu
diu stat in aere. **T**oraco dicitur
vapor fortis cōglobatus. cui frigida
nubes est ad latūs vni. i calida ad a
liud. Et tūc ppter cōuenienciā ad calidū
attrahit ad illud. et ita incendit pars
antior. i hoc videt quasi spirantē dia
comis. **M**edia vō ps curuat quasi ser
pens. i uolat semp ad illud latūs ubi
calidū circūstat ipm. **R**ubes
fuit qm virtute solis extrahunt vapo
res de aquis i paludibz ac locis humi
dis i ferūtur surū. **N**ebula est
illud quod ex nubibz aqua pluētibz
relinquit. et ideo nebula signū est se
renitatis. **S**aligo est vapor tene
brosus quē vulgus appellat nebula.
Ite vapor nō eleuatur. sed pūsqm
cōtatur in nubes vel in pluuiam
deponitur i remanet iuxta terram.
Ros est quod descendit ex vapo
re pno. et in descēdē tradit in pnis
minucis. **P**luuia est aqua dec

condens ex nubibus resolutis. veloci-
tatem hēns sue descensūs. et hoc gū-
tatum. **P**rima est ex vapore
roudo qui congelat quāquā ex ipso
resoluat aqua. **R**urū genatur
in nube calida. cui cōgelatio simul
fit cū conuisione in aqua. et ideo ptes
eius non inspissant. **G**randis
genatur ex nube calidissima vntē
solis multū eleuata. que postquā in
aqua resolutur. tūc denū in medio
infusio aeris congelat. **T**on-
trū est sonus vaporis siccī egredi-
entis de nube humida. sed fragor di-
uisus qui post ipm sequit vel pce-
dit fit ex ignis extincōe in vtre nu-
bis. **C**onulatio est illuminatio
vaporis siccī uicē in vapore hu-
mido. **F**ulgur genatur ex va-
pore grosso eleuato et calore sicato.
qz cū sit ignee nature vi ventorum
descendit et vrit cōt naturā et nichil
ei resistit. Estate pāpue et in mōtib;
frequēt pcutit. **F**ulmen ē va-
por trestis inflamatus qui quādo
tangit nubem qui iā est in conuī-
sione ad aqua cōgelatur. sic qz decoq-
tur fortissimo calore et indurat in
lapidem qui vocatur telū tonitruū.
et candit quicquid inuenit. **I**ris
est lumen solis receptū in nube con-
cana et aquosa ac soli ex adūso oppo-
sita. **G**lacies est aqua cōgelata.

Ventus est vapor terreus acris
supiora trāscendens. et aerem fortiter
pauendo impellens. **V**enti sūt
sūt. iij. pncipales. s. subsolanus ab
orientē tempatus. hēns a dextris bul-
turnū delatantē. et a sinistris cirrū
nubes genantē. **I**tem a meridie
est auster calidus. qui fulmina gignit
et pluuas largas. hēns a dextris affri-
cū calidū. et a sinistris nothū tempatū
quidē. sed pestilencias inducentem.
Nte a septentrione est ahlō frigidus.
hēns a dextris circū. nubes facientē
et gndmes. a sinistris boream nubes
cōstringentē et pluibentē. **I**tem ab
occidente est zephyrus pducēs flores.
a dextris hēns thorum tēpestatē ac
pluuas et contrua genantē. a sinistris
fanonū nubilā. sed serenā iudiciū
facientē. **T**urbo est ventus de
nube egrediens in seipm reflexus.
vel duo venti lateralit sibi occurrentes
sele iuxta terrā orbicularit inuolūtētes.
Terremotus est vapor grossus
extractus de pfundo tēre non potens
exire de pfundo ppter supficiē illi soli-
ditatē. sic qz coartatus ī mitionibus
conuulsiōnibus tēram concutit.

et. humina.

De tempore. **10.**
Tempus est mensura mo-
tus rerū mutabilū. Ex
hoc patet qd hic est tempus et non ī
celo. qz hic mutant oīa et nō in celo.

ogluat.

Nunc enim nunc est pennis. nunc estas.
nunc par. nunc discordia. nunc tranquillitas.
nunc tempestas. **M**utabilitas rerum ostendit in hoc quod ea que mundus
principue amplectitur. scilicet potentia et sapientia
in oriente ceperunt et nostram imitationem
percurrerunt usque in occidentem. in signum
quod omnia tendunt ad occasum. Nam cum
dum sapientie cepit in egipto. post fuit in
greca. post rome. deinde in francia et
in anglia. Sic regna fuerunt primo
in oriente. post apud romanos. nunc
potestas imperii residet in germania.
propter hoc comparat iacobus vitam nostram
ad hec immutabilia vapori. **P**luras. **S**omno
et baculo arundinis. et liber regni.
aque dilabenti. **T**ercia est inter
tempus et eum. et eternitatem. Nam tempus
habet principium et finem. Eum caret principio
sed non fine. Eternitas caret utro
que termino. quia est mensura increata.
Iste sunt etates mundi. **P**rima
est ab adam usque ad noe. habens annos
secundum hebreos. i. dc. lvi. sed iuxta lxx.
sept. ii. cc. xli. **S**ecunda est a noe usque
ad abraham. habens annos secundum hebreos.
cc. xc. ii. sed secundum latinos. cii.
lxxii. **T**ercia est ab abraham
usque ad dauid. habens annos secundum hebreos.
dccc. xli. sed secundum latinos. c. xxxvii.
Quarta est
a dauid usque ad transiitionem babilonis
habens annos secundum hebreos. cccc.

lxxii. sed secundum latinos. a lxx. cccc.
lxxxv. **Q**uinta est a transiitione
babilonis usque ad christum. habens annos
secundum hebreos. d. lxxxix. sed secundum
latinos. a lxx. d. lxxvii. **S**exta
ab exordio mundi usque ad christum habens
secundum hebreos annos persequente beato
jeronimo. iii. d. cccc. li. sed
secundum. lxx. quos greci sequuntur.
v. d. viii. **E**usebius autem quem
orofius secutus est inter utroque vice
dens numerat annos. v. c. xc. viii.
quos pene latini omnes secuti sunt.
Sexta etas est a christo usque ad finem
mundi. **S**eptima etas est quiescentium.
et currit cum sexta. **O**cta
na est resurgentium. **P**orro secundum
hebreos in prima etate sunt. x.
generaciones. In secunda. x. In tertia. viii.
In quarta. xvii. quas tunc magis gracia
iustitiae. viii. ponit. In quinta. viii.
Etates hominum sunt iste. **P**rima
est infancia. a natiuitate hominis usque
ad annos. vii. **S**ecunda est pueritia.
usque ad annos. xii. **T**ercia est
adolescencia. a. xv. usque in xxvii.
Quarta est iuuentus usque ad
xlii. **Q**uinta est senectus. a qua
gesimo anno usque ad. lxxvii.
Sexta est decrepitus. ab anno
lxxvii. quousque finiatur vita.
Ad uice diei dignitas notatur in
hoc quod fuit prima dies. **I**te ut dicitur

erit ultima dies. Ite nos illa pcellit.
Ite nos illi non succedet. Item celu
i tra creata sunt in ea. Ite angelus i
ea conuersus est ad deu. Item data sunt
in ea pmo mandata filijs israel. sicut
dicit origenes. Ite xpc in ea natus e.
Item xpc in ea resurrexit. Ite in ea
spus sanctus datus est aplis. Ite in
ea hoies resurgent i iudicabunt. Item
in ea cōmmandū est ppetue i laude dei.

De angelis in coi. ii.

Angelus est scdm tam.
substantia intellectualis.
semp mobilis. arbitrio libera. incorpo
rea. deo ministrans. immortalitate susci
piens scdm grām non naturam.
Substantia ponit in hac diffin
coe p gene. et ponit ad differentiam
accidentis. Intelligitur hic substantia
qualitatis. Qualitatis cōposita est.
s. ex eo qd est. i quo est. Intel
lectualis ponit potius qm rational.
qz ratio est vñs collatua cause et cau
sati. et ideo cōposita. Intellectus autē
ratioe sui non hēt collacionē. sed est
sine mīstacōe i collacōe i cōposicione.
et ideo cōpetit nature simplici ma
gis p dñā. ut est angelus. Ratio au
tē differentia est nature nūm sim
plicitas. s. hois. **S**emp mobilis.
nō dico de loco ad locū. sed mobilita
dicit hic triplicē vtabilitatē in anglo
s. nature. intelligentie. i volūtatīs.

Mobilitatē autē hēt nature. qz
omne creatū vtabile est in nichil nisi
manū omnipotentie dei continueatur.
Siliter angls mobilitatē hēt in
telligentie. qz licet in angelo nō sit
viciatudo intelligentie qz simul sat.
dico quo ad lata cognicōe in vbo cū
deiforme hēat intellectū. scdm dñm
sui. potest tñ in eo ad cognicionē rerū
in ppa natura esse viciatudo intellige
cie quo ad distenda. Et hoc est qd ait
aug. qd omne creatū hēus intellctū in
telligit vñū post aliud. **I**tem in
volūtatē mobilis est angls. qz non si
mul vult hoc i illud. **I**te potest
dici semp mobilis motu dilectionis.
Arbitrio libera. hoc non de ppe
deflectionē ad bonū indifferēt i ad
malū. sed ppe liberam electionē eoz
que volūt. Ite angls bonus semp
eligit libe bonū. ac angls malus libe
re i sine coacōe eligit malū. **I**n
corpea. nō qd angelus hēt ppetatē
corpis. non naturā. s. in loco cōtineri.
Sū em corpus sit in loco circūscrip
tū i diffinitie. angls autē tñ diffi
nitie est in loco. **D**eo ministris.
Ite ponit ministrū p quocūq ob
sequio. et scdm hūc modū tam assal
tentes qm ministrantes. qm etiam
demonēs ministrant. **I**mmorta
litate suscipiens. scdm grām non na
turā. qz tenderet in nichil nisi p grām

conseruacōis reuētur. **A**ngelo
 attribuitur. iij. s. essencie subtili-
 tas. intelligentie pspicitas. liberi
 arbitrii facultas. discretio psonalis.
 In pmissis tribz cōuenit aīa cū angelo.
 in quarta non. qz aīa nō est psona.
Azabet et alia tria angls. s. vti-
 litate in opando. officiositate in mi-
 nistrando. immutabilitate post electio-
 nē siue in bono siue i malo. **D**if-
 ferencie. iij. assignantur int angelū
 et aīam. **P**rima est et pncipalis
 penes esse naturale. qz aīa est vmbi-
 lis corpi etiā actū separata. angls nō.
Scda est penes esse logicū. i. dif-
 finicione. qz aīa rationalis est sed
 angls intellectualis. alia non appre-
 hendit nisi inqrendo et cōferendo. an-
 gelus autē intiendo. **T**ercia al-
 signat penes esse metaphisicū. i. se-
 paratiū a matia et motu. qz angls non
 hēt passibilitatē nisi respectu supio-
 riū. aīa vō respectu inferiorū sensibi-
 liū. qz immutatur a sensibilibz. **Q**u-
 ta est penes esse theologicū. qz aīa est
 vtiibilis a bono in malū. et cōuulso.
 angls vō non. qz manet in eo ad qd
 se vgit siue bonū sit illud siue malū.
Angeli sūt omnes siles in eo qd
 sūt immortales. immutabiles. indissolu-
 biles. simplices. discreti psonis. inco-
 mmutabiles. incommunicabiles alteri
 nature. Sed dissiles sūt in domis na-

ture et grē et glie. **A**p̄tea dicit di-
 omisus qd in oī natura sp̄nali cre-
 ata. aliud ē essencia. aliud vtius. ali-
 ud opacio. **D**istinctio ierarchi-
 arum. **I**2.
Ierarchia tplex est. s.
 sup̄celestis. celestis. et
 subcelestis. **S**up̄celestis ē in tribz
 psonis. Celestis in ordinibz angelicis.
 Subcelestis in hōibz sc̄is. **P**orro
 ierarchia celestis diuiditur i sup̄iore.
 mediani. et inferiorē. **S**up̄iorē
 tenet tres ordines. s. seraphyn. che-
 rubyn. et thronos. Quoz p̄mū cōsi-
 derant dei bonitatē. sc̄di sapienciam.
 terciū cōtatem. In p̄mis deus amat
 ut caritas. In sc̄dis uolat ut v̄itas.
 In tercijs sedet ut equitas. **M**edia
 cōtinet dñacōes. pncipatus et potesta-
 tes. Quoz p̄mū officia regūt angeloz.
 sequētes capitibz p̄sunt p̄lorū vltimū
 potestatē coercēt demonū. In p̄mis
 dñatur d̄s ut maiestas. In sequētibz
 regit ut pncipatus. In vltis tenet
 ut salus. **I**nferior ierarchia silit
 cōtinet tres ordines. s. v̄tutes. arch-
 angls. et angelos. Id quoz p̄ores
 p̄tinet miraculorū opacio. Id sc̄dos
 magnorū negotiorū denūciacio. Id t̄-
 cios humane custodie sollicitudo. Itē
 in p̄mis d̄s opatur ut v̄tus. In sc̄dis
 reuelat ut lux. In tercijs unit ut sp̄-
 rans. **A**zic attende qd i qualibet

ut quidam dicūt sed male. Qma sc̄dm. d̄m̄s i ierar-
 chia dicit ordinē n̄lle absolute nō est in tribus
 p̄sonis sed tūmodo q̄te nature.

trū ierarchiarū pmissarū uotac
tūtas psonarū diuinarū ut patet ī
celesti ierarchia tam ī superiorū qm
ī media qm etiam ī inferiorū.

De puerantib; angeloz ī cōi. 13.

Angeli scdm pldm sūt
spūali sba facti. ante oī
creaturā creati. natura
mutabiles conditi. sed cōtēplacione
īmutabiles fci. aīd īpassibiles. mēte
racionales. felicitate securi. futurorū
pfcy. īmūdū regūt. nulli cōpā aerea
lūmūt. ī celestib; cōmorant. *A*ser
uandus de eodem. *I*nnuētigenū mueli
gabibilia. Et pmo spūs esse potentes.
gloriosos. beatos. distinctos ī psonas.
dispositos ī dignitates. ab unio sba
tes ī ordīe suo. pfcōs ī genē suo. ī
mortalitate pccios. mente puros.
affectu benignos. religione pios. v
uānūitate īmūdūnos. pace securos.
diuini laudib; a obsequijs deditos.

*I*tem scdm sermō. *I*n anglis est
dignitas creatōis. grā cōfirmacōis.
amor creatoris. visio diuinitatis.

*E*st ī anglis potentia sicut sup
dictū est. essēcie subtilitas. intelligē
cie pspicacitas. liberi arbitrij facul
tas. agilitas. velocitas. pmpre oēs
obediūt. maiores sine elacōe pfcunt.
minores sine vicio subūt. ad exūora
creant. ab īcōi cōtēplacōe non
recedūt. Omne virtutem inferiorū

superiores pccipant. et non econūso.
*Q*ui excellūt ī natura. pcellunt ī
grā a glia. *I*n eodem ordīe credunt
aliq alijs esse digniores. *A*mpli
cē hēnt visionē. s. īmaturā a velspti
uā. *I*lluminacōe quā a superiorib;
recipiūt alijs tribuit. *De puerantib;
ī officiis singulorū ordīū. 14.*

Primū est seraphym ī
amore dei ardere. et alios
ad incendī diuini amo
ris pmoūe. et deū ordinate diligendi
formā tribuere. *I*sti īmediatē deo īu
gūt. et ideo pmo a pfectius ī ipsos
opantes theophanie deferunt. *Et* ali
ud quoq; extra amati non dūcunt.
*C*herubim quoq; pmo a pncipalit
reliueūt diuini lūis radio. p eo qd vi
cīn pūe vītati īmūgūt. *Et* oī offm
est pmoūe hōies ad diuinā cōgīacōe.
*I*deo p ceteris dicunt lucere. qz plen
tudīe quā suscipiūt alijs inferiorū
bz cōicando tūstīndunt. *Q*uāci
ones dicūt. eo qd cetis angelis do
mīnāt. *Et* oī oppellione sūt liberi.
et nulli inferiorū subīcūt. *Et* oī
offm est scdm. Greg. ī bello spūali
īstīne. qualē oporteat p lacōis offi
cū exercere. et qualē debeant subdi
tis dīari. *Et* oī etiam offm ē scdm
dīonīstū. timore sermī deposito ī deū
moneri a ītēllant ei famīlari. *A*pū
cipatus subditis angelis pfcunt. et eos

ad ministeriū diuinū explendū dis-
ponit. Ad hos pertinet scdm Dion-
isium. vniuersale regnū vni regis vel gen-
aductū pmoies dei filitudinē. Ministeriū quoq; eor-
est scdm Greg. docere hoies exhibere
reuerentiam vniūq; scdm gradū suū.
Hoc etiam est pmoies hoies ne nō
ppter utilitatem ppam. sed ppter soli dei
amorem et honore faciant iusticiam.
Potestatib; scdm ysidorū. vntes
adūle subiecte sūt. ne vniūdo tantū no-
ceant qntū vellent. Hoz offiū est
scdm Greg. illos qui spūali ctamine
desutāt confortare. et ne regim spū-
ale amittat defendē. et scdm Dionis-
ad ipsos spectat angelos inferiores
qntū possibile est diuine potencie cō-
formare. **A**lterantes infatigabi-
les sūt ad exequciōem faciendor. et ro-
busti ad pceptionē iunierū. Hoc of-
ficiū est scdm Dionisium. docere platos
ut facile et pferant que ad offiū placio-
nis pmet exequant. et ipsi ouera
sustineant patient. **I**tem pistos
miracula fiūt. et vntis faciendi mira-
cla pfectis concedit. **A**rchangli
sūm nūcy nūcipantur. et lūma nū-
ciant. Hoz offiū est scdm Greg.
de illis que ptiēt ad pmoies fidei
ut de naturitate xpi et fidei ems hoies
expedire. et demones ab hoib; remo-
uere. Et scdm Dionisium. pphcias re-
uelare. **I**sti illūnaōes quas a supio

ib; suscipiūt. inferiorib; demittant.
et p eodem nobis. **A**ngeli sūt in
disposiciōe celesti vltimū. et hoibus
magis pūquū. **A**nglis nomen
est officij nō nature. **I**sti minora nū-
ciant. et hoies ad diuinā cogniciōe
ducūt. et ut iuste viuāt instrunt. **I**sti
sursū extendūt p dilectiōe dei. et
in semetipsis firmantur p custodiam
suā. et sub se pcedunt ad auxilium
ppriū. **A**nos autē assilari debem
seraphim p dilectiōe. cherubin p cog-
niciōe. thronis p equitate. dūaōib;
carne subigando. pūcipantib; reuer-
ciam nris maiorib; exhibendo. potes-
tatib; tēptaciōib; diabolicis resistendo.
Item assilari debem vntib; p cō-
passiōe. archangelis p instructione.
angelis p obsequij exhibiciōem.

De cogniciōe et motu angelor. y.
Angeli cogniciōe hēnt
matutina. hoc est cog-
niciōe rerū in vbo. **I**tem
cogniciōe vespertina. i. cogniciōem
rerū in se. **I**tem meridiana. i. apta
dei visiōe. **E**st et alia cogniciō
angelica put. s. maiores indicant
minorib; que p diuinas theophamas
pceperūt. **T**heophama vō est
ostensio alicui cognoscibilis de deo p
illūnatiōe de deo veniente. et hoc
potest esse in simbolis vel facie ad fa-
ciem. **N**ota qd cognosci de re
Appa uatā agls cognoscit

plura simul hitu et non actu. nisi ea que
sunt sub una specie. **A** circa incarna-
tionem et passionem christi sauerunt angeli
substantiam facti. sed non omnes circumstan-
cias. **A** circa quatuor cognoscunt
angeli. cognoscunt remota sicut propriam.
quod cognicio eorum non est per sensum sed per
intellam. **A** Status angeli triplex est.
scilicet innocentie. gratie. et glorie. **A** Distin-
guunt motus angelorum tripliciter secundum.
Dionysium. scilicet circularis. rectus et obli-
quus. **A** Circularis est ab eodem in
idem. et circa idem centrum immobile. hunc
motum habent angeli. quod immediate reci-
piunt illuminationes a deo et per illas ren-
tunt ad deum. Item autem conuenit signi-
ficari ierarchie tam. **A** Item motu
recto mouentur quando procedunt ad pruden-
tiam subiectorum recte omnia inspicientes. et
ibi non reuertuntur ab eodem in idem.
sed de uno ad aliud. **A** Item in ange-
lis motus obliquus est. quando cognitionem
inferiorum quibus prudenti reflectunt in
deum principium et finem pulchri et boni.
A Nota differentiam inter assistere
et ministrare. quod assistere est faciem dei
contemplare. Sic assistunt omnes angeli
boni. **A** Item assistere est immediate
recipere illuminationes a deo. Sic assistunt
tres primi ordines tam. **A** Item est proprium
quare deo et extraneum esse nullum ad
exterior. Sic assistunt assistunt quatuor
primi ordines. **A** Ministrare vero est

nunciare per temporis opportunitate vel
operari secundum officium. Est enim ministerium
nuncij et officij. **A** Erratum est etiam
circa motum angelorum tribus modis.
A Dicebatur enim quidam philosophi quod angeli
nunquam mouentur. sed mouentur spiritus et vo-
luntates hominum. **A** Item dixerunt quidam
quod angelus sit in pluribus locis. et etiam
ubique si voluit. **A** Item dixerunt
alii quod angelus sit veniens de fine spaci-
um quod non transit media. sed transit. **A** Il-
lud quoque precipitandum non est quod v-
nusquisque ordo ab eo tendatur. quod
respectu inferiorum ordinum excellencius
accipit in unum. **De placidibus ange-**

Pactum quidam **102. 16.**
angelis regionibus ut dicitur
in Daniele. Princeps
gregorum et plarum. et c. **A** Quidam
vero placent ecclesie. ut in apoc. Angelo
ephesi ecclesie scribe. et c. **A** Item alij
placent plerumque. Act. Angeli petri cre-
debatur ad ostium stare. **A** Quidam
etiam maligni spiritus dicuntur vicijs pre-
esse. unde vocatur aliquis spiritus luxurie.
vel superbie. et huiusmodi. **A** Que autem pre-
laciones permaneat et que cessent post
hanc vitam. Sciendum quod ierarchie sta-
bunt semper quantum ad instantiam beatitudinis
et quantum ad gradum dignitatis. et nobi-
litate totum gratuiti. ac nature. et etiam
in quantum superiores reducere debent infe-
riores in theophanas glorie. **A** Cel

labunt autē placōes angelice super
hōies et angelos quo ad actū regimi-
nis scdm gubnacōne mūdi et electōz
scdm gubnacōne mūdi et scdm viā
ad patriam. **P**lacio autē est in
demonibz quo ad offm insultandi et
irridendi. s. scdm qd unus puocat al-
terū in malicia et hoc nō destruet. **P**.
Supbia eoz qui te oderūt ascendit
semp. nec destruetur qntū ad maliciā
et naturā. Cessabit autē placio eoz
quo ad offm tēptandi eos qui sunt in
via. **I**n hōibz autē placōes eva-
cua buntur. qz non erūt decem. centuri-
ones. ciharthe. et huius. **I**n creatis
silit cessabit placio. qz supiora non
mouebūt tūc inferiora sicut moto.

De confirmacōe angeloz. 11.

Confirmacōne hēt an-
glō ex tribz. s. ex natā.
grā et glia. **E**x na-
tura. qz natura spūalis tm̄ semel ē
vtilis. nisi ex vniōne ei cū alio. sic
patet in aīa. que dū est in corpe po-
test sepi mutari de bono in malū et
econūto de malo in bonū. soluta vo-
non. **I**tem autē ratio est. qz natura
pure spūalis ppter simplicitatē suam
totā se conuertit ad id quod eligit. qd
non facit natura vnta. qz corpus
hēt retrahēs. **E**x grā silit hēt
confirmacōne. qz si aliqd cōnectitur
stabili etno vinctulo ppetuo. illa con-

nerio semp manet. Sic angeli colli-
gati sūt stabili etno. s. deo vinctulo
indissolubili. s. caritatis. **E**x glia
quoqz hēt eam. qz cū deū hēant per
glia qui est forma cōplectua ange-
lici teliter. nō vagantur extra ipm̄
ut querāt quicqm̄ ipso melius. vel de-
siderabili. vel iocundi. **N**ichil enim
in creaturis inueniūt quod possit eos
a fonte dulcedis auerere. **T**enendū
est itaqz qd angeli boni ex libertate ar-
bitrii ad deū conuē. statim fuerūt ad
grām et glia in voluntate cōfirmati.
fideles ac felices effecti atqz in ratione
illuminati. ut non solū cognoscent res
in ppo genē. sed etiā in arte hoc est in
vbo. **A**cceperunt insup pfectionē
in vntate opatiua. siue assequantur illā
assupto corpe siue alias. atqz pfectio-
ne in vntate cōtemplatiua. qua quocūqz
mutant intra deū currūt. **De custo-**

dia angeloz. 12.
Angeli vobis ad custodiā
deputati. tenēt nos stātes
ne cadam. et cadentes nos adiuuant
ut surgam. nec vnqm̄ nos deserunt
etiam peccantes qm̄ semp sine para-
ti auxiliari si velim. **N**oc tamen
fallit in obstinatis a quoz custodia
desistit anglō actualit. paratus est
cū custodiye si redire velint. qm̄ vnqm̄
deseritur hō ex toto ab angelis. **N**ō

quod ipse habuit sibi deputatum angelum si-
cut habuit unum antipater. que licet propter
minima obstinacionem non sit habitus
ad promissionem. habuit tamen ad accusa-
cionem. **E**ffectus autem angelice
custodie est multiplex. **P**rimus est
impedimentum boni et occasiones mali
removere. **E**xodi. Mitta angelum per-
forem qui eiciet rebus. **S**ecundus
est reprobationem mitigare. **Daniel.** An-
gels domini descendit in fornacem et cetera. **T**er-
tius est contra hostes visibiles adma-
re. **Regum.** Iherusalem vidit casti angelorum.
Quartus est elemosinas nostras
et orationes deo presentare et pro nobis ora-
re. **Tobie.** Quando orabas cum lacrimis et cetera.
Quintus est viam ostendere. **Tobie.**
Ego sum cum duca et reduca. **S**er-
tus est in agendis docere. **Zacharie.** et cetera.
De angelo qui instruxit eum de iure. **S**extus
est scriptum et alia secreta
revelare. **Tobie.** Ego sum Raphael
angelus. **D**ecimus est a peccatis excusa-
re. **Matthaei.** Surge velociter. **N**on-
us est ad fervorem excitare. **Regum.** Sur-
ge comede grandis cum tibi restat via.
Decimus est consolari. **Tobie.** For-
ti auge esto. in prope est ut a deo curetis.
Andecimus est de peccato increpare.
Iudic. Dixit angelus populo israel. cur
hoc fecistis. **D**uodecimus est po-
testates contrarias arcebre ne tantum
noceant quantum vellent. **Tobie.** Quis

angelus alimodem ligavit. **A**ngeli
nobis servantur propter tria. scilicet propter reme-
dum sue reparationem. **E**t dicitur cum saluandi
intrabunt locum cadentium angelorum. **I**tem
propter meriti accidentalium cumulationem.
quod angelus in eis usque ad diem iudicii.
Item propter amoris erga nos demon-
strationem. **S**ed non attribuit angelis
tres actus. scilicet purgare. illuminare. et p-
ficere. **P**urgat itaque angeli amorem
de falsis imaginibus que impediunt illumina-
cionem quam angelus intendit facere in nobis.
In tria remouet ab anima. scilicet ignora-
ciam et nebula falsitatum et falsas o-
pinationes phycarum rationum reuelandi
contrariare. **I**lluminat vero animam
tripliciter. scilicet ad sensum. ut patet quoniam mani-
festant aliquid in corpore assumpto. **I**tem
ad ymaginacionem. scilicet cum similitudines
que per spiritum animale ad cerebrum eleuan-
tur transmittant in diuisa falsis imaginibus.
et hanc potestatem etiam diabolus habet.
Item ad intellectum. et talis illumina-
cio sola perfecta est. **N**otandum au-
tem quod angelus non illuminat intellectum effi-
cienti cognitionem in anima. quia non potest
in intellectu nouam speciem imprimere. nec
habitum noui sensus dare. sed nec eius in-
tentionem quo vult conuertere. **N**ec
eum tria requiruntur ut intellectus noster
aliquid intelligat. scilicet species qua cognos-
cat. et lumine quo cognoscat. et intentione
qua conuertat se intellectus super speciem.

Illuminat autē angelus intellē-
tū tū excitando et disponēdo. fac-
iē ut dōm est in fantasia tūlūta-
ciōe spēm cōponendo et diuidendo
scdm exigenciā rei quā vult reuela-
re. **I**tem irradiat lūmē intellēis
sui sup illas ut moueant intellē-
tū. et sic plura et subtiliora videri
possūt in lūmē duplicato. **I**tem
excitat intencōem aīe aliquo motu
ut se cōmitat sup illa fantasinata
abstrahendo ab alijs. pfiunt etiā. i.
pmonet in melius. **E**t tūc autē
angls incendere possit affectū huma-
nū. nō qd hoc potest tphat intelligi.
s. vel efficiendo. vel mouendo. vel ex-
citando nec adiuuando. **P**rimo
modo solus dō potest inflāmare af-
fectū. **S**ecundo modo ipm delictū
inflāmat affectū. **T**ercio modo
potest angls affectū nrm incendere.
De his hēmus exemplū in natis
rerū. Quia ignis pmo modo accen-
dit ligna. **S**ecundo modo ligna accen-
dūt ignē. **T**ercio modo qui ligna
appōnit ignē accendit. **P**ra est
inter inuitere cogitacōem et incende-
re et mentē illūmare. Quia cogitacō
nē inuitē est ut dicit **S**eda. nūc cre-
are et facē cogitacōne. Incendere est
iam scām inflāmare. Illūmare vō ē
tare reuelacōne de aliquo occulto itelli-
gibili. **D**e locucōe angelor. 19.

Verbum triplex est. s. me-
tis. oris. opis. **E**t ver-
bo mentis loquitur dō
angelis. et cōuulso. **I**tem dō aīe. et
cōuulso. **I**te diabolus deo. cui tūc
intencio tēū latere nō potest. **E**t ver-
bo autē oris loquitur homo hōi. et an-
gelus hōi in corpore assumpto. **S**ed
vbo opis loquitur dō diabolo. et an-
gelus diabolo. **D**e locucōe itaqz
angelor. nō qd angls loquitur deo
cū in motū admiracōis ex visis insur-
git. vel cū affectus suos ei pscntat. quos
tū cū non latere minime dubitat. **E**t
angls vō loquitur angelo mentis
sue spēs ostendendo. mediante illūna-
ciōe quadā spūali irradiante ab ipō.
Item angls facit aliqd cōiā anglo.
quo facto intelligit quod ante non in-
telligebat. et sic locutur omibz oēs. s.
maioribz minores. et cōuulso. **I**tem
loquitur angls angelo p applicacōem
sui ad ipm. sicut ex applicacōe speculi
ad speculū resultat ymago vni in alio.
Sic nō locutur oēs oibz. nec oīa. sed tū
superiores inferioribz de his que p the-
ophanias pcpunt. **L**oquitur
autē angls hōi duplicat. **P**rimo
modo vbo vocali in assumpto corpore.
Sed tūc sicut nō pferit sonū in or-
ganis matialibz scdm naturā. ita nō
circulante inuitat mediū quicadmo-
dū est in voce naturali. vū non audit

nisi ab illo ad quē ordinaat. Et sicut
in apparitiōibz angeloz. quos qdā
videt. et alij eque p̄m̄qui nō vident.
ut apparet in heliseo et puero eius.

Sicut tū quidam qd angelus nūq̄
apparuit vel apparet. aut loquitur
hōi in subiecta creatura. sed intencio
nē siue similitudinē ponit in oculo eius.
vel intencionē vocis ponit in aure
ei. ubi recipit sensus cōis spēs illas.
ac deinde pueniūt ad ymaginacionē.
et post hoc ad intellectū. et hoc est qd
dicunt angeli apparere vel loqui hōi.

Scđ modo loquitur angelus hōi p
impulsiōe rerū sensibilū instrumēto
ymaginis. et sic loquitur vigilantibz et
dormientibz. **L**oquitur etiā angelus
diabolo insculpendo similitudines rerū
aliqui corpi. vbi diabolus legit.

Item loquitur diabolus hōi dupli
citer. qz quāqz sensus imitando. et hoc
vel ymaginē alicui rei impuendo i
instrumēto visus. vel obiciendo visū
similitudinē alicui rei.

Scđ mo
do loquitur diabolus hōi p impulsiōe
rerū sensibilū instrumēto ymagis.
et hoc facit quāqz vigilantibz. quāqz
dormientibz. et sic imitat cogitacio
nē mali. Cogitacionē vō malam nō
potest imitare. que tū p consensū
mala fit. **E**st et locutio aīaz.
Quia aīa loquitur deo p desiderū.
cui affectiōes unde sūt dei oculis et a

p̄te. **E**t līa sicut loquitur angelo. sed
hoc p voces corpi. quas bene p̄cipit
angelus sicut et alia sensibilia. Et nō aīa
existens in corpe aliqua spūali potest
tate loquēdi non indiget ad angelos.
sed hēbit eruta corpe. **I**tem aīa lo
quitur diabolo. Quia similitudines affectio
nū impuunt carni. vbi diabolus eas legit.

De specialibz nōibz angeloz. 20.

Michael et gabriel. et
raphael. sciendū qd her
sūt nōia p̄a archangeloz.
licet eoz interpretaciōes et alij sūt cōes.
Sed eoz p̄ua nōia sūt. qz eis horū in
p̄ta cōes cōueniūt excellēcia. **M**icha
el interpretatur. quis ut deus. **I**tem ē de
ordine p̄ncipatū. et attribuitur ei
iij. s. esse p̄positū paradisi. i. ecclie sicut
olim fuit synagoge. **I**tem deferre aīas
in paradisu. Sed hoc intelligas qd
gloriosius qm alij. **I**tem pugnare cum
dracone. i. cū diabolo. sicut legitur i
apoc. **I**tem venire in adiutoriu p̄lo
tei. **G**abriel interpretatur fortitudo
dei. **I**tem est de ordine archangeloz.
et m̄to. qz magna nūciatur. **R**a
phael interpretatur medicus dei. et est
de ordine v̄tū. qz miracula magna fecit.

De casu demonis. 21.

Cognos angelos fecit d̄s
bonos. non tū summos.
sed medios int̄ se sumū bonū et bonū
cōmutabile quod est i creatura. ita

all. spali.

all. sensibz.

all. angeloz qz vna
plouā custodit.

quod si committerent ad amandum quod super
se erat. ascenderet ad statum gratie et glorie.
Si committerent ad bonum commutabile quod
fuit infra se. hoc ipso ruerent in malum
culpe et pene. Quia non est de deus pater
sine decore iusticie. *De spirituali ca-*

sa in demonis. 22.

Alius diaboli fuit duplex
scilicet spiritualis et localis. Spiritua-
lis quidem quod tendit de nature puritate.
ad impuritatem. de libero arbitrio
ad infirmitatem de luce ad tenebras.
de scientia ad ignorantiam. de innocentia
in culpam. de felicitate in penam. de dilectione
in odium. *Post casum enim factus est in*
penitens et obstinatus in malo et excre-
tus a vero et deordinatus in bono et infir-
matius in virtute et exclusus a dei contem-
platione. *Postea voluntas eius inopia co-*
nstituta est ad hominis odium et invidiam. Et inde
toto conamine iurat ad eius subversionem
per temptationem multiplicem. In tunc autem
excreat quod potius vult esse quam non
esse. ut pugnet contra deum. licet ex hoc
sciat malum sibi semper immere. Quia
quolibet facto suo quod ex libero arbitrio
precedit peccat mortaliter. *De locali*

casu demonis. 23.

Alius etiam localis di-
aboli fuit. quod vel in infer-
ni. vel in aerem caliginosum qui est in
medio aeris inestitio corrumpit. *De*
mones enim non sunt in superioris parte aeris

ne lumine gaudeant. nec sunt in parte in-
feriori ne nimis contra nos se mutant.

Et in notandum quod in demonibus est
tria considerare. scilicet natura. officium. et
pater. *Nature quidem committit locum*
superius. id est celum. in quo tanquam in loco
cognatus sunt creati et postmodum in
natura si steterit perficiendi. *Officio*
autem quod habent exercendi homines. conue-
nit locus medius. id est aer caliginosus.
ubi et satis propinquum sunt nobis ad temptan-
dam. et tunc non habent lumen ad gaudendum.

Sed propter convenientiam loci inferius. scilicet
infernus. et in demones post suam invidiam
quam cessat coram officio detrahent in infernum
in infernum. *Dicitur quidam quod an-*
gelus ceciderit secunda die. sed contra opinio
est quod prima die subito post creationem
sua ceciderit. *Dicitur contra quod terti-*
us angelorum chorus ceciderit. Sed hoc non
dicitur quod ordines tot angelorum fuerint. sed
quod tot de singulis ordinibus ceciderunt quod
poterat facere chorum unum. *De restaura-*

tione ruine angelice. 24.

Angelorum ruina restaura-
bitur per salvandos. Dicit
autem Augustinus quod tot homines salvabuntur. quot
cecidērunt demones. *Sed Gregorius*
dicit. quod tot homines salvabuntur quot angeli
perierunt. *Dixerunt etiam quidam*
quod duo preces erant in celo. scilicet unus ange-
lorum et alius hominum. Et quod ruina angelorum
restaurabitur per virgines. et de alio prece tot

erūt saluandi. quorū in alio sūt vir-
gines et angeli. **Quare pccm dia-**

boli sit irreuocabile. 24.

Quare pccm diaboli sit irreuocabile. assignat plurimae rationes. **P**rima est qz scdm aug⁸ nullo suggerente peccauit. ideo reparante redibit. **S**cda ratio est. qz scdm dani. cont deifor me intellam peccauit. Qnto autem nobilio: est cognicio. tanto peior est error. **S**eru⁹ autē sciens volūtate dñi sui. et c. **T**ercia est scdm eundem dani. Aug⁸ nō est susceptibilis penitentie vñ nec venie. **Q**uartā est qz i diabolo extincta est syntelis qñtū ad bonū pmoctionē. **Q**uinta est qz natura spūalis tñ scmel est vñabilis. eo qd tota se conūtat ad id quod eligit. Quod nō facit homo. qz caro repugnat spū. **S**tatus angeli mali triplex est ut patē poterit ex pōis. pū innocentie. Scdm culpe. Tercius pene et miserie. **De pccatibz demo-**

mones Am. 26.

Dspūs sūt in pūri. huma in gēis inuici. mente rationales. in neqcia subtiles. nocēdi cupidi. p supbiam timidi. semper in fraude noui. inuētāt sensus. inqñāt affectus. vigilantes turbāt. dormientes p somnia inuētāt. morbos inferūt. tēpestates concitant.

in lucis angelos se cōstōmāt. sēp infernū suū secū portant. in idolis diuinū cultū sibi vsurpāt. sup bo nos dñari appetūt. magice artes p eos fiunt. bonis ad exercitiū dant. sēp fmi hōis insidiant. **T**riplex acūmine scie vigent demones. **P**rimo modo subtilitate nature. et hoc p cognitionē vespūia. **S**cdo modo experientia tēpor. **T**ercio reuelacōe supnoz spūitū. **P**rimo modo intelligūt naturalia ptena. **S**cdo modo naturalia futura. **T**ercio modo cognoscūt eā volūtaria. **A**ngliphac⁹ diabolus nōiat. p qd et pccates sue cognoscūt. **E**t vocat⁹ eū diabolus qd interpretatur deflūēs. qz deflūit. i. corrūit spūalē et localē sicut dictū est. **E**recc quoqz interpretatur clausus ergastulo. et hoc conuēt sibi. qz non pmittit tantū nocē qñtū veller. **P**ōtea scdm ethimologiam. diabolus dr a dia qd est duo. et bolos qd est morcellus. qz duo occidit. s. corpus et aīam. **I**te vocat⁹ demon. i. sanguineus. et hoc ppter pccm. vel sciens. qz tēpū viget sciencia. sicut dictū est. **I**tem behai qd interpretatur absqz iugo. vel absqz dño. qz p posse pugnat cont eū cui deberet esse subiectus. **Ite beelzebub qd interpretatur vīr nuicare. i. aīaz peccatrici que reliquerūt verū**

¶ 2011 qz dies anglos sūt a qñber dñō hēt suas legiones. Legio autē hēt. 6666. vñtates. Tot autē i singlis qdñibz sūt legiones. qz i legione sūt vñtates.

sponsu. i. xpm. **I**tem Sathanas
i. aduersarius. Petrus. i. dñs carnis
vr diabolus circum. i. c. **I**te bee
moth. i. bestia. qz facit hoies bestia
les. **I**tem semathau. i. addita
mentu cor. qz pcta pcta accumulatur.
De malicia diaboli contra nos. 2A.

Diabolus nocet hoies
multiplicat. qz p violen
ciam. i. hoc quq; extus
corpus ledendo. sicut fecit Job. Quq;
interna mebra ligando. sicut est i ob
cellis. Et ppter hoc datur pmlis ange
lus bonus ne diabolus in his letat eos
uel occidat. **I**tem nocet p impelli
one ymaginu mala suggerendo.
vel comocione sanguinis ad pcta
accedendo. vel sensus extiores p ob
iectos falsare formare decipiendo.
De his a filijs dicit Greg. qd dia
bolus aut opimento rapit. aut mli
diando circumolat. aut suadendo bla
dit. aut minando terret. aut despauo
frangit. aut pmittendo decipit.

Diabolus decipit hoies. iij. modis.

Primo modo suadendo bonu. sed
hoc ppter malu. ne cu hoi instabili sua
ter ingressu religionis ppter hoc ut po
tmodu apostaret. **S**cto suade
to malu sub specie boni. ut perura
re p rebz alienis tolerandis. **T**er
cio dissuadendo bonu tanqm nocu.
ut cu dissuadet pbo viro religionis i

gressu ne de hoc peniteat i egredies
confundat. vel qu dissuadet alicui
oratione vel elemosina. ne p hoc incur
rat mane gliam. **Q**uarto mo
do dissuadendo malu ne inducat in
peius. vt qu dissuadet intemperanciam
in victu i in copio. ut inducat idis
cretu abstinentia qd peius est.

Impedit diabolus in effectu sue
malicie multis modis. **Q**uq; p
terminu sue potestati traditu sine
impositu a deo. **I**te quq; p resisten
cia bonoz spirituu. **E**t cu quel
bet aia duos angelos. vnu. s. bonu
ad custodiendu. aliu malu ad crea
ciu. **I**tem p arbitriu hois non co
scentis. **I**tem quq; ppter pcta ab
hoiacoem. qz demones nobilioris na
ture vilia pcta detestant. **I**tem
ppter cautelam quq; omittere facit mala
ut peius fiat. sicut modo non verat
excoicatos ut sententias tales minus
timeant. **U**tru vltus teptandi
minuat in diabolo qu vincitur. diu
se sunt opiuiones. **D**icitur em qda
qd supatus in vno vicio. ipm vicio
re non possit amplius teptare de co
dem vicio. sed alius diabolus potest.
Alli dicunt qd supatus in vno vicio
nullu de illo vicio possit amplius
teptare. **O**rigenes dicit qd sup
atus ab vno. nemine possit teptare
de cetero. **D**ata est demonibus

potestas exercendi magicas artes
multiplici ratione. **P**rimo ad
fallendū fallaces. sicut egypcios et
iplos magos. et in eadē que ipsi p
talem modū acturi sūt. quasi diu
uado p̄dicūt. **S**ecundo ad mouen
dū fideles. ne. s. tale quid p magno
desideret. cū videant eadē malos
facere huius. **T**ercio ad pbandū
et exercendū patientiam sanctorum.

De lucifero specialiter. 28.

De lucifero sciendū qd
fuit de sup̄mo ordine su
prioris ierarchie. ac in illo ordine sup̄
mū gradū tenuit. cū tanq̄m p̄cipi
de singlis ordinib; magna multitudo
adhesit. quos oēs secū traxit. **I**n
lucifer dictus est qz p ceteris luxit. sicut
qz p̄c̄ritudis consideratio eū excecavit.
Primum hōiem tēptauit et uicit. xpm
tēptauit et uictus est. Potestate tunc
amissit. quā blunus tēponib; recipiabit.
et nūc religat. in fine soluet. **P**ec
catū luciferi fuit qd se et suū p̄uatiū
bonū dilexit. Execat. de altitudine
hīta p̄lūp̄it ac p̄p̄am excellenciam
ambuit. qd hīurus erat. ex se nō ab
alio et sine m̄itis hēre uoluit. Scire
cū posset quousq; grā appōictur uo
lue. de similitudine cōcipuit. nō qdē
imitacōis sed potestatis. Subditos
hēre uoluit. et nulli subiect. eē cōcipui.
De aīa qd sit scdm diffiniciōē. 29.

Dicitur natura corporea
et incorporea dicendum
est de natura et utriusq;
cōposita. Sed p̄mo ex p̄te mentis.
Scd ex p̄te corporis. Tercio ex parte
totius hōis. **D**e aīa igitur vi
tendū est. p̄mo qd sit scdm diffiniciō
nē. **P**orro a q̄busdam scīs dif
fiuntur ut spūs. et quib; dū ut aīa.
et q̄busdam ut spūs et aīa. **I**n q̄
tū igitur aīa naturā hēet spūs. diffiniet
ab Augustino in libro de motu cordis s.
Aīa est substantia incorporea intel
lectualis illūinacōe a p̄mo blūna
relacōe p̄ceptua. **E**t hac diffin
cione cognoscim; qd spūs hūmanū qui
est aīa m̄t oēs creaturas īmediatē p̄st
angelos illūinacōis diuine sit p̄ceptua.
Aīa uo in q̄tū diffinuitur a reuigio
est substantia incorporea regēs corpus.
Et hac diffiniciōe hēmus qd aīa est
quasi corpus motor et rector. **A**īa
in q̄tū diffinuitur a p̄ho in libro de aīa. ē
entelichia corporis phisici organici potē
cia uitam hēntis. Entelichia hīc dicit
actus p̄mus sine p̄fectio. **E**t hac
diffiniciōe hētur qd aīa vmbilis est cor
pon. non omni. sed soli organico et phi
sico. et naturalit; ad suscepōē aīe
rationalis dispositio. **A**īa etiā
in q̄tū spūs et aīa diffinuitur ab Au
gustino. sic. aīa est om̄i similitudo. **I**tec
diffiniciō data est p cōparacōē aīe

et ill. et hūand.

ad creaturas. & hinc em ex sui natura
ad suscipiendas omni rerum similitudines
corporaliū & spiritaliū est apta. **I**te
aīe descriptio est talis. & hinc est dei
forme spiraculum vite. **H**ec diffinitio
sumit a Genesi. 2. et datur scdm qd
aīa copatur ad deū. put non extra
duce & seminali pagatur ratione. sed
a deo creando corpi infundit & infun
dendo creatur. **I**te seneca sic dif
finit aīam. & hinc est spūs intellectu
alis ad similitudinē in se & in corpe ordi
natus. **H**ec descriptio datur in relacōe
aīe ad finem. **S**ciendū qd non
solū separata beatificatur ī se sicut an
gls. immo & in corpe glificato ipsius
beatitudo ampliat. **De aīa qd**

Dicit scdm rem. 30.
E aīa scdm rem. dūer
sas videtur p hī sententi
as p̄tulisse. **P**latō em dicit aīa
essentiā se mouētem. **A**ristoteles
entelichiam. **P**itagoras. ar
monia. **P**rocras. spm tenuem.
Erachus. lucē. **D**emocritus.
spm insertū aethoris. **P**pareus.
ignem vigorem. **P**armenides dī
cam esse ex terra & igne. **E**picurus
autē ex aere & igne. **I**te has
diuersitates nos sequamur scdm aīa catho
licorū magistrorū sentēcias. dicētes
qd aīa est spiritalis substantia & ra
tionalis ad viuificandū humanū

corpus ex nichilo creata. **C**reata ē
in qntū aīa imperfecta. sed perfectibil
qntū ad sciām & virtutes. **P**erfectillia
tū est qntū ad potencias naturales.
Et qd incorporea est sensui nō est sub
iecta. neq; scdm dimensionē extēsiua.
Quantitatem hēt aīa ut dicit aug. nō
dimensionā sed potestatiā & virtualē.
Et qd simplex est aīa. ideo nec augmē
ti nec detrimenti est susceptiua. quia
nec in corpe maiori maior. nec in cor
pore minori minor reperitur. sicut dīc
aug. **M**ultitudo quoq; potenciarū
in aīa non ponit maiortatē in aīe
natura. sed multiplicacōem effectū

Aīa etiam ē vita etna. per memo
riā. intelligenciā. & voluntatē. ad y
maginē dei facta. capax virtutis
vel vici. susceptibilis pene del pūij.
Ambrosius. & hinc liba potencis
& hībz. ac affectōibz decorata. caret
pondere figura & colore. passibilis
est & mutabilis. et eo magna ē quo
capax est eternitatis. eo recta quo ap
petens bonitatis. eo beata quo p
cipiens deitatis. **Qd sit aīa scdm**

Aīa scdm nomen. 31.
Aīa dicitur in qntū aīa
sive corpus viuificat.
ayens in qntū recolit. & lūm dū
vult. Ratio dū rectū iudicat. Spūs
dū spirat. vel qd natura spiralem
hēt. Sensus dū sentit. Memoria

dñi recordatur. et voluntas dñi cōsen-
tit. **A**lter uōia diuisa sūt aīe. nō
ppter essēcie pluralitatē. sed ppter
effectū et opaciōnū multiplicatē.

Dicitur autē aīa ab .i. qđ est
sine. et uenē. qđ est sanguis. quasi
sine sanguine. et uel dicit ab .i. qđ ē
vita. et uenē qđ est tribūe. eo qđ aīa
vita tribuat. **De tripla aīa. 32.**

Aīe autē est triplex. s. ve-
getare. sentire. et ra-
tionari. Et scđm hoc dis-
tinguit aīe potentia triplex. s. vege-
tabilis. sensibilis. et rationalis. De qđ
dicit Ambrosius. qđ aīa vegetabilis
appetit esse. aīa sensibilis bene esse.
rationalis autē optime esse. et iteo in
qm̄ quiescit quousq; optio cōmūgat.
ppter hoc bi animus in deū mouetur
tanqm̄ ad centrū ut in ipso sūne telec-
teatur. **A**lter tres potencie in diuer-
sis subiectis. tres aīe dici possunt.
et iam vegetabilis est aīa in plantis.
Sensibilis in brutis. Rationalis in
hōibz. **A**u hōie dicte tres aīe una
sūt in essēcia. sed differūt in pote-
tijs. nec obstat qđ in hōie successiue
aut diuisis tēpōibz manifestantur.
Izoc em̄ est a virtute formatiua que ra-
tionabiliter pns disponit ad vitā qm̄
ad sensū. et pns ad sensum qm̄ ad ra-
tiōnē. ppter tū natura non inest
subito. sed paulatim et successiue opetur.

Et autē aīa rationalis infunditur
corpi. tūc p̄dicte potencie p̄uo infun-
dunt. et non hēnt actōes suas tem-
pore a virtute formatiua. sed ab ipsa
aīa.

Alia quoq; p̄mas duas pote-
cias. s. vegetabilem et sensibilem exer-
cet tūmodo in corpe. Terciam vō hēt
etiā extra corpe. **A**lia vegetabilis
et sensibilis non debent dici in hōie.
aīe. sed potencie. et et aīa vegetabilis
dicenda est in sensibili aīa. sed poten-
cia. et aīa vegetabilis in vegetabili dī-
aīa non potentia. **De potētijs aīe**

vegetabilis. 33.
Aīa vegetabilis tres
hēt potencias. s. geniti-
uā. nutritiua. et augmentiua. **A**p-
ma est ad cōseruatiōnē sp̄ci. **A**scā
ad cōseruatiōnē individui. **A**tertia
ad cōseruatiōnē subiecti. **A**virtu-
ti autē nutritiue. n̄j. discernunt. s.
vīus attractiua que assumit nāia in
nutrimento. **A**īte digestiua. que
sepat cōueniens ab inuēniēti et ali-
mēto. **A**ītem retentiua. que cibū
retinet in vno loco donec debitā recipi-
at altatiōnē. **A**ītem expulsiua q̄
expellit qđ supflūū est in nutrimento.
Sed ante has omēs est appetitiua.

**De potētijs apphensivis
aīe sensibilis. 34.**
Aīa sensibilis duplīcē
hēt potēciam. s. apphensiuam et

motuā. **A**pphensiva diuiditur i
 apphensiuam de foris. et apphensiuā
 de intus. **T**res apphensiuę de fo
 ris sūt quę sensus p̄ticularē sine
 extēiores. s. auditus. visus. tactus. &c.
Tres apphensiuę de intus sūt
 quę potencie intēiores aīe sensibiles.
 quę sūt sensus cōis. ymaginatio. est
 imatio. fantasia. memoria. **T**ra
 dūt p̄tagorici oēs istas vires orga
 nicas esse. et p̄ instrumenta corporalia
 suas op̄atōes p̄ficiūt. eo qđ sūt circa
 p̄ticularia tū. Omnis em̄ forma p̄ti
 cularis in mat̄ia aliqua est. qm̄ forma
 sine aliqua mat̄ia accepta vniuersalis
 est. circa quā op̄atur itell̄ctus. **I**ta
 facile est videre in sensib; p̄ticularib;
 qm̄ illi non apphēdūt nisi p̄ rei sen
 sibilis p̄sēntiam. **D**e virtutib;
 autē intēiorib; quę sūt ymaginatio.
 estimatio. fantasia. idē est qm̄ in
 illis oībus est apphensio forme sin
 gularis scđm sū p̄cū eius. & lūna
 menta & q̄ntitatē. Oēs iste poten
 cie passiuę sūt et patiūt a foris &
 indiuisibiles quę sūt p̄cipia cognos
 cibilis sensibiles. **S**ciendū p̄tēa
 qđ nulla potēcia apphensiuā sensi
 bilis retinet id qđ apphēdit. Immo
 quod vna apphēdit. alia retinet.
Notandū est qđ alia est v̄tus quę
 bene tenet. & alia quę bene recipit.
 Illa quę bñ tenet. p̄ficiat sicut frigidū

Sed illa quę bene recipit. p̄ficiat hū
 iundo & calido. **D**e sensib; p̄ticulari
Sensus p̄ticularis **A**z. 34.
 in quę diuiditur. s. visū
 auditū. gustū. odoratū.
 & tactū. Quia in multis cōueniūt. et in
 multis differūt. **C**onueniūt em̄
 quę sensus in hoc qđ vires sūt pas
 siuę. Sentiri em̄ intus recipiendo. nō
 extra mittendo. Sensibile sup̄ sensum
 positū non sentit. **O**ēs sensus sūt
 p̄ceptibiles singulariū. non vniuersaliū.
Az id quēlibet sensū extendunt nec
 in duplices. vniū ad sentiendū. & alter
 ad motū voluntariū. **I**n omni
 sensu oportet ēē p̄porciōne sensibiles
 ad sensū. qz in medijs delectant. & in ex
 tremis corumpunt. **A**z id sentiē
 dū aliquid oportet esse obiectū p̄sens.
 & mediū deferens & organū sanū atq;
 cōueniens. et aīe intencio actualis.
Oēs sensus vniū hēnt originē. s.
 sensū cōmūne. a quo velut luce quōdā
 exēunt. **D**ifferūt etiam sensus
 p̄ticularēs in multis. Nam quēlibet hēt
 speciale instrumentū. **D**ifferunt
 etiā in obiectis. **D**ifferūt in me
 dio deferente. qz tactus & gustus hēnt
 mediū intrinsecū. alij extrinsecū.
Differūt apphēdendi velocitate.
 qz visus citissime etiā remota apphē
 dit. **D**ifferūt sūt. qz visus ē
 sup̄primus. post auditus. deinde scđm

28. p̄p̄ticia

ordinis alij. **D**ifferunt veritate. quia gustus et tactus maxime sunt necessarii. ad conservationem individui. et etiam speciei. Gustus enim discernit cibum quo servatur animal a nocuo. et tactus discernit sua obiecta sicut calidum. frigidum. et humidum. ut animal declinet extrema talium qualitatum ne corruptionem incurrat.

Differunt autem generalitate. quia tactus generalior est cum non habeat organum determinatum. sed in omnibus membris sit.

Differunt etiam in impressionum retentione. Sensus enim grossiores fortius retinent suas impressiones sicut patet in tactu.

Quod videtur visu et oculo. sed differunt. Nam visu vides effectum sive formaliter. sed oculo vides instrumentali. Eodem modo est de auditu. gustu. ceterisque sensibus.

Etiam alienatur a sensibus tripliciter. Primo modo in somno. Secundo in extasi magis. Tercio in morte imaginis.

De sensu communi. 36.

Sensus communis est potentia que omnium sensuum particularium obiecta apprehendit. Quod enim sensus exterioriores a sensu interiori communi velut a centro particulariter exeunt. et sensu communi suorum similitudines ad sensum commune reducant. quo mediante de singulorum proprietatibus iudicant et discernunt. **E**t in scientia quod sensus communis est fons a quo omnis sensus oriatur. et ad quem omnis motus sensibilium refertur sicut ad ultimum finem.

Et potentia quedam habet in quantum sensus est. et quedam in quantum corpus est. In quantum enim sensus est habet recipere rerum species sine materia. et in presente materia. In quantum autem corpus est habet duo. quorum unum iudicium sensibilis per quod nos apprehendimus nos videre quod videmus? et audire quod audimus? et sic de alijs.

Si enim hoc iudicium esset in alijs animalibus. non satis esset utile audire et videre. et secundum alios sensus apprehendere.

Secundum est comparare plura sensata distinguendo unum esse dulce et aliud dulcius. et ideo sensus communis habet hoc. quod ad ipsum referuntur omnes proprios sensuum sensata.

Et veritas in anteriori parte cerebri ponitur in loco ubi concurrunt omni sensuum quique sensuum. qui locus medullosus et humidus est.

De ymaginativa. 37.

Intus ymaginativa est potentia apprehensiva in qua ymagines rerum sensibilium referuntur. **E**t veritas plus abstrahit quam sensus. quia sensus non accipit formam nisi presente re. Ita autem refertur et formam. etiam re absente. **I**n hoc etiam ymaginatio differt a sensu communi qui presentia rei exterioris indiget. sicut sensus particularis. **I**ta veritas thesaurus formarum vocatur. quia in ea sicut dictum est forme a particularibus sensibus recepte retinentur et immobilizantur.

Hec potencia ordinat in antiori
pte cerebri sicut a sensus cois. sed post
illu locu ubi sensus cois ponit. et hic
maior est durities ex frigiditate cere
bri pueniens. ubi ymaginaria retinet
impressiones a sensu comuni receptas.

De estimativa. 38.

Estimativa vens est que a
forma acquisita intencoes
elicit que sensu no recipiuntur. sed in
qua ovis fugit lupu. et lupus misere
fili suo. Hoc autem non posset fieri
nisi lupus haberet cognitione huius indi
vidui. et qd hoc individuum est natus ei.
sicut a ovis apprehendit lupu sibi esse
nocuum. **E**stimativa differt ab y
maginacoe. qm ymaginacio solūmo
do retinet formas apprehensas p sen
su com. Et ad ymaginacione solam
no sequitur affectus misericordie aut etiam
vel fuge vel insecutiois. **E**t ad estia
com autem statim sequitur qdlibet istoru
Et si sicut intelligis pectus se hēt ad
speculativā. ita se hēt estimativa ad y
maginativā. Et ppter hoc estimativa
non solū apprehensiva est. sed etiam mo
tiva p hoc qd determinat ad quid movi
tebeat aīal a quo fugiat. Et cum
aīal mouet ad cibū. optet ymagina
com cibi esse in aīali. Sed ymagia
cio non solū mouet. immo etiam apphe
dit. ergo optet aīalia hēre estimacio
ne quia moueant. **O**fficiū igitur

estiatue est apprehende intencoes. no
quide ratione. sed natura. Et si non
apprehendit qd sit syllogism. aut nome.
vel vbu. amicitia. vel inimicitia. com
du vel incommodu. sicut dictum est.

Hec vens in pma pte medie cel
lule ponitur cerebri. que calida est ex
motu multu spiritus ad ipsam.

De fantasia. 39.

Fantasia est potencia co
pones ymagines cu y
maginibz. et ymagines cu intencioibz.
vel intencoes cu intencionibz. **E**t co
ponit inqum fantasia ymagines cu
ymaginibz ut est apprehende aliquid
esse albu a magu. vel diuersas forma
copone a finge chimeras. **E**t co
ponit etiam ymagines cu intencioibz. ut cu
apprehendit ovis forma lupina esse
fugendam. **E**t coponit quoq in
tencoes cu intencioibz. ut patet in ovis
que apprehendit nato suo et pbendum
vbera a alienu repellendu. **E**t per
fantasiam est maior cognicio que po
test hēri in aīa sensibili. **E**t p hanc
eū non solū scit plencia. sed etiam s
pinder in futurū. **E**t p hanc enim
quēdā aīalia faciūt sibi casas a deabo
sibi prudent in longinquum. **E**t per
hanc etiam de illo scit qd sit idem a de
alio qd sit aliud. et sic de oī eo de quo
sciencia pferitur p modū affirmaciois
a negaciois. **E**t p hanc eū videmus

aiālia aliqua elige i aliqua refutare.

Ad electionē autē i refutationē perigitur sciencia i discretio. Ideo mlti dixerūt fantāliam ēē aliquid rationis. Sed dicim⁹ non verā ēē electio nē aīe sensibilib⁹. sed aliquid simile.

Item a vulgo dicit⁹ in hōie cogitare. cū tū ppe cogitare sit racōis. **I**ta talia opantur in somno sicut in vigilia.

Ad autē in somno res videntur esse pfectes. hoc est ideo qz sit reñtio ad sensū cōm.

Ita potentia qūto comūta est racōis sicut est in hōie. tūc accipit agendi i opandi regimen a racōe. Sed qz racō dūificatur scdm dūificationem eoz de quibz racōis fit. ideo opacōes fantālie multiplicātur in hōie valde. **I**bi autē fantālia non est cū racōe put est in brutis.

tūc regitur solū scdm instinctū natē. Et qz natura vno modo est in hēntibz spēm suam. ideo cōceptio fantālie opatur in talibz vno modo. **I**nde est qd oīs pūudo eodem modo facit mōū suū.

Dixerūt quidā phi. qd ite vntes in brutis potius agūtur in natura qm agant. Sed in hōie potius agūt qm agant. Quia bruta mouētur scdm impetū i impulsū appetitus naturalis. Motus autē hūmāni regulantur scdm regimen racōis.

Ad qd melancholici i infirmi i amentes hēnt multas fantālias.

Sed hoc non est ex illustracōe que fit p ymagines rerū sensibilibū sed ex passione nature i cōfusione spūitūi ascendenti ad cerebrū i caput turbacū. Tales cū spūs dūifarū ymaginū inuolucōes faciunt i generāt horribiles visiones i concepōes.

Sciendū ptea qd bruta recipiūt citius influōnes pūi motus qm hōies sicut patet in formica. que qūto cibū colligit infra tres dies non pluit. et gallus p tēpore cantū suū mutat. qz mutacōe aīe ex influōne pūi motus pfectiūt.

Item dicit⁹ hec est racō. qm hōies multū occupantur circa concepōes suas cōferendo i cōponendo ac dimittendo. qre i influōnes pūi motus nō recipiūt sicut bruta que nō sic occupant in suis cōceptibz. nec scdm illas opantur. sed tū scdm instinctū nature.

Ita vis. s. fantālia plurimū impedit intellm. cōpūmū occupat aīam cōpōlicōe i dūificatione ymaginū. non solū receptiū a sensibz. sed etiam fictas. maxie aīe impedit intellm qū aliquid de celestibz i diuinis ei nūpūit. Et hoc est ideo qz concepōes intellūs ut frequēti non sūt siles ymaginibz i fictionibz fantālie.

Fantālia ponit⁹ in medio medie cellule cerebri tanqm centū int ymaginacōe i memoriā. qz fantālia comūit se tam sup formas quas

accipit. qm̄ sup̄ intencōes quas refer
nat memoria. et tūc illas formas
intencōes componit et diuidit.

De memoria. 20.

Memoria est repositoriū
p̄terior. Refertur enī
memoria intencōes p̄ estimatiōē a
figuris rerū elatas. **¶** Illa per
memoriā mediantibz sensibilibz re
dit in ipsas res sensibiles que sūt
extra ipām. et p̄ hoc actū memo
rie oportet duas p̄cedere op̄aciones.
Quarū vna est. hoc esse receptū a hoc
est op̄acio sensus cōis. et in hoc me
moria incipit. **¶** Scd̄ est hoc esse
cōseruatū apud nos quod fit p̄ ima
ginatiā. **¶** Oportet etiā qd̄ ante
memoriā quedā res operetur que ex
figuris rerū dicat rerū intenciones
singulares. **¶** In hoc autē differūt
p̄uaginatia et memoria. q̄ p̄uaginatia cō
seruat sp̄es rerū. scd̄ autē seruat in
tencōes sp̄ierū. **¶** Sciendū q̄q̄
qd̄ memoria a reminiscencia differt.
q̄ memoria discrete et distincte reū
tūc ad res cōponendo intencōes dis
tinctas cū p̄uaginatibz. **¶** Reminisc
encia autē siue recordacio est motus
quali interceptus et abscisus p̄ obliu
iōē. et est cū collacōe rēponis et loci
et huius. **¶** Reminiscencie enī motus
nō est vniuersalis sed causatur ex plu
ribz p̄cipijs circūstantibz illud autē

est p̄pe reminiscibilitas cū p̄cipiū
sit multoz p̄is memoratoz. Enī
enī p̄ memoriā fiat rerū app̄he
cio. optet qd̄ eadem res p̄is sūt in
se vel alijs sensibz cognite. **¶** Patet
qd̄ si quis rem totalit̄ est oblitus. nō
potest p̄ memoriā recordari se ēē obli
tū. Sed si oblitus est in p̄te. tūc p̄ id
quod remansit potest reminisci se q̄
q̄ scuisse. vel p̄ collatiōē reminiscen
cie potest etiam ad id quod oblitus
fuit redire. cū eius adiutorio quod re
mansit memore. **¶** Illa est etiā
differencia int̄ memoriā et reminiscen
ciam. q̄ memoriā multa p̄cipiant
aīalia. sed reminiscencia solū est hōis.
Quia reminiscencia ē quedā inuesti
gatio que siue ordinacōe ratiōis non
est ac siue deliberacōe p̄ que antecē
s ordinat̄ ad consequēs. Sane cū q̄s
reminisci voluit ea que non eo modo
quo p̄ sensū sed p̄ intell̄m app̄hendit.
hoc non fit p̄ memoriā. q̄ talia me
moria non refertur. sed intellectus
conūtat se sup̄ ea que hēt apud se. et
ea reducit ad actū que hēt in habitu.
¶ Itē autē hūitus manet actualiter
apud intell̄m possibilem qui ē locus
sp̄ez vniuersaliū. et in vniuersalia p̄
is speculata remanēt apud ipsum
tanq̄m in loco sue genitōis etiā q̄
actū illa nō considerat. **¶** Intell̄s
autē possibilis ad has sp̄es quas sic

hēt apud se comitatur vel ab eis aicit
quī voluit. **T**ertio notandū qđ
memoria ponitur in postiori parte
cerebri qui est locus siccus ppter uerū
motuos que oriuntur ex ipso.

De vi sensibili motu. ci.

Sequit de vi sensibili mo
tu. Nec mouet quāq;
spūalit. quāq; corpālit.

Primo modo dicitur appetitua.
et diuiditur in concupiscibile et irasci
bilem p quas aia appetit bonū. vel
insurgit cont malū. **A**l his vo
duobz. s. concupiscibili et irascibili.
oriuntur quattuor affectōes. s. gaudū.
spes. dolor. et timor. Nam si plens est
concupiscibile. gaudet? si absens. spa
uor. Similiter si plens est de quo iras
cū. dolet? si absens est. timetur.

Sensualitas etiā est vis aīe sen
sibilis motue. et ad idem mouet ad
quod concupiscibilis et irascibilis.

Sensualitas eū semp appetit qđ
delectabilia sūt corpi. ac nocua refu
git. **D**iffert autē sensualitas
a concupiscibili et irascibili. qđ sensua
litas coniungitur corpi. et sicut i hū
is ita in hōie nulla lege stringitur.
quī semp in appetitus rerū corpi p tūc
tū moueat. Sed concupiscibilis et ir
ascibilis coniunguntur ratio. et pū
tū in hōie frenant ratione ac regū
tur vītibz que in ipsis faciunt. Est

eū temperantia in concupiscibili. for
tudo in irascibili. et sic de alijs. **S**a
cundū qđ vis motua sensibilis mo
uet corpālit. et sic diuidit in vīte
naturale. vitale. et aīale. **O**mn
eū pma sitū hēt in epate. ut in pūo
pūcio. tū pūū pūcio ē cor. Sctā
in corde. Tercia in capite. **V**irt
eū naturalis est motua hūmōū.
vitalis est motua pulsiū. aīalis
est motua mēbroz. **D**icimus
ergo qđ vīus naturalis est motua
hūmōz mediantibz arterijs venis
que radicanē in epate. scđm Galienū.
Sed scđm Aristotilem radicanē in
corde. et hoc p spūū naturale. **E**st
autē spūū naturalis substantia sub
tilis et aerea vi caloris genata in corde.
Et sic sanguine ad singla mēbra pel
lit ex quo corpus vegetat. **V**ir
tus vitalis est motua pulsiū medi
antibz arterijs que radicanē in corde.
Spūū autē vitalis est idem quod
naturalis. Idem dico in substantia.
sed differens in vīte. **N**ec p arteria
ad mēbra corpi se diffundēs vūti
cat ipm corpus tanquā instrumentū.
Virtus aīalis est motua mēbroz
mediantibz nervis qui radicanē in
capite et hoc p spūū aīalem. Est autē
spūū aīalis idem quod naturalis et
vitalis. Sed aīalis dicitur cū ad ce
rebū teneant. **N**ec totis est subtilior.

ut pūo pūcio. tū pūū
pūcio ē cor.

p uernos ad organa sentiendo diri-
gitur. ut sensus i motus scdm locū
exinde generetur in corpe aīalis. **E**t
ca vires istas demq; sciendū est. qđ
cū vtutes aīales intendūtur. tūc na-
turales remittūtur. ppter in hōie stu-
dio tedito uel meditatiōibz. nūc opat
vtus nutritiua i generatiua i augmē-
tatiua. **E**t ex quo patet qđ cōci-
piscencia carnis comat in viro stu-
diolo. Nā ait ieromim? Alma scām
scpturaz. et carnis vicia nō amabis.
Ptea qū vtutes aīales remittūt
naturales intendūtur. sicut patet in
somno. qui describit quies vtutū aīa-
lū esse cum intencione naturalū.

De potencie aīe rationalis. 22.

Gria sūt in aīa ut ait phis-
s. potencie. hīus. pas-
siones. **E**t potēcie
qđem sūt innate. Habitus autē sūt
acq̄liti uel infusi. Passiones vō sūt
illate uel innate. **H**abitus sūt
acq̄liti ut patet in scāa i vtute politi-
ca. Nam ex frequēti studio acquirit
homo scām. et ex frequēti bñ agere
fit hō bonus. bonitate vtutis politice.
Sūt habitus qūq; non p acqui-
sitiōē sed p infusiōē. sicut sciencia
infusa fuit salomoni. et vtutes the-
ologice cōferunt p̄uulis i baptismo.
i etiam penitentibz i iustificatiōe.
Et ex actibz nō genantur tales hīus.

sed econtrio potius ex talibz hīibz
elicuntur boni actus ex potentys.
cū in hīibz acq̄litis seq̄tur. q̄les
sūt actus. tales sūt hīus. Sed in
hīibz infusis est cōtrariū. s. quales
sūt hīus. tales sūt actus. Et tamē
verū qđ hīus acq̄liti sicut genant
p actus. ita genant actōes. sed nō me-
ritōias in q̄tū tales. **P**assiones
autē sūt illate ab extrinseco. Locat
autē phis passiones ipsas receptōes
obiectōz. **S**imilitur etiā i aliter
passiones ut dicūtur affectōes. sicut
sūt timor. dolor. spes. et gaudium.

De diuisione potencie. 23.

Nunc ad diuisiōē potē-
cie aīe accedamus.
Phis g diuidit p̄-
cipalit aīe potencias in cognitīuā et
motīuā. quas theologus appellat i-
tellctū i affctū. ipm autē affectū in-
telligit voluntatē. **P**otencia
cū aīe tūc dicitur intellectus dū est
apprehensīua. et dicitur volūtas dū ē
motīua. **I**tem quedā sūt vires
aīe a corpe septe. ut velle i intelli-
gē. scdm quas aīa non vtitur corpe
sed vtitur vtente corpe. s. phanta-
sia. que sic se hēt ad intellectū sicut
color ad vīū. ut ait phis. **Q**ue-
dā vō sūt vires aīe inseparabiles a cor-
pore ut vegetabiles i sensibiles. que
q̄tū ad essēciam i q̄tū ad opatiōē

in brutis et plantis p[er]tinet ad corp[us].
Sed in h[um]an[is] separantur iste vires a
corp[or]e q[ua]ntu[m] ad essentia[m]. licet a[n]i[m]a ope-
ra co[m]m[un]ia earu[m] exercere no[n] potest ext[er]ius
corp[us]. **I**tem a[n]i[m]a potencias
h[ab]et co[m]m[un]es qualdam cu[m] brutis. ut est
sensualitas. sensus p[er]c[us]s[us] sensu-
sus co[m]m[un]is. ymaginatio. estimatio.
memoria. **Q**ualta h[ab]et no[n] co[m]m[un]es
cu[m] illis. ut est ratio. intellectus et hui[us]m[od]i.
Item a[n]i[m]a vires h[ab]et q[ua]ntu[m] ad
se. ut est ratio. voluntas. liberu[m] arbi-
triu[m]. Quasdam h[ab]et quib[us] corp[us] comul-
cet[ur]. ut est vis naturalis. vitalis.
a[n]i[m]alis. de quib[us] d[icitu]r est sup[er]ius. **E**t
iam dictis patet q[uo]d potencie quedam
sunt organice. quedam non. **E**t p[er]
dictis collige q[uo]d a[n]i[m]a rationalis o[mn]es
potencias h[ab]et a[n]i[m]e vegetabilis et sen-
sibilis. sed non in q[ua]ntu[m] rationalis.
Veru[m] in q[ua]ntu[m] rationalis. addit intel-
lectu[m] et liberu[m] arbitriu[m]. ac hui[us]m[od]i. Et hoc
est quod dicit Greg[orius]. O[mn]is inquit cre-
ature aliquid h[ab]et homo. **N**aber na[m]q[ue]
q[uo]d homo co[m]m[un]e esse cu[m] lapidib[us]. v[er]u[m] cu[m]
arborib[us]. sentire cu[m] a[n]i[m]alib[us]. intellige
cu[m] angelis. **Q**uod cu[m] brutis
et nobilitatis h[ab]ent nature inferiores.
h[ab]ent et superiores. sed p[er]fectione modo.
Et quod possunt inferiores. possunt
superiores nobiliori et p[er]fectione modo.
Post hoc manifestu[m] est q[uo]d o[mn]es vi-
res quib[us] co[m]municamus cu[m] brutis differunt

in spe p[er]tinet sicut in nobis et in brutis.
De potencijs cogitamus. **Q**uatuor assignantur
differentie brutis cog-
nitivae sive intellectivae.
Prima assignat[ur] s[ecundu]m differentia[m]
nature. et sic dividitur intellectus in
agentem et possibilem. **S**ecunda dat[ur]
s[ecundu]m d[ist]inctio[n]em obiecti. et sic dividitur
intellectus in speculativu[m] et practicu[m].
Tercia assignat[ur] s[ecundu]m d[ist]inctio[n]em dig-
nitatis. sic dividitur ratio in p[ri]m[am] su-
p[er]iorem et inferiorem. **Q**uarta datur
d[ist]inctio s[ecundu]m q[uo]d co[m]pat[ur] ad actu[m]. et sic
dividitur intellectus in h[abitu]m et in actu[m].
In h[abitu] quide[m]. cu[m] potest intelligere
q[uo]d vult. **I**n actu v[er]o. q[uo]d actualiter
ad intelligibile se convertit. **D**istinctio
v[er]o intellectus in effectum et ens qui dicit[ur]
adeptus sic sumitur s[ecundu]m maiorem et
minorem p[er]fectione[m] ipsius intellectus pos-
sibilis. **C**u[m] eni[m] intellectus possibilis
recepit sp[eci]es cu[m] lumine intellectus
agentis. tunc d[icitu]r in effectum et etiam in
h[abitu]. Sed cu[m] idem intellectus recipit
p[er]fecte lumen agentis s[ecundu]m formale
co[m]municatio[n]e[m]. tunc vocatur adeptus.
Diligent[er] aut[em] notandu[m] est q[uo]d
o[mn]es d[ist]inctio[n]es intellectuum iam p[re]dictae sumunt[ur]
vel s[ecundu]m h[abitu]m. vel s[ecundu]m actu[m]. vel
s[ecundu]m modu[m] intelligendi. et nulla
sumunt[ur] s[ecundu]m divisione[m] potencie cog-
nitivae nisi p[ri]ma cu[m] s[ecundu]m q[uo]d dividit[ur]

intellāis in agentē et possibilem.

De modis cognoscendi res. ch.

Res cognoscit deus aliter.
angeli aliter. homo aliter.

Ipsa quoque homo
aliter per intellāem deū cognoscit a aliis
creaturas.

Intellāis enim dñi
cognoscit res seipso.

Intellāis autē angeli cognoscit res per
spēs sibi cōcretas que sunt similitudo
rei.

Sed intellāis humanus cog-
noscit res per spēs abstractas a rebz
particularibz per sensū prius cognitis.

Tācendū qđ sicut sensus cog-
noscit res p seute obiecto. et tū cū appē-
ditur matie. ita intellāis cognoscit res ab-

Sicut appēditur matie sub itēu cōe
vniuersali.

Et hāc gō per intellectū
aliquālitē attingit oīa. Cognoscit
enī deū sup se. se in se. et angelos

Intra se. et quicquid ambitu celi con-
tinetur infra se.

Quis sit autē
modus cognoscendi deū. et qđ in-
tellāis humanus non cognoscit deū per

abstracciōem sicut alias res. et hoc
ideo est qđ similitudo abstracta simpli-
cior est illo a quo fit abstractio.

Quod autē nichil est simplicius
autē nichil est simplicius.

Alia
ratio est. qđ i abstractiōe oportet esse
particulare et vniuersale.

Particulare quidē
a quo fiat abstractio. et vniuersale au-
tē. s. illud abstractū.

Sed nichil hor-
cadit in deū. Cognoscit gō deus sic na-
turali cognitiōe qđ intellāis possibilis

istōt. ita intellāis agētis qđ ē similitudo
prie lucis. In hac similitudine cognoscit prius
lūmē quod ē deus.

Secundū pēca qđ per sensū cognos-
cunt particularia. sed per intellāem vniuersa-
lia.

Et qm intellāis se cōmūit ad
particulare ut ipm apprehendat. tūc simi-
ludo abstracta a particulari erit vniuersa-
lis et non particularis.

Ite nichil
venit in intellāem nisi per sensū. et hoc
fit duobz modis. vel simpliciter. vel per

accidens.

Simpliciter quidē. ut
cū intelligim⁹ sensibilia prius per sensū
apprehēta.

Per accidens autē. ut
qū intelligim⁹ sensibilia per intellāem.

Notandū est etiā qđ aliud ē rem
per cognitiōem in intellāem venire. et a-
liud est in re iam intellāem videri.

qz
rerū cognitiō per sensū venit in intel-
lectū. sicut dictū est.

Sed cū intellāis
rem iam apprehendit tūc delectatur et
negociatur in illa etiā sine sensus

annunculo.

Et id intelligendū
ista plen⁹ nota utrūq; verū esse. s.
qđ per particularia cognoscuntur vniuersa-
lia. et cōmūso per vniuersalia cognos-
cuntur particularia.

Item sic patet qđ
duplex est vniuersale. vni. s. pñe est
abstractū. et aliud cōfūsum. videlē

scđm qđ est in particulari.

Dicim⁹
ergo qđ ad cognitiōem vniuersalis ab-
tracti venim⁹ per particularia.

Sicut patet
in prius in quibz opatur prius virtus
sensitiva qm intellectiva.

qz prius
cognoscit particularia per sensū. et postea
vniuersalia per intellāem.

Sicut etiam

Al. p. magis

phi inuenerunt modum arguendi
per inductionem. quod ex multis propositionibus
particularibus concluderunt vniuersalem
isto modo. Socrates est animal. plato est
animal. Cicerone est animal. ergo omnis homo est animal.

Contrario est in vniuersali consilio.
quoniam per tale vniuersale venimus in cogni-
tione particularium. sicut patet cum videmus
hominem a remotis. tunc enim cognoscitur
nisi substantia corporea. sed postea per
motum cernit esse animal. Dum vero magis
appropinquat cernitur esse homo. tandem
cognoscitur esse homo.

Non secundum quod
philosophi plura scire possunt. sed vnum solum
intelligere. Quoniam scire dicitur habere per quem
plura sciuntur. quoniam intelligere dicitur actum qui
non potest esse in intellectu duplicatus.

Intellectus enim ad vnum solum se potest actu-
aliter conuincere.

Ex hoc patet quod quoniam
quis agit duos actus rationis vno tempore
simul. vnius erit intellectus et alius me-
more sue consuetudinis. Vbi gratia. Ali-
quis dicit horas. et tunc hoc querit con-
cordantias in libro. vel numerat denarios.
vnum istorum. scilicet querere concordantias est
actus intellectus. et aliud. scilicet dicere horas
est actus memorie. Sicut etiam animal
brutum siue regumque intellectus vadit
ad bonum ad quod sepe vult.

Item
non quod ad intelligentiam rei non requiritur
presencia rei intelligibilis. sed presencia
eius similitudinis tamen. quod non cognoscimus
res per essentiam sed per similitudinem. et inde est

quod intellectus apprehendit remota sic per modum.
De intellectu agente et possibili. 26.

Nunc de intellectu agente
et possibili specialiter est
dicendum.

Intellectus
agens est qui abstrahit species ab yma-
ginatione sine fantasia et sua irradiatione
facit vniuersales ac ponit eas in intellectu
possibili. Nam sicut ad visum corpore
erigitur lux abstrahens intentiones
colorum. id est similitudines a colorato et ponit
eas in aere non secundum essentiam sed se-
cundum intentionem. id est similitudinem. sic in-
tellectus agens qui est lux anime ponit spe-
cies abstractas a fantasia in intellectu
possibili. non quidem actualiter. sed secundum
intentionem. Quare autem inter ymagina-
tionem ^{intellectum possibilem} sit potentia media que abstrahat
et intellectus agens. sed inter sensum
commune et ymaginationem non sit potentia
media que abstrahat. hec est ratio.

Quia sensus communis et ymaginatio sunt
vni anime potencie. scilicet anime sensibilibus. Sed
ymaginatio et intellectus possibilis non
sunt potencie eiusdem speciei. quoniam alia est
potencia anime sensibilibus. altera anime ra-
tionalis.

Intellectus autem possibilis
dicitur quod potest recipere tales species. sed
non dum suscipit eas. cum exemplum est
tabula inta nulla habens picturam. po-
tens autem habere quacumque.

Sane
cum intellectus possibilis tales species re-
cipit. tunc sicut habes super vocatur intel-

lectus in effectu. vel in h'm. Cum
vo illustrat multitudie sp'ez sabi
l'm. t'nc vocatur intell'cus adeptus.

Qualit' autē iste sp'es remanēt
apud intell'cū possibilem. vel qua
lit' ad eas fiat p' rememiscenciā re
ūso h'ēs sup' de memoria. **A**por
ro intell'cus agens i' possibilem dif
ferat' sicut lux i' illuminatū. Item si
cui p'ficiens i' p'fectibile. **I**tem
sicut dicit p'ph'as. Intell'cus agens
est oīa facere. sed intell'cus possibilis
est oīa fieri. **De intell'cū specula**

Sequitur de intell'cū spe
clatino i' p'ctico qui am
bo in cognicōe consistūt. Sed i' hoc
differūt qd' intell'cus speculatiu' cog
noscit verū in racōe veri. p'ctico
vō cognoscit verū in racōe boni.

Item speculatiuus intell'cus voca
tur cognicio speculatiua. sed p'cticus
dicit' cognicio affectiua. **I**te finis
speculatiui est verū. finis autē p'ac
ticus est bonū. **I**tem p' speculatiuū
recte intelligim' p' p'cticiū recte vi
m' **I**ntell'cus p'cticus vocat'
opatiuus. q' dicitur a p'ctis qd' est
opatio. **I**tem intell'cus p'cticus
diuiditur in sinderesum i' racōnem.

Racio autē diuiditur in partem
superiorem i' inferiorem. de quib' p' ordiū
ē dicendū. **De racōe i' p'ctib' ei' q's.**

Racio vis est aīe non co
lū cognitiua. sed etiam
motiua. **R**acio tū
iudicat aliquid bonū esse vel malū
et ibi sistit. tūc dicitur cognitiua. Si
autē p'cedat vlt'ius i' iudicat bonū
esse ut fiat. sic est motiua. Si vero
ad huc vlt'ius p'cedat. et vō solum
iudicat esse bonū ut fiat sed etiam illud
appetit. sic d'r liberū arbitriū. qm' libe
rū arbitriū comprehendit racōnem i' vo
luntatē. **R**acio se h'et ad bonum
p'udare. et diuiditur in p'tem inferio
rem i' superiorem. Superior pars diuinit
i' etius intendit. Inferior vō de tūcto
rijs iudicat i' ea disponit. **I**tem
superior p's accipit racōes p' leges diu
inas. ut hoc est faciendū quod deus p'
cipit. pars autē inferior accipit racō
nes p' leges humanas. ut hoc ē faci
endū q' honestū. vel qm' expedit rei
publice. **I**tem superior pars raci
onis dicitur vir. q' licet ad contēpla
ciōem etius se extendat. differt tamē
ab intelligēcia. qm' intelligēcia ne
gociatur in etius p' modū intuitiōis.
racio autē non sic. sed cōferendo i' raci
onando. **D**iffert autē racio etia
alio modo ab intell'cū. qm' intell'cus
apprehendit esse rei absolute. Racio au
tē cū collacione vni' ad alterū. **I**n
ferior vō p's racōis dicitur mulier.
que q' circa corp'ales res v'satur con

uncta est sensualitati et sepe allicatur
ab ea. videtur enim semper sibi porrigi po-
tū. i. illecebram vicinam. *De potē-*

tijs aīe motuīs. 29.

Triū motuāz aīe ratio-
nalis talis est diuisio.

Conuiditur em̄ vis motiua in īpa-
tiā. et consiliatricem. et affectiuam.
et consiliatricē simul et affectiuam.

Tris nūpatina est liberū arbi-
triū et sinderelis.

Consiliatrix
est ip̄a ratio. que diuidit sicut supra
dū est.

Tris affectiua ē volun-
tas. que diuiditur i chelidū et bulidū.

Tris que simul cōsiliatrix est et af-
fectiua est ip̄e intellēus practicus.

De voluntate. 30.

Inter ditas potencias
p̄mo dicendū est de vo-

luntate que nūc motiua est p̄cipua
cū sit gēialis motor oīm vniūsalū

viriū. **E**um em̄ intellēus appre-
hendit aliqd ut bonū. voluntas nūpat

viriūz affixis illis organis. sicut est
visū ad videndū. auditū ad audien-

dū. et sic de alijs sensibz. **S**iliter
in motu locali voluntas nūpat v̄nti

aiāli et v̄nti que est in nervis et in
musculis et ita mouet ad ambulādū

vel currendū et ad hys filia. Sed fal-
lit istud in potencijs aīe vegetabilis

in quibz voluntas suū impūū non ex-
ercet.

Ratiua em̄ et gēiatua

et anginetua. non scdm̄ ur̄m arbitiū
sed naturalit̄ opantur.

Triolū-
tas in duas p̄tes diuiditur. s. in che-
lidū et bulidū. i. in voluntatē natu-

ralē et delibatiua. Quaz p̄ma. s.
naturalis dirigit p̄ sinderelis.

Scda
vō. s. deliberatiua. p̄ racōem.

Tri-
qd voluntas p̄e et stricte rationabilū
est t̄m̄moto. Sed large d̄r ēē brutoz.

Imp̄e vō et quasi metaphouice dicit̄
vegetabilū etiā. Tū voluntas p̄mo

modo d̄ca. s. p̄e est rationabilū p̄p̄e
voluntas dicit̄.

Scdo modo p̄e
est volūtas brutoz vocatur p̄e deside-
rū.

Tercio modo p̄e volūtas ve-
getabilū est. vocatur appetitus.

Inter potencias nulla est liberior
qm̄ voluntas. q̄ nec obligat organo sic

ymaginatio. estimacio. et hui? nec cogi-
tur ab obiecto. sicut intellēus a vero.

Tres etiā affixe organis inuitat̄
inuitato organo quibz oīs voluntas

caret. Tū aut̄ Aug? qd̄ nichil adeo in
in ur̄a potestate est. sicut voluntas.

Si autē scire volūis quare volun-
tas non cogatur bono sicut intellēus

vero. hec est ratio. Quia citra p̄mū
bonū nichil ita bonū est. quod non ali-

qd̄ īp̄fectōis h̄eat. sed aliquid ita ve-
rū est qd̄ nichil falsitatis h̄et. ut pa-

ter in hac p̄p̄licōe. Adlibet totū ma-
nis est sua p̄te. Tū tali vō cogatur

intellēus assentire. sed volūtas nulli

bono creato cogitur adherere.

Item voluntas videtur inco-
cogi p. inordinatū appetitū put. vo-
luptas quāq. trahit hōiem a alliciat
ut bonū spūat inco-mutabile a reb;
mutabilib; adhereat. Sed in huius
coactōe libertas quedā est etiā. Cū
aug. Oīe pām adeo est volūtariū
qd si non esset volūtariū nō ēet pām.

De sinderis. h1.

Sinderis vis est aīe mo-
tua. que semp nata est
figi in supiorib; naturalit. mouens
a stimulas ad bonū. ac abhorres ma-
lū. et in his inqū errat. neq. scdm
sinderisū est peccare. **S**ciendū
etiā qd sinderis nō extinguitur
totalit. in diabolo. et etiā i damna-
tis. Remanet em in illis aliqs actus
eius. Sinderis em qntū ad insti-
tū boni a displicentiā mali culpe ab-
solute considerata. extincta ē in dia-
bolo a in damnatis. Scdm vo qd
culpa cōpatur ad penā sic non est i
illis extincta sinderis. et in hunc
modū remanet eis ad penam q. lay-
a ternus eoz non mouet. Habēt
g. displicentiā mali in collatione
ad penam.

De conscientia. h2.

Conscientia dicitur ab hac pōlitiōe
cū a hoc nōie sciencia.
Cū conscientia dicitur duo. s. sciencia a

voluntate. Et scdm hoc. conscientia est
hūis naturalis. nō solū cognitiua?
sed etiā motiua. Inclinat em aīam
ad psecutiōe boni a fugam mali.

Alio modo dicitur conscientia acceptio-
ne a pte ratiōis qd uocatur in hac
pōlitiōe cū. **P**rimo ergo modo
put. s. conscientia includit sciā in se
hēt se sicut supius a coniungit sinderi
reli. et semp est recta. **S**cdm
coniungitur magis ratiōi. a sic hēt se
sicut inferius. hoc modo recipit erro-
rem a cōturbatiōem.

In cōturbatiōe
etiā inferiori bñ potest accidere error.
Nam ratio cū conscientia ex pte inferi-
ori coniungitur hēt vltari circa pda
via in quib; sepe cōtingit errare. sic
patet in silogismo cōstāe. in quo sin-
deris pponit maiore sic. Nullum
malū est faciendū. Ratio sumit nu-
nore. sed hoc est malū. Conscientia cō-
cludit. ergo nō est faciendū.

Cir-
ca pma nō est error. Circa scdm qū
q. est error. et ex hoc est falsitas in
cōnitione. **S**cientia est g. con-
scientia minus larga. et etiā minus stricta.

Nam pma genat psumptionē. scdm
despationē. **I**tem pma dicit se-
pe malū bonū. scdm eōnūso bonū
malū.

Item scdm sepe damnat
saluandū. pma eōnūso saluat dam-
nandū.

Ad qd aliud est con-
scientia. aliud timor cōstāe. **C**ū

cū est cōscia. cū quis sententialit̃
iudicat aliquid faciendū vel vitandū.
Cōt̃ talem cōsciam facit etiam si
sit erronea. est p̃cū. **S**ed con-
tra timorē cōscie facit. non semp̃ ē
p̃cū. Quia talis timor nō est semp̃
ex diffinitina sententia ratiōis p̃ quā
iudicat se teneri ad aliqd. sed ex eo
qd vacillat int̃ dubia nesciens qd sit
melius. vel ad quid teneat potius.
cū tamē non omittit quicqd sciret ēē
placitū diuine volūtati. **D**e cō-
scia quoq; sciendū qd qūq; respicit p̃-
teritū. qūq; p̃sens. qūq; futurum.
Pterita nāq; respicit. cū cō-
scia aconlat de p̃teritis. remurūat
de p̃senti. et p̃cauet de futū. **P**re-
tita nāq; respicit. ut qū cōscia men-
te de hoc qd sibi cōscia est rep̃hēdit.
sicut est de malo cōmisso. vel bono o-
misso. **P**resentia etiā respicit cō-
tradictōe eis. quoz p̃ sciam hēmus
oppositū. **F**utura quoq; respicit.
ut qū instruit et stimulat mentē ad ea
facienda vel vitanda ad que ip̃a cōscia
iudicat nos teneri. **Q**uā autem
cōscia extendat se ut dīcū est. tā ad
facta qm̃ ad facienda. potest colligi
ex diffinitōib; cōscie. que tales sūt.
Dicit ioh̃. tamarascenus. Cōscia
est lex intell̃is nr̃i. **B**asilus
dicit eam esse rationale indicatoriū.
Diffinitōes magistrales sūt hec.

Cōscia est cognitio sui ipsius.
Ita. cōscia est hitus animi agē-
torū et non agendorū. **I**te cōscia
est hitus mentis boni et mali discre-
tius. **I**tem cōscia est creduli-
tas intencōis ad aliqd faciendū vel
non faciendū animi deliberatōe firmata.
Errores cōscie. vñ. modis causat̃.
Primo in ex ignorantia. qū. s. uel
cit̃ quē qd eligendū sit uel dedinādū.
De tali errore dī. palipomenon. Cū
ignorem qd agē debeamus. hoc solū
hēmus relidū ut oculos nostros diri-
gam⁹ ad te. **S**ecūdo ex negligēcia.
ut cū quis negligit cōsciam discit̃e.
vel si nescit se expēdire. negligit tunc
ab alijs querere. **T**ercio modo
ex supbia. ut qū quis non humiliat in-
tell̃m suū ut. s. meliorib; et sapienti-
orib; se velit credere. Cōt̃ qd apl̃s.
Captaantes oēm intell̃m in obsequiū
xp̃i. Hoc est qd qlibet in credendis
plus debet cōsentire fidei qm̃ sibi.
Quarto ex singularitate qua homo se
quēs sensū xp̃i non cōformat se alijs.
nec sequit̃ vias cōes bonoz. De his.
unū. Extrema castroz cōsulpit ig-
nis. **Q**uinto ex affectu inordinato.
qui inclinat cōsciam ad id qd tūc ap-
petit. et sic facit eam a sua rectitudie
demare. Seneca. Perit oē iudiciū
cū res trāierit in affectū. **S**exto
ex pusillanimitate. qua quis timet nō

timendū scdm rectū iudiciū rationis.
Ilay. Dicitur pusillanimes cōfortat.

Septimo ex plenitudine qua homo
se credit int̄ duo p̄cā positū ēē quoz
alterū sit impossibile deducere. Sed
sciendū qd̄ plenitas nichil est sim-
pliciter. potest tñ aliquis esse plenus
scdm quid. i. scdm erroneā consuetudinem.
qua deposita erit libatus. **O**cto-
no ex humilitate i cordis puritate. Greg.
Bonaz meritiū est ibi culpas agnos-
cē. vbi culpa non est. **E**rro-
ris vii. modis acceptus reprehensi-
lis est. **O**ctavo vō modo laudabi-
lis est. quoniam nec error dici debet. sed
humilis suoz defectū recognicio. dñ
modo non sit inuina. **De opacoib;**

Ammine. **h3.**
Anima scdm diūsas
potencias. in diū-
sas hēt opaciones. **I**psa enim
cognoscit verū p̄ intellāū speculatiūū.
affectat bonū p̄ intellāū practicum.
discit cōferendo int̄ bonū i malū.
verū i falsū p̄ rationē. Simul discit
i eligit p̄ liberū arbitriū. Consentit
p̄ voluntatē. Inuenit mediū p̄ ingenū
Stimulat ad bonū p̄ sinderelū. **A**-
nima etiā in actib; suis ordinem hēt.
Nam qd̄ sensus p̄cipit. ymaginatio
repletur. cogitatio format. ingenū
inuestigat. ratio iudicat. memoria
seruat. intelligēcia cōphendit i ad

contēplacionē adducit. **A**liā p̄-
tēa res p̄sentes cognoscit p̄ sensū.
absentes vō p̄ ymaginacionē. res
imateriales p̄ sui p̄senciā in semetipsa.
ac seipsam p̄ reflexionē sui sup̄ se.

Alii et alios actus aīa p̄tinentes
ad corpus. sicut est vegetare p̄ virtutem
naturale. sentire p̄ virtutem aīalem.
i vniūficare p̄ virtutē vitalem. de quib;
dñ est sup̄. **De q̄ntitate aīe. hē.**

Anima tñ sit simplex nō
hēt q̄ntitatē diuensiūā.
sed vtiālem. i tñ patet
qd̄ aīa scdm essenciā non est in toto cor-
pore. sed in p̄te corporis determinata. i inde
virtutē influit toti corpi. et ad hoc po-
nit Caladus exemplū in aranea que
in medio tele sue residens sentit que
libet motū siue interius siue exterius
in tela fān. **E**odem modo aīa in
centro cordis existens siue sui distēciōe
totū corpus sibi vniūficat. vniū-
ficat i mouet. nec cont̄ simplicitatē
aīe est qd̄ tres dicunt aīe esse. s. vege-
tabilis i sensibilis. i rationalis. cui⁹
intelligēcia sup̄ est ex p̄sta. **A**liā
quoq; licet simplex sit. tñ scdm Socrā
differt in eo qd̄ est. i quo est. sicut i an-
glis i oīe quod creatū est. que oīa dif-
ferūt scdm rationē vniūficatē i p̄dicatōis.

Anima esse imortalem
auctoritate ostenditur.

ratione. Dicitur in libro sapientie.
 Iustorum autem in manu dei sunt. et c. Item.
 Spes illorum immortalitate plena est.
 Item in euangelio. Querent homines
 mortem et non inueniunt. Item Greg.
 loquitur de malis inferni. Ibi mors se
 p vinit. Ihuus tempus incipit. et defunctis
 defuncti nescit. Item Job. Qui manducat
 meatum carum et bibit menis sanguinem
 et c. **A**ttendit etiam anima immorta-
 litas per rationes. Omnis namque corruptio
 causatur ex contritione. nichil autem est
 quod substantie anime contritionem.
 Anima autem est capax beatitudinis. Deus autem
 ut ait Augustinus. ingenti liberalitate replet
 omnes creaturas per caput earum. ergo con-
 fert anime beatitudinem. Ad beatitudinem autem
 spectat vita eterna. **P**ropterea si anima
 moreretur cum corpore. homini timeretur mor-
 tuus. sicut nec lupo nec canis mor-
 tuus. ergo relinquit aliquid post mor-
 tem hominis quod timeretur. **P**ropterea
 cum deus iustus sit. habet bonum premium.
 mali pena. Sed hoc non fit in hoc
 mundo. cum mali videantur florere. Job.
 ducit enim in bono dies suos. bonum vo-
 tribulati. ergo fiet alibi. Hoc autem
 non potest esse nisi anima sit immortalis.
Propterea deus fecit animam ad ymagi-
 nem et similitudinem suam. Sed deus immor-
 talis est. ergo et anima.
De libero arbitrio. h. 6.
Liberum arbitrium ut ait

Augustinus. est facultas rationis et voluntatis
 qua eligitur bonum gratia assistere. malum vero gratia desistere.
In hac diffinitione semper ponitur ratio
 et voluntas. Ratio quidem ut consilia-
 rius. voluntas ut imperator. **Q**uia ratio
 dicit illud esse bonum vel malum. volun-
 tas dicit fiat fiat. **Q**uod quod liber-
 tas liberi arbitrii est libera a coac-
 tione sufficienti. Nulla enim coactio
 exterior est sufficientis causa ut aliquid
 fiat. licet quandoque sit efficiens. ut patet
 in multis qui coacti sunt negare christum
 per tormentum. qui in huiusmodi voluntas coac-
 ta voluntas est. ut ait Augustinus. **Q**uando vero
 peccator trahitur a gratia tunc non destruitur
 libertas arbitrii. quia cecus vel fellus
 vel claudus in fontem cadens. qui est
 hitur non fit hoc illo immo. **L**i-
 bertas arbitrii triplex est. scilicet a necessitate.
 a peccato. a miseria. **P**rima libertas
 est nature. Secunda gratie. Tercia glorie.
Item prima est malorum et bonorum.
 Secunda bonorum tantummodo. Tercia est in
 celo regnandi. **E**x his patet
 quod libertas viatorum est nolle vel velle
 peccare. et etiam posse peccare. **S**ed
 libertas in paradiso fuit posse non pecca-
 re. et etiam posse non turbari. **L**i-
 bertas vero patris est nolle et non posse
 peccare. nec posse turbari. **P**atet
 ergo quod liberum arbitrium liberum est
 in bonis quam in malis. quia in bonis
 est tantummodo servitus miserie.

In malis autē est seruitus miserie
a pā. Sed in patria est liberitū.
qz oīs talis seruitus destruet. **Nō**
qđ licet dō non possit male facere. i
aliter anglis a aīe beate. tū est in eis
liberū arbitriū. qz bonū eligunt et
malū declinant. et nō ex infirma ne
cessitate. sed ex libera volūate. **E**
odem m̄ dicendū est de diabolo qđ hēt
liberū arbitriū. Bonū tū semp rel
puit a malū eligit. Sed hoc non fa
cit in eo violenta coactio. sed volūta
ria obstinatio. **L**iberū arbitriū
hēt se in quibuscūq; indifferēt ad bo
nū a ad malū. ut in p̄mis parentib;
ante lapsū. **I**n quib; dñ plus se
hēt ad malū qm̄ ad bonū. ut in rege
neratis post baptisimū. **I**n qbus
dam plus se hēt ad bonū qm̄ ad malū.
ut in sc̄ificatis in vtero. **I**n qbus
dam n̄cō se hēt ad malū. ut in infide
lib; regeneratis. **I**n qbusdñ
se hēt n̄cō ad bonū. ut in cōfirmatis
sicut fuit in beata v̄gine maria post
conceptionē filij sui. **De natura**
corpis humani. ha.
Homo grece : lntropos
dicitur. **H**abet em̄ se
caput cū capillis ad modū radicis.
Brachia vō cū crurib; sūt qđ rami.
Solus etiam hō est longi a latī
corpis. Solus qđ homo est erecti cor
poris. Et huius ratio duplex est. s.

naturalis i moralis. **N**atura
lis quidē ratio est. qz in alijs aīalib;
abundat matia t̄rea in capite depu
mens a deficit calor erigens. qđ non
est in hōie. **E**st a ratio moralis.
ut. s. rectitudo stature corporalis atq;
taret rectitudinē mentis sursum ad
celestia tendentis. **A**lcatēcia aīe
fūlminat corpus. qz forma electa
bilis p̄magnata mouet corpus. sicut
a iustabilis. **E**t ideo dicit Aliucenna.
qđ multū tristis ac lepram timeus
erit aliqui leprosus. **E**st etiā econūso
qđ palliones corporis reduntat in aīe
cōturbacionē. sicut patet in somno.
Item p̄tes corporis humani hēt
silitudinē totius mūdi. qz tanta est
distancia int̄ extremitates duos lon
gos digitorū vtriusq; manū qūta est
a v̄tice capitis usq; ad plantā pedis.
sicut tanta est distancia a cernith ca
pitis usq; ad oppositū tropum i celo.
qūta est ab oriente i occidētē. **C**or
pus humanū ex iij. cōpositū est ele
mentis. **S**ed apparet t̄ra in ossi
b; a in carne. **A**lqua vō in humo
rib; s. sanguine. flemmate. colera. a
melancolia. **I**tem cōtinetur in
pulmone. **E**t hoc patet qz semper in
motu est. **N**am pulmo v̄tilabū
cordis est ne nimio calore dissoluat.
Item ignis cōtinetur in corde a ideo
inferius est lacū. a sup̄ius acutū. qz

forma ignis continet. **M**embra cor-
pis triplicia sunt. **S**unt enim quædam
radicalia. ut epæcor. cerebrum. genitalia.
Iuxta que tria prima sunt de essentia
individui. in quibus ut dicitur est sedem
habet spiritus naturalis. vitalis. animalis.
Sed membra genitalia sunt ad conserva-
tionem speciei. **A**lia sunt membra
deservientia ut vene. arterie. et nervi.
per que vehitur ille simplex spiritus ut habetur
super. **T**ercio modo dicuntur membra
officinalia. sicut manus. pedes. et huiusmodi.
Sunt membra etiam tam artificialiter
ordinata ut mutuo sibi deserviant. et
superiora inferioribus ministrant gubernationem.
ut patet in oculis. **I**tem inferi-
ora prebent superioribus supportationem. ut
patet in cruribus et pedibus. qui totum pon-
dus aliorum membrorum sustinent. **I**tem
media nuptiuntur utrisque defensionem
necesse. conglutinationem. ut patet in mani-
bus et brachiis. **I**tem sic sunt ordina-
ta. ut mutuo sibi condoleant. Si enim
doler membra. condoleant omnia membra.
et hoc est propter conervationem et colligationem.
Item sic ordinata sunt. ut unum
membrum in periculis pro alio se exponat.
ut patet in capite. pro cuius defensione
alia membra se exponunt periculis.
Item quando unum membrum deficit. alia
defectum eius supplent. et cum videmus
aliquos manibus carentes cum pedibus
comet. et aliquos pedibus carentes. ma-

nibus ambulare. **I**tem magnus
dolor in uno membro. facit unumquemque
in alio non sentire. **I**tem membra
quorum motus subest libero arbitrio
tam promptam servant obedientiam. ut in
impetu voluntatis et executione operis
quali nulla mora videatur. Et hanc
obedientiam videmus observare oculum
in videndo. linguam in loquendo. os in
comedendo. manum in operando. et huiusmodi.
De physiognomia. **H**ic.
Iuxta membrorum disposi-
tiones secundum artem physiog-
nomie. diversos affectus ac mores indicant
in homine. et non quod ista signa veritatem
imponunt moribus hominum. sed ostendunt
inclinationem nature. que tamen retineri
potest freno rationis. **S**equantur
igitur in hac arte siue tractatu magnos
huius artis auctores. scilicet aristoteles. al-
cmenia. constantius. philemonem. totum.
et palemonem. incipientes a complexionibus
hominum. **I**gitur melancholicos
tristes et graves dicimus. **S**angui-
neos autem opposita eorum videmus habere.
Item colerici faciles sunt ad iram.
Et fleumatici sunt pigri et somno-
lentes. **P**hysionomia serus est
quod masculinus animus est vehementius
ad impetum. studiosus et animosus.
Femine autem unctiores sunt et timide.
Capilli molles et rari ebes in
genum prociunt. **I**tem capilli

respi pūciaut tūndū i lueri capi
dū. **I**tem capilli depīli mūmū
i fronti mūnentes ferū declarant
anīmū. et hīs cōcordat capitis vrlm
capillatura. **I**tem capilli flām i
crassi albi mīdcales mīdicāt. **C**a
pilli vō subingri si sūt moderate te
mies. bonos mīdicāt mores. i bonam
hōis cōpolicōne. **C**aput mūmū
magmū stolidū mīdicat. **C**aput
antē globosum i breue. est sine sapiā
i memoria. **I**tem caput humile
supius i quasi planū. insolentia dī
solucōis dāt mīdicū. **I**tem caput
oblongū aliqūculū i malleo sile. hōiem
arcūspectū ac pūdū mīdicat. **A**frōs
angusta mūmū mīdcalem ac voracem
mīdicat. **L**ata vō pūitate signat
dīlēcōis. **I**tem rotūda sūt i racundia.
Item hūlis i tenuilla. signat vere
cūndū i non admittentē spīa. **I**tem
quadrate ac moderate magnitudinis.
magne sapiē i magnanimitatis est mī
dicū. **S**upercilia arcualia usq;
quo cōiungant ad cornū nālī. signant
subilem ac studiōsū i oībz opibz suis.
Si autē ibidem cōiunt. trīstem hōiem
i parū sapientem dēsignāt. **S**i
vō arcuolitas declinat ad tūpā i ad
gibbositatē genarē. signat negligētē.
Item supercilia si sūt longoꝝ i pi
loꝝ multoꝝ. signāt ferū i magna
meditantē. **O**culi qui tanquam

guttule nitens relucēt. mores cōposi
tos mīdicant. **O**culi varie mouēt
oculi ut mōto currāt mōto quiescāt.
signāt mala renolū iam i aīo. sed
nou dū esse ppetrata. **O**culi glau
ci splēdore tū mīcantes. signāt anta
cem i pūgilē ad maliciā. **O**culi
magmū tremētes i obscuri. signant
potatorē i intēmpantiā vūneris.
Oculi pure ingri. signāt imbecil
lem i sine vāte anīmū i lueri audū.
Oculi autē guttule rubentes aliqū
culū ibi sūt i tamē ingre apparent.
signāt anīmū mīstū p bū i ingeniosū.
Et ibi autē i ingris oculis guttule
vehementē rubent i aliqū tendūt ad
quadaturā i quēdā sūt pallide quēdā
glauce. i circuli qui forissecus ambi
unt pupillas sūt sanguinolenti. et
sūt magmū oculi. i mītoꝝ pupille moue
tur ut mouēt palpebra. tales magmū
oculi signāt anīmū qui oēm excedit
mōrē ferarū. Quicquid cū nephandoz
cōcogitari possit talibz oculis penetra
bile est. et etiā a domestico nūqū cel
labūt lingue. **O**culi mūmū p
mūnentes rubicūdi i pū. lingua de
clarant effrenatā i corpus mīstabile.
Oculi acriter mūnentes si sūt hu
mīdi. mīdicant hōiem veridicū ac m
agendis velocē i pūdū. **O**culi
qui frequētē claudūt atq; reſerāt
tūndū atq; imbecilem declarant.

Aduli multe apertis signat. **A**ul-
tiam atq; inuerecundia. **S**i
autē multe clausure fuerint. mobile
signat. et inconstante in oib; actib; suis.
Alures pinnentes et valde magne
signat. stoliditate et garrulitate et impu-
dencia. sed valde ppe malignitatis sunt
iudicia. **A**lures immū rotunde.
indociles signat. **A**lures oblon-
ge et anguste. inuidie signa sunt. **A**lu-
res iacentes et sup caput applicate. de-
signat. pigritiam. **G**ene crasse
signat. ignauiam et vniolencia. **R**i-
mū autē tennes malignitate signat.
Gene rosate. inuidie arguitur.
Rares autē patule. alacritatis
et fortitudinis dant iudiciū. **L**onge
vo et tennes. mobilitatis et lenitatis
signū hēnt. **R**ariū autē pars
que iuxta frontē est. si nec alta n̄ huli
sed equali linea descendat. virile sig-
nū est. et constantia demonstrat. ac pu-
dencia. **R**ares minores debito
furib; assignant. **O**is vultus
cū plenus est. et assus. ignauū et volup-
tatis. deditū significat. **R**aultus
deprentes. cogitatore subdolu signat.
Labia tertia in ore maior. si sup
labiū aliquantulu erubet. inferius mag-
namini iudicat et fortem. **T**ertia
vo labia oris pui imbecilleū amūū
et vltū iudicant. **L**abia cū solu-
ta ab ore dependēt aliquantulu. mer-

tem demonstrat. **R**am in alius et e-
quis antiq; hoc signū inuenitur.
Os pui conuenit tā vultib; muli-
ebib; qm animis effeminatis. **O**s
quod ultra modū dilatatū voracem
iudicat et initem et impū. **T**alis em-
oris virtus marinis monstris conuenit.
Mentū plerū aliquantulu. demonstrat
mū iracundiū et nimis perturbatū.
Qui os pui et breue mentū hēnt.
inuites sunt et inuidi. **H**os em plato ad
serpentes referebat. **V**tilius est mentū
comensuratu scdm aliqd ad quadam
accedens. **M**entū si in plerū exten-
ditur. totū assuetū ostendit. **E**roz
existens filis voci omū aut caprarum.
stulticie est iudiciū. **Q**ui autē in
modū amū vocē intendūt. de facili sunt
leues. **E**roz tennes et quasi ligu-
bus. triste iudicat et suspiciolu. **O**-
rū vox currit in nares. na ut nares con-
sonēt. mentaces et malinoli sunt ac ma-
lis alienis gaudentes. **C**erū lon-
ga ac tennes. em significat qui magna
meditat. **R**otunda cerū pbat
vūte amū et corpis habilitatem.
Cerū breuis iudiciū est ems q
cū temitate est audax. **C**erū ni-
uis erecta. insolentē et cōtinuacē dicit.
Pectus quod multis caruib; con-
gestū est. indociles iudicat et ignaros.
Pectus qd longius est qm vent.
pudentē iudicat. **P**ectus si cum

ventre nuneitate piloz regatur lig
nificat hoieru instabile. et animu li
ne religione ac pietate. **C**um
autē solū pectus capillos pferit aio
lū sign. **V**umeri tenues et q
in acumine erecti sūt inlidiolū indi
cant hoieru. **D**rachia qū in tā
ta phiritate extendūt ut erecto corpe
extremitas medij digiti appropin
quet ad genu. licet forte mensura
mij deficiat digitorū habiles ostendit
hoies et fortes. **E**n autē phiritas
hec ad femur desinit. vel parū ultra.
deklarāt hoies maliciofos et malis ali
cuius gaudētes. **M**anus minū
breues et exigue. fortes demonstrant et
sagaces. **C**rasse manus si digi
tos breues ultra modū hēant decla
rant tgnisorem inlidiolū et furem.
Manus intorte et tenues. loqtem
signāt et voracem. **I**ngues al
bi plam et molles et tenues et obui
bentes et bene plucadi. optimū sig
nāt ingenuū. **I**ngues inflexi
et curui. inpuentes indicāt et rapa
ces. **I**ngues breues minū.
deklarant malignū. **D**igiti col
lecti et globati. auarū indicāt et ma
lignū. **D**igiti pui et tenues.
stultū demonstrāt. **D**igiti pui
et crassi. inuidū indicant et autacem.
Latera tenuia et angusta et depilla
titudine indicāt. **L**atera re

fecta caruib; et dura. ostendūt hoiez
intocilem. **R**ex cū ad ranae scdm
platonē referat. **P**s tenus q
sub genu est et vocatur lura. Qūto
plena est et quasi gūta. intempatū
hoieru significat et inuidentem.
Molles lura. efficiatis assignat.
Petes crassi et breues valde infir
mū hoieru indicāt. **P**etes minū
et phiri. ad hoieru dolosum referūt.
Petes preuues et breues. pducunt
hoieru malignū. **Q**ui longis pal
lib; incedūt. magnanimitē cōsolent et
efficaces. **Q**ui celerit incedento
se compunt et vultū deducit atq; totū
corpus cōplicat. signāt inuidū parū ac
vultū. **Q**ui breues passus hēt
eodem q; accelerat. malignū cōducit
et inbecillus. **C**olor cūis nig.
vultū indicat. **C**olor albus ru
bens. fortes et aiosos indicat. **C**o
lor vehementi albus cū pallore defici
vultus signāt ex nimia victoria fleuma
tis. **C**olor ignis lucens; odis
ad inlamiam vgit. **C**olor me
dius int albu et ingru qui declinat i
brūm. si clarus est. ostendit virum
ingenuū bonū et bonoz morum.
Regle geniales phisonomie. 19.
Genialiter q; tenendū qd
membra que porcione
sūt naturali quo ad fi
gurā. coloz. qūtatē. sitū. a mo

tū. bonā indicāt mentis hūitudinē
naturalē. Membra vō que pūla
sūt figura. qūtitate. situ. motu. qū
tate. pūtam mentē indicāt. **P**ro
pīa dicebat plato qđ quecūq; silicito
aīalū aliquorū in hōib; est. tales
hōies etiā talū mutantur mores.
Notandū insup qđ hīc p signa
membroz naturalū mores hominū
cognoſcant. non tū nūponūt nātū
tem. sed ostendūt inclinacionē natē.
et semp denūciāt affectū hōmī.
sed frequētē i p babilē. **I**te p
signa extiora te quib; dān est. non sta
tū pferendū est iudiciū. qz forte lig
mū est p accidens. nō p naturā. Et for
te viciū est p contrariā consuetudinē.
vel freno racōis tenet. **N**ā nar
rat aristoteles qđ discipuli ypocratis
portabant figurā ypocratis pictam
philemon excellētū phisōnomo qui
pūciat de ipō qđ esset vir luxurio
sus. Illis indignantib; a culpantib;
philemonē qđ de optio vīro talitū iu
dicasset. reuoluerūt hoc ypocrati. Q
cōfessus est philemonē verū iudicā
se. sed amore phie a honestatis dicit se
cōcupiscēcias cordis sui viciāse. et ac
cepisse p studū quod nature fūat de
negatū. **D**enūq; sciendū qđ lig
ua extiora non referūtū nisi ad eas
passiones que naturalitū insunt hōi
sicut est cōcupiscēcia. a hūi. nō autē

ad eas que sūt aīe solius. sicut ē mu
sica. geometria. a silia. **S**ciē
dū quoq; qđ in oculis pūcipalitē consi
tit pfectio oīs phisōnomie. Et si oū
loz iudiciū confirmāt cetoz mēbroz
iudiciū. tūc rata dicit cēlorus. Si
autē contrāriant. tūc pūalent indi
cia oculo. ppter quod oēs phisō
nomi affirmauerūt oculū ēē verū
cordis unūcū. **De totō hōie. 60.**

Postqū expeditū est de
hōie ex pte mentis a ex
pte corpis. nūc dicendū
est de ipō pūc est cōpositus ex varoq;
cabi specialitē notatur dei potēcia
que naturas tam distātes cōiungit
in vna psonā. a naturā vitēle corpe
am a incorpēā. que maxie distānt i
pōdicamēto sbe. **P**roīa tū esset
vna creatura que hēbat cognicionē
mens p intellā ut angls. et alia q
hēbat cognicionē sens p sensū ut qđ
libet aīal brutū. fieri debuit creatū
ppter decore vniūsi q hāc cog. tione
duplci esset pōita. ut lege possit in
libro scēptō intus a foris. hoc est in cre
atore a suo ope. **V**ita est aīa
corpi multiplici racōe. licet separata dig
noz vitētur. **P**rima ratio est. ut
p cōiunccionē naturaz. tam dispū
erigetur mens ad sperantā vniōnē
que erit int aīam a spūm increatū.
Sciē est. ut aīa sermendo deo in

corpe manus intū hēat. Qa ubi ma
ior pugna. ibi maior victoria. et per
cōsequēs maior corona. Difficultas
cū opis multū valet ad efficaciam
merendi. **T**ercia ratio est pōt
cōplementū vniūsi. Tū cū sicut dic
tū est. quodm eēt creatura pure spū
alis. quetā pure corpālis. cōueniens
fuit creaturā fieri mixtā. pūm. s.
spūalem. et pūm corpāle. **Q**uart
ratio est. qz sicut corpus vniū valet
ad fructū penitencie. sic post mortē
resuscitātū valebit ad cōsumationē
stole duplicate. qz non solū aīa sed et
corpus pūmabitur dote sua. **Q**u
ta ratio est. qz hō ex defectibz corpis
multā hēt matiam humiliacōis. et nō
illud. Humiliacō tua in medio tui.
Sicut autē ex cōmunicōe ad cor
pus aīa plura bona cōsequitur. sic et
multa cōtrahit inuoluta. **P**ri
mo pōt originalis cōmūnacōnem.
Job. Quis potest facē mūdū te in
mūdo cō. cepit semine. **S**ecū
pōt pūritatē. Gen. pūm sūt sensus
hōis ad malū ab adolescencia sua.
Tercio hū opandi difficultatē.
Pūbior. p agerū pūgrī hōis tūm.
et ecce totū vīce replēant. **Q**u
to intellectus ebendū. Sapie. Cor
pus quod corrūpit aggrauat aīam.
et c. **Q**uinto cōtinuā impugnaci
ōne. Galath. Caro cōcupiscit adū

sus spūm et c. **S**exto curarū
sollititudinē. Matthi. Dico vobis
ne sollitati sitis aīe vīe qd indua
mini. aut corpi et c. **S**eptimo
passionū multiplicatē. Job. Hō
natus te muliere et c. **O**ctavo
glie retardaciōne. Glia cū non
pāpiciū qm dū in corpe detinēt.
ppter hoc apls cupiebat dissoluā
et cū xpo. **D**e ppetatibz hōis. **S**i.
Properates hōis sunt
iste. Discere nūc ho
nestū a turpe. et nō soli
hōis est honestū psequi. cū oīa bru
ta non nisi vilia et delectabilia profe
cūtur. **P**assiones ordinare ad
lūmētē racōis. **S**up mūdū p
intellcū eleuari. Et ideo si aliqui qd
p adhesionē mētūs se mūdo infero
re fecerit. iā quasi honore humani
tatis exutus ppetatē accipit bestie.
ut dicatur p cōcupiscenciā porcus.
p iram canis. p rapinā leo. et sic de alijs.
quod plato vocat scām aīar in
corpacionē. **A**lūciā hēre cōmū
osie genus amicitie. Et in hoc diffē
hō a brutis que non hēnt amicitie
spēm nī q est delectacōis vel cōmūtri
cōis. uel hūi. **I**ntellectualibz
theorematibz spēdari et delectari
talibz. **E**t recreari in turpi ppe
trato. ppter qd mementabiles dīcū
tur mbercūdi qz in aliquo mūta

sunt a rationis honore petronia natu-
ra allumnetes. **P**erfecte est com-
gale aial. eo quod legibus ordinatas ha-
at mpirias honestas. **C**umle
aial esse. quod distribuciois et cohitacoiis
federa et pugnas heat pfectas et verba
mutab; ordinatas. **D**isciplinæ
est pceptabile. ppter rationis vbi. **E**lle
aial mansueti natura ppter civilitate
Elle aial risibile. **E**lle aial
glia bile ppter pfectas gaudendi rationes
que soli contingat hoī. **E**lle un-
cosuū. i. minore mūdū. eo quod oīs
creature aliqd heat hō. videlt esse cū
lapidib; vegetari cū arborib; sentire
cū aialib; intellige cū anglis. **E**x
duplici natura est copositū. s. corporali
et spiritali. **C**reaturaz est dignissima.
Elle aial rationale et mortale.
Humana fragilitas in hoc con-
sistit. quod in hoīe est assiduitas deficien-
di. impossibilitas standi. facilitas cade-
di. difficultas resurgendi. vilitas ual-
tendi. incertitudo moriendi. **D**e
fectus humanus est. quod quicquid habemus
aliunde habemus. imptet habemus a mltip-
pante possum? **I**n hoīe quoque est
uirtus moriendi. et hec est uel illata
uirtus sicut fuit in adam. uel innata
sicut est in nobis. uel assumpta sic fuit in p.
De pnis pntib; 62.
Sua uirtus bonitas volens
conciare suū bonū alijs. fecit

creaturā rationale que suū bonū
intelliget. intelligendo amaret. amā-
to possideret. possidendo beata esset.
Fecit autē deus pniū hoīem formā
to corpus eius p ministeriū angeloz
de limo tē in agro dimalceno. et in-
spirauit in faciem ei? spiradū vite.
hoc est. aiam creauit quā corpi pfecto
vniuit. **F**actus est autē homo
ad ymaginē dei in naturalib; et ad
similitudinē in grātiis. **D**icitur
autē hō factus ad similitudinē dei potius
quā anglis. quod conueniētiā hēt homo
cū deo intus et extra. quod nō hēt anglis.
Intus cū hēt conueniētiā scdm
memoriā. intelligētiā. et volūtātē.
sicut anglis. **S**ed extra conue-
niētiā hēt quā anglis nō hēt. nā
sicut a patre filius. sic ab hoīe hō
emulce nature. **P**ropterea sicut dō
platus est omī in suo vniūto. sic hō in
suo. **I**tem sicut dō ubiq; sic aia
ubiq; est suo hitabili. i. in corpe.
nō quidem p essētiā. sed p potētiā.
Dignitas humana est in hoc quod
dō fecit eū ratione sapientē. vita ui-
acutē. dūo potētē. **P**riū uo-
tatur in hoc quod homo est factus ad dei
ymaginē. **S**cdm quod ad similitu-
dinē. **T**ercū est quod ppositus est
aiantib; et alijs creaturis. que oīa sibi
seruiūt. **E**x hys uota quod volū-
tati bonoz hōmī subditur nō solū

creatura. sed etiā ipse deus. **P.** Tunc
cū se voluntate facit. Item angeli
qui deputantur ad custodiam. Item demo-
nes qui dantur ad exercitiū bonorū.
Item homines boni qui sunt socii tribula-
tionū. et erūt socii cōsolacionū. Item
homines mali qui bonos magis promo-
uent psequendo. quā possunt seruando.
Corpus tale dedit primo homini deus
quod aīe esset subiectū. ut esset obtem-
perans sine rebellione. esset etiā pa-
gabīle sine libidine. esset vegetabile si-
ne mortalitate. esset etiā proportionale
quātū ad cōplexionē equale. esset quoque
aīe conforme. ut sicut aīa erat inno-
cens et tū poterat peccare. sic corpus
esset impassibile ut tū posset mortali-
tate murrere. et ideo poterat mori et
nō mori. Poterat hēre sufficienciā et
indigenciā. poterat obtemperare et re-
bellare. et hoc fuit ratio nature de-
fective ex nichilo create. nō p gloriā cō-
firmate. **F**uit tū corpus eius
ita conditū ut in eo nulla esset rebel-
lionis pugna. nulla puritas libidis.
nulla inunatio vigoris. nulla cor-
ruptio mortis. **N**ec autē imor-
talitas adeo principalit̄ fuit ab aīa si-
cut ab influente. et corpus equali cō-
posicōe sicut a disponente. et regimī-
ne vō diuine prudencie sicut ab intus
cōseruante. et eternis p̄tegete. **F**ac-
tus ē itaque homo absq̄ oī culpa et in-

seria. nec ad culpā hūit fontis in-
citamentū. **I**ulij datū est ei q̄
duplex adiutorium. **P**rimū ē ad
recte volendū. quod est consciencia.
Secūm ad murrandū contra
malū. et stimulandū ad bonū. qd̄ est
sunderelis. **T**ercū fuit sciencia
intellcū illuminās ad cognoscendū
seipm. deū suū. mundū istū. qui scīs
fuit ppter ipm. **Q**uartū fuit
caritas accendēs affectū ad diligendū
deū sup oīa. et p̄mū sicut seipm.
Prima duo p̄tinet ad p̄fectionem
naturalī. et illa duo ad p̄fectionē gra-
titorū. Quorū vñ fuit gr̄e gratis
dare. s. scia. reliquū gr̄e gratū facien-
tis. s. caritas. **E**t accepit homo
triplicē oculū. s. carnis. quo videret
mūdū. Item racōis. quo videret animū.
Item cōtēplacōis. quo videret deū. Et
sic oculo carnis videret hō que sūt extra se.
oculo racōis que sūt intra se. oculo
cōtēplacōis que sūt sup se. **N**oticiā
em̄ hūit dei. cū p̄senciā quātā
infiori aspectū cōtēplabae. et non
tū ita excellēt sicut in patā. nec ita
in enigmate ut modo i via. **R**es
em̄ factas uouit. qz nōia oībz aīan-
tibz impositū. **N**oticiā quoque
sui hūit. qz qualis factus erat sciuit.
et qd̄ agē uel canere deberet itelleuit.
Fuit quoque sine penalitatibus.
qz nec eluruit nec situit. Item frig?

uel etas. labor aut infirmitas cum non
lesit. nec morte expectant. quia vniuersi
erat ad gloriam transferendus. et resti-
bi non eguisset. et nudus beatitudinem
non sensisset. et natura in eo quo ad
deservitatem meritorum non errasset.

Conceptus fuisset sine pudore. et par-
tus sine dolore. et omnis meritorum subie-
cti fuisset voluntati. **De preceptis.**

sibi datis.

63.

Aldum autem de in paradisi
fuit instituit. et ibi de costa
tormentis etiam sibi sociam formavit.

Autem non fecit de capite ne viro
dignaretur. nec de pede viri ne contem-
nueretur. sed de latere ut amoris vinculum
pharetur. **D**uplex bonum illis

deus paravit. unum temporale. aliud eternum.
Primum dedit. secundum permisit. Ideo duplex
preceptum primum homo habuit. et unum natu-
re ad custodiendum bonum dedit. aliud dis-
cipline ad puniendum bonum permisit.

Et hoc non poterat mereri melius quam
per meram obedientiam. que tunc vera est
quam preceptum ex se solo obligat et non ex
alia causa. Et tale dicitur preceptum
discipline. quia per ipsum discitur quanta
sit verus obedientie. et non a preceptum
discipline dicitur. quia vitare lignum sciencie
non suadebat natura. sed disciplina.

Preceptum vero nature duplex fuit.
et unum de conservacione individui. ut ibi.
De omni ligno quod est in paradiso come-

de. Inter que fuit in medio paradisi spe-
cialiter nominatum lignum vite. sic dictum ab
effici. quia corpora primorum penitus debebat
continue vegetare. **E**t illud fuit
preceptum nature per conservacionem speciei.
ut illud. Crescite et multiplicamini. etc.

Circa preceptum discipline nota quod
aliquid prohibetur. quia malum. Exodius.
Non furum facies. **A**liquo portatio
mali. et alii. non mirare. Sic pla-
tus multa prohibere potest que tamen non
sunt crepta in sua regala. **A**liquo
per probationem obedientie. et tale fuit
preceptum de ligno vitato. **De paradiso.**

Primo potius. Ad. 6.

In fultus auribus accepit
locum paradisi terrestris
in habitatione tranquillam. **A**utem
ante locus ille ut ait. et multa
coris vniuersi primum qui terra
excelsior positus est. et tempore ac-
purissio aere circumfulget. et plantis
semper floridis comatus est. bono odo-
re plenus. nullumque irrationabilium
ibi habitat. **A**postolica licet ex.

Genesis. quod a domino paradisi plantat.
fontem qui dividitur in quatuor ca-
pita irrigat. lignum vite ac sciencie
decorat. per cherubim et flammeum gla-
dium custoditur. **N**ota insuper
quod nulle ibi sunt tempestates. **D**uc
quoque ibi sunt penes a due estates.
et bis fructificant ibi arbores. **E**t

in utroq; solsticio hēnt peniē. et in v
troq; equinotio hēnt estatē. Iam
autē ratio est. qz paradisus sub cir
culo equinotiali situs est. Itē semp
hēnt equinotū. *De casu pmi hōis. ch.*

Tuidens ergo diabo
lus felicitati pmi hōis.
in spē serpentis ipām
mulierē tanqm̄ fragiliore tēptan
tam aggreditur. Quā cum respon
sione dubitante cūeret. foras ei insti
tit. et vincens illā a virū illa medi
ante tenuit. **P**cellit ḡ sic pmo
s. querendo. Cur pcepit vobis d̄s.
Secūdo allercendo. Nequaqm̄ inquit
morieamini. Tercio pmittendo. Pri
us scit di. scientes bonū a malum.
Pcellus itē fuit manē vltimē.
qz pcellit expiēdo. impellendo a alli
ciendo. **E**xpiencia em̄ accepit
in interrogacione. Impulit i allercōe.
allercit in pmissione. **A**llercit
vō diabolus mulierē p tēplex appeti
bile. s. p sciam que est appetibilis ra
tiom. p excellenciā ad modū dei que
est appetibilis vascibili. p suauita
tē ligui que est appetibilis concupisci
bili. **I**gnat vir peccauit qz lig
uū vetitū gustauit. Tūc a penam
accepit. ut in sudore suo pane vesceret.
Mulier autē in duobz peccauit.
Nam supbuit. v̄ vetitū comedit.
Tūc a duplicē maledictionem hūit.

Scit. sub potestate viri eris. et hoc
ppter pmiū. Item quā dolore paries.
ppter scdm̄. s. pcam. **D**iabolus
vō in serpente iudic. mentatus est. a
tecepit. Tūc ppter pmiū dictū est ei.
Sup̄ pectus tuū gradiere. Sed ppter
scdm̄. dcm̄ est ei. ^{etiam corpeles. ppter tūc a de} ipia conteret caput
tuū. **S**i scire volius qz corz pl
peccauit. s. vir uel mulier. notandū
qd̄ quo ad aliqua plus peccauit mu
lier. et qm̄ ad alia. ipse vir. Nam
mulier plus peccauit quo ad peius
suis intencionē. voluit em̄ fieri si
cut deus. Sed vir intentebar non cō
tristare delicias suas. **I**tem
peccauit mulier in plures. qz in deū.
in se a i pmiū. **I**tem mulier
damnosius. qz plures maledictiones
accepit. **T**ir autē plus peccauit
qm̄ ad origiē. qz ex certa sciencia.
Ite vir peccauit maior i gratitudie.
Querit quoz multi cur d̄s hōiem
fecit qui peccare posset. Sed ad hoc
plurime assignantur rades. **P**
ma ē ut ostentatur dei potentia. qui
solus inuerabilis est. **D**is autē crea
tura uirabilis. **S**cia ratio est
ut declareet dei sapientia. qua ex malo
scit elice bonū. Quod non potat fieri
nisi d̄s fecisset creaturā v̄rabilē in
malū. **T**ercia. ut manifestetur
dei clementia. qua ppter p mortē suam
hōiem p̄ditū liberauit. **Q**uarta

ut ostendat dei iusticia. qua non solum reddit iustis premia. sed a malis supplicia. **Q**uinta. ut non sit homo peioris condicio quam alie creature. quas oes sic deus amministrat. ut eas agere propriis motibus sinat. et non a hominem arbitrio proprio relinquere debuit. **S**exta est laus humana. Laus enim iusti viri. quod potuit transgredi et non est transgressus.

Septima est decori vniuersi. Quia opposita iuxta se posita magis elucelant. Ita mali bonos commendat admodum comparati. **O**ctaua ratio est. quod boni cruciantur et peribant per malos.

Altam et eua post peccatum expulsi sunt de paradiso sicut lucifer de celo. et in hac valle miserie habitantes facti sunt mortales. Nam sicut in celo est non posse mori. sic in terra non posse non mori. et in inferno semper mori. **E**x his patet quod primus status hominis fuit in innocentia. Secundus. gratie. Tercius. culpe. Quartus. penitentie. Quintus. glorie.

Dum enim inordinata crevit se superbia. cecidit miserabiliter infra se. a statu innocentie et gratie in statum culpe et miserie.

Item quod factus est inobediens suo superiori. iusto dei iudicio factus est ut fieret ei inobediens suus inferus et marie circa membra virtutis generatione deservientia. **De ordine temptationis in nobis. 66.** **R**atio temptationis qui fuit in

primis parentibus. etiam in nobis completur. Nam sicut ibi serpens suggessit. mulier delectata est. vir comedit. sic in nobis. secundum Gregorium. diabolus gerit serpentis officium. sensualitas vero mulieris. et ratio viri tenet locum per consensum. et vel dicas secundum Augustinum. Quod suggestio serpentis est primus motus ex fonte. Comestio vero mulieris. est delectatio cogitationis per inferioris parte rationis. Sed comestio viri. est consensus superius partis rationis. **P**er hec tria. scilicet suggestionem. delectationem. et consensum. homo in temptatione duatur. Quia temptatio per suggestionem inchoatur. sed per delectationem progreditur. per consensum autem consumatur. **S**unt autem et alia tria per que quis in temptatione detinetur. scilicet opus prauum. et consuetudo. et despectio. **S**ciendum quod temptatio est triplex. Prima est a diabolo. ut per modum suggestionis. vel per modum afflictionis. **S**ecunda a mundo. qui vanitate ac voluptate allicit. vel persecutione frangit. **T**ercia est carnis que per superfluitatem ac fomitem ad peccatum impellit. Quibus et ratio consentiens. peccatum perficit. **D**ue temptationis species prime. scilicet diabolica et mundi. sunt extra nos et non habent peccatum. unde Augustinus? Temptatio non est peccatum. sed materia exercente virtutis. **T**ercius modus temptandi est intra nos et est peccatum

veniale quā prius motus tū est. sed
mortale si cōsensu aduenit. **C**o
tra p̄dōs tēptatores dedit nobis dī
tria remedia. **Q**uia cōt̄ diabo
los hēmus spūs angelicos. qui ad bo
m̄ nos stimulant. et cōt̄ insidias di
aboli defendūt. **I**te cōtra mūdū
hēmus exempla scōr. quos nec allia
ebāt mūdī blandimēta. nec tēbant
supplicia. **I**tem cōt̄ carnē hēmus
bona naturalia. s. iudiciū. et diu
inascibilem. **H**ēmus et gratuita. s. ca
ritatē. tempantiā. et hūm̄. quibz carnis
vicia mortificam. **E**st autē dīa
tēptacōis que est a diabolo et a carne.
Temptacōes eū que sūt a diabolo
sepe oriuntur p̄ter ratiōē. ut nup̄ sac
iens paciatur famē. et post longam
tormentōē somno p̄gruet. **T**ēp
tacōes vō que oriunt̄ a carne. frequēt
surgūt p̄pter nātūritatē. sed interdū cōel
cūt in sup̄fluitatē. ut si cibus immo
derate appetitur post reuertiū. vel in co
medendo mensura et modus nō tenet̄.
Temptatio multiplex est. **Q**ue
dam exanimacōis. et hec est ab hōie.
Quedā p̄bacōis. et hec ē a deo scdm̄
qđ deus tēptauit abrahā. **Q**uedā
p̄capitacōis. et hec est a diabolo. scdm̄ qđ
diabolus tēptauit p̄mos parentes.
Quedā delectacōis. et hec ē a carne.
Quedā cōsensu. et hec est ratiōis.
Temptacōiū. iij. sunt species.

Prima est aspa. hec fit de laboribz
inconducas in p̄ncipio cōfusiōis. **S**e
cūda est vana. et oritur de p̄sptatibz
sp̄ualibz. ut cū quis de virtutū succel
libz gloriatur. **T**ercia est dubia
ut quā quis ambigit qđ certū de aliq̄
re tenē debeat. **U**n accidit qđ sequior
quis ad bonū redditur. quā id qđ agit
bonū eē dubitatur. et p̄ncipior fit ad
malū. quā malū esse nescitur. **Q**u
ta est fraudulenta. ut quā diabolus se
in angliū lucas t̄nsfigurāt. sub sp̄e. s.
virtutū inducēs viciū. **H**oc fit quādo
suadendo honestatē inducit sup̄biam.
vel suadendo discretū obsequiū iducit
mūnū carnis comodū. vel suadendo
iudiciū inducit crudelitātē. vel
suadendo misericordiā inducit remissio
nē et negligēciam. vel suadendo largi
tatē inducit p̄digalitātē. et sic de alijs.
In talibz autē p̄iculosissimū est p̄icliū
non videre. **P**rima appellat p̄sal
mista timorē nocturnū. **P** nocte eū
adulitas designatur. **S**cām ap
pellat sagittā volantē in die. **P** diem
p̄sptas designat. **T**ercia appel
lat negociū p̄ambulans in tenebris.
Et hoc p̄pter dubiū perplexitatis.
Quarta vocat demōnē meridia
nū. **U**n dicit. non timebis a timore noctū.
et sagitta volante in die. et negociū a c.
De his. iij. genibz tēptacōiū
idem ait. **S**up̄ aspitem. quo ad p̄m.

Et basiliscū ambulabis. quo ad scdm.
Et cōculcabis leonem. quo ad teratū.
Et diaconē. quo ad qrtū. **P**pter
pōcas diabolicas decepōes. non sunt
eqam licita facientia in quinq; casibus.
Primus. si diabolus ipse suadet bo
uū aliqd. non est faciendū. ne videā
m̄ eius consilijs assentire. **2** In xpc
ipso suadente noluit panē de lapidib;
facē. quod tū opus hominū fuisset.
Scōs. si aliqd bonū pponat cont
legem dei. non est faciendū. **3** Iude ma
chabei volebant comēdē carnes quas
tempē uicitanis comedere licuisset.
Tercius. qū bonū fit cū scantalo
alioz. **C**orinth. Peccantes i frēs. i. c.
et loquit de ydolo. **Q**uartus
est. qū bonū fit ppter ostensionē. **J**ob
Si osculatus sū manū meā. **A**n
tus tū impedit obedientia supioris.
qz licet ppter mandatū plati nūqū
malū debeat fieri. potest tū bonū
aliqū ppter obedientiam m̄mitti.
Remediā cont tēptacōes sunt me
moria passiōis dñice. mortificatō car
nis. vtile exercitiū. declinatio ocati
onū. conculcatō pncipij tēptacionū.

Expliat liber scōs.

Incipit liber t̄ius de p̄cis.
De malo in genē. **E**xplū. i.

Malū ēpler
est. videt
culpe. pene.
i. dānu.
Quod oppo
nitur ēpha
bono. s. ho
nesto. delectabili. i. vili. **2** Nam culpe
opponitur honestū. pene opponit delec
tabile. dānu opponit vtile. **C**ora
lū est vtile multis modis. **P**rimo
p suā ordinacionē. qz p viliificacionē
ponit in loco inferiori in vniuersitate rez.
vū bene ordinatur. Sicut i. ordinate
ponitur diabolus in inferno.
i. fur in patibulo. **S**ecundo
modo est vtile p suam coactionem.
i. auaricudo cū consue cogit. hōiem
recedere a p̄cō. **J**eremie. i. lignet te
malicia tua. i. aūlio tua in te. **J**dem.
i. de qm malū i. amarū est dereli
quisse dñm tuum. **T**ercio vtile
est p ipsius mali cōsideracionē. **E**x eo
cū qd hō malū videt. naturalit̄ horret.
Qia sicut homo naturalit̄ bonū appe
tit. ita naturalit̄ malū horret i. fugit.

De p̄ci diffiniciōe. **2**.
Dī malū in genē. sequit̄
de malo culpe in specie.
Diffiniuntur autē p̄ci multis modis.
Primo sic ab augustinō. **P**̄cū ē vo
luntas retinendi vel consequēdi quod
iusticia vetat. **S**cō sic ab aug.

Patm est dictu vel scm. vel concupitu.
 cont legem dei. **T**ercio sic ab alu
 biosio. **P**atm est puaricacio le
 gis diuine et celestiu mobediencia man
 datoze. **D**cto sic ab ang. Patm
 est spm mcomutabili bono reb; muta
 bilib; adherere. **D**iffinacio pma
 datur scdm causam efficientē. **S**cda
 scdm causā matialem. **T**ercia se
 cundū causā formalem. **Q**uarta
 scdm causā finalem. **I**n q̄ta diffi
 nioe notatur qd in p̄do duo sūt. s. auer
 sio a creatore. et consilio ad creaturam.
 Quoz p̄mū est quasi formale. scdm q̄si
 matiale. Et in actione non est p̄mū ra
 cione consilii ad creaturā si non sit
 ratur in creatura. sed in racōe auersionis
 in qua est deformitas et cōtēpt. **A**d
 autē racōne consilii non sit p̄cipa
 lit̄ patet. Q̄a potest fieri venialit̄ q̄q;
 ut q̄n in creatura q̄s delectat̄ plus debito.
 sed tū cūtra deū. **Q**uq; etiā potest
 q̄s delectari in creatura siue oī p̄do. ut
 cū delectacio naturalis est tū. scdm qd
 visus delectat̄ in viridi. gustus in dulci.
 et sic de alijs. **Q**uq; potest in crea
 tura quis delectari meritorie. q̄n. s. ad
 deū refertur. Vñ p̄. Delectasti me dō
 in factura tua. Sed tūc sumit̄ delecta
 cio p opacōe. non p passionē. **Q**uid sit
 p̄m scdm rem. **E**ndū est de p̄do qd nō
 est substantia aut res aliq̄

sed defectus et corruptela. **E**t dr p̄m
 nichil ppter tria. **P**rimo ppter de
 fectū. qz p̄m non est aliqua res natu
 ralis. sed corruptio hom. **S**cdo ppter
 effctū. qz p̄m aduichilat hōiem et tēti
 ē facit a vero esse. **T**ercio ppter
 despectū. qz vilem facit hōiem et indig
 nū p̄mo. **E**t circa p̄dicta tū sciendū
 qd aliud est p̄m actus. aliud h̄iens. ali
 ud macula. **P**̄m actus aliquid ē.
 sed qū amplius non sit desit̄ ē. etiā
 siue grā. **S**ed p̄m h̄iens qui re
 linquit̄ ex malis actib; etiā aliquid est.
 et remanet interdū etiā cessantib; acti
 bz et post infusam grām ac p̄m remu
 sione. **P**̄m vō macula scdm rem
 nichil est. et tū deformat aīam. non p
 modū positōis. sed puacōis. sicut tū
 cacio membrū deformat totū corpus et
 maculat. **D**icit̄ cū ang. qd sicut
 abstinentia nulla est substantia. et tū
 ex ea corpus languet. ita p̄m non est
 aliqua substantia. eo tū natura aīe cor
 rūpitur temp̄ quousq; etiā delectat̄ per
 grām. **I**tem notandū qd p̄m
 q̄q; transit actu et requirit̄ ream
 aut patet in p̄do originali post bap
 tismū. **Q**uq; tūlit̄ actu simul et
 reatu. sicut p̄m actuale post peniten
 ciā p̄fectam. **Q**uādoq; remanet
 actu et reatu. sicut peccatum origi
 nale ante baptismū. **Q**uid sit p̄m scdm nomen. **E**.

et aduicium
 gra.

Peccatū hēt multa nōia.
A vocatur em̄ ma-
 cula. et hoc qm̄ ymagi-
 ne dei maculat siue deformat. **I**te
 reatus. qm̄ ad penā etiam obligat.
Item pollucio. et hoc qm̄ ad con-
 tagionē contractā ex terna delectacōe.
Item vocat̄ pena. et hoc in qm̄
 respicit p̄cū p̄m̄ hōis in quo natura
 nra fuit corrupta. **I**tem vocatur
 delictū. et hoc scdm̄ qd̄ est recessus a
 dignitate gr̄e habite. **I**te vocat̄
 culpa. et hoc p̄t respicit penam.
Item vocatur offensa. et hoc q̄ con-
 trā est. **I**tem vocatur p̄uaricacō.
 et hoc in qm̄ mandātū dei respicit.
A vocatur viciū. i. defectus bonorū
 naturalū. **A** vocatur p̄cū p̄t
 est consilio ad bonū cōmutabile. **I**te
 vocatur sc̄elus. p̄pter iniuriā dei mag-
 nam. **I**tem vocat̄ nephas. p̄t
 est illicitū p̄sone p̄petranti. **I**tem
 vocatur crumen. p̄t est dignū accusa-
 cōe et pena. *De p̄cū origine.* **h.**

Quia p̄cū sit con-
 trariū ipsi bono. non
 tū hēt esse nisi in bono.
 nec ortū trahit nisi a bono. Quod q̄
 bonū est liberū arbitriū ac volū-
 tas. a qua p̄cū est sicut a p̄mo origine.
 et in qua sicut in p̄p̄o subiecto. **A** vo-
 luntas igit̄ est causa p̄cū. causa dico
 nō efficiens sed deficiens. **A** voluntas

em̄ scdm̄ qd̄ hēt respectū ad suū p̄ncipi-
 um a quo est. s. ad deū non est nata n̄
 elice bonū ex se. Sed scdm̄ qd̄ hēt re-
 spectū ad p̄ncipiū ex quo est. qd̄ est in
 ch̄l. cū ipsa voluntas sit ex nichilo. tē-
 dit ad defectū. **S**i em̄ scire velim̄
 vū sit malū culpe materialiter. dicemus
 qd̄ ex nichilo. **S**i vō velim̄ scire
 vū sit formalit̄. dicem̄ qd̄ ex absentia
 debiti boni. s. sp̄ci. modi. et ordinis. **S**ed
 si velim̄ scire vū sit originalit̄. dicem̄
 qd̄ a voluntate siue libero arbitrio.
De p̄gressu p̄cū. nō qd̄ p̄cū nūci-
 atur in cogitacōe. p̄cedit et crescit in delec-
 tacōe. p̄ficiatur in consensu. **C**irca
 p̄gressū p̄cū sciendū qd̄ quedam antecē-
 dūt ipm̄ p̄cū. quedā secunt̄. quedam
 circūstant p̄cū. **A**ntecedūt aliq̄
 ex p̄te aūstionis. aliqua ex p̄te cōsiliionis.
Ex p̄te aūstionis antecedūt ista. con-
 tēptus. om̄issio. ingratitudo. mobediencia.
 p̄uaricacio. **I**lla vō que p̄cū an-
 tecedūt ex p̄te cōsiliionis sūt hec. cogita-
 cio. libito. cōcupiscentia. delectacio. p̄-
 ūsa intencio. consensus. **A**llia sūt
 que p̄cū secunt̄. sicut est macula. i.
 deformacio ymaginis dei. et reatus. i. ob-
 ligacio ad penā etiam. **S**unt ad
 huc alia que p̄cū concomitant̄. ut sūt
 p̄cōz circūstantie que p̄cū aggrauant
 vel minuit̄. que notant̄ p̄ hūc et illū.
Quis. quid. vbi. p̄ quos. notant̄
 cur. quomodo. qūto. **A**lacio em̄ est

uatur etiā illa que est de genere bonorum
quāq; in principio. quāq; in medio. quāq; in
fine. et hoc p̄ malam intentionē. uel nec
ligentiā. uel uanā gloriā. **T**amē
p̄cātū dicitur uariis altero uariis modis.
Sicut causalitate. ut p̄cātū luciferi. uel
genialitate ut p̄cātū ade. uel deformitate
ut p̄cātū iude. uel difficultate reuincen
di. sicut p̄cātū in sp̄m sc̄m. uel p̄cilo
sicut p̄cātū ignorantie. uel inseparabili
tate sicut p̄cātū cupiditatis. uel p̄uitate
ut p̄cātū carius. uel offensionis ut pec
cātū p̄dolatrie. uel expugnandi diffi
cultate ut p̄cātū superbie. uel mentis ce
citare ut ira. **C**irca peccati gra
uitate. nota qđ nichil est p̄cātū uiro p̄
fecto qđ non sit p̄cātū uiro imperfecto. nisi
in his que uoluit. Nam p̄fectio non
mutat genus p̄cātū. sed q̄ntitate auget.

De diuisione p̄cātū. 6.

Diuisio p̄cātū multiplex
est. **A**llia est enim
scđm causam efficientē scđm se. ut hic.
P̄cātū. aliud est impotentiā. ^{aliud est impotentiā} aliud ex
malicia. **A**llia sumitur scđm cau
sam efficientē ratiōe amari. scđm qm
sumit hec diuisio. P̄cātū aliud est a
more male accedente. aliud ex timore
male huiusmodi. Hoc est dicē. qđ homo
uult potius malū cōmittere. qm ama
re carere. aut malū pene quam timet
incurrere. **S**umuntur etiā
p̄cātū diuisiones scđm causā materiale.

Circa quā p̄mo sumitur hec diuisio.

P̄cātū. aliud cordis. aliud operis. ali
ud operis. **I**tem hec. P̄cātū. aliud
cogitacōis. aliud locutōis. aliud opa
cōis. **S**ecundo modo sumit hec. Pec
cātū. aliud est in deū. aliud in seipm.
aliud in primum. **P**̄cātū in deum
diuiditur sic. P̄cātū. aliud ē in patre.
aliud est in filiū. aliud est in filium.
aliud in sp̄m sc̄m. **A**llis tribus
modis peccat in deū. s. p̄ infidelitate
male de deo sentiendo. q̄tē blasphemando.
Item sacēdota indigne tractando.

Allio modo peccat q̄s in deū. s. ipm
reptando. et hoc fit tripliciter. Quia
quāq; reptat quis dei potenciā. ut cum
signa pene. Quāq; dei iusticiam. ut cū
p̄ cadens ferrū. uel p̄ duellū. uel per
silia iusticiam querit. Quāq; dei mise
ricordiā. ut cū quis bonitatem dei ex
aminans cōmittit se stultis p̄catis.

Item in seipm similiter peccat quis
tribz modis. uidelz. uiciā subtrahēdo
sibi. Item sup̄flua ministrando. Item
ultra vires quippiam aggrediendo.

In primum etiā peccat q̄s tripli
cit. s. p̄mo sua auferendo. q̄tē sua
sibi in necessitate non cōcādo. q̄tē
malo exemplo ipm in p̄cātū trahendo.

Sumuntur ḡ diuisiones p̄cātū
scđm causam formale. et hoc tribz mo
dis. qm scđm qualitātē. uel scđm q̄ti
tatem. uel scđm relationē. **S**cđm

all. p̄cātū

qualitatem sunt hec diuisio. p^oam
aliud est commissi. aliud delicti. Quor^u
p^oum est p^ouaricacio p^ocepto^r negatio^r.
S^odm est p^ocepto^rum affirmatio^r.
Item p^odictu^m p^oam duplex p^oam est co
tra duas p^otes iusticie. que sunt dedina
re a malo. et facere bonu^m. **A**l^o alia
diuisio sunt scdm qualitatem. Silicet
p^oam quedam sunt carnalia. quedam
sp^oualia. Sed carnalia maioris sunt
infamie. sp^oualia vo maioris culpe.
AS^odm q^uantitatem sunt hec diuisio.
p^oam aliud mortale. aliud veniale.
Quor^u p^oum dicitur p^oisio. scdm vo teo^r
diuacio. **A**Quia mortale p^oam est
a^usio totalis ab in^omutabili bono. et
comissio totalis ad bonu^m co^omutabile.
ASed p^oam veniale est amor volup
tatis in creatura. citra deu^m tamen. **A**Se
cundu^m relatione^m sunt hec diuisio.
Ap^oam aliud actuale. aliud originale.
AUltimo sunt diuisiones scdm
causam finalem. et hoc duplicat. Quia
nel scdm ip^om appetibile. nel scdm actu
hois appetentis. S^odm ip^om appetibile
sunt hec diuisio. Que qd est iⁿ m^odo
aut est concupiscencia carnis. aut concu
piscencia o^odo^r. aut superbia vite. Quor^u
p^oum est appetitus delicia^r. S^odm appe
titus diuicia^r. Terciu^m est appetitus ho
no^r. **A**S^odm actu hois appetentis
diuiditur p^oam in septē vicia capitalia.
s. Superbiam. inuidiam. iram. acedia^m.

auariciam. Gula. Insuperbiam. **A**Et nō
qd q^uiq^u sunt genia operu^m. Et quedam
sunt mala in se. ut illa que scdm sua na
tura sunt mala. possunt t^u p^o aliquam
circumstancia fieri bona. sicut homicidia.
AQuedam sunt mala scdm se. ut illa
que p^o nullā circumstancia possunt fieri
bona. sicut est odire deu^m. fornicare a hui^u.
AQuedam sunt bona ex se. ut que sunt
bona ex genie. et t^u possunt fieri mala ex
circumstancia. sicut est dare elemosinam.
AQueda sunt bona scdm se. ut que per
nullā circumstancia possunt fieri mala.
sicut est dilige deu^m ex caritate. **A**Que
dam sunt indifferentia. ut que nec bona
nec mala sunt. possunt tamen bona vel
mala fieri. sicut est mouere pedē sine deli
bato^rel. nel comedere. **De effectū p^oam.** **A**.
Multa facit p^oam hoī. et
ante morte^m. et in morte.
et post morte^m. **A**Ante
morte^m p^oam hec opatur. Naturalia
vulnat. ut significatur in illo qui inci
dit in latrones. Quia intellectus obscu
ratur in cognicione veri. et affectus re
pescit in opaco^r boni. **A**Gratias
spoliatur. Tercu^m. Disple sunt lapides
sciam^u. et c. **A**Ne autē aliqd bonū
peccat illa bona opa que quis peccando
mortificat. alijs saluandis tabuntur.
Sicut q^u corporali morte q^us morit^u. t^ues
et p^oinqui eius in bonis succedunt.
AAliam maculat. Tercu^m. Denigrata

est sup carbones facies eoz. **A**d
penā etiam obligat. **Sen.** Quacūq;
die comedis ex eo. **A** Consciam
amaricat. **Jerem.** unde qm malū et
amarū sit dereliquisse deū. **A** In
durat. **P**robior. **P**ro: dū in p̄mōdū
p̄mōdū venit. contēpuit. **A** Insuli
bile reddit. **Sen.** et videbatur eis quali
ludens loqui. **S**ilē hēs in cane sub
ingendo. qm non sentit in collo lapidē
tonet in aqua extra nauem proiciatur.
A liam occidit. qz vera vita. i. deo
p̄nat. **Regū.** Saul irruit in gladium
suū. **A** Sed nota qd p̄mōdū veniale
disponit ad mortē. mortale vō infert
mortē. sed obstinatio tenet in morte.
A Ad alia p̄mōdū trahit. **Greg.** p̄mōdū
quod p̄ penitentiā non diluit. mor suo
pondere ad aliud trahit. Exemplum
hēs in caym. qui egressus. s. a gracia
occidit frēm. Eodem modo in figura.
egressus coram de archa interceptus
est aquis. Et diuisa egressa ut videt. i. c.
virginitatē amittit. Et iudas egressus
xp̄m tradidit. Et post adulteriū tamē
secutus est homicidū. et sic patet qd
p̄mōdū pena est p̄mōdū. **A** p̄mōdū eū qd
in se culpa dicitur. p̄cedentis p̄mōdū pena
est. Et ita dī culpa i. pena. Sed culpa
dī racione actōis. pena vō passiōis.
Quia culpa est qd facit. pena vō qd
patit. **L**icet g̃ oīs culpa sit a nobis
non tū oīs pena est a nobis. **I**mmo q̃

tam est a nobis acta. quēta a deo inflit
ta. quēdū a p̄mōdū contracta parentibz.
Et qz eū qui facit qd non debet. m̄m̄
est pati qd debet. ideo oīs pena iusta ē
i. a diuina p̄mitēcia. **A** Qd autem
vni p̄mōdū nascatur ab alio sic apparet.
Sup̄bus qz vult oēs p̄cellere dolet si ali
quis ei equat. i. sic ex ea nascit inuidia.
Innūdus qz de facili irascit ei cui m̄ndet.
ideo ex ea nascit ira. Sed ira cum p̄ se
vindicare nō potest. tristat. ideo ex ira
nascatur accidia. **A**ccidia querens sola
cū. facit auarū. **A**uaricia autē qz in
tēporalibz abundat. potest magis exer
cere gulam. **G**ula vō p̄pter ventris re
pleciōē. de facili sp̄m̄iat in libidinē.
i. ita gēiat luxuriā. **A** Soua que
fuit infructuosa reddit. et q̄ntū ad me
ritū i. q̄ntū ad p̄mōdū. **S**icut ramus p̄
cūsus ab arboze non p̄fert fructū. sed a
rescit i. habilitatur ad incendiū. **D**e
talibz dēnt. dī. **M**aledictus eris ingre
diens a egrediens. s. eccliam m̄atiale
ad orandū. qz talū oratio non est me
ritoza. **I**mmo dicit aug̃. Qd si tales
signant se cruce. includūt in se potius
diabolū qm excludūt. qz in eis p̄fectū
h̄icat. **A** Et hōie infernū facit.
Quia in p̄mōdū est ignis auaricie. fe
tor luxurie. tenebre ignorantie. vni
conscie. scis conuiscencie. demones p̄
fectū. i. hūi. **A** Ad aqū tandem
hōiem relinquit. **Sen.** Terra erat in

anis et vacua. Et merito. quia mundo
adherentes lugunt vbera arcenia. eo
quod relinquunt fontem vite et venam aquarum
vimentium. et ex paludibus turbidis se faci-
unt. **A**fallendo decipit. sicut lignum
putridum de nocte lucens. et sicut elsa in
hamo piscem decipit. **S**tilitium
hominem demonstrat. Quia peccando quis
opprimendo sibi imponit. et ligna sup-
torum cremantia colligit. et illi seruit qui
per seruicio illi torquetur. Aug? Stultum
est in tali statu vivere. in quo quis non au-
det mori. **S**equitur quod peccatum in
morte grauat hominem. Quia in morte
punitur homo solacio visibilium que di-
lexerit. s. cibo. potu. auriis. rebus. lumen.
requie. pro peccatis punatur corpe. quod nunquam
in tali forma recipiet. Immo vellet
herere sicut qui per diuidia peccati corosum
est a vniuersis. Quia stapebit peccatoris anima
quod corpus resurrexerit videbit. **T**ur-
babitur peccator in morte quod videbit con-
sumi demonum ad animam. parentum ad res.
Gren. Omnes munici eius apprehenderunt
eam me angustias. **P**ostremo vi-
tendum est qualiter peccatum punit hominem
post mortem. **C**onfusionem habet ex
opum demutatione. propheta. Reuelabo pute-
ta tua in facie tua. **E**xprobrationem
propi audiet in iudicio. Matthei. Curri-
ui. et non dedisti michi manducare. et c.
Requiem luce puniuntur. Matthei.
Ligatis manibus et pedibus propter te in te

bras. et c. et non valebit carere. **R**equiem eternam dona eis domine. **S**us-
fragio ecclesie non gaudebit. Ieremias. et cer-
uus cor non mouet. et ignis cor non
extinguit. **I**n infernum precipitabit.
Exemplum de lapide molari quem piccit
apoc. angelus in mare dicens. Hoc impe-
tu babilon mittet in infernum. **E**t teo-
n etiam et oibus bonis sepabit. Matthei.
Ite maledicti in ignem eternum. **E**t statim
penitendi cadet. Ieremias. Transiit elsa
finita est uellus. **D**is spes uiscerum
placetur. Ieremias. et non remanebit testa-
ut portetur ignis. s. caritatis. de uisceribus
ut hauriatur parum aque de fouea. s.
diuine misericordie. **S**icut itaque nocet
peccatum in peccato existenti. ac in peccato mouen-
ti. sic quoque multiplicat nocet peccatum ipsum
deserenti et de ipso penitenti. Quia gloriam
pauca innocentie nunquam recipiunt. Sicut
enim comperta de cetero vgo non erit. ita
semel peccans nunquam se non peccasse gau-
debit. **N**ondum multis modis osten-
ditur. et tam post sanationem vultus. Sep-
manet cicatrix. Item qui fuerat semper
fur dicitur. Item domus eius domus dis-
calciati potest de celo dici. Item symon
quem dominus mundauit a lepra post cura-
tionem tamen semper vocabatur symon leprosus.
Item templum quod reedificatum fuit post
destructionem primum nullo modo fuit simile pri-
ori templo in pulcritudine. **N**ondum penam
temporalem obligat. et non erit mte

donec reddiderit novissimum quadrante.
Item regnum celorum non intrabit do-
 uer lignum. Item stipula. i. pena peccatorum
 tam mortalium quam venialium quam plenam solu-
 ta non sunt super ipsos peccatores remanent. **A**l-
 glia retardat. Quod figuratum est in
 absolon. qui postquam prius reconciliatus
 fuit. mansit tamen duobus annis quod faciem
 eius non vidit. **I**te tam diu differet
 aliquis a gloria. quousque fiet sine omni ma-
 cula sicut erat in baptismo. **T**em-
 pus amissum et premium quod sibi con-
 gere potuit cum premio nunquam recipi-
 abit. Jerem. Qui vendidit ad id quod
 vendidit non reuertetur. **O**bscurat
 ordinem cognitionis. Et hoc propter stercorea in-
 dum que ipsum excitant. ut significa-
 tur in tobias a prope trabem que natus erat.
 Aug. Oculi egris lux est odiosa. sicut
 nocturnus a vesperali hominibus. **A**ld hoc non
 de quodam certo que licet deus illuminavit
 non tamen statim perfecte vidit. sed vidit pri-
 mo quasi arbores homines ambulantes.
Alfectum reddit tepidum. Sicut vul-
 natus etiam sanatus claudicat. Et ar-
 bor motus de loco suo virtutis aliquid
 amittit. **V**erum dictum est homini post peccatum.
 Spinas et tribulos genuerunt tibi.
 Et domum est serpentem. Super pectus tuum
 gradieris. **C**onfessionem boni generat.
 Exodi. Alia nostra nauseat super cibo isto
 leuissimo. Aug. Palato non sano.
 pena est panis qui sano est suavis.

Item dicit de se postquam consultus fuit.
 Plus valebat malum moliri. quam bonum
 insoluere. **A**ld bene operandum impe-
 dit. Gen. et ipse loth respiciens retro
 visa est in statum talis. s. quod sterile facit
 terram. **I**tem. In dolore paries filios. s.
 bonorum operum. **A**ld resistendum tem-
 ptationibus debilitat. Iudicium. Sampson
 post abscissionem crinum amisit vires. Et
 arbor lesa pro securum citius vento deicitur.
Afferuore minuit caritatis. Sicut e-
 clipsis solis dum postmodum nocet terre.
 pro eo quod modico tempore sibi vultus radios
 solis subtrahit. Regum. Dauid senuebat
 et cum opprimeretur vestibus non calefiebat. Et
 aqua calore ignis vel minuit vel extinguit.
Dolore a timore semper de ce-
 tero postmodum infligit. Dolore quidem.
 quia certus est de perpetrata culpa. Timore
 autem. quia metus est de venia. Aug. pe-
 nitens semper doleat. a de dolore semper gau-
 deat. et non semper se coluisse doleat.
Propter peccatum corrumpitur potestas liberi
 arbitrii dupliciter. s. in agendo. et in susci-
 piendo. In agendo quidem. quia non potest
 semper facere quod debet. vel vitare quod nocet.
 In suscipiendo autem. quia gratiam stabilem
 non potest suscipere in hac vita. **I**te
 ratio dupliciter corrumpitur. s. quantum ad
 discretionem iudicii inter bonum et malum. Ite
 quantum ad deliberationem consilii. inter expedi-
 ens et inexpediens. **I**tem corrumpitur
 affectus dupliciter. s. in ordine in modo.

Quia nec tempus est ordinatus. nec tempus moderatus. **P**ecatum nocet multis. Sicut ipse facienti. p. p. meum contra me est tempus. **A**lius qui sunt in purgatorio. quos non possunt peccatores adiuuare tam efficaciter sicut si esset in gratia. **I**psis damnatis. et hoc per modum comminationis. Quanto enim plures in inferno sunt. tanto maior horror et pena. Fallit enim in inferno illa regula. Sola cum est miserorum consortes habere penarum. **S**aluatis. et hoc per modum subtrahendi. Nam ex consorcio et societate gloriosorum habetur gaudium accidentale. **D**enique nocet ipse viatoribus. tum per eo quod aces eorum contra demones uniuersum in illo qui peccatum perpetrat. tum per eo quod aliquos exemplo malo corrumpit et scandalizat. **M**ulta mala eueniunt hominibus scilicet ex eo quod in peccatum a quo per penitentiam surrexerat residuat. **P**rimum est quod homo fit impotentior ad resurgendum. **R**ebus. Impossibile est eos qui semel illuminati sunt. a c. **S**ecundum est quod uiciu non fortificatur ad impugnamum. **A**lius? de se loquitur. **P**ius inquit valebat malum moliri. quam bonum moliri. **T**ercium est quod culpa fit difficilior ad remittendum. **I**erem. O quam vilis facta es uniuersum iterans vias tuas. **T**um dicitur quod vulnus iteratum tardius sanatur. **Q**uartum est quod deus fit difficilior ad placandum. **R**egum. De semper. qui ad primam petitionem

inuenit misericordiam. eo tamen pacto quod stare in ierusalem. Sed quando scilicet petunt. sine ulla misericordia est occisus. **Q**uintum est quod diabolus est difficilior ad expellendum. **A**nce. Tunc assumit septem spiritus nequiores se. et inhabitant ibi. et cetera. **S**equitur de corruptione spiritus. modi. et ordinis. **T**um nota. bonitas naturalium comparata ad animam quam speciosam facit. dicitur spiritus. **S**ed comparata ad opus quod modificat. dicitur modus. **C**omparata vero ad finem. s. ad deum ad quem ordinatur. dicitur ordo. **A**llio modo dicitur corruptio spiritus difficultas anime ad deum. Nam spiritus anime similitudo dei est. **C**orruptio vero modi est diminutio extendens virtualis sive infirmatio potentie. que est ex hoc quod anima non sustentat ab eo spirituali gustando quam suauis est deus. **C**orruptio autem ordinis est in anima. cum aspectus et affectus deorsum est ad creaturas etiam sicut naturalis. **T**um enim hec sunt quasi caput anime. sursum sunt ad deum in naturali situ et ordine. **A**llioquin homo erit quasi encephalus. **A**llud est principium spiritus deformitas sive carencia debite rectitudinis ac voluntatis. Rectitudo autem voluntatis est ut non declinet a suis extremis. s. a deo principio et a deo fine. ut videlicet que habet omnia a deo principio. referat etiam omnia ad deum finem. **E**um enim sibi quis quod habet attribuit aut ponit alium finem quam deum. curuus est.

all. peccat.

Item pñacio modi est excessus
pñe voluntatis a deo. et consilio ipñus
ad creaturā. **I**tem alit creatura
rationalis a summo bono est scdm tri
plicis cause hñitudinē. s. efficientis cau
se. formalis. et finalis. et ideo nata est
agē opa sua a deo. et scdm deū. et ppter
deū. et scdm modū. spēm. et ordinem
sibi insitū. Sed qm eadem rationa
lis creatura de nichilo facta fuit. potu
it deficere in suis actibz. ut. s. opacōes
sue non essent a deo. ac p hoc nō scdm
deū. nec ppter deū. Hoc autē est pñm
ipsius spēi. modi. et ordinis corruptum.

De pñō originali scdm rem. s.

Ex pñō de pñō in gēne.
dicendū est de pñō in hñe.
et pñō de pñō originali.
et post hoc de pñō actuali. **L**icet
g aīa non sit ex traduce. tamē origi
nalis culpa fuit ab aīa a de ad aīas
posterorē mediante carne p cōcupiscē
ciam gēnata. ita qd sicut ab aīa pec
cante infecta fuit caro ade et pñā ef
fecta ad libidinē. ita seminata secū
trahens infectionē viciat aīam. Ex
quo patet qd pñm originale est i car
ne in aīa. Sed in carne materialiter
et originalit. in aīa vō formaliter. et
tanqm in suo subiecto. **S**ola e
m aīa est susceptibilis virtutis et vicij.
Et tū sicut dictū est ex cōmunicōe ipsi
ad corpus corruptū contrahit illud

viciū. sicut qm cadit quis in lutū se
datur et maciatur. **T**alis autē
infectio aīe non tm est pena. sed etiā
culpa. **I**psa vō culpa que maciā est
deletur in baptismo. **P**ena autē que
fomes appellatur sive peccandi pñtas
remanet post baptismū. **S**ic etiā cū
tur in baptismo culpa qm ad reatū
damnacōis etiā qd tū remanet ipā pe
na qm ad actū et motū cōcupiscēcie
cū qua oportet uos qm diu vñm pñg
nare. **N**on exinguit cōcupiscē
cia p grām cōm in aliquo hñe. quod
dico ppter beatā virgīnē in qua fuit ex
tincta in concepōe filij p grām singlā
rem. **E**x pñō patet qd pñō
corrupt naturā. et cōmiso natura
corrupt pñō. **N**am p pñm pñm
hñis corrupta est humana natura.
Sed natura sic corrupta corrumpit
pñōas alias. **N**ota autē qd cor
ruptio pñōe est reatus mentis. Cor
ruptio vō nature est infectio carnis.
pñt est pñcipiū ad carnem alteram.
Deniqz nullo modo debet imputa
ri deo infectio aīe. licet eam creauit i
fundat et vñat cū carne infecta. **Q**m
ordinatissimū fuit qd humana natā
ita condiret qd condita pñgaretur. et
qd p pñō pñmretur. **T**ū sicut in condi
tione seruatus est ordo sapie et in pñ
gacōe seruatur ordo nature. sic in pñm
cōe seruari ordo debuit iustitie. et ita

qđ non est contra diuinā equitatē
si ad posteros culpa tñsmittitur.

Adiciendū est qđ qđ originalis cul-
pe tñsmisio non est a deo nec a natā
condita. sed a vicio pūi hōis ppetra-
to. Et hoc est qđ ait aug. Qđ pccū
originale non tñsmittit ad posteros
p pagacio sed libito.

Sic em̄ con-
ditus est homo ut spūs pelleret corpori
et corpus subellet spū qm̄ dū ille obe-
dret suo conditor. Et cōuulso. si spūs
nō obediret deo. iusto iudicio corpus in-
cipet ei rebellare.

Sic ergo si a-
dam stetit corpus eius obediens ei
esset. et tale ad posteros tñsmitteret.

Sic adam ex quo peccauit i caro ei
facta est ei rebellis. oportet qđ tale ad
posteros tñsmittet. et qđ deus scdm̄ in-
stitutionē pūariam eidem corpi aiām
infundat. Et hoc pccū est causa origi-
nalis pccū in filio. Sed causā hīc intelligat
in genē esse efficientis. Oēs p cōcupiscē-
ciam nati nascū filij ire. ppter quod i-
currimus multiplicē defectū tam corpis
qm̄ aīe. ad quas subsequē pena mor-
tis i pena carētie diuine visionis. et
amissionis glie celestis. Non solū in
adultis. verū etiam in pūilis nō bap-
tizatis qui pena iustissima int̄ cetos
pūuntur. qz solam penā dāni hēnt
siue pena sensus. **O**riginale pec-
catū sic curatur p baptismū in parēte.
qđ nichilominus ab eo qui curatus est

tñsmittitur in plenū pccū originale.

Sicut videmus circūcisus generat
filium cum pūcio. et grām undū semī
natū pcreat grām cū palea. Et hec
est ratio. qz homo genat filium. non
scdm̄ qđ creatus est in mente. sed se-
cundū qđ corruptus est in carne. nō
scdm̄ qđ spūalis. sed scdm̄ qđ carnalis.

De pccō originali scdm̄ nomen. 9.

Originale pccū hēt multa
nōia. a hoc multiplici ra-
tione.

Scdm̄ enim
qđ originale pccū cōparatur ad aiām.
vocat infirmitas. qz reddit aiām impo-
tem resistendi motibz. Item feditas. qz
p ipsam aiā maciatur. Item pūitas ppter
continūā inclinacionē appetitus ad uia-
lū. Item corruptio. qz ducit ad nichilū. i.
pccū. Item viciū. qz est diminutio bonoz.
Item languor nature. qz durat in natura
corrupta.

Habet etiam nomina
scdm̄ qđ cōmpatur ad corpus. Quia vo-
catur lex carnis. eo qđ lege diuina carni
sit inflicta. Item lex membroz. qz mo-
uet organa ad opa cōcupiscētie. Item
circaū ppter dñacionē violentā in
ipso cōcupiscibili. Item fomes. qz sicut
fons fouet ignē. ita p ipm̄ fouetur
pccū in carne scdm̄ actū nutritiue i ge-
natiue. Item stimulus carnis. qz stimu-
lat carnem ad pūos motus. et aiām
ad consensū. **H**abet quoqz nōia
ppter cōmpatur ad actus delectabiles.

Secūm hoc vocatur cōcupiscencia. que sonat viciū in actu. put viciū est in adultis. Item cōcupiscibilitas. que sonat viciū in potencia. put est in pūlis. **H**abet etiam nomē put cōpatur ad pūm hōiem a quo contrahitur. Sic vocatur pēcā originale. quod est carencia debite iusticie.

De pūis motibz. 10. **I**n pēcā aliud sit actū. aliud cōtractū. ipm pēcā actuale frequē a pūis motibz hēt. **A**nte sciendū qd in statu innocēcie non mouet sensualitas nisi scdm motū racōis. Ideo stante hōie nō potat in eo esse pēcā etiam veniale. **P**rius motus a si pēclatit a singul latum possint declinari. oēs tū nullo modo possint caneri. Quia sic sūt pēcā qd sūt etiam pene pēcā. et ideo dicuntur iūto venialia. qz hoc ipso sūt digna venia. **P**rius motus sic describitur. qd est motus sensualitatis secundū impulsū sonutis impetuoſe tendens ad fricionē creature delectabilis. **D**uplex motus distinguitur quātū spectat ad ppositū siue ad p sentē matiam. s. pūo pūis. qui est naturalis. et scdō pūis. qui est sensualis. **E**um g loquim de pūis motibz qd sūt pēcā. intelligendū est de scdō pūis. Quia pūo pūi non sūt pēcā cum sūt naturales a natura

genus moris. quod patet p hoc qd nō secūm ymaginacionē. sed solūmodo qualitatū naturalū actionem. **M**otus autē scdō pūi sūt pēcā qz sūt actus inordinati in grūe moris. qd patet p hoc qd tales motus sūt sensualitatis que subiacet in talibz dūo volūtatis. Volūtas est pūcipū moralū. sicut hēt in vii. methaphisice. **H**ic est qd ibi genus moris incipit ubi pūo dūm volūtatis inuenitur. hoc autē est in sensualitate. **Q**uāto g ppter racōnē pōcām sit in sensualitate pēcā. non tū ppter hoc erit mortale sed tūmodo veniale. qz volūtas non hēt dūm completū supra pūos motus qui sūt sensualitatis. ne illis actibz qui ex impio volūtatis pcedunt. sed hēt in eis dūmū ^{non} completū. sicut est in illis actibz qui pūipū racōis pcedūt. et tū volūtas tales motus sensualitatis impedire potat. et ideo sūt pēcā veniale. **P**rius motus idcirco sensualitati ascribunt. qz talū motū pūcipū est sensualitas. etiam subiectū. **D**icendū g qd pūi motus scdm pdicta sūt pēcā venialia triplici racōe. **P**rius qz mouet illicitū. **S**cđ qz sūt quodāmodo volūtarij. non scdm se. sed qz sicut dictū est non impediunt a volūtate. vel etiā ppter pcedentem apphensionē. **T**ercio ppter delectacionē annexam. **E**ū cū aīa

dicte. et hoc est tripliciter. **Q**uoniam
enim hoc est a natura. sicut est in ma-
lencolicis. in quibus secundum philosophum. continue
mordetur natura propter quod semper sunt
turbulenti. et sic nullum est peccatum cum
sit motus naturalis. **Q**uoniam est
ab appetitu inconsiderato. et tunc est venia-
le sicut alij primi motus. **Q**uoniam
est a voluntate deliberativa. et tunc est
mortale peccatum. **De Alcidia.**

Alcidia ex genere est veniale
peccatum. Quia secundum Augustinum. Alci-
dia est tedium in bono. Hoc autem
non opponitur caritati. sed dicitur diminui-
tione fervoris caritatis in quo consistit
omne peccatum veniale. Istud ergo tedium vel est
motus naturalis. et sic nullum est peccatum.
vel est motus appetitus contristati de
ope spirituali laborioso. et sic est veniale.
quoniam etiam ille appetitus sic delibera-
tur? Quia consensus in veniale non est
nisi veniale. Alcidia vero sicut dictum est
ex genere et per se veniale est. **U**el
hoc tedium redundat in omissione eorum
que sunt nostra salutis. et tunc est mortale.
Si autem tedium illud ex omissione
boni et difficultate aggrediendi bonum
ducit in desperationem. tunc iam accedit ad
peccatum in spiritum sanctum. **E**t si tedium illud
ita crescat quod etiam ducat ad tedium vite
in tantum quod iniiciat sibi manus. tunc iam
similis erit Jude qui laqueo se suspenderit.

De Avaricia.

Avaricia secundum Tullium. est
immoderatus amor habendi.
Hoc ergo aut consistit in appetendo. aut
in acquirendo. vel retinendo. **S**i
primo modo. hoc est quoniam modis. primo.
quod appetit aliena appetitu completo qui
preeteret in opus si esset facultas. sic est
mortale peccatum. **S**ecundo. quod appetit il-
licita voluntate completa. ut si aliquis
indignus conatur beneficium ecclesiasticum adi-
pisci. sic iterum est mortale. **T**ercio.
si appetit talia sine sint illicita. sine ali-
ena cum appetitu conditionato. scilicet si posset
habere sine offensa dei. ac minima primum.
et tunc est nullum. vel est peccatum veniale.
sive talem actualiter conditionem addat.
sive habitualiter eam intendat. **Q**uarto
si simpliciter appetit habere superflua. et hoc
appetitu suffocante mentem a cura sui et
consideratione divinum. et hoc est peccatum mor-
tale. **Q**uinto si superfluo amore in-
heret temporalibus. tamen infra amorem dei.
hoc tamen veniale est. **S**i autem avaricia
consistat in acquirendo. hoc est tri-
pliciter. **Q**uia. ^{vel} acquirit res iniuste
quocumque modo. et tunc est mortale. **U**el
acquirit res per tale opus. aut artem. aut
officium. quod per se mortale peccatum est. si et-
iam esset sine lucro. et tunc est mortale.
Uel conquiret talia per operam illicitam.
que veniale peccatum est. ut cum quis
verba iocosa componit ad lucrum. salva tamen
honestate. et hoc est veniale. nisi aliquis

Gula est ex genere veniale peccatum. propter delectationem dissolutionis totaliter det se talibus. tunc enim mortale est. Dico autem propter delectationem. Quia si aliquis propter necessitatem per talia sustentationem sibi conquireret. cum aliam artem lucrosam uelaret. non reputare eum in statum dannandorum. **S**i autem auaritia consistat in retinendo. hoc potest esse quatuor modis. **P**rimo. quod retinet licentia ea que restituere tenetur. et animo retinendi. sic est mortale peccatum. **S**ecundo. quod retinet ea que ad necessitatem suam pertinent et suorum. vel ad conservationem status sui et suorum. secundum quod decet suam dignitatem. hoc non est peccatum. **T**ercio. quod retinet superflua respectu utriusque iam dictorum. et hoc tempore extreme necessitatis alium. sic est peccatum mortale. **Q**uarto. quod retinet superflua etiam extra extremam necessitatem ex insatiabili cupiditate. sic est mortale peccatum. **P**apuum autem signum talis afflictus est. cum quis potius res putrescere sinat apud se. quam uti aliis dispendet. **Q**uinto. quod retinet superflua quedam ex inordinato amore temporalium per que modicum deficiat a medio largitatis. talis tamen statum vitiosus. sic est veniale. **N**ota quod auaritia est ex genere mortale peccatum. quod ab apostolo peccatum latricie comparatur. non quod sit tempore illius peccatum cum non habeat actum ei. sed quod aliquo simile facit peccatum latricie. scilicet seruando creature potius quam creatori. **De gula.**

Gula est ex genere veniale peccatum. quia appetitus comedendi ex sua ratione non subiacet domino voluntatis. **G**ula est inmoderatus appetitus comedendi. quod potest esse quatuor modis. **P**rimo. si est ibi solus appetitus cibi. et hoc nunquam est peccatum. nec delectatio cibi consequens est peccatum. in quantum ordinatur contra defectum sibi contrarium. **H**ec enim pure sunt naturalia. in quibus non est meritum nec demeritum. **S**ecundo. si appetitum necessitatis adiungitur appetitus delectationis et voluptatis in cibo. hoc est veniale peccatum. **T**ercio. si est ibi transgressio precepti. ut cum aliquis sine necessitate soluit ieiunium ecclesie. vel quando religiosus comedit carnes. cum hoc in suo ordine sit prohibiti sub precepto. tunc est peccatum mortale. **Q**uarto. cum appetitus extendi est cum libidine. vel quando immundo vel finali affectu inheret delectationi cibi. et hoc est mortale peccatum. **Q**uinto. si induatur in consuetudinem talem que facit totam vitam hominis delectationibus huius deputari. **H**ec tamen vitia sunt mortali peccato. quod ebrietas ab apostolo inter peccata mortalia computatur. **E**brietas tamen quatuor est veniale peccatum. ut quando ultra necessitatem aliquis accipit. secundum mensuram imperceptibilem. **Q**uando vero quis egreditur a mensura preceptibili secundum rationem bene ordinatam ad discernendum. et hoc in tali mensura ex qua

entur status mentis effrenata libidine. tunc peccat mortaliter. quoniam deo hoc ponitur. **S**i quis ante aliquem mebrat ita scilicet mutans eum ad potum ut intendat statum eius mentis eutere. et hoc facit in eius nocumtum peccat mortaliter. Quia magis auferit ei quam si auferret ei aliquid temporale quod vult rationis ei tollit. **De luxuria.**

Luxuria ex suo genere est mortale peccatum. quod est contra illud preceptum. Non mechaberis. **C**oncupiscentia luxurie distinguitur in quatuor modos. **P**rimus est cum concupiscentia consistit in primo motu tantum. et sic est veniale peccatum. **S**ecundus est cum peccatum sequitur consensus delectatione licet in opus non peccat. et sic est mortale peccatum. **T**ercius est cum consentitur etiam in opus. et sic iterum est mortale. **Q**uartus modus est cum concupiscentia non solum tenetur corde sed etiam palatur visu. et sic iterum est mortale. **M**atth. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam. et cetera. id est hoc animo et sine attendat mulierem ut eam concupiscat. Quia secundum Augustinum hoc non est iam titillare. sed plene consentire libidini. **S**ed ante dicitur ad concupiscendum eam. Quia si aliquis videret mulierem ut rem pulchram et ulterius non prederet. tunc vel nullum esset peccatum. vel solum esset peccatum curiositatis.

Quintus modus est in stultiloquio. ut cum quis mulierem peccatur. vel propter libidinem habet cum ea familiaria colloquia. et est mortale. **S**extus modus vocatur ab apostolo. turpitudine. **G**losa. ut in osculis et amplexibus. **H**oc est in mortale peccatum. Et tanto grauius precedentibus. quanto magis per talia libito accenditur propter uniuersam approximationem ad ignem. **N**otandum vero quod tange mulierem propter intentionem non est peccatum. Similiter tange cum intentione. sed ex necessitate. non est peccatum. Sed tange ex libidine vel osculari ad se non pertinentem. peccatum est mortale.

Notandum quod est differentia inter primos motus generationis et nutritiue. **Q**ui primus motus in generatione semper peccatum est. nisi per sacramentum excusetur. scilicet matrimonium. Sed non semper in nutritiua. quoniam potentia concupiscibilis non tunc corrupta est in nutritiua sicut in generatione. **D**e hac materia require super in titulo primo ubi agitur de speciebus luxurie. **De peccato in spiritu sancto.**

Quia **1^a can. 23.** **Q**uoniam peccatum sit generaliter in deum tantum et deum. appropinquate tunc dicitur aliquid peccatum esse in patre. aliquid in filio. aliquid in spiritu sancto. **I**n patre cum peccatur ex impotencia. in filium ex ignorantia. in spiritum sanctum ex malicia. **H**oc est quanto

Septimus modus est cum concupiscentia peccat in apud autem dicitur de motu.

voluntas potest et scit resistere alicui malo. et tunc ex sola malicia illud eligit.

Pecatum in spiritu sancto inire preedit ex impia voluntate liberi arbitrii. et directe impugnatur gratiam spiritus sancti. et non habet colorem excusationis. quia quantum est de se directe impugnatum est iudicium. et remedium habet fieri remissio peccati.

Pecatum in spiritu sancto dicitur irremissibile in hoc seculo et in futuro. non quia dimitti non possit. sed quia raro dimittitur aut vix in hoc seculo quantum ad culpam. Item quia modicum aut nichil dimittitur in futuro quantum ad penam.

Item quia non legitur dimitti. propter quod dicitur irremissibile. sicut in eschircedech dicitur esse sine patre. quia non legitur de eius patre.

Item quia aduocatur solum remissio ius. scilicet spiritui sancto. Item propter potentiam hominis qui vix potest se parare ad gratiam que tanta moles peccati premitur.

Sacrum quod hoc nomen irremissibile accipitur tribus modis. Scilicet negative. ut quod nullo modo potest remitti. Hoc modo peccatum angelorum et damnatorum est irremissibile.

Item positive. ut quod non habet congruentiam ex se que remitti debeat. licet ex congruo dei posset omne peccatum dimitti. Hoc modo omne peccatum mortale est irremissibile.

Item contrarie. secundum quod aliqua culpa habet contrariam dispositionem ad remittendum. Hoc modo peccatum in spiritu sancto dicitur irremissibile.

quia contrariatur gratie remittenti peccatum. et hoc per despersionem. vel presumptionem. vel alias species huius peccati. **S**ed sunt species peccati in spiritu sancto. scilicet despacio. presumptio. agnate vitatis impugnatio. inuidencia fratris caritatis. obstinacio. finalis impenitencia. **H**oc minus sic accipitur. In remissione tria sunt. videlicet ipse remittens. et ille cui dimittitur. et dispositio remittendi in eo cui remittitur.

In ipso remittente duo sunt. scilicet misericordia et iusticia. Contra primum est desperacio. Contra secundum est presumptio.

In eo cui remittitur duo sunt. scilicet dolor de commisso. et propositum de non committendo. Contra primum est obstinacio. contra secundum est finalis impenitencia.

Prima dispositio remittendi in eo cui dimittitur est duplex. scilicet cognicio veri et dilectio boni. Contra primum est impugnatio vitatis agnate. contra secundum est inuidencia gratie fratris.

De finali impenitencia. nota. quod si dicitur continuatione peccati usque ad finem. sic in omni peccato in quo quis discedit. est finalis impenitencia negative. Sed finalis impenitencia positive est una species peccati in spiritu sancto. secundum quod hic sunt. de proposito non penitendi.

Enunciatio peccati. peccatum cordis. 29.

Pecata cordis sunt hec. Cogitacio. delectacio. consensio. desiderium mali. voluntas peiusa. infidelitas. inuidencia.

:M. pena.

pluricio. despatio. timor male huius
timor male accensens. suspicio. invidia.
ira. odium. timere serulit. exultatio in
adulteris. primum. contemptus pauperum vel
pauperum. personarum acceptio. perfidia. af
fectus parentum carnalis. inepta leticia.
soli tristitia. impatencia. auaricia. sup
bia. proteritas. obstinacio. malicia. re
dium bonum. acedia. inconstancia. peniten
cia penitencie. dolor quod non fecit ampli
mali. ypocrisis. amor placendi. timor
displicendi. verecundia de bono opere.
timor prius. sensus singularis. am
bitio dignitatum. vana gloria de bonis na
ture. fortune. vel gratie. Verecundia de pau
peribus amicus. contemptus ammonitionum
in misericordia. **Pecata oris.**

Pecata oris sunt hec. Crebra
iuracio. purum. blasphemia.
nomen domini irreuerentissime. vitatem in
pugnare. deum de avara et alijs mactare.
contra deum murmurare. irreuerent horas
dicere. detractio. adulacio. mendacium.
vituperium. maledictio. infamacio. con
tentio. comminacio. impugnacio veritatis
agnite. impugnacio caritatis fratris.
sedicio. seminacio discordie. perditio.
falsum testimonium. mala consilia. derisio.
contradictio obediencie. iniungere opera
bona. in ecclesijs placitare. ad iram
hominem provocare. reprehendere in alio quod
ipse facit. vaniloquium. stultiloquium.
multiloquium. proferre verba otiosa. vel

supflua. vel curiosa. iactancia. verborum
compositio. peccatorum defensio. clamor. ri
sus. cachinnus. turpiloquium. lenocinium.
cantare cantilenas sceleratas. in cantu
diuino magis studere vocem frangere
quam deuote psallere. murmurare. verba
scurrilia proferre. in iniusta causa aduo
care. malum commendare. **Pecata operis.**

Pecata operis sunt hec. Gula.
luxuria. ebrietas. sacrilegi
um. violencia. symonia. sortilegium. vi
olacio dierum solennium. indigne comitare.
votum fractio. apostasia. dissolutio in
officio diuino. scandalizare sine exem
plo malo. primum corrumpere. ledere hominem
vel in rebus. vel in persona. vel in fama.
furtum. rapina. usuraria. deceptio. ludus.
venditio iusticie. exactiones. ac theolonia
multa. ascultare mala. ioculatoribus
dare. necessaria sibi subtrahere. sup
flua lingue. ultra vires quam ipsam aggre
di. consuetudo peccandi. relinacio.
simulacio. tenere officium ad quod non
sufficit. vel quod sine peccato non agitur.
chorizare. nouitates inuenire. maio
ribus rebellare. immores opprimere. de
linquere visu. auditu. olfactu. gustu.
tactu. luctatu. oculis. auribus. membris.
vitiis. mandatis. scripturis. circū
stantias aggranates admittere. que
sunt tempus. locus. modus. minus. perso
na. mora. scientia. etas. temptatione pue
rire. scriptum ad patrem cogere.

Decata ommissionis sunt hec.
De deo non cogitare. ipm
non timere uel amare. grās de bñfi
cijs non agē. opa que qđ facit ad
ipm nō referre. de pñis sicut deberet
non tolerare. ad grām recipiendā nō
se parare. grā accepta non vñ. nec
eam cōseruare. ad inspiraciōē di
uinā non se cōuertere. voluntatē suam
voluntati diuine nō conformare. ad
orōnes dicendas nō attendere. orōnes
debitas ommittere. ea ad que tenetur ex
voto. uel ex pcepto. uel ex officio negli
gē. cōmuniōē a cōfessionē semel in
anno nō expedire. parētes non hono
rare. seipm non cognoscere a replēdere.
consciām negligē. eccliam a pđicaciōēs
fugē. tēptaciōibz non resistere. pen
tencias inuitas negligētē facē. ea que
statim faciēda sūt differre. bonis pp
rijs non gaudere. a malis eius non cō
tolere. iniurias nō remittere. fidem pñō
non seruare. a bñficijs eius non respō
dere. delinquētes non corrīpe. licos nō
letare. ignorantes nō instruere. afflic
tos nō consolari. amonitiōibz nō acqui
escere.

Expliat liber tñus.

Incipit liber quartus.
De humanitate xpi. Caplm. 1.

Sicut deus
rerū est pñ
cipiū effec
tū in cre
aciōe. sic a
refectū in redēpi
ōne. a pfectū in retribuōe. Qm si
cut pater oīa creauit p vñū increatū.
sic oīa recreauit a renouauit p vñū
incarnatū. **P**orro circa incarna
ciōē xpi. talis fuit ordo. **S**alu
tatio angelica. **R**esponsio vginica.
Sanctificaciō matina. **C**oncep
tio diuina. **D**e quibz nūc est age
dum. **D**e salutaciōe angelica. 1.

Missus est gabriel qui fu
it de ordine archanglōr
ad beatā virgīnē an ad
sensū apparuit visione corpali. qmuis
ei loqueret locutione spūali. **A**d
istud nobile sacramentū. iūctus debu
it esse angls ppter tria. **P**rimo
ppter cognaciōē vginicatis ad natu
rā angelicā. **S**cđo ppter ordinē
pđicōis humane. qz sicut ibi venit di
abolus in serpente ad mulierē. ita dñs
venit p anglm ad virgīnē. ut sic ex op
posito medicina respondeat morbo. a
reparatio lapsum a remediū nocimento.
Tercio. qz sicut illa grā fuit rep
actio humane nature. sic fuit rñue
angelice. xñ cōmuni bñficio cōter

utraq; natura debuit ministrare.

Admodum saluatio beate virgi-
nis in tres ptes. **P**rima ptem i-
cepit angls cū dixit. Ave grā plena
dñs tecū. bñdicta tu in mulieribus.

Secūda submurmur Elisabet cū
ait. Et bñdictus fructus ventris tui.

Tercia appositū ecclia. ut in rei-
encia nomē marie hēretur. cū dixit.
maria. Nam maria non ē de reptu.

Ista saluatio cōmendabilis est i
quatuor. **P**rimo. ppter auctorita-
tem. Quia nullus est angelus a deo.

Scdo. ppter nunciū. Non enim
homo dignus fuit nūciare hoc. sed an-
glus. Et non quilibet angls. sed gabriel.

Tercio. ab ea que salutatur. qz
virgo. nec quelibet vgo. sed maria.

Quarto. ab ipso moto salutandi.
qui iudicat innocentia virgis. cū dr.
ave. Item grām cōsiliacōis. cū dr.
grā plena. Item excellenciam cōcep-
cōis. cū dicitur. dñs tecū. Item pñli-
gū progatue singlāris. cū dicitur.
bñdca tu in mulieribz.

Saluta-
cōes quedū inueniuntur opatōe salu-
tis. Regū. pñ. Salve rex. **Q**ue-
dū grē. apls. Grā vobis a pap.

Quedam gaudy. Tobie v. Gau-
diū tibi sit semp. Quedū bñdiciōis.

Ruth. ij. Bñdicat tibi dñs. **N**ec
autē saluatio angli. videtur ab oibz
conflata. Continet eū salutem cū

dicitur. Ave. Item grām cū dicitur.
grā plena. Item gaudiū cū dr. dñs
tecū. Item bñdiciōne cū dicit. bene-
dicta tu in mulieribz. **P**tea in
hac saluatioe notatur tplex proga-
tina beate vgnis. Silicet nature ann-
dr. Ave. Grē cū dicitur. grā plena.
Glic. cū dicitur bñdicta tu in mulieri-
bz. **N**ota demq; lex de anglica
legacōe. **P**rimo. qm reuerter sa-
lutant eam. s. beatā virginē cū dixit.
ave grā plena. n. c. **S**cdo. qm
excellenter eam cōmendant ibi. bñ-
dicta tu in mulieribz. **T**ercio.
qm dulcat confortant. ibi. Ne timeas
maria. **Q**uarto. qm diligenter
legacionē suam cōplevit. ibi. Ecce cō-
cipies a paries filiū. **Q**uinto. qm
elegantē modū exposuit. ibi. Spūs
scūs supuener in te. **S**cro. q
cōuenienter plenā naturā desēpit.
ibi. Ideo qz n quod nascet ex te. scū n. c.

De Responione virginea.

Duos legim⁹ in scptura
sacra dialogos. r. unum
inter eū a diabolu quo
mors cōcludebatur. Alterū int ma-
riam r archanglū. quo vita oriebat⁹.

Terte autē tria que fecit beata
vgo in saluacōe angelica. s. delibe-
racōem. qz cogitabat qualis esset
ista saluatio. **I**ntrogacionem.
qz querebat quom⁹ fieri istud. **Cō-**

sentū. q̄ respondebat. Ecce ancilla
dñi. **A** **E**cce in deliberacōe subita fu
it sicut eua. nec in interrogacōe dubia.
sicut zacharias. nec in cōsuetudo tar
ta. sicut sara. **A** In responsione cō
sensu be' vgnis quattuor vba unū
es. que quattuor vices beate marie
retolent. **A** **E**cce. quod est obe
dientie p̄cepte. **A** **A**ncilla dñi. quod est
hulitatis p̄fecte. **A** **F**iat michi. quod est
caritatis inflāmate. **A** **S**cđm v̄bū tñi.
qd est fidei deuote. **A** **S**eptē verba
locuta est vgo beata. **A** **P**ūm vūm
non hēnt. **A** **S**cđm. fili quid fecisti
nobis sic. **A** **T**ercū. qd cūq; dixit
vobis facite. **A** **O**rtū. salutant eli
sabeth. **A** **Q**uā. quom̄ fiet istud.
A **S**eptū. ecce ancilla dñi. **A** **S**ept
tūm. magnificat aīa mea dñm.
A **V**erbū pūm fuit pietatis. **A** **S**cđm.
caritatis. **A** **T**ercū. instructōis. **A** **O**rtū.
cōsolacōis. **A** **Q**uā. discrecōis. **A** **S**eptū.
hulitatis. **A** **S**eptūm. oīonis a grācie
acōis. **A** **E**t nota qd vba p̄dicta oīa
fuerūt breuia p̄ter vltimū. **De s̄cifi
cācōe materna. 3.**
A **S**anctificatio triplex est.
A **Q**uedā cū est cōis.
ut que fit p̄ sacramēta. **A** **Q**uedā
specialis. ut que fit p̄ grām spūs sc̄i.
A **Q**uedā specialissima. ut que fit p̄
grām singulārē. **A** **P**rima remouet
culpā a confert grām. remanet tñ fo

mes a p̄uitas ad peccandū. Et talis
est in baptisatis. **A** **S**cđa remouet
culpā a p̄uitatē peccandi mortaliter.
et talis fuit sc̄ificatio sc̄i ioh̄is bap
tiste in v̄dō. a jeremie. **A** **T**ercia re
mouet culpā originale a p̄uitatem
ad peccandū tam venialit̄ qm̄ mortalit̄.
et talis fuit in beata virgīe. **A** **E**t
sciendū qd h̄et grā sc̄ificacōis in v̄tero
sic qm̄ ad essentiam maior; qm̄ grācia
sacramentalis. tñ quantū ad aliquos ef
fectus maior; est ista. qz baptisimus ip̄i
unt caractere. et ap̄it ianuā regni. et
habilitat hōiem ad alia sacramēta. quoz
nichil facit sanctificatio ex se in v̄tero.
A **T**erūtamē grā sanctificacōis in
v̄tero p̄cellit in hoc grām baptismalē.
qz talis sanctificatus nō potest peccare
mortalit̄. et ad venialia nun̄ inclinat
cū fomes. p̄pter quod immora a paucio
ra venialia cōmittit. et talis grā fuit i
ioh̄e baptista. Et ideo ne in vacuum
grām dei reciperet. fugit hōm societate.
a artissimā in se penitentiā tenuit. ne
leui saltē maculare vitā famine posset.
A **P**ater ḡ qd in sc̄ificacōe in v̄tero
cōfertur grā media ut grām sacra
mentalem a grām plene cōfirmacōis in pa
tria. que h̄et sibi cōmunitū finē vltimū.
A **A**ld cōfirmacōe cū p̄ctam tria
p̄tinent. **A** **P**ūm. est inseparabilis
cōmunitio racōis ad deū. **A** **S**cđm.
est indeflexibilis subiectio inferiorū

potencia: aie sub impio rationis.

Tercium est indilcōtinualis cōuūlio actualis totius hōis ad deū. qū homo diuina dulcedine affcūs. ex toto corde. et ex tota aīa. et ex oībz viribz semp actu itendit ad deū. et in qdēqz aliud in qntū in eo relucet deus.

Primū hōiū hēt grā scāficacōis simplicit. s. ut nullus qui eius p̄iceps fuit peccet mortaliter. **S**cōm hūit beata virgo. et ideo nec venialit. vūqū peccauit. sicut dicit beatus aug. **T**ercium non potest cōuenire grē vie. eo qd hoc ex dei fructū causetur. que tū est in patria.

Tres fuerūt sanctificacōes matris dei. **P**rima fuit scāficatio in vtero. et hec tres effcūs hūit. Scilicet originalis culpe expiacōem. et grē infusione. et fontis tantā restrictionē qd nō posset in aliqō p̄cām deduci. licet tamen ipse ^{fomes} manet scōm essenciā.

Scā sanctificatio fuit in spūs scā obūbracōne et filij dei concepōe. Que tribz p̄missis duos supaddidit. s. omniotam fontis exinctionē. et confirmacōne in bono. ita qd que p̄us tū potat nō peccare. iam nō posset peccare. **I**os duos effcūs exp̄ssit augl. luce p̄mo.

Spūs sanctus supueniet in te. qntū ad p̄mū. Et v̄tus altissimū obumbrabit tibi. qntū ad scōm. **I**sta cōfirmatio non fuit liberi arbitrij ablacō sed ei p̄ grām cōpletio. **P**terea

spūs scs venit sup eam non solū ad scāficandū. sed etiam ad fecundandū. cui virtute v̄go cōcepit. v̄go peperit. et post partū v̄go p̄mansit.

Et scāficatio fuit in filij inuitacōne. qui nōne mensibz in eius vtero mansit.

Et hec oībus p̄missis duos effcūs addidit. **E**t unus fuit qd oēs disposicōes fontis sublata fuerūt. sicut qn morbus curatus est. ad huc interdū manet reliquie curande. **S**cōs fuit dedicatio ad diuina. ita qd etiam licitis v̄sibz inuitams. s. matrimonialibz eam aptari esset impossibile. qz tunc non solū mens sed etiam corpus luce diuinitatis resplenderet. ut signatū est. **E**rech. xliij.

Et p̄dīs collige qd fomes p̄sonā inficit et naturam. p̄sonā quidem qm ad malū p̄uam facit. ac stimulat ad p̄cām. Naturā v̄o qz carūe inficit p̄ut est p̄cipuum ad carūe alterā.

Sed beata virgo in p̄ma sanctificacōe que fuit in vtero scāficata fuit ab originali p̄cā in qntū fomes respicit p̄sonā suam. qz nichil purgandū in p̄sona suare mansit.

In scā v̄o sanctificacōe que fuit qn spūs scs supueniet in eā. purgata fuit a fonte p̄ut ipa fomes naturā respicit in cōpatione ad p̄pagandam plen. non ope nature. sed ope spūs scā. Remotus em fuerat effcūaliter. p̄ter qd p̄s ab ea sepanda in

ill. m̄dam

corpus xpi de fonte nichil hnt. sic
 nec mater. **N**ota similiter ex p
 dictis et subsequētibz qd beata vgo
 ex pma sanctificacōe excellēbat in
 puritate oēs baptizatos. **E**x
 scā sanctificacōe excellēbat puritatem
 alie quā hnt ante pām. **P**ō
 firmacionē excellēbat angelos. qm
 nec illi crescē possūt in pmo substan
 tiali. sicut nec decrescē. Sed bā virgo
 pfiat potuit in merito. nō deficere.
Puritas fuit quadruplex mats
 teri in qua nulla creatura sibi potat
 cōpari. **P**rima est puritas scī
 ficacōis in vtero. Ois em ratiōna
 lis creature puritas uel est nature
 ut in anglis. vel est grē gratis da
 te ut fuit in innocēcia pūi status
 hoīs. vel est grē gratū facientis.
 Et hec tertia maior est alijs duabz.
 Cū cū in illa specie grē sanctificatio
 matris fuit supma. patet qd vicit
 puritatē oīs creature pure. **S**e
 cūda est puritas innocēcie i vita.
 in qua similiter excellit. qz beata vgo
 vixit sine oī pāo. Et hoc oportuit
 esse maxie grē. que non solū natu
 rā ipsius pficeret. sed eam sup legē
 corrupte nature extolleret. **T**e
 cia est puritas vginē castitatis. in
 qua excellit a angelos a hoīs. a lu
 gelos quidem. qz scdm Jerō. hoc reti
 nuit p virtutē castitatis quod i an

gelis est nature nēcitatis. Item ex
 cellit in hoc hoīs. qz pūm exemplar
 fuit huius integritatis. s. adducēt
 regi vginēs post eam. **P**ō terea
 ostenditur istud alia racōe. Quia si
 ma est hec puritas que potē potest
 scā suū contrariū quasi pati. quam
 possit violari. Et talis fuit vginitas
 dūe nre. que gaudiū matris hēt cum
 vginutatis honore. Et ideo nec pūa
 silem nra est nec hēre sequentem.

Scūda est puritas sanctificacōis
 ex supuencōe spūs scī a plēcie dei. i
 qua similiter excellit oēm creaturam.
 Cū em esse matre dei sit dignitas su
 pior que pure creature cōitari potest.
 necesse est grām ad hoc disponētē
 eē maiorē oī grā pure creature. Op
 tet g pūligū sanctificacōis sue in
 hac pte oēm sanctificacōē excellere a
 hoīs. **De concēpcōe dūca.**

Mox em ut beata virgo
 beatissima assensū an
 gelo pbiit dicens. fiat
 michi scdm vbu tui. spūs sanctus
 sup eam venit. ac filiū dei concepit.
 Et ante tria fuerūt simul tēpore.
 nō natura. **T**ūc impleta sūt
 pambula figuraz. a cōmūda scrip
 turaz. ac desideria pphaz. ppter qd
 ecā aduentus dñi dicitur plenitudo
 tēporis. **Q**uare autem ppter
 pūis nec post venit. nō nulle sūt ra
 cōnes.

Prima est ut ordinē vniūsi nō tur-
bare. Singla nāq; sunt sine tēpo-
ribz. qūto magis in magis dei ope. s.
filij dei incarnatōe. **S**ecūda. ne fi-
des ex pmissa incarnatōe paret. Si
cū tātāsser venire. cotidie decessisset
fides. et tepuisset. Sed pns venire nō
fuit necesse. qz non pdest medicina
spūalis sine affectu recipientis. **T**er-
cia. ut suppone infirmitati culpe. im-
mediate succederet melioratio. sicut sūme
acutū immediate sequit̃ crisis et sanatio.
Quartā. ut homo de lege naturali
et scripta pns conuinceretur. sicut ang?
Quā si xpc statim venisset. diceret hō
qd p legem naturalē saluari potat.
et supflūū crederet aduentū xpi. Sili-
ter dicē potat de lege scripta. Sed cō-
pro qd nec sic. nec sic saluari poterat
cū oēs ad inferos descenderēt. tūc ve-
nit ipse. qz tūc venit tēpus miserēdi
eius. **Q**uinta. ut sicut pms hō
fuit conditus sexta die ad totius mūdi
cōplementū. sic scōs homo fieret in
sexta etate ad totius creature pfectio-
nē. Sexta enī etas apta est ad exer-
citiū sapientie. ad remissionē culpe.
ad unitū vite etne. et ad transitum de
statu miserie ad statū glie. Et ista
notant̃ in sexta etate ratiōe pfectōis
senarij. **S**exta. qz xpc nō debu-
it venire in principio tēpons. cū ad-
uentus ^{eius} unius festinus fuisset. nec i

fine vltio. qz tūc fuisset minus tard?
Sed decebat saluatōrē int̃ tēpus mor-
bi et tēpus iudicij introducere tēpus re-
medij. **S**eptima. qz decebat duc-
tōrē pftū tūc se ostendere. cū esset o-
portunitas currendi ad brauium.
hoc est in fine tēporis. et tū ante tūm
mū. ut p timorē iudicij stimulat. per
spem pūm attrahat. et p exempli pfer-
ciōnē aīati sequi possem? efficaciter
ductōrem nr̃m. **O**ctava. qz dece-
bat mediatozē quēdā inembroz suoz
ipm pcedere. quēdā sequi. **I**ncar-
nationē xpi multe figure pcellerunt
et pphete de quibz aliquas assignemus.
Abrahā descendit in egiptū ut pe-
grinaretur ibi. **L**apis pccatus est
de monte sine manibz. **F**lūm egre-
diebatur de loco voluptatis ad irrigā-
dū paradisi. **S**apientia edificat
ut sibi domū ex columis septē. **T**ro-
iū sibi fecit salomon de eboze grante.
Nonū faciet dñs sup terrā. femina
circūdabit virū. **J**onas in mare
piatur. et mare sedatur. **S**tillabūt
montes dulcedinē. **D**escendi in
ortū meū. et c. **A**rellus gebeonis
rouificat. **C**orāma seruatur in
vina aurea. **A**uriga aaron flouet.
Flos de radice iesse ascendet.
Emittatur columba de archa noe.
Cantatur lignū in aquas marath.
Paradisus plantat. **A**gyptes

ponit in fustella scirpeam. **A** Israel
induit ioseph tunica polimita. **I**n
sole posuit tabernaculum suum. **D**uo
viri ferunt in veste botrum de terra pumil
nomis. **A**ccurrit ioseph in cisternam.
Aurbs fortitudinis nre syon salua
tor ponet in ea. **E**uante agnum
dne. **R**orate celi desuper. **A**ccen
der dñs super nubem leuem. **A**quilcedia
a vitas obmuerunt sibi. **G**emma
carbundi in ornamento auri. **S**i
nihil in vnu diues a paup. **E**go p
rimus a nouissimus. **J**erem. Caritate
perpetua dilexi te. ideo attraxi te in uisceribus.
Accurrit daniel in lacum leonis.
Apparet in canino qñtus filius filio
dei. **T**umbra descendit in horologio
totum gradibus. **I**gnis apparet in
bo non comburens. **E**rech. Sole
nube tegam. **E**cce. Quid lucidi
sole. a hic deficiet. **A**l. In nimo celo
egressio eius. **R**acões imrnacōis. **f. h.**
Per ubi g' incarnati fca
est humani genis repacō.
non q' alit' saluari non
potuit. sed q' nullus alius modus fuit
ita cōgruus ipsi repacōi. a repabili.
ac repacōi. **C**ongruebat inqñ
iste modus repacōi. quē tenebat osten
dere suā potentiam. sapienciā. a boni
tatem. **Q**uid potentius qñ cou
ingere duo extrema lūne distancia.
hoc est creatorē a creaturā. Magna

cū fuit potentia in cōmunicōe disparu
elementor. **M**aior in cōmunicōe illorū
ad spm creatū. **M**ayna in cōmunicōe
istorū omni ad spm increatū ubi lūna
a mayia est disparitas. **Q**uid cū
sapienciū qñ ad pfectionē totius
vniūsi. qñ qd fieret cōmunicō pñi et
vltimū. hoc est ubi dei qd est omni pñi
pñi. a humane nature. que in operib;
ser diez fuit vltima omni creaturaz.
Quid etiā bñuolenciū. qñ qd
creator rerū cōicare se voluit reb; cre
atis. Et hec benignitas magna fuit
in cōmunicōe sui oib; reb; p pfectionē.
mayor. q' cōicat se bonis p grām. may
ma. q' cōicat se hōi. et p consequens
genib; singlor in vnitatē plone. **A**ssu
it etiā modus iste cōgruentissimus
ipsi repabili. Quia hō p pñi corrūit
in infirmitatē. a ignoranciā. a maliciā.
p que ineptus fūis est ad virtutē
diuinā unitatē. ad vitatē cognoscē
tam. a ad bonitatē diligentē. ideo dñs
homo factus est p qd se reddidit hōi
unitabilē a cognoscibilē a amabilem.
Assuit etiā iste modus cōgruentissi
mus nre repacōi. qd dñs in forma ser
ui parauerat salutē serui. **S**unt
a alie racões quare fuit cōueniens in
carnari deū. **P**rima est. q' pñari
cator abstulit deū. vñ cōueniens fuit
ut repacōi redderet nobis deū. **S**e
cūda. q' hūilitas teant eum. Sed nō

carnate summi a immo. hoc est de a liu?

Terbu caro fca est. qnq modis.

Silicet scdm carne. qz scdm vitate
carnis. Iapnas. rere languores mos
ipse tulit. **P**ter carne. qz pter
opacione carnis. math. Quod em in
ea nam est. de spu sco est. **S**up
carne. qz meritis uris non erigentibz.

Aplis. rron ex opibz iusticie que fecim
uos. **P**ter carne. qz ad saluadu
carne. et hoc qntu ad fideles efficiunt.
licet qntu ad ocs sufficient. Iur. rro
catu est nomen eius ihs. qz salu fac
et plm eius a pats coz.

Contra
carne. qz ad maiorem tagnacione mfi
delm. rra. si non venissem a locutus
eis no fuisset. pcam no herent.

O
pus assumptionis nre nature non aiaao
sed incarnatio uoiatur. cu tamen a dig
mon res coluenerit noari. Hoc ante
est ppter multas rades. Silt ut expt
lio: sit noiaao. Et ut pfundior expli
cetur dignatio misericordis. Et quia
magis nota est nobis pars carnis. Et
ut magis exprmatur humiliacio. eo qd ma
gis distat a deo caro qm anima.

De vniouera natura assumpta. A.

Sicut in diuinitate vna e
essencia. r tres plone. ita
in xpo est conuiso vna
plona a tres essence. s. diuinitas. aia.
a caro. hoc est eternu. nouu. a antiquu.
Quia diuinitas est etna. sed aia e no

ua. qz in assumptione creata. caro vo
antiqua. qz ab adam pagata. **T**pc
scdm natura diuinitatis est genus.
scdm aiam vo creatus. sed scdm carne
factus. **T**rimo fuit triplex i xpo.

s. diuinitatis ad aiam r conuiso. diu
initatis ad carne r conuiso. ac aie ad car
ne r conuiso. Due pores vnioues sep
manserut. Tercia separata fuit i morte.

Trimo g diuinitatis ad humana
natura non est in vnitare nature sed
plone. no dico plone humane. sed diu
ue. hoc est non assume sed assumetis.

nec plone cuiuslibet sed solius uerbi.
Quia em impossibile est qd natura di
uina cocurrat cu alia sicut pars ad co
stitutione terij. vel qd ipsa transeat i
aliam. uel alia in ipsam ppter simpli
citare r vnitare eius pfectissima.

Proica
diuinitas a humanitas no vniuntur i
vinitare nature sed plone. Et sic intel
ligitur illud in cymbalo althanasij vbi
dicit. Nam sicut aia rationalis a caro
vnu est homo. ita ds a ho vnu e xpc.

Ibi naqz ponitur similitudo qntu ad vni
tare plone. a non nature. Quia caro a
aia differunt in hoie qntu ad essencia.

constituunt cu vna plona. **E**odem
modo int diuinitate a humanitate xpi
est differentia. et cu est ibi vntas in
plona. Et qz diuina natura in nullo
supposito potest subsistere pter qm in
xpo ypostati. ideo vno illa no potest ee

all. dūm

in psona hōis sed dei. Et ppter deus
in vna psonam suam fecit scilicet sup
positū humane nature. et in vna est
tū ibi psonalitas et vntas psonalis
s. ex pte assumptis. **A**d esse
nāq psonae triplex erigitur distinctio.
s. singularitatis. et naturalis incommu-
tabilitatis. ac excellentie sine dignita-
tis. **P**pter pūm. nullū vniūsale
est psona. ppter scdm. alia non est p-
sona. Sed ppter terciū. xpc qd homo
est non est psona. **E**t hys patet
que sit vera vel falsa inter has. iij.
ppositiones. **P**rima psona psonam
assūpserit. **S**ecunda. natura psonā
assūpserit. **T**ercia. natura natu-
rā assūpserit. **Q**uartā. psona natu-
ram assūpserit. **P**rima due simpli-
ciē sūt false. Tercia. vno modo est va-
alio modo est falsa. Si em sumatur
natura put est cōmūnis tribz psonis
sic est falsa. Si vō sumatur natura
put est psona filij. sic est vera. **Q**uartā
ppositio simpliciter est va. **A**d in-
telligenciā istoz. nota qd tres fuerūt
opinionēs de incarnatōe xpi. **P**ri-
ma dicebat qd filius dei assūpserit hōiem.
Secunda dicebat qd assūpserit humanā
naturā. **T**ercia dicit qd assūpserit
hōiem ut vestem. **P**rima opinio
non sustinet in scolis nisi p positionē.
qz ponit qd in xpo due sūt psonae qd
falsū est. **S**ecunda cōmūnis est et ce-

lebris. et ponit hoc scdm qd xpc est
vniū solū. licet sit aliqd scdm qd hō.
Item ponit qd assumptis nō est assūp-
tū. Item qd ille hō est diuina essentia.
et cōmūso. Item qd oīs ppetas filij dei
mest illi et cōmūso. **T**ercia opinio
tanquā heretica repbat. qz ponit nō
esse duas naturas in vna psona xpi.
et qd due substantie humane nature
non ptiēt ad psonalitatem filij dei. sed
extrinsecus se hēt ad illam. **S**ecunda
em ergo qd tanta est ibi vniū. ut quicqd
dicatur de filio dei dicat de filio hōis et cō-
mūso. hō tū exceptis in quibz expūtur
vniū. vel clauditur negatio. Si em sit
vocabulū in quo repugnācia includitur
sicut est vniū. incarnari. assūme. assū-
mi. in quibz includitur respōs vniū
vniū nature ad alterā. tū non tenet p-
dicta reglā. Sicut non tenet si in voca-
bulo includit negatio alitū. cui oppo-
sitū alteri cōpetit. sicut incipe esse. creari.
et cōsilia. **N**ota qd ppe loquendo
cōpositio est cōpositiū. Communio. est cor-
pis et aīe. et vniū est diuine nature ad hu-
manā. tamē ponitur vniū quāqz p reliq.
Quāqz statim fuerūt pūm hōis et de
quolibet statu accepit xpc aliquid.
Primus status fuit innocentie. de q
accepit immunitatem pccā. **S**ecundus grē.
de quo accepit plenitudinē grē. **T**er-
cius culpe. de quo accepit recōpēntiā
nē pene. **Q**uartus penitentie. de quo

accepit passionē dolens et tristitie.

Quintus glie. de quo accepit plenā
fructione. **C**orpus xpi scdm Joh.
tamale. formatū fuit ex sanguine beate
vginis. non ex carne. Nam vere matris
est scdm phos. tū materiā ministrare.
Sed dare virtutē formatiua que actus
materiā formet. est patris et nō matris.
Cū g' beata virgo p'etatem matris ve
hēat. oportet qd' materiā contulerit. q'
scdm naturā si materia cōueniens huma
ni corpus. et tū virginalē integritatē
non polluit. Talis autē materia non ē
caro. q' ut dicit phis. qd' id quod ē actu
pars. non est materia gēnacois cū non sit
potencia totū. caro autē est actu pars.
vnde non est materia gēnacois. Talis q'q'
materia non fuit semen feminē. quia
hoc puritati vginis non cōueniebat.
nec etiam scdm phm est natū ad gēna
cionē. q' mulieres aliq'ue cōcipiunt sine
seminacōe tali. Ergo materia fuit sangs.
q' ille scdm phm etiam est materia ge
nacois in nobis. **Q**uod autē dicit
apls. ad Romanos. Qui factus est ex se
mine tamē scdm carnē. intelligendū ē
originalit. et non materialiter. **T**er
tus autē formativa in beata vigne non
fuit. ex patre carnali. sed ex vire alacritati.

Qualitas incarnationis. 8.

Angustinus p' p'ctū p'pam ex
cellenciam. mentis inno
centia. ac dei annunciam.

Nec autē recipere oportuit per
būctiā saluatoris.

Excellenciam
eū recipere non potuim' nisi p' repa
tōrē excellentissimū. Quia si p' meram
creaturā repati essem'. tunc oporteret
nos esse subiectos illi creature. **I**n
nocencia quoq' readquiri non poterat
nisi p' satisfactōrē sufficientissimū. q'
videt' deus esset et homo.

Deus
quidē. q' p' oib' satisfactō potat. homo vo
te gēne. idam qui peccauerat. Ille nāq'
cōgrue satisfact' qui potest et debet. Sed
non potest nisi d's. et non debet nisi hō.

Annunciacia sūliter repari non potat
nisi p' mediato'rē cōuenientissimū. qui
s. vtriq' p'ti cōformis esset et vtriq' p'ti
annūcius. Hoc vō p'pō cōuenit qui est deo
sūlis p' diuinitatē et hōi p' humanitatē.

Et venit d's in incarnationē tāq'm dūs
ad seruos ut eos corrigeret. tāq'm magi
ster ad discipulos. ut eos instrueret. tā
q'm medicus ad egros ut eos sanaret.

Primū ostendit d's potentiam.
p' scdm sapiam. p' terciā. bonitatē.

Actus fructus diuine incarnati
onis ostendit. Bern. dicens. Nympha de
celo descendit. gaudeant esurientes. De
vinea celi botrus erupit. gaudeant sit
cutes. Oleū effusum est. gaudeant e
grotautes. Lapis sine macula te mōde
p'ctus est. tuncant negligētes. **P**ro
hōi plures actus cōueniūt nobis inui
tū salutiferi. p'pter quos diuisis rebus

naturalib; a artificialib; cōparatur.

Ipsē nāq; xpc dicitur caput ppi
sensum a motū spūalem. qui mēbus
suis influit. **M**ediator. qz pnci-
pat ppetates humane nature a diu-
ne. et ideo efficacit mē deū patrem a
nos potit mediare. **F**initamē-
tū. ppter fidem qua in nobis illumi-
nat intellctū. **O**stia. ppter cari-
tate qua pficit affectū. **P**astor.
in qntū incorporat nos ecclie p sacramē-
toz pncipacionē. **R**ostia. quia
soluit obligationē contractā p pccm
originale. et etiā p pccā actualia.

Sactus. qz ipse se rogat. ipse se
exaudit. Ipse seruis rogat se dñm.
ipse deus exaudit se hōiem. **T**ua
in exilio. **T**uta in pmo. **I**te
cūmīat Serū. mī. valitates aduen-
tus dñi dicens. et iēnt medicus ad
egrotos. redēptor ad venditos. ad ex-
crautes via. ad mortuos vita. **S**ūt
ad huc mīlte valitates incarnatōis
xpi. **Q**uia dñs factus est hōio.
ut fieret hō deus. **D**ñs factus
est seruis. ut fieret serū dñs. **D**s
de celis ad tēas descendit. ut hōio te-
tris ad celos ascendet. **D**eus
fāns est filius hōis. ut hō fieret fili-
dei. **I**mmortalis factus est mor-
talis. ut mortales fierent immortales.

Dives factus est paup. ut pau-
pes fierent diuites. **O**bscurata

Al. ex pto.

est lux. ut nos illuminaret. **C**
lurunt panis. ut nos reficeret.

Situnt fons. ut nos inebriaret.

Tristata est leticia. ut nos lenifica-
ret. **P**auebat fiducia. ut nos

cōfortaret. **L**assata est via. ut
iter nrū ad celestia dirigeret. **D**e

mirabilib; circa incarnationē.

Exellebat incarnatio ē
nrām conceptionē i plu-
rib; p quod apparet qd

ibi natura pdidit sua nrā. **I**unc

inunt ibi multa tam ex pte matris
qm ex pte plis. qm ex pte modi. etiā

que non sūt scdm viam nature. sed
scdm potēciam vntatis in finite. que

solus dei est. **M**iradā g fuerūt
in nrē. qz scdm Serū. sūt sine puto-
re fecūda. sine granamine grauita.

sine dolore puerpa. **I**bi portant stella
solem. palmes vitem. riuus fontē.

filia patre. creatura creatore. sūt
mām mater patris. filia plis. sūt qz

ple posterior. contento minor. Mater
a virgo sine. et cū deo filiū cōmūnem

hūt. **M**aledictionē legis euasit.
vbi maledcē fuerūt vrgines a cōiugate.

Virgines quidem qz non genu-
rūt. Cōiugate vō. qz in dolore pepe-
rūt. Sed vitāq; beata vgo euasit.

qz vgo genuit. a dolore non sensit.

Mug? Specūm non rūpit radus so-
lis. integritatē vrginis ingressus aut

egressus viuere nō potuit deitatis.

Amirabilia q̄ fuerūt in ple. Quia
in instanti fuerunt ibi sanguinis sepe-
ratio. cōsolidatio. figuratio. aiatio.
deificatio. Et qd̄ ista non fuerūt suc-
cessina. patet ex scriptura jeremie.
fēcia circūabit virū. Patet etiam
ex v̄tute agente spūs sancti. cuius est
subito opari. **Q**uāuis autē mē-
bra corpis xpi fuerunt in cōceptione
cōpleta et p̄fecta usq; ad suscepcionē.
ip̄sōz tñ distinctio scdm̄ augustini
tam p̄ua fuit et tenuis qd̄ humano vi-
bi vix potuit subici. qz in tanto fuit
minus corpus illud qm̄ aliis cōcept?
cū formatur. q̄ntū infra xlvi. dies
augeri potuisset in vtero. et in mira-
culosū fuit qd̄ in tam p̄uo corpe re-
cepta fuit aīa. Sed hoc factū fuit
ideo ut conceptus xpi q̄ntū ad tēpus
inueniendi in vtero non esset iūe con-
ceptōi dissilis. **P**tea ab instanti
cōceptōis scunt oīa. etiā scdm̄ qd̄ hō.
In fēmicōe fuit etiam p̄fēa. et in
q̄ntū ad hoc. non solū fuit viator sed
etiam cōphensor. **I**tem mūdus
fuit ab oī p̄pō. et plenus erat gratia
et v̄tute. **T**ūc quoq; patre in
celis et matre in tris. Sed patre fuit
matre. et matre fuit patre. **I**tem
p̄ incarnationē ipse dñs factus est serm̄.
eternus. factus est tēporalis. immensū.
factus est p̄uulus. fuit sūmus. iūus.

Incōphensibilis. factus est localis.
fuit simplex cōpositus. **D**icit
aug. et videtur inuisibilis. palpatur.
impalpabilis. immortalis occiditur.
Item aug. Quis vixim estimare
posset. ut portaretur manib; feminis
portator orbis. pams angeloz aleret.
virtus celoz infirmaretur. vita om̄
moreretur. **H**oc quoq; notan-
dū qd̄ sicut in diuino est tūtas p̄so-
narū in v̄tute substantie. sic in xpo ē
tūtas naturaz in v̄tute. ^{per son} Quia sicut
in diuino p̄ diūsas p̄sonas non disti-
guitur essentia. sic in xpo p̄ diūsas na-
turas non distinguitur p̄sona. **D**e
iq; incarnatio xpi fuit mirabilis ex
modo. Quia cū tres modi p̄ducendi
hōiem p̄cessissent. p̄mus. s. nec de vi-
ro nec de femina. sicut in adam. scds
de viro sine muliere. ut in eua. t̄tus
de viro et muliere. sicut in oībz cōcupi-
cibilib; natis. ad cōplemētū vniūci
quartū decur̄ introduci. vt. s. homo
de muliere fieret sine viro p̄ v̄tutē
opatoris sūmi. **I**n conceptione
ergo filij dei cōcurrit virtus inuata.
infusa. increata. **E**t virtus inuata
matiam ministrant. **E**t virtus
infusa purificando ad v̄mōnē verbi
aptant. et p̄tācōe dico congruencie.
Et virtus increata subito p̄fēat. qd̄
natura non potuit nisi succellere.
De natiuitate xpi 10.

Natiuitas xpi triplex e.
 .s. diuina. humana.
 et gratuita. **P**rima
 est ex patre. Secunda ex matre. Tercia sit
 in mente. **D**e patre nascitur e
 ternaliter. De matre temporaliter. In me
 te spiritualiter. **E**t iste tres natu
 ritates sunt secundum tres substantias que
 sunt in xpo. scilicet diuinitas. caro et spiritus.
 Nam ex patre nascitur deus. ex matre
 caro. in mente spiritus sanctus. scilicet per gratiam.
Ex patre nascitur sempiternus. ex matre
 nascitur semel. in mente nascitur sepe.
Secundum natuinitatem autem diuinam.
 xpc hct patrem sine matre. Secundum hu
 manam hct matrem sine patre. Secundum gra
 tuitatem hct patrem et matrem. secundum illud.
 Qui fecit voluntatem patris a se. **H**as
 tres natuinitates xpi representat ecclesia
 in die natuinitatis eius. **P**rima. i.
 diuina. in missa que cantatur in nocte.
 Est enim nobis hec natuinitas occulta.
 Iheronimus. Generatione eius quis enarrabit
Secundam. in missa que cantatur in
 aurore. Quia natuinitas humana
 fuit partim occulta. partim manifesta.
 Occulta quatenus quantum ad modum. sed ma
 nifesta quantum ad finem. **T**erciam in
 missa que cantatur in die. Quia natu
 ritas gratuita est manifesta. in qua xpc
 per affectum concipitur et per effectum nascitur.
 per patrem nutritur. Iheronimus. Al timore tuo
 concepimus et per penitus spiritum salutis.

De diuina itaque generatione hctur
 libro primo. sed nunc de humana persequere
 dum est. **N**otandum itaque quod secundum
 verba apostoli. qui ait. apparuit gratia dei sal
 uationis vestre a se. natuinitas xpi fuit
 gratiosa. gloriosa. copiosa. fructuosa.
Gratiosa. id est gratis. non vestris me
 ritis exhibita. apparuit enim gratia.
Gloriosa. quod dei saluationis nostri.
Copiosa. quod omnibus hominibus. **F**ruc
 tuosa. quod eruditus nos. Et iste fructus
 natuinitatis xpi duplex. scilicet respectu pre
 sentis temporis et respectu futuri. Item
 respectu presentis temporis. iterum duplex
 est fructus. **P**rimus est declinatio
 mali. Ibi. Ut abnegantes impietatem.
 quo ad malum quod est contra fidem. Et scilicet
 ria desideria. quo ad malum quod contra
 bonos mores. **S**ecundus fructus est
 operatio boni. Ibi. Sobrie. quo ad nos. ius
 te. quo ad proximum. pie. quo ad terram.
Item respectu futuri temporis duplex
 est fructus. **P**rimus quod ad gloriam ante
 quod notatur ibi. Expectantes beatam spe.
Secundus. quo ad gloriam in resur
 rectione corporis. Ibi. Et aduentum glorie
 magni dei. **A**pparuit in nati
 uitate xpi benignitas et humanitas
 saluationis vestre dei te latibilo triplici.
 Sicut. de sinu patris in quo celabatur. De
 vmbra legis in qua figurabatur. De
 ventre matris in quo formabatur.
 Ipse namque agnus tollebat signacula libri

signati. **A**ctiuitas xpi fuit v
tilis. honesta. et iocunda. **Q**uid
ante velius salute hois. et vocabis
inquit nome eius ihm. qd salum fac
et plm suu. et c. certe a formidine timo
ris. ab inuinitate languoris. a detegde
carceris. a subingarde hostis. **Q**uid
honestu partu vgnus. ubi virgo est
que genat. deus est qui genatur. sps
sanguis qui genacione operatur.
Quid iocundus ortu dei et hois.
Saudu fut quide qui pcellerut. ut al
brahm. qui exultant ut videret diem
dm. Item qui secunt. et lps. Gaudere
in duo semp. Item qui pscutes erant.
ut angeli decantates. et pastores viden
tes. et iohes in utero eu sciens. et sy
meon eu amplectens. sed maxime vgo
eu genans. **I**nt. Exultant sps nris
in deo salutaru meo. **P**ulchritudine
ba virgo nobis fructu q erat
seminatu in conceptoe. gmmant in na
tuitate. collectus est in panno. in mo
ludo. ad conu allatus est in purifica
coe. flagellatus est in axipite. ventila
m falso testimonio. accusatoe. como
litus in passione. purgatus in resur
rectoe. comedit in cotidiana euchar
stie sypitione. et in celesti frunctione.
Beata itaq virgo est celum que
rorant. ipsa unbes que ipm pluit.
ipsa tra que saluatorem gmmant.
In natuitate dm ba virgo fuit

tra de cuius limo fuit format vernus
adam. terra de qua orta est vitas.
tra de qua fructus sublimis. tra bona
in qua semen cecidit. tra fluens lac
te et melle. tra gmmans herba vireu
tem. tra de qua egrediebatur fons irri
gans vniuersam sypficiem terre.

De circuncisione dm.

Circuncisione accepit xpc
multiplici rade. **P**mo. ut legem qua dedit
alijs ipse unpleret. **S**cdo ut huli
tatem ostenderet. qd ceremonialibz ad
que no tenebatur ipse se subiecit. Ipse
naqz dñs legu fuit. **T**ercio. ut
sanguine suu non solu in etate virili.
sed etiam in infancia p nobis funderet.
Quarto. ut nos circuncidentes fore
spualit demonstraret. **Q**uinto. ut
hereticos cofunderet qui dixerunt eum
non vera corpus sed fantastici huisse.
Sexto. ut videns satisfaceret q scan
dalizati fuissent si circuncisione non ac
cepisset. **S**eptio. ut legem vete
rem approbaret. que usqz ad ipm fuit
obseruanda. **L**egalia em scdm
aug. fuerut ante passionem vna. post
passionem mortua. sed postqm claruit
veritas euangelij p mundu sepulta.
Circunciditur ihs non solu circun
cissione legali. sed etiam spuali. **N**u
possumus circuncisione dm quadupliciter
assignare. **P**mo. circuncidit eu

pat in nativitate cultello paupertatis.

Scd. circūciderūt eū sū in octa-
no die cultello legis.

Tercio cir-
cūcidit seipm in oī vita sua cultello
hulitatis.

Quarto circūciderūt eū
iudei in passione cultello crucis. a hoc
p milites pilati.

Circūcidit
etiam ihc in suis quadrupliciter.

Primo p detractores. qui auferūt
annū a famia.

Scd p raptos
qui auferūt bona tēporalia.

Tercio p hereticos qui auferunt aīam.

Quarto p tirānos q auferūt corp.

Circūcisio nra spūalis duplex est.

Prima nūc in pēnti a culpa.

Scd corporis in futuro a pena.

Prima significata est p circūcisio-
nē solēnem que fca est in egipto. Et
hec triplex est. s. incipientiū a vicis
cultello iusticie. Item pfiacientiū a sup-
fluo cultello misericordie. Item pfecto-
a necessitate cultello caritatis pfecte.

Scd significata est p circūcisio-
nē factā in tēra pmissiōis in galgalis.

Quia in octavo resurrectōis p petra
xpī circūciderūt ab oībus miteris.

Ex quo patet qd nra circūcisio
spūalis efficacior est qm iudeoz car-
nalis. Quia illoz circūcisio licet pec-
catū tulerit. tamē padisi ianuā non
apert. sed nra utriqz facit.

In
hac matia dno nobis tā qm vtilia tā-
gunt.

Primū est xpi hulitas in

circūcisione. **S**cdm est eius sub-
limitas in nōis appellatōe. et locatū
est inquit nomen ei ihc.

Dignitas autē huius nōis multiplex est.

Est eū ab etno cōservatū. ut ait
Bern. **A**l antiquo pfiguratiū. s.
in q otue.

Al pphīs desideratū a sap.
nomen tuū in desiderio aīe.

Al scīs
patribz pphetisatū. Bern. Dulce nomē
ihc hēt pphetisatū salomonis oracō.

Al deo nōiatū. Aplos. Sed et illi
nomen qd est sup oē nomē.

Al
angelo pnuiciatū ut legitur in lūca.

Al vā vīne pducitū. Luc. Et scū
nomen eius.

Al aplīs magnifi-
catū. Act. Ibant apli gaudentes a cō-
spectu consilij. a c.

Al martiribz
testificatū. qz p nōie isto passi sunt.

Al confessoribz collaudatū. Ps. Lau-
date pū dñm. a c. Item. a solis ortu
usq ad occasum laudabile nomē dñi.

Al scīs vīnibz pguatū. Cantic.
Oleū effusum nomē tuū. Bern. Ihc
est mel in ore. melos in aure. mibilis
in corde.

Al oībz scīs exaltatū.
Ps. Magnificate dñm meū. a exaltent
nomen eius in idipm.

Petrus. et non
est aliud nomen sub celo in quo opor-
tet nos saluos fieri.

In hoc nōie
ihc sūt qnqz littere. que possūt esse
iuncta istaz dictionū. Jocunditas me-
reiciū. Eternitas vīuentiū. Sanctas
lauguentiū. et libertas egentiū. Sacre

tas elurientia. **H**oc nomen
ihc xpo conuenit tripliciter. s. ratione.
nature. ut qui ex diuina natura erat
saluator auctoritate. et ex humana
natura erat saluator. uniuersio etiam
uendicaret sibi nomen saluatoris.

Ratione decencie. qz decuit ut no
men ex re heret. Tan qz saluat a pao.
a muto. a diabolo. a ab inferno. nuto
nomen heret illi bnficio congruens.

Racoe efficacie. qz xpc uos sua pas
sione saluauit. **De baptismo xpi. 12.**

In baptismo dñi notat
ipius humilitas. et uia uir
litas. **I**plius humi
tas notatur in iij. **P**rimo qd uer
it. s. dator salutis. a non indigens
salute. **S**cd. qz in iordane ubi cre
ator elementor. subiecit se huli eleme
to aque. **T**ercio. qz ad iohem. s.
dñs ad seruū. rex ad sanctifera. sol ad
luciferū. **Q**uarto. qz uenit ut
baptizaretur ab eo. s. fons a riuo.
plenitudo a stilla. auctor baptismi a
ministro. **H**umilitas uia notat
in iij. que circa xpm baptismū euene
rūt. **P**rimo. qz xpc confestim qñ
baptizatus fuit ascendit de aqua. p qd
notatur in nobis grē infusio. homo
enī p baptismū liberatus a culpa ad
uites ascendit. **S**cd. apñ est
reli. p quod notatur hōis post bapti
smū trecentis euolatio. **T**ercio.

descendit spūs scs corporali specie sic
colūba in xpm. p quod notatur qd bap
tizatus facit hōiem spūs scs templū.

Quarto. vox patris facta est. hic ē
filius meus dilectus. in quo notat
qd p baptismū de filio ire fit fili grē.

In baptismo xpi notantur substa
cialia baptismatis nrī. s. baptizans.
baptizandus. matia. forma. intentio.

Baptizans fuit iohes. in quo no
bis minister scitas designatur. **B**ap
tizatus fuit xpc. s. nrī baptismum
cōsecrans. qz contactu sue inuadillie
carnis vni regeneratiua dedit aquis.

Materia fuit aqua. magis conueni
ens a cōmuni ceteris liquoribz ad bap
tizmū nrī existens. **F**orma no
tatur p testimoniu trinitatis. fuit
enī ibi pater in voce. filius in psona.
spūs sanctus in colūba. **I**ntentio
consequitur formā. et uoces enī ut ait
pñs. note sūt epe que sūt in anima
passionū. **P** voce patris que
audita est in baptismo xpi. notatur
qñqz dignitates et excellencie dñi nrī
ihū xpi. **C**um enī dicitur hic est.
cōmentatur xpc a vera essentia. qz
solus dñs uerū hēt esse. Omne enī ēē
a forma est. Deus enī est forma sine
matia. ut dicit Boetius. **C**ū
dicitur filius. item xpc cōmentatur a
similitudinis patris cōuenientia. Ex co
nāqz dicitur filius. qz fit ut ille. ppter

quod filius dicitur ymago patris potius
etiam quam spiritus spiritus sanctus propter ratio-
nem quam habet supra in principio. **¶** Cum
dicitur meus. commendatur a substantie
indifferentia. Dicitur enim meus. i.
mihi consubstantialis. **¶** Cum dicitur
dilectus. commendatur ab amoris boni
volencia. Iohannis. Pater diligit filium.
et omnia que habet dedit in manu eius.

¶ Cum enim dicitur in quo mihi bene co-
placui. commendatur a speciali complac-
entia. Sed nota quod placui est quiescentia
voluntas. Et in complacui. i. in spiritu sancto
in filio secundum naturam assumptam quiescentem.

De plenitudine gratie christi.

¶ Ostendit hec considerandum est
verbum incarnatum quantum
ad plenitudinem carissimam
in spirituali. que sunt plenitudo gratie in
affectu. et plenitudo sapientie in intellectu.
ac plenitudo meriti in opere et effectu.

¶ Circa primum tenendum est quod in christo
a sui conceptu fuit plenitudo gratie. quan-
tum ad gratiam persone singularis et quantum
ad gratiam capitis et quantum ad gratiam
vinonis. Et hec triplex gratia est eadem
in essentia. sed differt in effectu.

¶ Gratia enim persone singularis est gratia
humana quam habuit christus plenissime et
perfectissime. excepta fide et spe. quas
virtutes non habuit. sed id quod eis in
patria succederet. quia cognicio fidei suc-
cederet. spei vero succederet comprehensio rei.

¶ Secundum autem quod predicta gratia perso-
ne singularis exuberat in christo ita quod
influit in membra corporis sui multam se-
cundum rationem spiritalem secundum fontalem ple-
nitudinem omnis gratie in ipso habitantis. de
gratia capitis. **¶** Tunc nota quod christus
secundum utramque naturam dicitur caput ecclesie.
quia non solum in quantum deus. sed etiam in
quantum homo influit sensum et motum spiritus
et gratie in omnes qui adherent ei vel per fidem
rectam. vel per fidei sacramentum. Sed in
quantum deus. influit talem gratiam auctori-
tate. In quantum autem homo. influit eam
per modum meriti. et illud meritum quod
non solum ex congruo sed etiam ex digno
iuvit gratiam membris. et hoc habuit ex vi
moue ad verbum. **¶** Et per hoc collige
quod christus in quantum homo dicitur caput ec-
clesie triplici ratione. **¶** Primo propter
influenciam gratie. sicut dominus est. **¶** Secundo.
propter conformitatem nature quam habet
caput ad membra. Quia licet christus ex-
cellat membra sua quantum ad naturam
divinitatis. tamen conformis est illis
in natura humanitatis. **¶** Tercio.
dicitur caput metaphonice. Quia sicut
corpus christi verum constat ex purissimis
membris. ita corpus christi multum ex pu-
ris fidelibus. Nam de plenitudine ei
accipiunt omnes beneficia gratie et spiritus qui
ad eum accedunt vel per fidem rectam. vel
per fidei sacramentum. **¶** Tertia ratione
christus secundum quod homo dicitur caput. scilicet propter

nature conformitate quia caput habet
ad totum corpus. Nam sicut corpus
christi naturale constat ex purissimis
membris. ita corpus eius iusticiam ex
purissimis fidelibus. **P**reterea
secundum quod eadem gratia persone singularis
habilitavit humanam naturam christi ad
unionem sibi. ut videlicet digna esset uni
ri tante celsitudinis vocatur gratia uni
onis pro qua ipse christus non tamen felicitate
glorie. verum etiam adoracione latrice dig
nus fuit. Verum in quantum est construc
tio constituta cum dicitur gratia unionis.
tunc cum aliud est gratia. aliud est unio.
Sed secundum quod est constructio intelli
gitur. ut sit sensus. gratia unionis. id est unio
humane nature ad diuinam. que gratis
et sine meritis data est humanitati. et
sic differt gratia unionis a gratia personali.
et a gratia capitis. sic unio differt a gratia
habituali. **P**ropter quod dicitur in ioh.
quod spiritus sanctus datus est ei non ad men
suram. quod dupliciter intelligitur.
Primo sic. non ad mensuram. id est to
taliter. non partialiter. Quia quicquid
potuit deus ei dare de spiritu sancto. dedit ei.
Secundo sic. non ad mensuram. id est
super omnem proportionem respectu aliorum hominum.
De hoc dicit ioh. plenum gratie et veritatis.
Nota quod multiplex distinguitur
plenitudo. **P**rima est sufficientie.
que in quolibet iusto reperitur. **S**ecunda
est copie. que fuit in apostolis. et lect. ii. Re

pleti sunt omnes spiritu sancto. Nec fuit eadem
in stephano. et lect. iiij. Stephanus plenus
gratia et fortitudine. et c. **T**ercia est uni
versitatis. que est in ecclesia cum nullum deest
donum. **Q**uarta excellencie. que
fuit in beata virgine que omnes sanctos exce
debat in gratia. Eccl. xxiij. In me gratia
omnis veritatis et veritatis. Luc. et lue gratia plena.

Quinta superfluentie. que fuit in
christo. iohannis. plenum gratie et veritatis.

Circa innocentiam christi hoc sciendum
est quod habuit immunitatem omnis culpe. et quia
tamen ad actum. et quantum ad posse. quod nec pec
cavit nec peccare potuit. nec a patre
peccatum originale traxit. quia patre carna
lem non habuit. nec a matre peccatum trax
it. quia spiritus sanctus eam a fonte totaliter
liberavit. **D**e plenitudine sapientie. et c. 19.

Sicut in christo fuit omnis ple
nitudo gratie. ita et omnis ple
nitudo sapientie. non solum quod
tamen ad cognita. verum etiam quantum ad mo
dos et differentias cognoscendi. que sunt
quorundam. **P**rimus est sempiternalis
cognicio ex parte diuinitatis. Et hoc in
cognoscit omnia simul. scilicet finita et infinita.
quia apud deum omnis infinitas est finita.
Sed cum videt multa vult. id est seipso.
Vult non differt ibi quod videt a propter quod videt. quia scilicet.
semper videt se per se. et in se videt omnia. non
solum que fecit. sed et que facere potest. que
sunt infinita. **S**ecundus modus est cog
nitio sensualis et sensualitatis ex parte

carnis. et iste modus est cognitio p
 experientia. quo xpc non scit oia si
 mul. qz sensus non est pceptus
 reru nisi ad obiecti psciam. **T**
 cius modus est spualis ex pte men
 tis. et iste est tpler. s. p naturam. p
 gram. a p gliam. p natura g est
 modus cognoscendi trinus. quo modo
 cognovit xpc oia que spectat ad uni
 uersi cōstructionē. sed longe excellen
 tius qm altam etiam existens in natā
 bilitate. **T**ertius modus est per
 gram. Hoc modo cognovit xpc oia
 que spectat ad humani genis recepti
 onē. longe tū excellens qm aliquis
 ppharū uel etiā angeloz. Non enī
 solū hūit xpc scienciam p hūmū
 tū ut altam a angeli. sed etiam p hūmū
 uisū uelut scī illuminati. Cogni
 tiōne uo non hūit p hūmū acq̄sitiū
 qm ppter impfectionē in ipso nō fuit.
Tertius modus est p gliam.
 Hoc modo cognovit xpc oia. finita
 q̄dem cognitiōe actuali. Infinita uo
 non nisi cognitiōe hūmūali. Alia enī
 xpi p gliam cōphensiois capiebat
 quantūcūq; capere potuit natura fini
 ta uita infinto. **S**ciendū g
 qd res hēnt cognosci in arte. s. ab ipso
 artifice. uel ab alio arte cōteplante.
 Et itaq; modo cognovit xpc res.
Primo modo p naturā diuinitatis.
Secūdo uero p gliam cōphensiois.

Pateat g ex pōis quāq; disse
 rencia cognitiōis que in xpo erant.
Primū enī modū hūit cogniti
 onē ut dō. p scdm. ut homo. p tū.
 ut viator. p quartū. ut illuminator.
 p quātū. ut cōphensor. **T**ercū scdm
 dū utrūq; naturā dicitur lux. Quia
 scdm diuinitatē illuminat intus aīam.
 scdm humanitatē insonat exterius
 vitā. Et hoc tpticat. s. inuadit. p di
 cātibz. a exemplis. Primū est potēcie.
 Scdm sapiencie. Tercū bonitatis.
Nota ptea qd sciencia xpi hōis
 limpidissima est int sciencias creatas.
 qz nichil hēt admixtū cū suo cōtrario.
 uel actu. uel potēcia. psciam enī non
 possit ignorare aliqd ppter unionem
 ad vbu. Tamen qz aīa creata est. nō
 est scā eius ita limpidā sicut sciencia
 dei q̄muis scit oia que sūt dō. **A**d
 dī. q hē psciebat sapia a etate coram
 deo a hōibz. non est intelligendū qd
 se pscit. qz ab instanti cōceptōis pscit
 sapia fuit. sed potius in alijs qm doc
 tina sua a exemplo pscerūt. Et hoc
 corā deo. i. ad gliam dei. et hōibz. i. ad
 utilitatē hōm. **P**sciebat tamē
 ihc in se cognitiōe experientiali a sen
 tuali. qz didicit scdm aplm ex his q
 passus est obediēcia. **D**e mōdo xpi alij.
Nūl fuit xpc viator et
 cōphensor ab instanti
 cōceptōis sue. Et tūc enī

cepit mereri a frim. Meruit autē
in q̄ntū viator. non in q̄ntū cōpre
hensor. **P**fectio et plenitudo
meriti xpi notatur in istis. **P**
mo. q̄ntū ad eū qui merebatur. q̄
non tū erat homo. sed etiam deus.
Scdo. q̄ntū ad tēpus quo mere
batur. q̄ ab instanti conceptōis sue
usq; ad horam mortis. **T**ercio.
q̄ntū ad id p quod merebatur. q̄ p hī
cū pfectissimū caritatis. et p exercitiū
pfectissimū veritatis. **Q**uarto.
q̄ntū ad eum cui merebatur. q̄ non tū
sibi sed etiam a nobis. Quibus eum
opib; suis que pcedebat ex libero ar
bitrio meruit sibi vitā eternam iam hī
tam. et nobis hēntam. Illis inq̄m opib;
que reulit ad nos. Et est p̄babile qd
reulit oīa opa sua ad nos. cū vēit
in mūdū ppter nos. **Q**uinto. q̄
tū ad id quod merebatur nobis. q̄ ve
niam. grām. et glām. stolam quoq;
carus et ap̄tione iame celestis.
Alute incarnationē xpi diabolus
hūit manū attrahentē et manū im
pellentē. Attrahentē dico potenter
in culpā. impellentē siue obstaculo
in lumbū. Sed xpc p̄uā manū suo
iūto debilitant. scdm vō penitus
amputant. **A**gitur in merito
xpi radicata sūt oīa merita nra siue
satisfactoria pene. siue iūtoria vite e
tne. q̄ nec ab offensa creatoris sum?

dignū absolui. nec inuentatē p̄uū
quod d̄s est dignū sum? assequi. nisi
p meritū hoīs dei. **S**exto. q̄ntū
ad id quod merebatur sibi. q̄ licet nō
meretur glificationē mentis quā hē
bat. meruit tū hēc sibi hūilitate passi
onis. et accelerationē resurrectionis. glifi
cationē sūi nōis. dignitatē iudicare
potestatis. sicut ait ap̄ls. Xpc factus
est p nobis obediens usq; ad mortē.
et c. Sequitur ppter quod et d̄s exaltauit
illū. quo ad p̄uū. et dedit illi nōmē
qd est sup omne nōmē. quo ad scdm.
vt in nōie ihū omne genu flectatur ce
lestū terrestū et infernoꝝ. et c. q̄ ad tū.
Septio. quo ad modū quo me
batur. Dicitur tū mereri aliquis et
plicat. s. de indebito faciendo debitū.
vel de debito magis debitū. vel de debi
to vno modo faciendo debitū alio m.
Primis duob; modis meruit nob
et non sibi. q̄ non potat de non debito
sibi facē debitū. vel de debito magis de
bitū. cū sit sanctissimū nec potuit in
sanctitate p̄ficē. **T**ercio vō modo
sibi meruit. q̄ bonū glie quod sibi
fuit debitū p grām vniūis. fecit sibi
debitū alio modo. s. p meritū bone ac
tionis. Meruit eū sibi vitā eternam
iā hītam. sicut nobis hēntam.

De voluntate xpi. 16.
Voluntas in xpo duplex
fuit. s. creata et merita.

Et dñm est sup in pmo libro de vo-
luntate eius increata. **V**olun-
tas xpi creata duplex fuit. s. ratiois
et sensualitatis. **E**t voluntas
ratiois duplex est. s. ratiois ut ratio
est. et ratiois ut natura est. **V**o-
luntate ratiois ut ratio est. conforman-
te in oib; voluntati increate. Sed vo-
luntate ratiois ut natura est et volun-
tate sensualitatis voluit aliqd ppiū
quod voluit voluntate ratiois ut ratio
est. s. non mori. Et in hoc iste volūta-
tes non fuerūt sibi cōtrarie. licet voli-
ta cōtraria fuerūt. Qm scdm volūta-
tem diuinā qd mstā erat voluit. scdm
voluntate ratiois mste consensit. sed
scdm voluntate carnis penā recusauit.
Et sic vnaqueq; volūtas qd suū
erat tenuit. s. voluntas diuina iustitā.
voluntas ratiois obedienciā. voluntas
carnis naturā. **I**n patet qd aliquid
velle est illicitū ratioi quod non est illi-
citū sensualitati. sicut in xpo fuit velle nō
mori. **Q**uāuis autē volūtas non
moriendi fuit causalit a sensualitate.
fuit tñ occasionalit a ratioe. qz xpc si-
cut voluit fecit illud horribile venire
in ymaginacione et in estimacionem.
quo facto. naturalit mortē refugit.
Hoc voluit ppter nrām instructionē.
Sic ratio aduocauit p sensualitate
dicens. Pat si fieri potest. **A**ter
peticio fuit tam sensualitatis qm ra-

tiōis. Sed sensualitatis fuit tāqm
affectantis. Ratiois autē. tāqm pponē-
tis. **E**t hoc xpc fieri voluit ad tripli-
cem instructionē nrām. **P**rima
est ut sciamus non esse pccū aliquid ex
sensualitate velle quod est cōtrariū
volūtati diuine. **S**ecūda ē ut mar-
tyres non despectent si mortē horreant.
cū illam etiam dei filius exhorruit.
Tercia est ut discamus discretē petē-
re. s. supponendo voluntatē nrām volun-
tati diuine. Et hoc notatur in condicōe
apposita. Si fieri potest. **E**t ibi. Verū-
tamen non sicut ego volo. sed sicut tu. **E**t.
De defectib; quos assūpsit xpc. in
Non solū xpc assūpsit hu-
manā naturā. sed etiam
defectus circa naturam.
quos videt ipm decant assūmē. **U**nde
cū pene sint ex creaturē vntis pfecte et
testificatiue humane nature. nō simi-
late assūpsit penalitates tā corpales
qm spūales que respiciūt naturam
nrām in cōi. sicut fame et sitim in ab-
sencia alimentū. tristitiā et timorem i
pſencia nocumēti et huius. ut est calor.
frigus. lassitudo. et cetera. **E**t tamen
oēs defectus corpales assūpsit. sicut
fuit defectus egritudinū multiformū.
et oēs spūales. sicut fuit peccatū.
ignorancia. rebellio carnis ad spm.
Pecca qz nullus innocens tebet
nuntus penā sustinē. cū hoc esset cont-

ordine diuine iusticie. xpc penalitates
sic suscepit. ut in pati morte non posset.
qz passio sua nec fuit contra voluntate
diuinitatis. nec contra voluntate rationis.
licet fuit contra voluntate sensualita-
tis et carnis. **A** dicunt etiam qd xpc
de timore et de dolore. et vere tristis fuit.
pnt ista notant passionem. non scdm
qd significant passionem. **D**iffert
autem passio a passione. Quia tunc af-
fectio dicitur passio quia anima sic afficitur
qd oculi mentis non consentiunt. **P**as-
sio vero dicitur quia ita fortis est qd oculum
mentis turbat et facit a rectitudine
uel a contemplatione dei demere. et tunc
ratio leditur et patitur. **E**t differunt
ista duo sicut habitus et dispositio.

De passione xpi. 18.
Item passionem domini comen-
tamur in ope patientiam
insuperabilem. in modo. humilitatem ad-
mirabilem. in causa. caritatem inestimabilem.
Circa opus. nota qd xpc
sustinuit in tactu. clauorum asperitatem.
in auditu. obprobrium confusionem quia o-
toratu. spirituum seditionem. in gustu. ac-
ti et fellis amaritudinem. in oculis. laci-
marum effusionem. in corde. timorem.
De modo paciendi hoc tenendum
est. qd xpc passus est passionem generali
qz scdm omnia membra corporis. **I**lay. **E**t uidi
in eis non habentem spiritum neque terrorem.
Item passione acerba. **T**ren. **D**

vos oēs qui trahitis per viam. **A**ffuit
autem passio xpi maxima. cum ratione
intentionis propter optimam dispositionem
ipsius patientis. tunc propter ipsius innocen-
tiam. tunc propter eius honorem et excellenciam.
Honorabilis enim si confunditur plus le-
ditur et precipue in suis. **I**tem gra-
uis fuit eius passio propter eius virtuti-
tatem. Quia vilis homo de eius morte tole-
re non debet. cum turpitudine sua tunc finire
debeat. **I**tem passio ignominiosa. **I**lay.
Et uidi in eis despectum. **E**t ecce autem is-
nouissima attenditur in patibulo crucis
que sunt supplicium pessimum. et in color
cuius. s. latronum. cum quibus erat
deputatus. **C**urat autem xpc passi-
one generali infectionem universalem. passi-
one acerba. libidine. passione ignomi-
niosa. superbie presumptionem. **I**n modo
passionis attenditur caritas maxima.
qua nos liberauit ab inferno dando ve-
ram. qua mundum renouauit. largien-
do gratiam. qua celum aperuit conferendo
gloriam. **E**ccce tria notantur in titulo cru-
cis. **P**rimum propter primum dicitur. ihc. **P**ro-
pter secundum. de uariationibus. **P**ropter tertium. de
reprobis iudeorum. **X**pc quique uerbis san-
guine suum fudit. uinum. et semel mortuus.
s. in articulatione. in oratione. in coro-
natione. in flagellatione. in crucifixione.
in lanceatione. **P**ropter primum docemur
peccata abicere. **P**ropter secundum mentis angustiam.
Propter tertium. animam nostram uerbis ornare.

p quartū. carne domare. p quintū.
incubia nra mandatis dei ligare. p
sextū. vultū cor in dei amore hēre.

Postremo qz iste passionēs in xpo
non attingebāt diuinā naturā sed hu
manā. ideo in morte xpi facta ē dimissio
aīe a carne. ut tū salua esset vno cam
aīe qm carnis ad diuinitatē. **A** hoc
sciendū est qd xpc si passus no fuisset.
tū semo defecisset qntū p̄uebat ad cō
dicionē humane nature in se consistere
sine viuone. Sed in potestate nature
vixit sine uel sic defice. uel non. **De**

Effectū passionis xpi. 19.
Effectus passionis xpi mul
tiplex est. sicut patet in
his vlibz. Passio debilitat. s. virtutē
demonū Job. Quasi in hamo capiet
lemathan. **S**polians. s. infernū.
Isay. Proca nomen eius. spolia. detrahe.
Informat. s. p exemplū. p carnis.
xpc passus est p nobis. vobis relinques
exemplū. a d. Unde xpc est quasi liber
positus in pulcro crucis. vbi discam?
obedienciam. pacienciam. humilitatem. a
caritatē. Discite autē specialit. quomodo
se hūerit in caplo quod sibi tenebatur.
vū seruū. Stetit ihc coram p̄fide ichi
nato capite. vultu placato. sermone ra
ro. voce submissa. defers in terram asper
tibz. paratus ad obprobria. a ad vbera pūp
nis. **T**ronozat. s. mutatores suos.
Iz est. Sic honorabitur qūe rex voluit

honorare. **E**ratat. s. ad pugna
sphalem. azachab. Ostenderūt elepha
tibz sanguinē vne. **I**nflamat. s.
ad diligendū. Berū. Sup oīa te mi
chi reddit amabilem o bone ihu calix
quē bibisti. opus redēptionis nostre.
Reparat. s. ruinā angelicā. Iple
cū xpc est lapis angularis qui facit
vtraqz vniū. **P**acē dat. s. int̄ deū
a hōiem. int̄ hōiem a anglin. a inter
hōiem a hōiem. Eccl. In tēpore iracū
die factus est recōciliatio. **E**t ar
mat. s. cont̄ mūdū. carnē a diabolu.
vū significatur p clipeū quē iolue
lenauit cōtra hay. **S**auat. s. mē
tis vultū. Quā. aspicientes ser
pentē eneu sanabantur. **T**am
ficat. s. spūalit. Alplē. Cū effemus
mortu cōmunicant. a d. Aug. azorū
est viuus ne remanet vniū. **T**u
cit. s. p mare hui mundi. Exodi. de
virga moyli. **D**ulcorat. Exodi.
de ligno misso in aquas marath.
Obumbrat. Cantū. Sub umbra
illū quē desiderabā a d. **A** culpa
renocat. Isay. Altitus est ppter scēle
ra nra. **R**eleuat. s. celū. Isay.
Dabo clauē taud. a. crucē sup hume
rū eius. **I**lluminat. vū crux
est quasi candelabū tabernaculi. Item
tobias illuminatus est p fel piscis.
Oruat. vū dicit sancta agues.
Sanguis eius ornamt genus meas.

A p̄ passionē suā viciat diaboli
 quē ligant. infernū. quē spoliant.
 a morte. quē supant. a mundū. quem
 contēpfit. Supplicū. quē p̄mit. Ce
 lū. quod ap̄uit. **A** p̄ passio tol
 lit septē vicia. **T**ollit enī supbiā
 capitis inclinatio. p̄ quā videbatur ti
 tulū crucis fuge. in quo scriptū erat
 rex iudeorū. **A** mundiciā. brachio
 rū extensio quasi ad amplexus. **A**
 uariciā. multorū erogatio que in
 passionē dedit. Seru. Disce xp̄iane
 quātū debeas diligere xp̄m qui nobis
 dedit carnē suā in cibū. sanguinem
 in potū. aīam in p̄ciū. aqua lateris
 in lauacriū. vestem crucifixorū. cor
 pus discipulis. matrē iohi. **A** laci
 diam. festinatio ad passionē. **A** i
 ram. mollis responsio. **A** gula.
 cellis et aceti potatio. **A** luxuriā.
 lateris vultuatio. **A** In redemptione
 nr̄a fuit gr̄a mirabilis. **A** p̄mo.
 ex p̄te mortui. qz caritas dei vidit
 qd̄ nec p̄ amicos. nec p̄ p̄ciū potamus
 nos redimere. p̄tea fratre nr̄m se fecit
 carnē nr̄am assumendo. et p̄ciū dedit
 sanguinē p̄ nobis fundendo. et tunc. p̄.
 Redime me et miserere mei. qz vnicus
 et non hēns amicos. et paup̄ sum ego
 et non hēns p̄ciū. **A** Scd̄. ex p̄te
 redimētis. qui tū liberare nos pos
 set ex potentia. fecit hoc potius ex
 misericordia. ut ad amorem nos astringeret.

et ut iusticie ipsius satisficeret. **A** T
 cio. ex p̄te redēpti qui opprimebatur cri
 minū seruitute et detinebatur in carce.
 Sed cōtra p̄ciū magnū erat ut fili
 dei seruus fieret. ut seruus fili fieret
 liber. Contra scd̄m magnū fuit qd̄
 dñs ad carcerē lumbi descendet. ut ser
 uus liber eriret. **A** Qr̄to. ex p̄te
 iusticie. qz nulla iusticia dictabat ut
 innocens puniret̄ p̄ reo. **A** Qnto
 ex p̄te excellēcie diuine. qz mirū erat
 qd̄ imp̄ciabile ponebatur sub p̄cio
 vilis creature. **A** Serto. ex p̄te p̄
 ciū tati. Si enī redemisset nos sole.
 ad huc ad gr̄as tenem̄. et nūc autem
 redemuit nos aīa et corpe et vita ut ni
 hil horū tibi subtraherem. **A** Cir
 ca passionē dñi nota septē suauitates.
A Silt. capitis inclinationē ad osculū.
 in signū nr̄e recōsiliacōis. **A** Bra
 chiorū extensionē ad amplexū. in sig
 nū nr̄e recepōis in gr̄am a p̄cto rede
 mitis. **A** Lateris ap̄cionē. p̄pter
 effusionē p̄ciū nr̄e redempōis et ablu
 tionis. Erunt enī sanguis et aqua in
 remissionē p̄ctorū. **A** Clauorū
 manibz et pedibz infirionē. p̄pter me
 moriam nr̄e recordacōis. **A** Iap. Si ob
 lisci potest mulier infantis. et c.
A Corpis demutationē. in exemplū
 nr̄e confessionis. que debet esse muta.
A Crucis portacionē. in exemplū nr̄e
 unitacōis. **A** Torone sp̄m̄ nec ip̄oli
 cionē.

in figurā nr̄e gl̄ificatiōis. **¶** De
 effectu passiōis dñi. Aug. ait. Per
 redēptiōis nr̄i mortē. de tenebris ad
 lucē. de morte ad vitam. de corruptiōe
 ad incorruptiōē. de exilio ad patriā.
 de luctu ad gaudiū. de tr̄s ad celeste
 regiū vocati sum. **¶** Itē dicit Aug.
 qđ p̄p̄c fuit sacerdos p̄ quē recōsiliati
 sum. fuit sacrificiū quo recōsiliati
 sum. fuit tēplū quo recōsiliati sum.
 fuit d̄s cū recōsiliati sum. **¶** P̄p̄c
 fuit mediator p̄p̄li iudei et gentilis.
 et scđm hoc dicitur lapis angularis.
 Item hōm et angelor. et scđm hoc dē
 pacificus. Item dei et hōm. et scđm hoc
 dicitur redēptor. **¶** Verū. Quid
 ultra debuit facē et non fecit. et absolū
 vinctū. illuminant cecū. reducit er
 roneū. recōsiliant reū. **¶** Item
 Aug. ait. Ecce p̄ inuincito pietas fla
 gellatur. p̄ stulto sapientia illuditur.
 p̄ mendace veritas necatur. damnatur
 iusticia p̄ iniquo. misericōdia afficitur
 p̄ crudeli. p̄ misero replet sinceritas
 aceto. inebriatur dulcedo felle. morit̄
 vita p̄ mortuo. **¶** P̄p̄c p̄pter nr̄am
 infirmitatē metemnas ipse accepit.
 Curant eū nos p̄ dictā. qñ ieiuna
 ut. et dieb; et noctib;. p̄ sudorem. qñ
 factus est sudor eius velut gutte san
 guinis. p̄ inuincitiōē. qñ clavis et lau
 cea vulueratus est. p̄ p̄tioneū. qñ
 gustant acetū cū felle murtū. p̄ cui

plastrū. qñ facies eius est sputis illi
 ta. p̄ electuariū. qñ corpus suū et san
 guine in cena dedit discipulis suis.

De cruce xpi.

20.

De cruce dñi nota hec.

¶ Supplicium. quo
 nullū manus. Treū. O vos oēs qui cū
 sitis. et. nullū manus dico ex eo qđ
 passus est ipse iustus ab iniustis. pro
 iniustis. cū iniustis. ex iniustis causis.
 sub iniustis iudiciis. et iniustis penis.
¶ Obprobriū quo nullū vili. Sapie.
 a morte nūp̄stina contempnens eū.
¶ P̄cū quo nullū cōtemnē. Quā
 sicut p̄ lignū venit culpa. sic p̄ lignū
 redēptio. **¶** Anterior quo nullū p̄
 fundi. Eph. et ite possitis cōphendere
 cū omnib; scis que sit longitudo. et. et.
 quod exponit. Aug. de cruce. **¶** Ex
 emplū quo nullū p̄fectus. i. p̄cti.
 P̄p̄c passus est p̄ nobis. vobis relin
 quēs exemplū et. **¶** Crux mul
 tis reb; cōparatur. Ipla est eū clavis
 celi. vectis arche. uanis maris. et
 bor. camelis. palma fructū salomo
 nis. baculus iacob quo transiuit ior
 danē. speculū mūtatiōis. scala ascen
 sionis. hamus quo iemathan capitur.
 torcular quo xpi sanguis exprimitur.
 cithara qua demon saulis cōpescitur.
 palus in quo serpens euens suspēdit.
 tan quo frontes fidelū liguantur.
 Candelabū quo tabnacleū illuminat.

Lignum aquas marath dulcorans.
 virga moysi p mare rubru plu
 dei duces. Gladius ipm goliath de
 capitas. virgiliu ad pugna spua
 lem colligens. Cathedra discipulos
 xpi erudiens. Equus amicos dei ho
 norans. Elipens iolue hay ipugnans.
 liber pfunda mistria cotinens. altare
 oblatione acceptissima recipiens.
A Septe vba xpc ptulit in cruce.
Primu. patignosce illis ac. **S**e
 cundu. hodie mecu eris in paradiso.
Tertiu. mulier ecce filius tuus.
Quartu. Sicio. **Q**uintu. hely.
 hely. iamarabathany. **S**extu.
 pat in manus tuas ac. **S**eptu.
 consummati est. **P**rimu doce
 in murias remitte. p scdm peten
 tes expandere. p tertiu. parentes ho
 norare. p quartu. salute vram de
 siderare. p qucu. ad deu in necessi
 tatibz clamare. p sextu. auxilium
 vrm in deo ponere. p septimu. vita
 vram sine debito consummare. **A**l
 tuor crucis brachia significat quat
 tuor vices quibz debet extendi ho nr
 interior. **S**ignat em pars sup
 ioz caritatem. pars inferior. humilia
 tem. al dextris. obediencia. al sinistris.
 pacencia. **I**tem in quattuor bra
 chys crucis notant quattuor bnficia
 cruce. **S**ignificat em supioz.
 ianne celestis apcionē. Inferioz. inferni

destructione. al dextris. gre collatione.
 al sinistris padoz remissione. **A**l
 tuor ligna fuerut in cruce. sicut dicit
 magister in historiis. **P**es na
 qz crucis fuit de cedro. Stipes de cipr
 so. Transversale de palua. Tabula de
 olua. **S**ignat autē cedrus alti
 tudine contemplacois. Cipillus fauā
 bone opinionis. palua fructu iusti
 tie. Olua lenitatem misericordie.
De descensu xpi ad inferos. 21.
Aduia xpi post morte
 descendit ad infernum
 Que ad lumbū ad libera
 tionē eoz qui xpi mēbra erigentes
 de hoc scto transierūt. **D**iabo
 lus em dū manus in eū extendit in
 quo nichil iuris hēbat. nūto amittit
 in alijs potestate. **A**llia causa gre
 xpc ad inferos descendit est. ut tant
 esset descensus. qntus fuit libandoz
 casus. **P**rimus em homo sic in
 statera liberi arbitri erat ut posset
 ad vita ascende pue veller. Sed pco
 pacto sic alterū brachiū statera depl
 su est p omis culpe ut esset in uno
 inferni. alterū vō in summo celi.
 Non autē ascendet brachiū depresso
 nisi descendet aliud brachiū. Desce
 dit ergo dñs usqz ad infernū. ut hoiez
 capti eleuaret usqz ad celū. **T**er
 cia ratio est quare xpc descendit ad
 infernū. s. ut sicut vñus fuit lūne

vel ad mare delatū

mūdi p pſenciā corporālē. ita mor-
tuis eſſet lumen p dūmmitatis ma-
ieſtate. **Q**uia ratio eſt. ut item
xp̄c hoc crequeret p effica-
tiam qđ in paſſione ſua meruerat ſcđm
ſufficienciā. **D**uo autē meruit
p ſuā paſſionē. ſ. ſatiffactionē a ia-
mne ap̄pationē. et ideo hec duo eſſeant in
deſcēſu ſuo ad inferos. Quia p ſatiff-
actionē ſoluta ſūt vincta captiuita-
tis. p ap̄pationē autē iamne facta eſt il-
luſtratio illius carcis. etiam ſcđm
luce exteriorē. **L**iberant autē
xp̄c oēs illos qui in ſu capaces eē
potant. ſicut fuerūt ſancti patres
qui non p̄t reatū pſone. ſed tū p̄t
reatū nature detinebant. **D**āp-
nati autē hūm meriti capaces nō fu-
erūt. nec p̄uili in lumbis. qđ de corpe
xp̄i non ſūt p fidem vel p fidei ſacra-
mentū. **D**icendū eſt etiā qđ
aīa xp̄i p tridūm mortis ſue cū ſc̄is
patribz in lumbis fuit. **I**bidem fuit
latro cui dixit dñs. **E**t nōdie mecum eris
in paradiso. Et nōdie paradisi notat
ibi dei fructio. Quia p̄acta paſſio-
ne tam ipſe latro qm̄ alij qui in li-
bo fuerūt viderūt tēu p eſſenciā.
Et lo qm̄ infernū xp̄c deſcendit
ſi ſare volūis. notandū tibi eſt qđ
nomē inferni accipit dupliciter. pro
pena. ſ. et p loco pene. **S**cđm
p̄mū modū dicitur qđ demones in

fernū ſemp̄ ſecū portant. **I**te-
put infernus p loco pene ſumit.
ſic infernus quadruplex diſtingui-
tur. **A**rius eſt infernus dāp-
nator. in quo eſt pena ſenſus et
dāpni. ac tenebre exteriorēs et interiorēs
i. abſencia gr̄e. **S**up̄ iſtum
locū eſt lumbus p̄ior ubi eſt pena
dāpni et non ſenſus. et ſūt ibi tenebre
interiores et non exteriorēs. **S**up̄
hūc locū eſt ignis purgatorius ubi
eſt pena ſenſus et dāpni ad tēpus.
et ſūt ibi tenebre exteriorēs et non inter-
iores. qđ gr̄am hēnt. **S**up̄ iſtū locū
m̄ hec eſt lumbus ſc̄oz patrū ubi
fuit pena dāpni et non ſenſus. et fue-
rūt ibi tenebre exteriorēs. ſed nō tene-
bre puacōis gr̄e. et lo hūc locū xp̄c
deſcendit. ac ſuos inde liberant. Et
infernū inuadit. qđ p̄tem abſoluit
et p̄tem relinquit. **M**or̄e vō q̄ntum ad
electos p̄mit deſcendit. ſicut dicitur
in oſec. **M**or̄is ero mor̄is tua. mor̄-
ſus tuus ero inferne. **E**t nōdie mecum
eris in paradiso. **E**t nōdie paradisi notat
ibi dei fructio. Quia p̄acta paſſio-
ne tam ipſe latro qm̄ alij qui in li-
bo fuerūt viderūt tēu p eſſenciā.
Et lo qm̄ infernū xp̄c deſcendit
ſi ſare volūis. notandū tibi eſt qđ
nomē inferni accipit dupliciter. pro
pena. ſ. et p loco pene. **S**cđm
p̄mū modū dicitur qđ demones in

Etiam dñs pater q̄re cātam? liba
aīas om̄i fidelū defūctorū de manu i-
ferni et ē. qđ infernū ſumit ibi p p̄gato.
ſic i ſumit p libo qm̄ ē dñs ad inferos.
deſcendit. ut infernū deſtruiſſe.

rexit in utroq. **D**icendum quoq. qd xpc in illo triduo totus fuit in sepulcro. sed non totu. et totus fuit in inferno. sed non totu. Quia totus dicit psona. totu vero naturam.

Silicet dicendum est qd vno die cu corpe faciat hoicm. xpc in illo triduo non fuit homo licet aia et caro viret eent cu vbo. **De resurrectione xpi. 22.**

Rpc tertia die resurrexit a mortuis. resurrexto corpus. non tale quale prius hnt. sed impassibile et immortale.

Caro em que in natiuitate floruit. et in passione decidit. p gloriam resurrectione refloruit. Tunc renouata est ut aquile iuuentus xpi. Tunc leo sui catulu suscitauit. Tunc temp renouit. Tunc sicut dr in jeremia. ffigulus ex eodem luto fracti vasis fecit aliud vas sicut placuit in oculis eius. Tunc jonas de ventri ceti illeclus erunt. Tunc vestitu est camelabiu auro. Tunc suscitatu est tabernaculum dauid quod cecidit. Tunc resurrexit sol qui prius erat in nubilo. Tunc vniuersa tu est gram frumentu quod catens in tra mortui fuerat. Tunc cernus resurrexit cornu. Tunc sampson tulit portas cu postibz. Tunc ioseph ductus de carcere condecit et constituit dñs egypti. Tunc colassus factus arcuatur leticia. **D**ñs pbauit

resurrectione sua esse veram p angelos qui non nunciuntur. **agath.** Respondens anglis dixit mulieribz.

Ite pbauit p nuncios quoz validissimu est testimoniu. **agath.** Et quida de custodibz reuerti sunt. **P**bauit et eam no arte magica factam. et hoc p conuersione. **P**bauit et non esse fantastica corpus. et hoc p tactu.

Pbauit et in eodem corpe facta quo passus est. et hoc p ostensionem cicatricu. **P**bauit et eam fuisse in corpe glificato viuto deitatu. et hoc p ingressum in domu ianuis clausis.

Pbauit etia dñs resurrectione sua multis apparicioibz. **A**lpa ruit em ipsa die resurrectionis quies. s. **agath.** magdalenae. **joh.** xx. **agath.** mulieribz. **agath.** ultio. **p**etro. sed no nunc iatur modus. **luc.** iii. fine. **E**untibz in emans. **luc.** iii. fine. **D**iscipulis ianuis clausis quoniam thomas non fuit cu eis. **joh.** xx. **I**te apparuit in resurrectione et ascensione quies. s. **thome** cu alijs discipulis. **joh.** xx. **I**n monte thabor. **agath.** ultio. **I**n ierusalem. quoniam comedit cu discipulis. **luc.** iii. fine. et **agath.** **I**n monte oliueti quoniam ascendit. **luc.** iii. fine. **E**t p. **luc.**

Angelis de causis surrexit dñs. s. ut scripturas impleteret. quoniam em dixit dñs. Ecce ascendam ierusalem a d. **luc.** **E**t etia die resurget. **luc.**

uos ad surgendū spūaliter p̄uocaret.
 Quia turpe est ut sedeat seruus. q̄
 corā se surgit dñs. **A**rit futura
 resurrectionē in se p̄baret. **T**rit
 potenciā sue diuinitatis ostenderet.
 Quia mortuos suscitare nō est opus
 nature. sed potencie diuine. **N**ō ē enī
 regressus a p̄uocōe ad hīc. **A**rit
 uos ad contēp̄endū trena p̄ adipsē
 tā glia tali aīaret. **R**elurrexit
 xpc̄ velocit. q̄ ita die. Nam sicut ia
 mis clausis intrauit ad discipulos.
 et sicut salua v̄guntate de vtero mat̄s
 natus exiit. sic enī mortuū nec petra
 in qua iacuit. nec militū custodia po
 nit retine. **I**ntegralit. q̄ in cor
 pora aīa. **S**ocialit. q̄ multa
 corpa scōe qui dormierūt. cū eo surrex
 erūt. **E**t̄nalit. xpls. Xpc̄ re
 surgēs ex mortuis iam nō moritur. ac
 silit̄ surgendū est nobis spūaliter.
 sicut a eisdem modis resurgem̄ in die
 iudicij corpalit. **R**elurrexio xpi
 est causa a figura resurrectionis nostre
 spūalis. Causa dico motiua. a hoc du
 plicat. **Q**uia causa motiua in cō
 p̄uocōe nr̄i. Dū enī consideram̄ gliaū
 resurrectionis xpi. mouem̄ ad resurgē
 dū in nouitate vite. **I**te causa
 motiua in consideracōe dei patris. Qm̄
 p̄f̄ct̄ dñs resurrectionem filio. mouetur
 ad dandū eandē gliaū fratribz suis.
 Sicut rex q̄ facit filiū suū milite mo

uetur amore filij ut multos cū eo faci
 at milites. **A**ffigura vō fuit. q̄ si
 cut xpc̄ resurrexit in nouitate vite.
 ita i uos in nouitate vite ambulem̄.
Item sicut diem resurrectionis xpi
 p̄cessit dies mortis in pascene. a dies q̄
 etis in sabbato sequeti. ita nr̄am glia
 sam resurrectionē p̄cedat in nobis
 victore mortificatio a quies contēplati
 onis et̄noe. **M**ota q̄ sicut du
 plex est mors. s. aīe p̄ culpā. a corpi
 p̄ extinctionē. ita duplex est resurrectio
 s. aīe p̄ grām. a corpi p̄ gliaū. Et
 sicut mors aīe causat mortē corporis.
 sicut h̄etur in Genes. iij. ita eod̄mo.
 aīe resurrectio causabit resurrectionē
 corporis gliaū. **S**ciendū q̄ q̄
 tam resuscitatus fuit. sicut samuel.
 Qui licet sancti v̄ apparuit ut d̄r̄ i
 cō. tamen nō v̄ resuscitatus fuit.
Quia im̄fecte. sicut lazarus
 iterū mortuus. **Q**uia p̄fecte.
 sicut xpc̄ temp̄ victurus. **E**t p̄
 ma resuscitatio s̄gt̄ comissionē sue
 penitentiā ypoctarū. **S**cta
 penitentiā relidmancū. **T**ercia
 comissionem p̄f̄ctiū.

De ascensione xpi.

Differencia est int̄ ascē
 sionē. illūp̄cionem. a
 euolacionē. Qm̄ ascen
 sio p̄tinet ad xpm̄. illūp̄cio vō ad beatū
 v̄gine. Sed euolacio ad alios sanctos.

Ratio huius est. Quia fit ascensio
per virtute ascendentis. Assumptio autem
virtute christi assumptis. quia filius speci-
aliter obsequitur matri. Euolacio vero
inmissio angelorum fit. **C**allia est
differentia. Quia locus euolacionis est
distinctio chororum. Locus autem assumpte
virginis est super choros angelorum. Lo-
cus vero christi ascendentis est ultra locum
beate virginis assumpte. **C**irca
ascensionem sunt octo consideranda que
circumstabant ascensionem et colliguntur
in officio de ascensione. **P**rimum est
quod videtur illis. scilicet discipulis. eleuatus
est. ut. scilicet. desiderium veniendi ad ipsum
exeraretur in eis. **S**ecundum quod im-
bes suscepit eum ab oculis eorum. pro um-
bram nubis signat quod in hoc mortali
corpore ipsum in alto videre non possumus.
Tertium. quod eleuatis manibus fereba-
tur in celum. Eleuauit autem manus propter
duos. scilicet. ut suos patri offerret. et ut in-
imicos manu alte retracta percuteret.
Quartum est quod benedixit eis. ut eo-
rum contra hostem mureret. et bonis celestibus
augeret. **Q**uintum est quod ascendit in
inubilacione. quod refertur ad vocem io-
cunditatis redeproum ascendentium cum
ipso. qui per lacrimabilem voce clama-
uerunt in portis inferni. aduentum de-
siderabilis quem expectabant in tenebris.
et cetera. **S**extum est quod ascendit in vo-
ce tube. et hoc refertur ad sonum prodi-

catonis ipsorum apostolorum. qui sonus fuit
eis inuictus. dicente domino. Euntes
in mundum vniuersum. et cetera. Et tunc enim
in omnem terram erunt sonus eorum et cetera.
Septimum est quod ascendens in
altum captiuam duxit captiuitatem. id est. cap-
tiuos in captiuitate inferni quos
secum victor adduxerat. **O**ctauum
est quod dedit dona hominibus. quia omnia nostra
bona deservit sunt. quo ipse ascendit.
Horum prima duo habentur ex epistola.
Sed tertium et quartum ex fine euangelii secundum
lucam. Item quintum et sextum ex primo. et septimum
et octauum ex primo. **A**scendit ipse re-
gressus ad celum multiplicat. scilicet. tanquam
bonus obediens completa obedientia
quo ad patrem. tanquam bonus media-
tor facta pace et concordia quo ad homines.
tanquam strenuus perueniens contra de-
mones. **A**scendit ipse pluribus
de causis. scilicet. ad descendendum sibi post la-
borem quo fatigatus fuit per quatuor annis
nobis sermone. **A**d intendendum
per amicos per quibus valuit laborare.
Secundum. Secundu accellum ad terram habes o
homo ubi habes filium mediatoris et matrem
inuenientem. filius ostendit patri la-
tus et vulua. mater ostendit filio pectus
et vbera. Ibi nulla potest esse repulsa.
ubi tot concurrunt amoris insignia.
Ipse ergo optimus aduocatus est qui tot habet
linguas per nobis loquentes. quot vulua
per nobis suscepit. **A**d conueniendum

te munus p quib; labores suos mun
lit erpendit. **I**lay. In vacuū laboram.
Ascendit xpc ut nobis locum
pararet. **I**oh. Et ad parare vobis
locū. **A**scendit fiducia hoc ipm spe
randi nobis tribuet. **A**scendit pol
litione corpalem hereditatis eterne
nos mitteret. **A**scendit spm scm no
bis mitteret. **I**oh. Nisi ego abiero pa
dictus non veniet ad vos. **A**scendit
desideriū nrū post se traheret. **C**antic.
Trahe me post te. **A**scendit viam
nobis ad celū ostenderet. **Q**uia sicut di
cit lucas. **E**duxit dñs pūm discipulos
suos foras ciuitatē in bethaniam. ut
ipm educōe cognosceret. **H**ic eos non
habere manentē ciuitatē. **Q**d autē in
bethaniā eduxit eos pūm que intp̄at
tōnis obediencie. p hoc significatur
qd p opera obediencie tñsuri essent
ad celestia. **A**post hoc tñsire fecit
eos in montē oliuaz. **D**e p montē intel
ligatur euuēcia spūs in contēplacōe.
P oliuas autē. pūgnis pectōis deno
cio. **E**latus vō post ista non restat n̄
salsus aīe in celū. **A**scendit fuit
xpc triplicat. s. in t̄ra p vite meriti.
sup t̄ram p crucis suspēdiū. super
celos p ascensōis iubilū. **A**scensō
xpi fuit angelis mirabilis. **I**lay. Q̄s
est iste qui venit de edom. **A**scendit
monib; tribilis. p. negū. **N**on fuit
tantū gaudiū heri a nudius tertius.

ve nobis. **H**ec sūt vba philistinorū
qū vociferabatur israel dñi dūctur ar
cha federis a tylo in castra. ut p eam
adiutorū herent dūmū in p̄elio.
Ascendit salutaris. sicut pater sup
ex multiplici fructu ascensōis xpi.
Ascendit xpc multiplicat. s. patet.
q̄ videntib; illis eleuatus est. **A**po
tent. q̄ eleuatis manib; ferebatur in
celū. **A**scendit. q̄ in iubilacōe
ascendit. **A**scendit. q̄ duab; tur
ris regrediebatur. s. hōm a angeloz.
Non autē dico qd ibi fuerūt angeli
in adiutorū nūciantis. sed in obsequiū
dignitatis. **H**ōies quoq; illos dico
quos de inferno liberauit. n̄ qui post
resurreccōe usq; ad ascensōe mor
tū sūt de mūdo saluatoz. nec p̄nega
torio ulcūs indigentes. **A**scendit.
q̄ bñdixit eis. **A**scendit xpc non statim
post resurreccōe ascendit t̄p̄lica ra
tione. **A**scendit. q̄ differentia
fuit ascensō. ut multiplicat p̄baretur
eius resurreccō. **D**e de. **I**lay. p. In mul
tis argumētis p dies quadraginta
apparens eis. **A**scendit. ut pa
cenciam nrām informaret. qua in
cedem debem̄ eq̄mūe expectare. sicut
agricola non statim post scīacōe
metit. sed fructū maturitatē expec
tat. **A**scendit. ppter discipuloz con
solaciōe. ut dicit **G**losa. **I**lay. **S**icut
quadraginta fuerūt hōie mortis xpi.

ita quadraginta diebus cum eis comilaretur
est post resurrectionem. quia consolatio di-
uina excedit tristitiam humanam.

Anota quod christus conuenit descendere
de celo transiit in secundam naturam diuinam.
quia deus illuc venire dicitur ubi specia-
li effectu apparet. **S**ed ascendens
conuenit ei ipse secundum humanam naturam.
quia secundum illam solui modo mutat locum.
et non secundum naturam diuinam.

De consensu christi ad patris dexteram. 29.

Ascendens christus in celum
sedet ad dexteram dei patris
omnipotentis. **D**uo
intelliguntur per dexteram. **P**rimum est
equalitas maiestatis. ad quam christus sedet
secundum diuinitatem. **D**e hac dextera habetur
ad hebreos. Talem habemus pontificem
qui coedit in dextera maiestatis in ex-
cellis. **S**ecundo intelligitur per dex-
teram potiora bona gratie in quibus christus
sedet secundum humanitatem. quam collatum
est ei a deo quicquid conferri potuit. Et
licet ab instanti conceptionis christus bona
gratie et glorie habuerit. eadem tamen bona fuerunt
in ascensione manifestata et in loci con-
gruentia completa. **D**e hac dextera dicitur
in ad colossos. Que sursum sunt querite.
ubi christus est in dextera dei sedens. Ibi di-
cit gloria. quod sursum ubi christus sedet sunt
potiora bona gratie et glorie. **A**ditur
in quod ascensio christi fuit tam ad locum
quam ad dignitatem. **I**n quantum quidem

fuit ad locum. sic ascendit super omnes celos
id est usque ad dignissimum locum celi empi-
rei sive ad altissimam eius partem. eo-
quod nobilissimo corpori christi congruit talis
locus. **N**on est tamen dicendum quod corpus
christi obligatum sit ad illum locum. sed quod sibi
locus ille secundum congruentiam sit deputatus.

In quantum autem ascensio fuit ad dig-
nitatem. sic sedet ad dexteram patris. non ta-
men quo ad situm qui patris non competit.
sed quo ad excellentiam dupliciter licet
dictum est. quia per dexteram intelligitur uel eq-
ualitas maiestatis. que competit christo secundum
diuinitatem. uel perfectio primus que sibi co-
petit secundum humanitatem. **P**rimum
quoque non est. quod credimus christum ad dexteram
dei patris sedentem. **S**tephanus autem vidit
eum a dextris patris stantem. **Q**uia nos cre-
dimus eum regnante et quiescente que nota-
tur in sessione. **S**ed stephanus in tribu-
lacione positus habuit eum pugnatorem et sus-
ceptorum. unde vidit eum stantem. **A**geri-
to debet christum sedere a dextris dei. **S**edere qui-
tem. quia laborauit. **P**rimo in laboribus suis a mun-
dite mea. **A**d dexteram autem. quia dum fuit
in sinistra aduersitatis. **P**rimo. Afflictus in ex-
hiliatus in minus. **D**einde vero debet. quia post
abiectionem merito sequi debet gloria. **T**amen
qui se humiliat. exaltabitur.

Expliat liber quartus.

Incipit liber quintus.

De gratia et virtutibus. Capitul. 1.

Quod ad
modum de
de celo non
descendit
per essentiam
sua incommu-
mutabile
sed per influentiam ab ipso manantem
ita ut spiritus rationalis eleuat^r sup-
se per suam localem sed per hunc deiforme.
Et non necesse est spiritum rationalem si debet
esse dignus eterne beatitudinis. quod princeps
fiat influentiae spiritualis. *De origine*
gracie. 1.
Ad bonum gratie non
potest quis per se venire
cum non sit hoc secundum
luminis nature. sed secundum influentiam
largitatis divine. Sicut enim creatura
per sua defectibilitatem suo principio semper
indiget ut sit in esse nature. Sic item
principium per sua bonitatem influere non
cessat creature rationali vitam spiritalem
ut bene sit in esse gratie quam habere non po-
test sine deo largitore. **T**ercium
autem inexcusabilis est homo si gratiam
gratum facientem non recipit. Quia gratia
gratis data semper prelo est liberi arbi-
trii excitare et commovere. Cum est hunc
animi commovere consentire. et hoc est. quod in
se est facere. Quo facto. potest homo gratiam
gratum facientem habere. quod hoc est ad gratiam
tamen facientem se parare. **Q**uoniam

cum gratia habeatur de dono dei efficiente. non
tamen sine libero arbitrio consentiente. Quia
sicut ait Augustinus. Qui creavit te sine te. non
insufficienter te sine te. **I**gitur gratia
gratum faciens. a tribus est. sed aliis. et
aliis. Est enim a deo efficiente. a gratia
gratis data liberi arbitrio ^{arbitrio} excitante et movente.
et a libero arbitrio consentiente.

Quoniam cum liberi arbitrii non
possit gratiam efficere in homine. potest tamen ad
hoc se habitare et parare quod habeat. sicut
aliquis qui non potest illuminare domum.
potest tamen aperire fenestram. quo facto. sol
intrat et domum illuminat. Quod autem di-
co de libero arbitrio consentiente. intelli-
go in adulto. quod in pueris sufficit fides
per sacramentum ecclesie et in christum. et ex-
citat impotentiam sui.

Sciendum
etiam quod habitatio sine paratio ad
gratum triplex est. scilicet efficiens. formalis.
et materialis. **P**rima est a deo. Secunda
a gratia gratis data. Tercia a nobis.

Alia quoque habet facultatem instru-
menta cognoscendi et diligendi deum
ex natura. sed non habet cognitionem veritatis
et ordinis dilectionis nisi ex gratia.

Ad opera bona tria nos invitant.

Natura. que scripta est in corde
hominis dictus. Quoniamque vulgus ut faci-
ant vobis homines. et cetera. **R**atio. que
dicit ea esse delectabilia. utilia. et ho-
nesta. **C**onscientia. que dicit servien-
dum esse deo. quod summe bonum. Que dicit

subueniendū ēē primo. qz dei filius. qz
dei ymago. qz in beatitudine locus.

Gra non datur ei qui se ad grām
nō habilitat. et de hoc multa exempla
hēs. **A** Silicet. in illo qz manū ad
largientē non extendit. qz dē in quātū
in se est tūc oibz affluēt. **I**n illo
qui oculos contra lūmē claudit. cum tū
deus facit solem suū ori sup bonos
et malos.

In illo qui fontē rel pi
eus fundū vasis surū erigit. Quia
dē sicut ait aug. ingenti libalitate ac
qz vbertate replet creaturas p capti
eas. **I**n illo qui donū suū augit
spūs ne ingrediatur amicus. Ipse vō
deus semp stat ad ostium et pulsat.

In illo qui in amia te agro suo non
extirpat ppter quod fructus pficē nō
possūt.

In illo qui lingua igni
subtrahit. qz tūc ignis defiat. **I**n
illo qui os ad sumendū cibū apere nec
ligit. qz talis debet mīto fame mori.

In illo qui tēpore pugue arma p
icit. qz talis sepe capitur et vulnatur.

In illo qz reinos nō monet tēpore
tēpestatis. qz talis sepe ingit. **I**n il
lo qz existens in eētudine medico cōtra
dit.

Gra nobis a deo pcedit sic
radix a sole. sicut gūen a radice. si
cut mel a flore. sicut riuus a fonte.
sicut ymago ab artifice scdm exem
plar intus et facturam exterius.

Distinatio gratiarum.

2.

Gracia dicitur explicitē.
Primo genaliter.

Et sic grā est adiutoriu
diuini creature gratis ipenū et iudic
ferent ad quēcūqz actū. Sine huius ad
iutorio grē nichil possumus facē. immo
nec in eē durare.

Scdo dicitur gratia
specialis. et talis grā dicitur gratis data. s.
donū quo se homo parat ad suscipien
dū spūs sancti donū. qd donū grā gratū
faciens appellatur. **I**tem dicitur grē. s. grē
gratis data est renouare liberū arbitriū
a malo et excitare ad bonū. Sine qua nul
lus facit sufficient qd in se est aut se pa
ret ad salutē.

Tercio dicitur grā pue.
s. donū datū diuinitus ad merendum.
quod quidem donū grā gratū faciens
appellatur. Sine ista grā nullus potest
mereri. nec in bono pficē. nec ad glām
puenire.

Ista triplex grā inuenit
in vbis apli. ubi ait. Grā dei sū id qd
sūm. Ecce pua. Et grā eius in me va
cua nō fuit. Ecce scda. Et grā eius scp
in me manet. Ecce tta.

Preter pte
dca. dicitur grā gratis data. sicut tens.
Item grā grē signū. ut est pphia.

Item grā grē signū. ut est pphia.
et potestas faciendi miracula. **G**ra
gratū faciens distinguit in opantem.
et coopantē.

Gra opans dicitur pue
mens. et incipiens. ac liberans. qz pām
expellit.

Gra coopans dicitur suble
uens et pficiens. ac adiūans. qz liberū
arbitriū semp adiūat et ei coopatur

in iusto. **A**mplius distinguitur bonum. **E**st enim bonum per essentiam. et hoc est deus. et in nemo bonus nisi solus deus. **E**st etiam bonum per participationem. et illud distinguitur secundum quod aliquis plus et aliquis minus participat. **Q**uod est bonum nature. et in angelis. Omne quod est in quantum est. bonum est. **S**ed. et videtur de cunctis que fecit. et erant valde bona. **I**tem est bonum in genere. id est bonum ex obiecto. sicut elemosina. Nam ibi est actus in debita materia. etiam si desit forma circumstantiarum. **I**tem est bonum ex circumstantia. hoc autem est quoniam bonum ex genere suo sit et debitis circumstantiis. sicut est dare elemosinam indigenti tempore debito ex compassione. et huiusmodi. **I**tem est bonum virtutis. hoc est quoniam operi additur perfectio ex parte operantis que est per hunc mentis bene constitute. **I**tem est bonum iurum. ut quoniam additur ipsi operi debita finis iustitiae. super motum naturalem. **I**tem est bonum gratie. ut est ipse habitus gratum deo faciens. **I**tem est bonum glorie. ut est bonum remunerationis eterne.

De effectu gratie. **E**ffectus gratie est. quod excitat liberum arbitrium ad bene cogitandum. et sanat ipsum iuvando affectum. ipsumque roborat produciendo ad actum. **I**tem gratia hominem deo reconciliat. a peccato quod liberat. et penam eternam in temporalem commutat. **I**tem gratia

nostra opera iustiora facit. et bona propter amicum nulla restituit. atque stabulum in palatium commutat. **I**tem per gratiam anima fit sponsa christi. filia regis eterni et templum spiritus sancti. **I**tem gratia ipsam animam purgat. illuminat. et perficit. **I**tem gratia mentem elevat. deo assimilat. et spirituali solacio cibatur. **N**ota quod quoniam virtus gratuita simul militat anime cum gratia. non tamen habet effectum suum tam cito sicut gratia. Quoniam effectus gratie est facere gratum deo. et facere dignum vitam eternam. Et hic effectus statim inest primo post baptismum. **V**irtutis autem effectus est elicere actum meritorium de potentia. et hic effectus non statim inest primo post baptismum. Hoc autem non est propter defectum virtutis. sed propter impotentiam nature agentis. puer enim non est habilis ad actus voluntarios. **T**am significandum est quod triplex est perfectio. **P**rima est gratie. et causat esse gratum. **S**ecunda est virtutis et causat bonum actum. **T**ercia est operis virtutis et causat iustum. **P**rima perfectio perficit animam. Secunda perficit potentias anime. Tercia perficit ipsos actus. **Q**uid sit virtus.

Virtus dicitur de virtutibus est agendum. et primo quod sit virtus. **V**irtus est ut ait augustinus bona qualitas mentis qua bene vivitur. qua nullus male vivit. quia solus deus in homine.

opatur. Nec diffinitio datur in cōpa-
 cione ad agentē. **I**tem scōm.
 Aug? virtus est hūis iuentis bene
 constitute. Nec datur in cōpacione
 ad subiectū in quo est. **I**te dicit
 phis. **V**irtus est hūis volū-
 tarius īmediace cōsistens quo ad nō
 tūinata racōe pnt sapiens determinā-
 bit. Nec diffinitio tūinat in cōpa-
 cōe ad actū circa quē est. **I**tem
 Tulli? Virtus est dispositio pfecti
 ad optmū. Nec datur in cōpacione
 ad finē. **I**tem Jsidorus. Virtus
 est animi hūis. nature decus. vite ra-
 tio. morū pietas. cultus diuinitatis.
 honor hōis. etne beatitudinis meritū.
 Nec diffinitio datur in cōpacione ad
 effectū. **D**iffinitio Augustini. s.
 pma sic expōitur. Virtus est bona
 qualitas. **I**te ponitur qualitas p
 geūe. Bona vō dī ad differentiā ma-
 larū qualitātū aīe. Dicitur quoq;
 bona. qm a bono deo datur. et bonos
 tū mīstiat. et bonos facit. et ad bonū
 pducit. Agentis ponitur ad drām q
 litetū que sūt in corpe. Quia bñ vñt.
 ponitur ad drām qualitātū quibus
 recte intelligit. sicut est sciencia.
 Quia nullus male vñtur. ponit ad
 drām qualitātū quibus bene et male
 vñt possunt. Quia solus deus in hōie
 opatur. ponit ad drām vñtū cardi-
 naliū que hēntur p acquisitionem.

Curca aliam diffinitionē Aug?
 notandū est qd ibi ponitur hūis mē-
 tis bñ constitute. et hoc ad similitudinē
 regū. quod tūc bñ cōstituntur. qūto
 bñ cōsultur. et recte impatur. et iuste
 obeditur. Eodem modo bñ mīstata
 est mens. si ratio recte cōsultat. si vo-
 luntas bñ impat. et si sensualitas bñ
 obēpat et debito modo. **E**thimo-
 logia virtutis est hec. Virtus em
 dī quasi vis iutus. Et hec vis con-
 sistit in aggressione arduorū. et tolle-
 rantia adūsorū. et in abstīnēcia placi-
 torū. **I**tem virtus dī quasi virorū
 iutens. **I**te virtus dī quasi virū
 tucis. **I**tem vñs dī quasi virib;
 iunūens. **I**te virtus dī quasi viri
 status. **De qualitate virtutū. h.**

Virū vñs in medio cō-
 sistat. istud mediū in tñ;
 consistit. s. in hēndis.
 et gēndis. et sustinēdis. **I**n agēdis
 s. inter sup. et infra modū. et pps. Ra-
 tionabile sit obsequiū vñm. **I**n ha-
 bendis. s. mī supflū et indigentiam.
 pñbiorū. Dūcias et paupertatē ne de-
 teris michi. **I**n sustinēdis. s. mī
 elenari in pñpis. et tēta in adūlis. et in
 nō declinabis ad dēctam uel ad similitā.
Multiplex est pfectio. s. sufficiēcie.
 Et aut hēnt oēs existētes in caritate.
Ordinis. hūi pñū est seruare cō-
 tinentiam. **R**eligionis. hūi pñū

est remittere oibz. **P**lacationis.
ad hos pertinet animam ponere pro omnibus suis.
Securitatis. huius proprium est habere
mortem in desiderio. et vitam in patientia.
Ald prima perfectione tenetur quilibet.
et ad ultimam vero nullus tenetur. Sed
ad tres medias tenetur aliqui ex cau-
sis. **V**irtus comparatur multis re-
bus. **A**uro. Ecce. **A**urum probatur for-
nar. **T**hesauro. Math. Silae est
regnum celorum thesauro abscondito in
agro. **G**emma. Ecce. Quasi vas
auri solidum ornatum omni lapide. et c.
Alumnus. Reg. Quomodo cecide-
runt fortes in bello et perierunt arma
bellica. **A**lboribus. Math. Omnis
arbor bona bonum fructum facit. De
hoc longo de sancto victore. **A**lbor sapie-
per timorem seminat. per gratiam irrigat.
per fidem radicatur. per devotionem gmi-
nat. per desiderium crescit. per caritatem robo-
ratur. per spem vivit. per circumspectionem
frondet. per disciplinam floret. per virtutem
fructificat. per patientiam maturescit.
per mortem carpitur. **F**loribus. Cant.
Fiduciam me floribus. **F**ontibus. Cant.
Fons ortus puteus aquarum. **S**e-
mitis. Psalms. Rursum via pulcre. et
omnes semite eius pa. et c. **V**estitu-
tu deaurato. Psalms. Alant regina a dex-
tris tuis in vestitu deaurato. et c.
Stellis. Baruch. Stelle dete-
runt lumen in et c. **P**igmentis.

Cauti. Que est ista que ascendit sicut
vrgula fumi. a. c. **C**ibarius. unde
josh. Mensibus est ut facia voluntate
pns. **A**llis. p. Quis dabit in pe
nas sicut colube. a. c. **T**res bone
sunt condicoes virtutis. Que sunt tempta
cois remocio. Alacritas. s. bonore multi
plicatio. et in bono delectatio. **P**
ma. ipsam virtute in radice firmat.
Scia. quali eloquijs decorat. Terna.
sapore fructum delectat. **S**icut
dicendum est qd ad consummatione vir
tutu. ista. m. concurrunt. s. dispositio
parans. hitus informans. Opacio pro
bans. p. m. coronans. **De equalita
te virtutum.** **S.**
Virtutes oes in eodem
homo sunt equales. licet
int se distinte sunt a p. as hentes ex
cellencias. Et hec equalitas in multis
consistit. **E**quales namq sunt vir
tutes. p. mo. qutu ad essenciam. quia
ois virtus simplex est. **S**ecundo. qutu
ad equalit radicatione in aia. secundu
qd in ipsis est. **T**ercio. qutu ad
equalem effectum. qz equalit faciunt dig
nu vita etua. **Q**uarto. qutu ad
relatione ad eundem fine. qz opantur
oes ppter deu. **Q**uinto. qutu ad
equalem facilitate ad actus suos.
qutu in ipsis est nisi impediantur.
Sicut virtutes equales sunt p
dictis modis. ita sunt inaequales alijs

modis. **P**rimo. quātū ad vsum. q̄ vntes sūt sicut arma. Sed sicut miles nescit pugnare cū oībz; genibz; armorū que hēt equalit. imo melius pugnat cū illis que frequēcius vltia iur. sic est de vntibz;. **S**cdo. quātū ad auctoritatē. q̄ scdm hoc. maior oībz; vntibz; est caritas. Et quelibet virtus potest ēē maior alia scdm aliquā progarūā quā hēt. vel scdm aliqūe effectū. **T**ercio. quātū ad feruorem. q̄ vna virtus alia feruēcius opatur. **S**ciendū est qd eadem vnt in numero nō est equalis sibi semp. Crescūt cū vntes multis modis. s. quātū ad intentionē. quātū ad radicatioē. quātū ad potētiā vntis. quātū ad maiore exphōiōē diuine similitudinis. quātū ad diuturniore pmanēciā. **P**roterea notandū est qd crescente vna vntē crescūt oēs. et habes exemplū in ci thara. in qua si debet esse debita pporō couore. necesse est ut qū vna cōta tenditur etiā oēs alie tendant. ne in armonia fiat dissōnācia. **Q**uare autē polleat aliq̄s vnt vnt vntis ā plus qm altius. multe sunt rationes. **P**rima est q̄ deo sic placet q̄ etiā tator est vntis. **S**cda ē natura cōplexiōis que magis est cōsona qm b; vntis qm altius. **T**ercia est vltatio. q̄. s. magis exercitant se circa vna virtutē qm circa aliam.

Circa. q̄ vntū impugnat a vicio cōtrario illi vnti. **C**irca. quia maiore hēt discretionē in opibz; vnt vntis qm altius. Quelibet cū vnt hēt suas p̄pas rācōes. **S**cda ē difficultas status. q̄ cū de nouo quis comittitur licet hēt maiore caritatem qm alius q̄ diu fuit in caritate. non ē tamen ita expeditus ad bñ agendū sicut ille. et hoc ppter reliquias p̄cōres que ad huc inherēt. **M**agnitudo sciēcie respōdere debet magnitudo vntis. et hoc multiplici rācōe. **R**ācōe exempli diuini. Ioh. plēnū gr̄e et vntatis. Luc. potens in ope et sermone. etc. Cepit ihc facere docē. **R**ācōe exempli angelici. qui quāto plus cognoscūt tanto plus diligunt. **R**ācōe exempli humani. Math. Qui autē fecit et docuit. hic magnus vocabit̄ in regno celoz. **R**ācōe exempli naturalis. Qui lux et calor i sole pporionātur. **R**ācōe obligatiōis. Luc. Cui plus duntatur. et c. **R**ācōe pene dedinacōis. Luc. Seruus facis voluntatē dñi sin et non faciens. vapulab mlt.

De cōuersione vntū. **A**. **O**mnē sibi sūt cōtinuati q̄ vntes. ita ut qui vna hēt. oēs hēt. **P**rima rācō ē largitas dei dantis. qui nō dat vna sine alia. **S**cda rācō est q̄ sicut vnt

al. cōtinuati

membru indiget alio. sic est in virtutibus. **T**ercia ratio est. quod sicut si in cathara vna corda deficiunt non est armonia perfecta. ita nec in anima perfecta erit spiritualis melodia. nisi omnes assint virtutes. **Q**uarta ratio est. quod contra singula vicia sunt aliquae virtutes. unde omnes oportet habere virtutes. ut omnia vicia oppugnentur. Nam sicut miles unum non est expeditus nisi omnia arma habeat. ita nec miles Christi si aliqua sibi virtus deficiat. **Q**uinta similitudo est. quod sicut stelle et planetae semper sunt in speris suis. ita virtutes oportet esse in anima. **S**exta est quod anima est quasi vas aureum solidum ornatum omni lapide precioso. id est virtutibus. **S**eptima est. quod anima est sicut ortus nobilis cum non deest decore aliquo florum vel arborum. **O**ctava est. quod anima est quasi apotheca cum non deest medicina alicuius pigmenti vel radices. **S**ed a que de conversione virtutum dicta sunt. intelligi debet de virtutibus gratuitis. que omnes quo ad habitum sunt conuerse. sicut quo ad actus nuntio nos sunt equales. Et licet simul sunt virtutes. tamen aliquae sunt matres virtutum. non quod habitus virtutis generet virtutis habitum. sed motus motum. sicut dicitur. Lectio inquit parit cognitionem. cognitio amorem. amor frequentiam. frequentia familiaritatem. familiaritas fiducia. fiducia facile impetrationem.

Sed cum hunc modum quattuor dicuntur esse matres virtutum. Scilicet. fides origo. quod ex motibus fidei surgunt motus aliarum virtutum. Caritas educatione. Prudentia regimine. Intellectus consecratione. **V**icia vero non sunt conuersae sicut virtutes. Ratio huius est. Quia vicia in nobis sunt ex opprobriis nostris. que simul non sunt. Virtutes autem theologicae non sunt in nobis per acquisitionem sed per infusionem. **A**llia ratio est. Quia vicia sunt opposita ad invicem. sicut auaritia et prodigalitas. quod non est in virtutibus. **D**e conuentione virtutum. **Q**.

Item conueniens est. **P**rimo. a causa efficiente. que deus est. Ipse enim ut ait Augustinus. Solus deus in homine operatur. **S**ecundo. a causa materiali in qua est. quod non nisi bonos inhabitat. Non est licet de bonis naturalibus. quod talia pluit deus super iustos et iniustos. **T**ercio a causa formali. quod decore spiritualis est. per omnia gloria eius filie regis abintus est. **Q**uarto. a causa finali. Augustinus. Primum virtutis est ipse qui virtutem dedit. **V**irtus est bona multiplicata. **P**rimo in se. Quia sicut dicit Augustinus. Virtus est bona qualitas mentis. Nota quod bona est possessio que perquam est contenta. Nec autem ultra contenta est. quod in anima. **S**ecundo copatione. Itebi. Optimum est gratia stabilitate cor. **T**ercio in opera

adone. qz bonū facit opus hōis. quod
non esset inuicem nisi ex vte pcedet.
Greg. Nichil hēt viriditatis ram⁹
boni opis. nisi manserit in radice ca-
ritatis. **Q**uarto in cōmutacōe.
qz de lupo facit agnū. et tenebras con-
uertit in lucē. qz alū cū culpe. mutat ī
bonū grē. Et malū pene. mutat in bo-
nū glie. quod significatur in cōfusione
aque in vinū. **Q**uinto. distincōe.
qz p vteutes distinguitur filij dei a filijs
diaboli. Joli. In hoc cognoscet oēs
qz mei estis disc. n c. **S**exto. in
exemplificacōe. qz oēs scī studebant
vteutibz. et in cōmētānū in abel. in o-
cenciā. In abrahā. in obedienciā. In
ioseph. in continenciā. In moysē. in manū
etudine. In tāmō. in humilitatē. n sic de alijs.
Audabilis est vteus ppter multa.
s. qz magne dignitatis. Ppū enim
hūit doctorem. et in illud. Discite a
me qz mitis sū et humilis corde. n c.
Quia magne sublimitatis. Tul-
lius. Virtus una est altissimis desir-
a radicibz. **Q**uia iocūditans. s.
In custodiendis illis retribucō multa.
Quia magne utilitatis. Boni.
Nūqz sine pena sūt vicia. nūqz
sine pūno sūt vteutes. **Q**uia
magne securitatis. Tullius. Ver de
mū sapientia est. ut oīa tua in te po-
sita esse dicas. **C**ōmētabilis
est studiū vteutis studio sciencie.

Racione crepli. qz scī sic fecerūt.

Racōe auctoritatis. Alplis. et non
in sermone est regnū dei. sed ī vteute.

Racōe effctus. Quia vteus pūm
expellit. sciencia non. **R**acione
originis. Quia vteus a deo infundit.
sciencia p studiū acqritur. **R**acōe ob-
iecti. Quia vteus obiectū est bonū.
sciencie verū. **R**acōe finis. Quia
vteutis finis est glia. n non sciencie.

Racōe matie in qua est. Quia v-
teus nō est nisi in filijs dei. sciencia nō
semp. **R**acōe securitatis. Quia
securus est cū bonū. qm philosophū.

Racione honestatis. Quia maior
glia est sequi dñm. qm aristotilem.

Racōe vitandi mali. Quia pūi
parētes si excendissent manū ad lig-
nū vite sicut ad lignū sciencie. non
tot incurrisset mala in se et ī posteris.

De effctū vteutis. 9.

Vteutis gaudiū pcellit
gaudiū mūdi. **I**n
iugitate. pū. Secura mens. quali
iuge cōmū. Sed gaudiū ypocrite
ad instar pūti. sicut dicit job. **I**n
pūritate cōstāt. Sicut mūdus quies-
citur in floribz qm in luto. **I**n
dignitate. Gloia ad galath. Placio
ammi de his que digna sūt. et gaudi-
ū mūdi te indignus est. **I**n salu-
bitate. Sapie. Nichil in vita vtili⁹
hōibz. n c. Et cōmūso. pūbior. Ex

futuris p̄munt. **T**ertio virtus me-
tem bñ instruit. dilectiō deo hōiem facit.
fructū tam vnti qm̄ p̄mij adducit.
repaia discrete disponit. que in se sūt
indifferencia. bona facit. **S**icut
ea que dñi sūt declarant nobis vnti
effectus geniales. ita sūt etiā singlæ
vnti effectus aliqui speciales. Sicut
est qđ humilitas deo subicit. penitencia
reducit. iusticia deducit. Obediencia
cōducit. paciencia pducit. p̄sciencia
introducit. puritas iungit. Caritas
deo vnit. **De vnto virtutū.** 10

Dicitur est boni operis
efficacia ad optinendū
id quod nō hētur. vel ad
hēndū iustus quod hētur. unde per
meritū de nō debito fit debitū. vel ipm
debitū fit magis debitū. Sicut rex dat
equū quē miles non dū meruit. sed p
vltimū equū meret emittē equū iā tati.

Tercio intelligendū pōitū. Sciendū
qđ triplex distinguitur intē. s. cōgru-
dignū. et condignū. **C**on-
gruū est p quod disponitur subiectū
ut possit recipere grām scđm ratiōē
diuine iusticie. Illud vocat̃ dispositio
matie. s. dū quis facit quod in se est.

Ameritū dignū dicitur idoneitatem
operantis ad assequendū id qd meretur.

Axyeritū condigui dicit equalita-
tē iūti ad remūtiatiōē. Dico autem
equalitatē. non arismetricā. sed geo-

metrica. i. non quantitatis sed por-
tionis. Et p istud patet qd dñs semp
reminuat sup meritū. sicut punit ci-
tra condignū. Et nō est mē mēn
i pūm equales qūctas. sed pporcio.
Quia apud dñm non est iusticia cōmū-
tativa. cū nulli debeat aliqd. sed dist-
butiva. Et vocatur autē iusticia cōmūta-
tiva iusticia foni. quia datur unus pa-
nis p denario. uel vltra pām p solido.
Iusticia vō distributiva est pūcipuum
quo distribuitur dona scdm pporcionē
ad mēta. et ista est apud dñm. Et nō
amulqzqz mcedem accipiet scdm suū
labore. **D**icendū ē qd nullus sibi
meretur pma grām mēto dignū. uel
mēto cōdignū. sed tūmodo mēto cōgruū.
Siliter existens in caritate non po-
test alii mereri pma grām mēto con-
dignū. sed mēto dignū i mēto congruū.
Potest autē in grā existens mereri
sibi augmentū grē ex cōdigno. i p cō-
sequens mēto dignū i mēto congruū.
pnt ista supius expōlita sūt. **P**
fati tres modi merendi gēnalitē hēnt.
Et nō si alij mēntur ad eōdem tres
possūt reduci. **E**n ergo dñs qd
beata vgo meruit portare xpm. intel-
legendū est cōpatmē. i. meruit qd ipa
potius portaret qm alia. **I**tem
mali dicitur mereri tēporalia. quia
nullū bonū irremunatū. sicut nullū
malū impunitū. Sed istud dñs mēpē.

Quia opa in mortali pāo facta non
sūt directe bona cū non sūt iformata
caritate. Tame qz talia opa hēnt ali-
qd bonū. dñs mēpīatur ea ut bona
i aliqd dat p eis. **I**tem pāo: mē-
tur aliqd grām occasionaliter. quia
paupes interdū optinēt bñfactoribz
grām suis pabz. quarū pāo occasio
fuerūt elemosine. **E**tem satis i-
prie sumuntur mēta ubi dicitur. Felix
culpa que talē meruit hēre redeptore.
Ibi ponitur meruit p erigebat.

De habilitacōe ad grām. 11.

Quāvis sibi nullus
meretur pma grām sē-
dñm est. potest tamen
pāo: hilitare se ad grām. faciendo
qd in se est. qz nulli talū grā denegat.
Hoc autē nō ē ex mēto dignū uel cōdig-
nū. sed cōgruū. **E**t vō cōgruitas
multo magis est ex pte bonitatis dei
grām cōferentis. qm ex pte hōis se
ad grām hilitantis. Quia in para-
cōe ad grām. i etiā in infusione grē
hēt se aia p modū matie. **I**ple vō dñs
ut pūm mouens i efficiens. **A**l-
lia racōe patet qd ista cōgruitas ma-
gis est a deo qm ab hōie. Quia hili-
tatio que est ex pte hōis solūm dat lo-
cū dñmne mēscōie. qd talia iusticia
possit alicui cōferri grā. Quia iuria
dñmne iusticie fieret si tali daretur grā
in quo ad huc ēēt ober grē. i. pēcādi

voluntas. **A** Sufficiens g' habilitatio ad grām est. si hō facit qd in se efficitur ante qd in se est tria cōplectitur. s. ut homo actū pccī. & voluntatem peccandi deserat. et conetur in bonū ut est sibi possibile. **A** Nota qd omne mētū uel demūtū acquirit in hac vita. **A** Item nota qd non bonum facit sed bene facit laudabile ē. Non enim verbis. sed adibz meremur.

Ex quibz causetur meritū. 12.

Opera mitoria totalit' sūt a grā. et totalit' sūt a libero arbitrio. licet principalis a grā. Omnia grā cōpatur ad liberū arbitriū. sicut scilicet ad e quū. Sicut enim scilicet equū dirigit ita grā liberū arbitriū in exercitio virtutū. p nos enim malū facit possim' sed non bonū. **A** 2° id efficiam' cū merendi tria valet. **A** p^oū est difficultas opis. qd patet in martirio. **A** Scdm est pūptitudo voluntatis. & hys. & illare dātorē diligit d's. **A** Tercū est magnitudo caritatis. Ipsa enim caritas ē pondus scūary. scdm quod oīa in tēplo ponēbantur. **A** 2° id huc ad hoc qd aliqd opus sit mitorū. tria requirunt. **A** p^omo. qd ipm opus fiat in caritate. Omnia opa que fiunt extra caritatem mortua sūt sicut carbo extinguitur. **A** Scdm. qd fiat ex caritate. qul

ta fiunt in caritate. que tū non sūt mitoria ex eo qd nō fiunt ex caritate. 1. qz nō referuntur ad finē debitū.

A Tercio. qd sit opus referibile ad bonū. **A** 2° ideo dico. qz mala non possūt fieri intencōe bona. Alioquin sequeretur absurditas. qd idem op' esset mitorū & demitorū. **A** Alit' dūtur in mitoria tria ex pte hōis. s. lib' rectū. hoc est aīa. qz liberū arbitriū. qz intencio sine finis. **A** 2° tria bz tria respōdent ex pte dei. s. grā. vīus. caritas. Gracia quidē reddit subiectū deo gratū. & virtus autē hī litat liberū arbitriū. Caritas vero intencione dirigit ~~dirigit~~ ad finem debitū. **A** 2° dicit tūegistius. qd mētū consistit penes liberū arbitriū nōccasionalit'. **A** 2° dicit qz liberū arbitriū facit ad mētū. sed nō sufficit penes virtutē formalit'. **A** 2° dicit qz ex virtute tanqm ex forma pcedit motus & elicitur de potencia. penes motū virtutis essentialit'. **A** 2° dicit qz motus eentialit' est meritū. qz illud quod ē penes motū ipm ē penes grām efficacit'. **A** 2° dicit. quia sine grā nullus motus est mitor'. penes opus instrumentalit'. **A** 2° dicit qz opus certius est quasi causa instrumentalis ipsius mīti. **A** 2° gēualit' qd nō merent sine grā. neqz in passionibz in qntū passionēs.

uet in motibz nature. Dicit enim
philosophus. ^{neqz bonu} Natura neqz mali finis.
neqz munit. Aug. Nemo munitus
bonu facit. etia si bonu est qd facit.
neqz libero arbitrio ligato. Quid
enim non hnt vltim rationis a liberi ar
bitrii. in eo non est mntu vel deintu.
sicut infantes. dormientes. insani
alia bruta. **De fine actionu. 12.**

Quia mntu vel deintu
circa fine actionu atre
ditur. ideo nota reglas
de hac matia. **Ex fine dicitur**
actus bonus vel malus. Magis ac
non fit ex fine bonus. **Una i**
tencio multos actus informat. vel
aliqs intencat vnu solidu dare pro
deo. ita qd cotidie det vnu denarium.
si qnqz obliuiscitur a non refert dona
cionu alicui vel aliquoz tenarioz.
tu donacio est mntona ppter pnia mte
cionu. **Finis sub fine potit quis**
pone. et verbi gra. Aliqs intendit ire
ad foru. et hoc intendit ut emat me
decimas. Ad hoc enim eas ut curet.
ab infirmitate. Ad hoc curari desitat
ut deo melius seruiat. In isto pceden
tes voluntates oes sut mntone ppter
vltima. Scdm vltimu fine oes pce
dentes voluntates indicantur bone vel
male. **Quili fines non sut fa**
ciendi. quoz vnus no fit ad aliu refe
ribilis. et verbi gra. Aliqs intendit

ire ad vna domu. Ad hoc vadit ut
luxuriet. Ad hoc vult luxuriari ut
sanoz sit. Ad hoc vult sanus esse ut
deo seruiat. Iste finis vltimu illam vo
luntate que est luxuriari no informat.
sed potius econufo. illa voluntas ista
intencione deformat. Quia vna inten
cio pusa plures deponat voluntates.

Nota qd actio corporalis potest re
ferri ad fine teporalem dnu postea
illo temporale referatur ad deum.
Actio aute spualis. ut p dicatione
non potest referri ad fine teporale
etia si illud teporale referatur ad deum.
Et hoc est qd dicit Aug. Debemus
manducare ut euangelisem. no ena
gelisare ut manducem. **Si au**
te in actionibz finis prim ponatur
ds. a finis vltimu teporale. pssimu
est. Si aute licet constitue duos fi
nes. s. teporalem. et etnu. ita qd etnu
sit finis vltimu?

Quid incamur. 12.
Pera bona mntona sut
etnu. s. vite etne. aug
menti gre. remissionis pene. **P**
nu itaqz. s. pnu substantiale vite
etne responder radici opis. s. cari
tati. **P**nu vo accidentale re
spodet geni opis. sicut a augmetu
gre. Quia opibz excellenabz a opi
bus superogatois incamur manus
augmentu gre qm alijs operibz.

Remissio autē pene. respōdet
penalitati opis. Nam opa que ma
gis sūt penalia. magis sūt in tona
remissionis pene. Et eū regula i
theologia qd' pena pene resolutiua
est. **N**ota qd' tota vis merendi
vitā eternā. et etiam alia. consistit in
caritate. non tū totus effectus. q' me
rendi effectus cōsistat etia penes
magnitudinē opis. sicut patet in me
rito remissionis pene. q' non solū cō
sistit in caritate sed etia in opibz pe
nalibz. et hinc. Exemplū habem' in
xpo qui meruit nobis ap'ione iuue
padis cū effectu. Hoc autē meritū
non erat in sola caritate. sed etia in
excellencia opis. hoc est in passione
sua. **S**ciendū qd' de pmo sub
stantiali meretur hō tantū vno ope
qntū p nulle manente eadem radice
s. caritate. et nō crescente. **T**er
cia lēnt tū huiusmodi opa ad multa alia.
et in vltis. **I**ocundat. s. mentē.
Stabiliz. s. vntes. Augēt. s. mntū
pmū accidentalē. Peccata remittit.
s. qntū ad penā. que iam sūt dimissa
quo ad reatū p grām. Debilitat. s.
fontē. Remouet. s. acidiā. Exer
citāt. s. hōiem in assuetudine boni.
Atq' repellit. s. tēptaciones diaboli.
Nota qd' pma grām nullus po
test mereri ppe. et hoc multiplici ra
tione. **P**ma. q' talis non hēt

radicē merendi. i. grām. **S**ca.
ppter status dignitatē. q' p'at' non est
dignus paue quo velt. **T**ercia.
q' nulli hōis opus placet deo. nisi pla
ceat ipse p'us. et in d' in Gen. q' deus
p'us respicit ad Abel qm ad mntia ei?
Quarta. q' naturalit' antecedit cau
sa suū effectū. Sicut grā pcedit omne
mū. cū ipsa sit causa mū. **I**pa
em scdm aug' voluntatē nrām pcedit
ut velim'. et sequit' ne frustra velimus.
Gra sicut dictū est sup. p bonū vlti
cū a mūto cōdignū mētur augeri in
via. ut aucta mēatur p'fici in patria.
et hoc a deo cui' est grām infundē. au
gere. et p'fici. scdm coopacionē volunta
tis nrē. Nam sicut deus est ipse g're
fontale p'cipiū influendi. sic ipse so
lus est p'cipiū augendi p modū in
finitetis. Grā vō p modū mūti et dig
nitatis. Sed liberū arbitriū mētur
p grām mūto cōdignū augmentū g're
in statu vie. Sic etiam mētur mūto
cōdignū ipsius cōplementū in statu pa
trie. **Q**uō vō ex cōdigno mēamur
vitā etiam multē sūt cause. **P**ma.
efficacia domi spūs scī coopantis i mūto.
Sca. vntas dei p'mittentis. **T**
cia. p'suasibilitas liberi arbitrii cōseu
acens et finalit' p'seuantis. **Q**uarta.
difficultas merendi. **Q**uinta. dig
nitas status xpi capitis nrī mēnem
entis. q' glificari debet cū suis mēb's.

Sexta liberalitas dei tribuens
que non decet pua reddere. **S**ep-
tima est obsequium sibi fideliter obtem-
perantis. **O**ctava nobilitas opis
qd ex caritate procedit. quod tantum po-
derat in conspectu iudicis. quantum amor
ex quo procedit. Et ideo non potest suffi-
cienter nisi summo bono remunerari.

Opa que non sunt ex caritate licet
non valeant ad vitam eternam valent tamen
ad alia multa. **T**ertius usus. **A**lptat
cor. s. ad susceptionem gratie. **A**guntur pe-
nia. s. illa que debetur si non fieret il-
lud opus. non autem illam que iam debet.
Et dat bona terre. s. temporalia. **O**mpar-
s. ut sit homo intum oculos. **A**luel
at. s. ad bonum operandum. **D**electat. s.
mente. **A**guntur. s. founte. **A**lret. s.
flumen penae. **V**aleno sciendum est
qd nullum erit irremunatum. et nullum
malum erit impunitum. **D**ivisiones et
differencie virtutum. **h.**

Virtutes secundum acrobium
dicuntur quatuor pollicite.
quatuor purgatorie. quatuor purgati animi.
quatuor exemplares. **P**rimas docet
salomon. **S**cdas. ecci. **T**ergas. cauti.
Ortas in deo legimus. **P**ollitice
namque dicitur secundum quod regit vitam hu-
manam quo ad opera exteriora. et secundum
quod pugnat contra vicia. **P**urga-
torie dicitur secundum quod iam sunt in victo-
ria vicioz et respiciunt partem interiora.

et partem exteriora. **P**urgati animi
dicuntur qui iam de viciis viciis posses-
sor virtutum quiescat. raro insurgentibus
primis motibus. **E**xemplares di-
cuntur que in mente divina consistunt.
nam ydee virtutum in deo sunt. et ipse
rerum omnium est exemplar. **A**ristoti-
les dividit virtutes in intellectuales et co-
suetudinales. **I**ntellectuales divi-
dit in prudentiam. artem. intellectum. scien-
tiam. sapientiam. **V**irtutes mo-
rales dividit in principales que sunt tem-
perantia et fortitudo. et iustitia. et aduersitas.
ut sunt mansuetudo. liberalitas et humilitas.
Item philosophia moralis dividitur in
ethicam. prouinciam et politicam.
Variis primis moribus quo ad seipsum
instruit. **S**cdam familiam dispo-
nit. **T**ercia urbes et regna regit.
Et circa virtutes hoc tenendum est. quod
cum una sit gratia gratificans animam. septem
tamen sunt virtutes quibus humana vita re-
gitur. Tres quidem theologice. et. tres.
cardinales. **E**t licet he virtutes
sint gratuite per informantem gratiam. pos-
sunt tamen informes fieri per culpam et iterum
informari per penitentiam adueniente
gratia. que est habitus virtus. origo. fons.
et forma. **D**e hac lege sola cari-
tas excipitur que informis esse non po-
tuit sicut ceterae virtutes. cum ipsa sit vir-
tutum forma. nam cum habitus aliarum vir-
tutum habentur sine gratia et caritate in quibus

colistat vita virtutū. tūc sūt infor-
mes. Tū autē grā supueūt tūc
informantur et decorantur. et tūc deo
sūt acceptabiles. **T**ū vīrutes
informes sūt sicut colores i tenebris.
et sicut carbones extincti et sicut ram-
aridi. et sicut ale mortue. et sicut aurū
obscuratū. et sicut gēme comūle in fili-
ces. **E**t contrā vīrutes sūt sicut
colores in luce visibiles quātū cōspec-
tu placentes. et sicut carbones arden-
tes. et sicut ramū virentes. et sicut ale
virentes ac volantes. et sicut aurū
fulgens. et sicut gēme vas aureū deco-
rantes. **D**ifferēcia est inter
vīrutes. pcepta. et dona. et fructus. et bi-
tūdines. Quia vīrutes potēcias dis-
ponūt. pcepta vō opa respiciunt.
Dona pfectionē vīrūtū addūt. fructus
gustū sapore spūalem apponūt. Bi-
tūdines ipsi vīruti statū et pnnū sūe
vie sūe patrie cōiungūt. **A**llia
est dīa. Quia vīrūtū opamur bene.
Dōm opamur expedite. Bitūdīnib;
opamū pfecte. fructūb; fruimur deo.
**Differēcia vīrūtū cardinaliū et
theologicarū.** **16.**
Differēcia vīrūtū car-
dinaliū et theologicarū
hec est. **Q**uia vīrutes theologicę
monēt in finē. Cardinales vō monēt
ad ea que sūt ad finē. **I**tem q
theologicę vīrūtū finis et obiectū ē

ipse deus. Sed cardinaliū vīrūtū
finis est deus. et nō obiectum ppię.
Item vīrutes theologicę mouent
ad opa ex racōib; sūptis a iure diuino.
Sed cardinales a iure naturali. **Q**uā
vīrutes theologicę nō hēntur sūe do-
mī. cardinales vō sūe domī hēri pos-
sūt. **I**tem vīrutes theologicę at-
tendūtur quātū ad actus intīores. car-
dinales vō quātū ad opera exteriora.
Item vīrutes theologicę hēntur p
infusīōē. cardinales vō p acqūsiōē.
Item theologicę vīrutes sūt dis-
cretiue actū in deū. cardinales vō
discretiue actū in pnnū. **I**tem
in theologicis sic est qd hītus gēntur
actus. sed in cardinalib; est econūso
s. qd actus gēntur hītus. scdm qd di-
cit phīl. Quales inquit sūt actus.
tales sūt hītus. **Dē vīrūtū theolo-
gicis in genere.** **17.**
Ima quātū ad supīorē
pīe in qua colistat yma-
go trinitatis rectīficari hēt p tres vī-
rutes theologicas. Tū sicut yma-
go creatoris colistat in tūitate pso-
nā et in vīitate essēcie. sic ymago
recreatōis colistat in tūitate hīcū
et in vīitate grē. **P**hos autē
tres hītus vīrūtū aīa fertur in tū-
mā trinitatē scdm tria appropriata
trib; psonis. qca qd fides dirigit in
sūme verū. vidēlēt credēdo et assēciēdo.

ll. vīrutes.

Spes vo in fine arduū. inuitendo et expectando. Caritas autē in fine bonū. desiderando et amando. **A** virtutes theologice differunt inter se multipliciter. **P**rimo scdm actus ppos. Nam fides facit deo assentire. Spes in deo cōfidere. Caritas facit deū diligere. **S**cdō differunt racōe subiecti. Nam fides est in rationali. Spes in irascibili. Caritas in cōcupiscibili. i. ambe sūt in voluntate. Quia ppter similitudinē actū accipit nomen potentie harū. **T**ercio differunt racōe obiecti. Nam fides est circa verū. Spes circa arduū. Caritas circa bonū. **Q**uarto racōne effectus. Nam fides in plēni deū sequit. Spes in celū comitatur. Caritas pphenititer cōplectit. **Q**uinto differunt racōne finis. Quia p fidem dō cognoscitur ut veritas. p spem hētur ut eternitas. p caritatem diligitur ut bonitas.

De fide. 18.

Fides scdm aplm. ē substantia rerū sperandarū argumentū non apparentiū. **I**n hac diffiniciōe fides dī substantia. i. fundamentū substantis edificacione spūali. quod est grā et glia. **I**psa nā q fides facit iā aliquantū res sperandas in nobis subsistere p grām et facit tandem p glām. **E**t ideo fides est fundamentū grē et glie. qz ipsa ē

primus hūius virtutū. **P**rimus dico nō tempore sed natura. **R**ecū spe randarū dicitur. qz fides facit p alle sum in nobis subsistere res sperandas. **A**rguuntur dī. i. arguens mētē. Quia fides inclinat intellctū ad credē dū ea que nō apparent. ppter qd dicit fides potius argumentū qm cōclusio. Quia fides pbat de non apparentibz qd sūt. et non pbantur. **N**on apparentiū dī. qz fides sua luce et veritate manifestat ea que nō apparent tam pāta. qm plēcia. qm etiam futura. **P**āta quidē. qz scdm aplm. fide intelligim' aptata ē vltā. **P**lēcia vō. sicut ait aug. **D**emus inquit deo aliqd posse et nos intelligere non posse. **F**utura autē. qz p fidem credimus resurrectionē mortuorū et hui'. **F**ides dī multiplicat. **S**ilicet. hūius informatus caritate. illuminās mētē ad credendū. **A**lct. fide purificās corda eorū. **Q**ualitas informis. **I**acobz. fides sine opibz mortua est. **C**ajoc' fidei. **A**ug. fides est credē que non videm'. **F**acilitas credendi. **Agath.** **N**on inueni tantā fidem in israel. **D**enocio fidei. **Agath.** **O** mulier magna est fides tua. **A**rticulus fidei. **I**n in symbolo althanalij. **I**ter est fides catholica ut credamus et cō a ē. **S**icut in alia sciencia quēdā sūt antecedencia ut supposiciōes. quēdā vō

sequencia. ut conclusiones. quedā vō me-
dia ut pposiciones pbautes. ita est in doctri-
na fidei. **¶** Quedam sūt ad modum
suppositionū ut vniuersalia antecedēcia
articulōs. s. qđ scriptura cōdita et expo-
sita sūt inspiracōe spūs scti. Et qđ vera
sūt que loquitur dñs in scriptura et p sctos
suos. et huius. **¶** Quedā ad modū con-
clusionū. ut ea que ad mores ptiuent
s. fornicacōe mortale pccatū ē et huius.
¶ Quedā ad modū pposicionū. ut sūt
articuli fidei. **¶** Nota qđ fides quasi
media est inter opmōnē et sciām. Quia o-
pimō se hēt ad vñā ptem cōtradictōis
cū formidine altius pti. fides autem
se hēt ad vñā ptem cōtradictōis sine for-
midine altius pti. et sine cause cognicōe.
Sciā vō se hēt ad vñā ptem cōtradictōis
sine formidine relique. et cū cause cognicōe.
ac p media vñā sciā est necessariōr.
Et ita patet qđ fides ptiapat cū veroq.
¶ Ad fidei pfectiōnē ptiuent septem.
¶ Primū est qđ sit pime vitati inimica.
sicut fides moysi. qui se negauit filium
sibi pharaonis. magis eligens affligi
cū pld dei. qm tēporalis pccati hēre iocun-
ditatē. **¶** Scdm. qđ sit caritate for-
mata. sicut marie magdalenē quā fides
saluā fecit. et cui dimissa sūt pccā multa
qz dilexit multū. **¶** Tertiū. qđ sit
deuocōe seruīda. sicut illi mulieris cui
dixit dñs. O mulier magna ē fides tua.
¶ Quartū. qđ sit bonis opibz pbata sūt

fides corneli. **¶** Quintū. qđ sit forti-
tudine roborata. sicut fides stephani.
laurentij. et aliorū martirū. qui p fidē
fortes facti sūt in bello. **¶** Sextum.
qđ sit obediencia decorata. sicut fides
abrahe. **¶** Septimū. qđ sit humilita-
te lubricata. sicut fides be virgīs. que an-
tece ancilla dñi et c. **¶** Nota qđ
fides ^{magis} iustificatur auctoritati qm rationi.
Quia scdm Greg. fides non hēt nūm.
cū humana ratio pbet expmētum.
Intellige. iustificans. Quāuis enī fides
rationibz firmet. cū nec talibz nec etiā
expmēto sensibili debet qđ credit cōtra
fidem. sicut patet in euāgelistia. ubi et
visus. et gustus. et tactus. diuinitē panē
et vīnū. sed fides dicit ē corpus et sangui-
nē dñi nri ihu xpi. et in ang. Quod i-
telligim? inquit. debem? rationi. Qđ cre-
dim? debem? auctoritati. Quod opina-
m? debem? error. **¶** Nota qđ duplex
est cognitio de deo. s. naturalis et acce-
dentalis. **¶** Naturalis cognitio est du-
plex. s. ante pccatū qua homo cognosce-
bat deū apud creaturis. Item post
pccatū et hoc p speculū et in enigmate.
¶ Accidentalī cognitio triplex est.
¶ Prima est acquisita p rationes na-
turales. quā phi habuerūt. et di dei
sciā. **¶** Scda est que hētur testimo-
nijs scripturaz et miraculōz. et hęc cog-
nitio dī fides informis. **¶** Tercia ē
que hētur p infusiōnē grē grati facien-

nis. Et hoc de fides formata. et p talem
cognitione assentit aia pme vitati pte
se i sup oia. vñ adueniente ea pcurt
oēs cognicoēs alie accidentales ad nūm
quo ad actū. Cum em alie cognicoēs
veniūt in aia. tūc fides tanqu velocior
pocipat motus oīm. **E**n fides
sic de non apparentibz. i difficile sit oc
cultis credē. necessaria sūt duo ad hoc
ut firmē credatur vitas. **P**rimū
est illustratio vitatis eleuans aiam.

Scđm est rectificatio auctoritatis
aiam firmans. Quoz pūm ē p fidem.
scđm p scripturā auctentā. i p spm
scđm edicam. **A**uctoritas g pebet
fulamentū fidei. i fides assentit vitati.

A r rñqz vō p spm est. ppter quod
i splendor i verbū dicitur. qz mente p
fidem illūnat. i vitatē p doctrinā osten
dit. **L**oc quoqz sciendū est. qd
vna tū fides est tam p sentibz qm pē
tis. i etiam futuris. licet magis clara
sit i explata in eis qui secūtur ppm.

qm in eis qui pcellerūt aduentū eius.
sicut nomī testamentū clarus est qm
verus. Quod em nos credimū esse fū.
antiqui patres credebāt esse futurū.
exceptis illis articulis que ad huc restāt
copleudi. sicut est resurrectio mortuoz.
i iudiciū extremū i reuincāio beatoz.

Punicio reproboz.

De effectu fidei. 19.

Fides multa bona facit i

hoīe. **S**aluat. vñ dcm est ma
rie magdalene. fides tua te salua fecit.

Agentē purgat. i lct. fide purificās
corda eoz. **C**onf mūdū pugnat.

Lebz. **S**cā p fidem vicerūt regna. i c.

Apostulata impetrat. vñ O mulier
magna est fides tua. fiat t. i c.

Perfanciam dat. i lplb. Tu autē in fide
stas. **T**ēporalia contēpuit. **L**ebz.

fide moyses grandis effrūs negauit
se filiū filie. i c. **I**ustificat. i lplb.

Credidit abrahā deo i reputatū ē ei ad
iusticiā. **S**anctificat. vñ. Quia
vidisti me thoma credidisti. hi qui non

vicerūt i crediderūt. **S**up fūda
mentū fidei quidm edificat aurū cōtem

placōis. qz qui cōtēplatur sine fide.
quali qui incitur videre solē sine oculis.

Quidā argentū p dīcāōis. Quia
qui p dīcat sine fide. non loqur enim
qui scđm tēū est fidelem sermonem.

Quidm lapides pēciosos bonozū o
perū. Quia qui bñ opatur sine fide.

est sicut qui facit structurā sup arenā.

Item alij edificat ligna. s. amorē
ardenciorē tēporaliū. **A** lly feni

s. finū delectacōm carnaliū. **A** lly
suplam. s. oīoloz vboz i opū iustir

mōz. **I** n quidem saluatur iūto
fundamētū. Ne tū quali p ignē quo ex

uretur edificū non idoneū tanto fun
damento. **F**ides hēt quosdam ef

fūs essenciales i pncipales. ut ē facē

x purgator. nō ē mīr
assuētū p dūtorē.

filios dei. et facere dignos vitam eternam. et facere
fideles deo. et purgare animas a tenebris
peccati sine infidelitatis. et isti effectus
sunt a deo. **A**llos habet effectus volun-
tarios et secundarios. ut est credere et
dirigere opera aliarum virtutum et impare
omnibus suis motu. Et isti effectus sunt a
libero arbitrio. **De articulis fidei. 20.**

Sed respectus habetur ad
eos qui symbolum com-
pulerunt. tunc articuli fidei
sunt. xij. ad munus. xij. apostolorum. Si au-
tem consideramus que radicaliter sunt crede-
da. tunc articuli sunt. xij. Quorum vij.
spectant ad divinitatem et vij. ad christi hu-
manitatem. Et hec significata sunt in
septem stellis. et in septem candelabris au-
reis. in quorum medio filius hominis am-
bulabat. **S**unt ergo vij. articuli
fidei qui pertinent ad divinitatem.
Primus est. unum deum esse. qui notatur
ibi. Credo in deum. **S**ecundus est. patrem
et deum. **I**bi. patrem omnipotentem. **T**er-
cius est. filium esse deum. **I**bi. Et in ihm filium
emissum etc. **Q**uartus est. spiritum
sanctum esse deum. **I**bi. Credo in spiritum sanctum. Sic
patet quod per octo quatuor articuli sunt de
unitate divine essentie. et unitate personarum.
Quintus est credere remissionem peccatorum
his qui sunt in ecclesia. **I**bi. Sanctam ecclesiam
catholicam. scilicet communionem. remissionem
peccatorum. **S**extus est. mortuorum re-
suscitatio. **I**bi. Carnis resurrectione.

Septimus est bonorum remuneratio.
sub quo comprehenditur et malorum punio.
Ibi. Et vitam eternam. Amen. Et isti tres
ultimi articuli ad divinitatem pertinent.
quod virtute divinitatis fit remissio peccatorum.
que est anime unificatio. et corporis resus-
citatio. atque corporis et anime simul glorifica-
tio. **A**lly vij. sunt articuli qui per-
tinent ad christi humanitatem. **P**rimus
est credere filium dei esse conceptum de spiritu sancto.
Ibi. Qui conceptus est de spiritu sancto.
Secundus est filium dei esse natum ex maria
virgine. **I**bi. natus ex maria virgine.
Tercius est filium dei esse pro nobis in carne
mortuum. **I**bi. Passus sub pontio pilato
crucifixus mortuus et sepultus.
Quartus est filium descendisse ad inferos.
secundum animam. **I**bi. Descendit ad inferna.
Quintus est filium dei resurrexisse.
Ibi. Tercia die resurrexit a mortuis.
Sextus est credere ascendisse ad patris eschatum.
Ibi. Ascendit ad celos sedet ad dexteram
dei patris omnipotentis. **S**eptimus.
filium dei iudicaturum bonos et malos. **I**bi.
Iude petrus est iudicare vivos et mortuos.
Ibi. xij. articuli colliguntur ex sym-
bolo que apostoli ediderunt. **A**rticulus
primus et secundus de divinitate posuit petrus.
Tercium. Andreas. **Q**uartum.
Bartholomeus. **Q**uintum. Symeon.
Sextum. Thaddeus. **S**eptimum.
matthias. **A** item primum articulum
de humanitate christi posuit iacobus.

maiori et eadem secundum. **T**ertium Iohannes.
Quartum Thomas. **Q**uintum
 Matheus. **S**extum Iacobus minor.
Septimum Philippus. **T**ria sunt
 symbola. **P**rimum apostolorum secundum
 quidem consilium. Tertium Athanasium.
Primum factum est ad instructionem fi-
 dei. Secundum ad fidei explanationem. Ter-
 tium ad fidei defensionem. **N**ota quod
 aliud est credere deum. Aliud credere in deum.
 Aliud credere deo. Qui credere deum est credere
 ipsum esse. Credere autem in deum est credendo
 ipsum amare. et credendo in eum ire. Credere
 deo deo est credere verbis eius. **De spe. 21.**
Spes est certa expectatio
 future beatitudinis. ex dei
 gratia et propriis meritis promerens.
In hac diffinitione non limitatur cer-
 titudo demonstrationis in qua plene viri
 parti consentiunt. sed certitudo opinionis.
 qua viri parti consentiunt quia ra-
 tione probari videtur.
 Nec tamen omnino. sed cum fundamentum. **I**tem
 autem expectationis causa principalis est
 gratia dei et non nostra merita. quia opera nostra
 non sunt meritoria nisi ex gratia dei. Sine
 meritis tamen sperare aliquid non est spes
 sicut ait Gregorius. sed presumptio. **I**n
 prima diffinitione diffinitur motus spei.
 et non virtus. **S**ed virtus spei
 diffinitur sic. **S**pes est anticipatio
 mentis de largitate dei concepta habendi
 vitam eternam per bona merita. **I**nter

fidem et spem. talis est divina. **F**ides
 est de presentibus et futuris. Spes autem de futuris
 tantum est. **F**ides est etiam de bonis et
 malis. Spes autem de bonis tantum. Commu-
 nit tamen in hoc. quod tam fides quam spes
 de immutabilibus est. **F**ides est de bo-
 nis tam sibi quam aliis. Spes autem de bo-
 nis sibi tantum. **C**ertitudo spei ex tribus
 oritur. scilicet ex divina largitate. ex abu-
 dantia meritorum. ex persustatione eternorum.
Nota quod spes proprie est viatorum. sic
 est cum certitudine opinionis. sicut dicitur.
Spes autem eorum qui sunt in purga-
 torio. et qui in limbo fuerunt. est cum certa-
 tudine sciencie. Unde declinat aliquo in
 a spe proprie dicta. **S**pes vero que fu-
 it in stephano qui vidit celos. et que
 fuit in paulo qui dixit. Scio cum credidi
 et certus sum. et cetera. et que fuit in adam ante
 peccatum. fuit cum certitudine visionis. tamen
 satis debiliore. quam in celo. et tamen spes sic
 sumpta. ad huc est minus proprie dicta.
Ex his patet quod in patria non est
 spes. Quia beatitudo est summa omnium
 bonorum plena possessio. et tamen ibi nichil
 est futurum quod spectetur. Et licet satis
 ad huc sit futura resurrectio corporum
 secundum rem. tamen plenus est secundum cognicio-
 nem. **S**pes autem sic futurum respi-
 cit. quod prestat plenam tam rei quam cog-
 nitionis. proprie spes proprie sumitur. **D**u-
 plex est spes. scilicet suffragium et proprie auctori-
 tatis. **P**rima ponenda est in satis.

Sola in solo deo. **E**t hec est triplex.
s. venie. p. In te dñe spem non cōsumi
tar metum. a. c. **E**st. p. Spante
ante in dño misericordia caritab. **G**lie.
p. ubi. Qui sperat in dño saluabitur.
Effectus spei multiplex est. **T**ri
bulacōe liberat. p. In te speraverūt
p̄res n̄ri et liberaasti eos. Exemplū te
sūsanna. et daniel. **C**onfortat.
n̄ aīachab. vñ. **P**erientes septē filios.
sub vno diei tēpore cōspiciens bono mō
ferebat p̄pter spem quā in deo hēbat.
Agēte eleuat. **I**sa. Qui sperant
in dño mutabūt fortitudinē. assumēt
pēnas ut aīle. a. c. **S**aluat. p.
Qui saluos facis spantes in te dñe.
Temporalia ministrat. p. Dāli
om̄i in te sperat dñe. et tu dās escam
ill. a. c. **S**pes cōpatur multis re
bus. **V**icitur cū galea. **T**heosal.
Et galeam spem salutis. a. c. **A**li
chora. **I**rebi. dñe de spe. Quā sicut an
chora hēmus aīe tutam ac firmā.
Azeditura. p. In dño spans non in
firmabor. **S**ēma. p. ubi. Sēma
ḡtissima expectatio p̄stolans. **S**o
laciū. **I**rebi. dñe fortissimū solaciū
hēamus qui cōfugim⁹ ad tenendū p̄po
sita nobis spem. **E**lams. **G**losa
sup illud. p. Spera in dño. p̄ spem
n̄ratur ad vitendū quod creditur.
Ignū vite. **S**apient. Si coram
hōibz tormēta passi sūt. spes aliorū in

mortalitate plena est. **De caritate. 2.**

Caritas scdm aplm disti
nitur sic. Caritas est finis
p̄cepti de corde puro. a. con
sciā bona. a. fide non ficta. **E**t su
untur hic finis cōsummacōis. q̄ caritas
est cōsummacō sive p̄fectio p̄cepti di
mini. **P**otest etiā dici finis tūmācōis
p̄ceptor. q̄ oīa opa que sūt in p̄cepto
tendūt ad caritatē. ut magis ac ma
gis hēatur. **D**e corde puro ponit.
i. intellectu puro dicit glosa. Et sumit
hic intellectus p̄ actu intelligendi scdm
quē causatur motus caritatis. Q̄nto
em̄ quis deū magis intelligit. tanto
magis diligit nisi alias impediatur.
Et ita hec p̄positio de. notat causam
efficientē. **E**t consciā bona. i. spe.
Quia qui purā hēet consciām secure
sperat. **E**t fide non ficta. i. sum
lata. uel nō fragili. sed in adūsa forti.
Sper in libro de vita cōtemplatiā
describit caritatē sic. **C**aritas est
ut michi videtur recta volūtas ab oībz
tremis ac p̄sentibz p̄suis aīsa. iūta
deo inseparabilē a vīta igne quodam
scī spūs a quo est a ad quē refertur in
censa. iniquamenti oīs extranea. cor
rūpi uescia. nulli vicio mutabilitatis
obnoxia. sup oīa que diligunt carnā
lī excelsa. affectionū om̄i potētissia. **al. potētissia.**
diuine cōtemplacōis amica. in oībus
semp̄ iuncta. sūma actionū bonarū.

salus mor. finis celestium preceptorum.
mors animi. virtutum vita. virtus pug-
nanti. palma victor. scilicet mentium
armata. causa multorum bonorum. perfectio
primi. sine qua nullus deo placuit. cum
qua non potuit aliquis deo displicere.
fructuosa in penitentibus. letitia in perfectis.
gloriosa in plenitudo. victoriosa in
martiribus. opus in omnibus. omnino fidelibus.
ex qua quicquid est boni operis videtur.

Caritas quatuor ad actum diffinitur
quatuor modis. **P**rimo sic in tertio
libro sententiarum. Caritas est dilectio
qua diligitur deus propter se. et proximum propter
deum et in deo.

Secundo sic. Caritas
quod est in vita copulans amantem cum a-
mato.

Tercio sic secundum Augustinum. Ca-
ritas est virtus qua videtur deum et proximum de-
siderare.

Quarto sic secundum Augustinum. Ca-
ritas est virtus que omnium nostrum rectis-
sima affectio est.

Hic diffinitio
omni prima datur in copulatione ad deum.

Scilicet in copulatione ad eius possessorem.

Tercia in copulatione ad terminum.

Quarta in copulatione dilecti ad dilectum.

Differentia inter caritatem et ali-
os amores.

Amor triplex est. scilicet. Gratuus.
Naturalis. et viciosus.

Amor gratuius est laudabilis quod
virtus. et habet finem principalem bonum inco-
mutabile.

Hic dividitur in ami-
ciam et concupiscentiam. Secundum amicitiam

diligit quis deum purissime. non respi-
ciens utilitatem suam sed bonitatem ama-
ti.

Hoc modo plus diligit homo deum
quam seipsum. Secundum concupiscentiam vero

diligit quis deum. quod remunerationem in eo
expectat.

Almor naturalis nec
laudabilis nec vituperabilis est. et habet
finem indigentiam. vel utilitatem propriam.

Hic filius dividitur in amicitiam et
concupiscentiam.

Secundum amicitiam
diligimus hoc amore nos et nostram perfecti-
onem et nostram conservationem. et magis ea

que magis sunt nostra. ut caput pro quo totum
corpus exponimus.

Hic amor concu-
piscencie nobis et viciis est.

Secundum concu-
piscenciam vero diligimus deum. quod utilitati
nostrae subveniat et subveniat.

Et hoc amo-
re non diligitur res propter se. sed propter
usum eius.

In hoc modo plus diligit
homo se dilectione naturali quam deum.

Almor viciosus vituperabilis est. quod
perit. et habet finem voluptatem sine dilec-
tione in creatura.

Hic amor etiam divi-
ditur in amicitiam et concupiscentiam.

Secundum amicitiam diligimus hoc amo-
re delectationem creature propter se quibus
in nobis non habeatur.

Secundum con-
cupiscentiam vero diligimus voluptatem cre-
ature propter nos.

Almor iterum mul-
tiplex est. scilicet. naturalis erga se. pius
erga parentes. et omandus erga locos.

Iustus erga omnes. violentus erga inimicos.
sanctus erga deum.

Item est divina

ut amorem a dilectione. a caritate.
Quia amor est ppe nature. a dicit
amor quasi amor vno. **A**ric quietat
appetitum in re amata. **D**ilectio
est amor pprimi. a de dilectio quasi duo
ligans. **H**ec eni sociat amantem a
matu in amore. ut. s. mutuo se dili
gat. **C**aritas est amor in deum.
Hec amicu terminat. a iudicat oibus
cariorum. **V**nde dicitur caritas. quasi
cara unitas. uel quasi caru deo facies.
Allia est dra mte pda. **Q**uia ama
m deum ppter se. diligunt eu sup oia. ca
ritas vtriusq; coplectitur. s. ppter se. a
sup oia. **D**ilige deum in hoc dif
fert a dilectione pprimi. qz dilige deum est
velle ei bonu qd het. s. qd sit sume
bonus. oipotens. a hui. **I**te dili
ge deum est ipm velle posside. a posside
ri ab ipso. **I**tem dilige deum. est
velle eius pcepta seruare cu intencoe
seruendi eo. **I**tem dilige deum. e vo
luntate dei volucati eius i oib; pferre.
Dilige vo pprimu. est velle sibi
sumu bonu. non p essencia sed p gram.
Item dilige pprimu est ei bonu suc
cessum optare a querere. **I**te dili
ge pprimu e velle ei hoc bonu qd sibi.
Est item dra mte dilectione dei a
pprimi. **Q**uia deum diligunt in se a ppter
se. pprimu vo in deo a ppter deum.
Adu dicunt duplicem ee caritatem
s. dei a pprimi. **H**ec duplicitas no qutu

ad hunc intelligitur. sed qutu ad acc?
Quia vno hitu caritatis diligitur
ds a pprimi. **C**aritas quqz dicit
hitu. apls. **C**aritas dei diffusa est in
cordib; nris. **Q**uqz motu. **C**aut.
Ordinauit in me caritatem. **Q**uqz
signu. **V**n. **M**aiore caritate uenio her.
i. manus signu caritatis. **Q**uqz
etiam psona in tuitate. **J**oh. **D**s cari
tas est. et sic sumuntur psonaliter.
Quqz sumuntur essentialiter. a sic tota
trinitas dicit caritas. **Q**uqz lu
minatur p feruore caritatis. **V**n. **D**umilla
sunt ei pccata multa. qm dil. i e.
De effectu caritatis. 29.
Caritas pccata expellit. **V**n.
Dumilla sunt ei pccata multa
qm diligit multu. **L**egem custodit.
apls. **Q**ui diligit legem impleuit.
Deum hoi iungit. **J**oh. **Q**ui manet
in caritate in deo manet. a deus in eo.
Agente vtriusq; ornat. apls. **C**ari
tas pociens e benigna est a c. **P**
fectione adducat. apls. **A**d huc excel
lenciore vna vob; demonstrat. a c. **G**lo
riam tribuit. **J**oh. **S**i quis diligit me.
diligetur a pre meo. **C**aritas in
cordib; nris diffundit. cu ad pprimu
dilatatur. **E**ffundit p pdicatione et
opa multo die. **I**nfundit p illuminatio
ne gre. **S**upereffundit p opa pfectois
a superogatois. **P** caritate venit
ds ad hoies in incarnatione. a in hoies i

grē collatione. **A**d ipsam caritate
current hōies ad deū bona opatione.
et pueniūt ad eū in glificacōe. **E**x
mōus est vulnare. qz intima cordis
penetrat. **C**ant. vulnata caritate e
go sū. **A** languidū facit. et hoc p de
sideriū effendi cū amato. **C**ant. mū
ciatē dūcō qz amore lāguet. **A**ue
bnare. qz sic tendit in amatiū qd sū
ipli et omī rez pter ipm obliuiscitur.
Cant. Comedite et bibite. et c. **A**li
quefacit. qz cor in diuina dulcedine re
soluitur sic qd appetitus cū appetibili
mirabili amicia vnit. **C**ant. Alia
mea liquefacta ē. et c. **A**liud hēt
vni diffusiua in bona opacōe. et vni
tiua in prīm dilectōe. Transformati
ua in iustificacōe. **A** Item aliter
hoc ostenditur. Quia vni hēt diffu
siua. ut patet in rez creatōe. et vni
tiua. ut patet in xpi incarnacōe. Trā
formatiua. ut patet in glificatione.
Quib; reb; caritas cōpatur. 24.
Caritas est bonoz pncipi
ū. qz a deo. Ipsa est etiam
bonoz mediū. qz scdm deū.
Ipsa est et bonoz finis. qz pter deū.
Ex rel autē caritas dī bone opacō
nis pncipiū. qz mouet ad illud.
Greg. Caritas opatur magna si est.
A dicatur etiā mediū qz informat
opa. **A**d quoz finis. qz opa di
rigit et ad finē debiti pducit. **A**d

modo caritas dicatur finis. sciendū
qd triplex ē finis. s. consumptōis. con
summacōis. et tinnacōis. **P**rimo
modo caritas ē finis pccōz. qz illa cō
sumit. **S**cdō modo caritas est fi
nis pceptoz. qz illa pfiat. **T**ercio
modo tam vita etna qm etiā ipse deus
ē finis nrī laboris. Sed vita etna de
bet esse tinnus. quo q̄scitur. de autē
tinnus in quo quiescitur. **C**ari
tas dī forma vtiū multiplicat. **P**rimo.
qz mouet oēs vtiū ad opa ercō
ra p que pfiuntur vtiū. et mētur au
geri. **S**cdō. qz oēs vtiū mouet
ad finē caritatis. s. ad bonū. Caritas
enī hēt bonū p finē et obiecto. Alie au
tē vtiū hēt bonū p finē sed non p
obiecto. et ille finis vtiū pfectionē de
uocat. **T**ercio. qz caritas augmē
tat vtiū desccōis et tollit fastidiū. et
allemat oīa ppter ipsius desiderium.
Ad qd. qz cōplet aīam et pfiat. nō
quidem in cō nature. sed in cō gratuito
et iutorio. **C**aritas multis reb;
ilis dicitur. **C**ompatur auro qd
formaz tribula cōis pbat. Alioz qz
sequitur dies etnitas. et lre hoc. in q
qui non fuit iūctus pnt. et lre hoc bo
nos fructus pferenti. Alie ad celestia
subleuanti. Vitium aīam deo con
iungenti. Clam celū apienti. Torque
mente decoranti. Capiti sensū et motū
influcati. Caritas enī influit sensū

.i. ratione mendi alijs vtriusq. Influit etiam motu .i. affectu monedi inuicem.

Pieri mente illuminanti. Ebon thronum deo exhibenti. Firmi deo attra henti. Firmametro aquas voluptatis ab aquis eternitatis diuidenti. Fronti mente irriganti. Seme animam ornati. Gladio flammeo pabuli custodiendi. Igni affectu accendiendi. Iugo suauiter pimenti. Quanne de celo descendenti. Rose rubenti. Radici humore græ que a summo trahit ad vntes tuisuittenti ut sic uniantur et conseruentur in bono. Soli fulgenti. Thesauro latenti. et uniuerso racoes oes diligendi in dilecto colligendi. Unio mebranti. Tecti pccor turpi tudine coopienti. et unguento bulia le talia curanti. *De excellencia caritatis. 26.*

Caritas excellit oes alias vntes in multis. **P**rimo in dei cõmunitate. **S**oli. Diligamur deum qui ipse pccat dilexit nos. **S**ecundo in speciali dignitate. **N**ichar dus. Caritas est regina virtutum. **T**ercio in pccolitate. qz e aurum de ophir. **Q**uarto in speciositate. qz est planeta venus a aie pulcritudo. Quia sicut pulcritudo cretionis hois est ex decenti mebroz ordinatione a ve umitate coloris. sic a pulcritudo aie est ex decenti ordinatione actuum a hitu veni sto. **N**ec autem caritas facit in aia. cui actus ordinatus est a venustus hi

tus. **Q**uinto in supportacoe labo ris. **A**ug. Oia grama a inania le mia facit amor. **S**exto in vigo rolitate. **C**ant. Fortis e ut mors di lectio. **S**eptimo in vilitate. **A**ug. Habe caritate. et fac quicquid vis.

Octauo in dulcedine. Quia cari tas sedm actum suum facit delectari nos in deo. non solum in pata. sed etiam in via.

De signis dilectionis. **I**gnis dilectionis sicut quia amicus amicum libent au dit. libent de ipso loquitur. sepe de illo cogitat. sine tedio illi obsequit. corp? et res p illo exponit. offensam cauet. offensum placat. cõgander pspitanti. cõ tolet aduilitati. gaudet de sua pscencia. tolet de absencia. diligit et odit hoc qd ille. conat ei place. timer displice. tunc alios ad eius amicitia. munia ab eo da ta non alienat. cõsilijs suis acquiescit. petit ab eo fiducia hē. **Q**ualiter quis scire possit vtru hēat caritatem. **N**ota qd quidam se sciunt non hēre caritate. ut qui sūt in actu peccandi ul in pposito. **Q**uidam dubitat se hēre. qz racoes hēnt p vtraqz pte. ut sūt illi qui incipiunt face qd in se ē. **Q**ui tam putat se hēre. sicut qui multa bona opa fecerūt a dū abstinerūt a pccō. et ad huc tū sustinet motus tēptacionū a ymaginatur turpia. **Q**uidam expiuntur se hēre cari

tate. ut illi qui gustant diuinā
dulcedinē. in quibz fomes fere ex-
tinctus est. et quali semp uel bo-
na faciunt uel affectat. **Q**uam
certi sūt se hēre. ut quibz dē
reuelant. qualis fuit paulus.

De gradibz amoris. 28.

Gradus amoris sunt
istī. **P**rimus est.
diligō me ppter me. Iste amor non ē
bonus. **S**ecūsus est. diligō de-
ū ppter me. Iste est uicennarius.
et tunc erit bonus si pūcipalis fi-
nis est deus. **T**ercius est. dili-
gō deū ppter se. id est. qz bonus.
Iste est valde bonus. qz talis amor
vno tū oclō. i. de tro deū respicit.
Quartus. diligō me ppter deū.
Iste est optimus. qz in tali amore
nichil querit hō de suo. etiā in seipō
sed solummodo que dei sūt. **S**u-
p oīa diligendus est deus. qz cū ipse
sit pūmum. ex hoc ipso ipse est sū-
mū. et hoc ipso qd sūmū ē sūme
bonū est. et hoc ipso qd sūme bonū
sūme beatū. et hoc ipso qd sūme
beatū. sūme bīficatū. et hoc ipso
sūme fruendū. et hoc ipso est ei sū-
me p amore inherendū. et in eo tan-
qū in fine quiescendū. **T**ria
genaliter diligūtur. s. vtile. hone-
stū. delectabile. **P**pter pūmū di-
ligenda est tribulatio. qz vtilis.

Ppter scdm. diligenda est vīus
amplius. qz honesta. **P**pter ter-
ciū. diligendus est marie deus. qz
delectabilis. **I**mmo ppter her oīa di-
ligendus est deus. qz ipm dilige est
vtile. honestū. et delectabile. **S**ia-
dus caritatis in qūtu ipsa pām tol-
lit sūt isti. **P**rimo tollit caritas
pām mortale. non qūtu ad hītu. sed
quantū ad actū. Liberat em a pām
mortali. sed non a potestate cadendi
in illud. **S**ecūdo in caritas tollit
pām mortale qūtu ad actū et hītu.
sed veniale neutro in. sicut patet in
aliquibz scificatis in vīo. **T**er-
cio modo caritas tollit pām morta-
le utroqz modo. et pām veniale qū-
tu ad actū. sed non quo ad hītu.
Talis fuit caritas in beata virgine
ante cōceptionē xpi. **Q**uarto
modo caritas tollit utrūqz utroqz in.
sic fuit in beata vīgine in concepcoe
xpi. et post. Tunc em in ipsa sublata
fuit fomes peccandi totalit. **T**an-
to modo tollit caritas utrūqz utroqz
modo. et nīlūp oēm miseriam. sed
hoc fiet in patria. **P**fecta ē
caritas. qū est hītu magna. motu
mīon directa. ope extion sollicita.
radice stabilita. feruore discreta.
dulcedine consolatoria. **D**ili-
gitur deus toto corde. i. intellctū sine
errore. tota aīa. i. voluntate sine

contrarietate. tota mente. i. memo-
ria sine obliuione. *De ordine carita-*

O rdo cari- *Titus. 29.*
tatis scdm Aug⁹ est di-
ligere pmo quod supra
nos est. i. deū. Deinde quod nos
sum⁹. post hec quod iuxta nos est.
i. pmiū. Ultimo qd infra nos
est. i. corpus pmiū. In eodem gdu
contineri debet corpus pmiū. quia
utrūq; tenet rationē inferioris bo-
ni respectu nri spūs. *Scdm*
ambrosiū. diligendus est pmo ds.
scdm parentes. inde filij. postea do-
mestici. vltio munici. Sed hec de
exhibitiōe quita intelligūt. *Al-*
iquis diligit plus alto multiplicat.
s. maiori affectu. sic sup oia dili-
gendus est ds. Sed ut hoies ma-
gis diligendi sūt parentes qm filij.
deinde cōsanguinei scdm gradus
coguatōis. *Maiori effectu. Sic*
plus diligendi sūt filij qm parentes.
Sed eque ptauentibz. pus succur-
rendū est magis indigēti. *Ad*
maiore grām. Sic magis sūt di-
ligendi. qui magis se ad grām hi-
litant. *Ad maiorem glām.*
Sic sūt diligendi scdm gradus pti-
cipandi boni grē. *Nota qd*
item est ordo dilectōis nature et grē.
Hoc excepto. qd homo dilectōe natu-
rāli magis diligit se qm deū. Sed

ecōmūso est in dilectōe gratuita.

Postea sciendū est qd item ordo
caritatis qui scdm Aug⁹ est in via.
etiam in patā erit. Quia cū glia
pficiet naturā. quicqd non est imp-
fectōis in natura. manebit in glia.

D e dilectōe pmiū. 30.
Vtmo se debent hoies
diligere. qz oēs membra
sūt vni corpus xpi iustici. qz vno spū
scō vniificantur spūalit. a vniunt⁹.
qz vna hēnt fidem. qz vniū baptisma
recepunt. qz vniū pmiū a dūm hēnt.
qz ad vniū regnū tendūt. *Di-*
lectiōe pmiū suadet ius nature.
Matth. Quicūq; vultis ut faciant
vobis hoies. et c. *Ius scripture.*
Matth. diliges dūm deū tuum. et c.
Exemplū creature. Quia fili
fili cōgaudet. et oē fili diligit sibi
fili. *Rayelinus est dilige qm di-*
ligi. tpli rāōe. *Pmo. qz qd*
diligim⁹ scdm? sed qd diligimur nō
scdm? sed credim⁹. *Scdm. qz qd*
diligim⁹ ppe est vritas. sed qd dili-
gim⁹ est aliene. *Tercio. qz cū*
diligim⁹ alios obligam⁹. cū vero di-
ligim⁹ alijs obligam⁹. *Quarto*
qz cū diligim⁹ inueni nobis. cū au-
tem diligim⁹ alijs merentur sibi.
De dilectiōe pmiū efficiuntur
imitatores xpi. Ioh⁹. Hoc est pcep-
tū meū ut diligatis mūicem. sicut

dilexi vos. **A**saluatoris disci-
pli. **I**oh. In hoc cognoscent oēs q̄
mei estis discipuli. a c. **C**on-
templatores dei. **I**oh. Qui diligit fra-
tre suū in deo manet et videt deum.

Societas fraterna valis est: rāde
subleuacōis. **P**ūbioz. xre soli qm̄
cū ceciderit non hēbit subleuantē.

Rāde consolacōis. **S**. Ecce qm̄
bonū et qm̄ iocundū hītare frēs i vñ.

Rāde epuracōis. **S**eneca. Sēp
ante oculos tuos ponendus est aliquis
cū exemplo p̄ficiās. q̄ nisi ad regu-
lam p̄ua non corriges. **P**ūbioz.

Ex modica scintilla augeb̄ ignis.

De dilectōe inimicōz. 31.
Ira dilectōis. **N**ota
qđ alia est dilectio affinis

et alia effectus. **D**ilectio affinis
duplex est. **Q**uia alia innocentie. et
alia bñficencie. **D**ilectōe inno-
cencie tenem̄ dilige inimicos. q̄ nō de-
bem̄ eis optare malū in q̄tū malū.
sed in q̄tū eis expediens vel rei
publice.

Affinis dilectōis bñ-
ficencie duplex est. s. p̄ncipalis. et
secundarius. **A**ffinis p̄ncipalis
est velle inimicis et optare bona sp̄n-
alia. sicut est gr̄a et gl̄ia. **H**oc modo
tenem̄ affectu dilige inimicos.

Affinis dilectōis bñficencie secū-
darius est optare inimicis bona tēpo-
ralia. **H**oc modo nō tenem̄ semp di-

lige inimicos. q̄ non semp expedit
eis hēre bona temporalia. **E**odē
m̄ distinguēdū est de dilectōe effectus.
qui sūt est innocentie. et bñficencie.

Primo in tenem̄ dilige oēs inimi-
cos. q̄ tenem̄ eis mala nō inferre. n̄
forte p̄pter bonū p̄sone. vel rei publice.

Secundo in distinguēda est dilectio
bñficencie. **Q**uia si est bñficiū sp̄uale
necessariū ad salutē. tūc tenem̄ inimi-
cis illud impendere. sicut orare p̄ eis.
non quidē in speciali. sed in cōi. ita.
s. ut nō excludam̄ eos ab oracōibz
cōibz. **S**i vō est bñficiū tēporale.
ad hoc non tenem̄ nisi in causa nēci-
tatis.

Nota tū qđ duplicē pos-
sum̄ hēre inimicū. s. p̄sone n̄re. vel
ecclie. **I**git̄ p̄sone inimico bñficere
p̄fectōis est. n̄ in q̄tū bñficiū ipsi
vel alii occasionalit̄ est nocuū. q̄ i
tali casu subtrahere bñficiū vale ē.
Inimico autē ecclie subtrahere bñfi-
ciū p̄fectius est et melius. n̄ qm̄ p̄ bñ-
ficiū sp̄atur ecclie reconciliandus.

Ex p̄dictis patet qđ optare bona
tēporalia inimicis ecclie ip̄fectōis est
n̄ p̄ accidens. s. qm̄ p̄ hoc putent̄ con-
utendi. **I**nimicis vō p̄sone optare
bona tēporalia p̄fectōis est. n̄ p̄ acci-
dens. s. qm̄ putant̄ eis vel alijs fore
nocua. **N**ota qđ licet amicū
dilige sit magis debitū. tū inimicū
dilige est magis remissionis pene

unitorum. et ad alia multa valet.
Primo. quia magis accedit ad perfecti-
 onem. maior enim virtus est. quia ma-
 gis gratuitum. **S**ecundo. quia motus
 caritatis in munici magis est me-
 ritorius remissionis peccati. et hoc ra-
 tione difficultatis. licet in munici sit ma-
 gis unitorius vite eterne. ratione itentis.
 Aliter enim naturalis ferventior facit
 motum caritatis. sicut et dispositio na-
 turalis confert formam. **T**ercio.
 quia munici diligit expressius lignum ca-
 ritatis est. quia contra motum nature est.
 Unde etiam difficile est non assidue gratia
 per quam vincat natura. **N**ota
 quod ille cui iniuria facta est non debet
 reconciliacionem querere ex debito neci-
 tatis. Sed si facit. compleret debitum per
 feceris. Unde dicit Crisostomus. quod ta-
 lis debet reconciliacionem querere ut
 duplicem coronam consequatur. unam quia
 iniuriam passus est. aliam quia pro eo ro-
 gavit. *De virtutibus cardinalibus in gene. 32.*

Per virtutes cardinales
 rectificatur anima in suis
 viribus. **P**rima pruden-
 tia rectificat rationalem. **F**or-
 titudo irascibilem. **T**emperantia
 concupiscibilem. **I**ustitia vero recti-
 ficat omnes vires prout nomen iusticie com-
 prehendit. non solum speciale que est in
 commutacionibus vel in distribuacionibus. sed
 etiam iusticia legalem que est omnis vir-

tus prout eius actus ad primum ordinat.
 et iusticia generalem que est omnis virtus
 prout eius prout actus ad debitum obe-
 diencie preceptorum. **I**psa enim iusticia
 generalis comprehendit virtutes ordinantes
 ad primum. ut est equitas et liberalitas.
 et ordinantes ad seipsum. sicut est penite-
 cia et innocencia. et ordinantes ad deum
 sicut est latra. pietas. et obediencia.
Propter hoc iusticia dicitur circuire omnes
 vires. et quod non tamen est virtus specialis
 sed etiam generalis comprehendens totius
 anime rectitudinem. cum ipsa dicatur rectitudo
 voluntatis. **I**tem per virtutes cardi-
 nales homo in operibus instruitur. et contra vi-
 cia armatur. **P**rimum sic dupliciter.
 quia instruitur quo ad se per prudentiam.
 et quo ad primum per iusticia. **S**ecundum
 sic etiam dupliciter. quia homo armatur in
 propriis per temperantiam. et in adversis per for-
 titudinem. **I**tem dicit Augustinus. quod
 prudentia est in eligendis. fortitudo in
 tollerandis. temperantia in vitandis.
 iusticia in distribuendis. **I**tem
 dicit Augustinus. quod prudentia est in preveniendis
 insidiis. iusticia in subveniendis misce-
 ris. fortitudo in proferendis molestiis.
 Temperantia in cohibendo a delincentibus
 propriis. **A**lit Augustinus in musica sua.
 quod lucretet prudentie. contemplatio. for-
 titudinem. firmitas adherencie. temperan-
 cie. mensura dilectionis. iusticie. debita
 ordinatio ad deum et ad primum. **I**tem

ut. videntes appellantur cardinales. quod
sicut ostenditur videtur in cardine. ita in his
videtur a regit vita hominis. **¶** *Prudentia*
tur etiam politica. quod ordinat in vita ci-
uili. **¶** *Prudentia* etiam humane. quod
humano studio acquiritur. non dimittit
infirmitatem. **¶** *Prudentia* etiam consue-
tudinariales. quod non ex vno actu sed ex
consuetudine innascitur. vel quod hone-
stas humana se magis in istis exatit.
sicut a seorsum deuotio se magis exatit
in virtutibus theologicis. **¶** *Prudentia* vir-
tutes suos habent gradus perfectionis. secundum
quos aliter eas possident incipientes.
aliter perfectiores. a aliter perfectiores. **¶** *Prudentia*
citur enim iste virtutes quique politica. se-
cundum quod regit vitam hominis. quo ad op-
eratiores prout pugnat contra vicia a hoc
modo sunt incipientium. **¶** *Purgatorie*
dicuntur secundum quod iam sunt in victoria
viciores. a consistunt prout in inter a prout
exterior. a sic sunt perfectiores. **¶** *Prudentia*
purgati animi. secundum quod iam de viciis
viciis quiescit homo. ita quod raro prout motus
insurgunt. et hoc modo prout ad perfectiores.
¶ *Exemplares* dicuntur. prout sunt
in mente diuina. Nam sicut rerum
omnis deus est exemplar. ita a ideo virtutem
in ipso consistunt. **De prudentia. 33.**
Prudencia secundum quod est vir-
tus politica. est ut ait aris-
toteles. ad rationis nor-
mam que cogitat. queque agit. vniuersa

dirige. ac nichil prout rectum velle vel fa-
cere. **¶** *Prudentia* vero prout est vir-
tus purgatoria. est ut ait aris-
toteles a omnia que in mundo sunt diuino
contemplatione despicit. omnem autem cogni-
tionem in sola diuina erigit. **¶** *Prudentia*
prout est virtus purgati animi. est
sola diuina cognoscere. a ea tamquam in-
nichil sit aliud intueri. **¶** *Prudentia*
sane exemplaris est ipsa mens
diuina cui omnia nota sunt a aperta.
¶ *Prout prudentia secundum Tullium.* sunt
intelligentia. prudentia. a memoria.
¶ *Intelligentia* vero est per quam animus
perspicit ea que sunt. **¶** *Prudentia*
autem est virtus ut item ait Tullius per
quam videtur futurum antequam sit factum.
¶ *Memoria* vero est secundum eundem per
quam repetit quod ea que fuerunt. **¶** *Prout*
quod duplex est iudicium rationis. scilicet discre-
tium. a diffinitivum. **¶** *Iudicium dis-*
cretivum est quo ratio iudicat aliquid
esse faciendum. Circa tale iudicium est
scientia a non virtus. **¶** *Iudicium*
vero diffinitivum est quo ratio iudicat a
liquod fieri. vel non fieri. a circa istud est
virtus. **¶** *Prout in primo iudicio se habet scientia*
ad operationes bonas ut consiliarius.
¶ *In secundo vero iudicio se habet virtus ut im-*
pator. **¶** *Prudentia* habet regere
ceteras virtutes in actibus suis secundum
omnes partes philosophie moralis. que
sunt ethica. sive monastica. yconomica.

Politica. **Q**uarta prima. s. ethi-
ca mores quo ad seipm instruit.
Secunda. s. pronomica. familiam
disponit. **T**ercia. s. politica.
urbes a regna regit. **T**riplex
est prudentia. **P**rima e cordis.
et hec est in dispoſcoe pſentiu. et in
recoſitacoſe pſteritoſe. et in pſuſione
futuroſe. **D**ecima. s. sapientia. s.
pſencia. et intelligentia. s. pſita. ac
nouissima pſteret. s. futura.
Secunda est opis. et hec est in mode-
racoe vboſe. pſubioſe. **Q**ui modera-
tur labia ſua. prudentiſſim' est. **P**.
pone due custodiam ori meo. et c.
Tercia est opis. et hec conſiſtit
ut ait Tullius in fuga mali. et electioſe
boni. **P**. **D**ecima a malo. et fac bonum.
Modica qd alia est prudentia h
munda. alia humana. alia diuina.
Prima e in teporalibz conſeſendis.
Secunda. i. conuoto carnis. **T**ercia in ob-
ſeſis diuinis. **C**onſeſ prudentie
e actus aliaſe vntu diuige. ſicut ſu
pſ dñi est. **S**erui. **D**ilcrecio no tam
vntus est qm auriga vntu. **N**olle
fallere. nec falli poſſe. ut ait Seneca.
res est ſeſdm vntate eſſiare. **S**eneca.
Tunc p racoem recte vntes ſi diui-
na pſus eſſimes. ſi dignitate rebz
no ex opinione multoz. ſed ex eaz
natura coſtituas. **N**obis com-
muſa ad dei glia et pſimi edificia

acione diſpenſare. **I**uſ. **Q**uiſputas
e fidelis ſeruus et pſtens. et c.

Agucabilitate fuge. **S**eneca. **S**
ſcio te in quibzſe pſenare debere
qz incepiſti. quedam nec incipere.

De tempancia. 32.
Tempancia ſeſdm ayacro-
biu. pſt est vntus politica.

e nichil pſentendu appetere. in nullo
lege moderaoſis excedere. ſub iugo
racioſis cupiditate domare. **T**em-
pancia pſt e vntus purgatoria. eſt
oia relinquare in qntu natura patit
que corpis vſus requirit. **T**em-
pancie pſt e vntus purgati animi. eſt
trens cupiditates non ſolu reſpi-
me. ſed pſent obliuſci. **T**em-
pancia pſt e vntus exemplaris. eſt
quedam in ſe pſetna intencoe conſilio.

Ptes tepancie ſut ſeſdm Tulliu
tres. s. continencia. clemencia. modestia.

Continencia ſeſdm eundem Tulliu.
e vntus p qua cupiditas coſili gubua
coe regitur. **C**lemencia eſt p qua
motus animi in odium alicui temere
coſitati. coſutati in hylaritate reſi-
nent.

Modestia e vntus p qua
pudoſe honeſtus cara et ſtabilem com-
par auctoritate. **S**pes tepan-
cie ſut tres. s. ſobrietas. continencia.
et modestia. **P**rima coſiſtit circa
guſtu. in quo ponit modum ſobrietas.

Secunda coſiſtit circa tactu. qum

ad vni genatua. qz ibi ponit modū
castitas. **H**ec em hō vehementem
appetitū cōseruandi se in eē indū
dū p nutritiā. et cōseruandi se i eē
spēi p genatua. **I**ai autē appetitus
restringit p sobrietate a cōtinenciā.

Tercia cōsistit in dōis a fās. **S**ac
tū autē pnt hic accipit pntet ad tres
scusus. i circa pās eoz matias. s.
visū. auditū. olfactū. **P**ntet etiā
hic fām ad tactū. non qdē q est in
genatua. sed ad alios tactus. quoz
organa sūt manus ad pcutiendū.
ad capiendū. pedes ad ambulandū.
In oibz istis modū ponit modestia.

Dignitas tēpauit ē her. **Q**d
aiām decorat. **Q**uia sicut i uatris
forma ē decencior qm matia. sic in
moribz plus approbat modus qm
ipsa actio. **P**ter hoc tēpauia com
patur soli qm medius planetarū
ē a decencior int oēs.

Ayeritū
cūulat. **Q**uia medū temere bi.
Vū dr qd vbi non inuenit sed ad
ūbys. i. nō in eo qd aliqd facimus.
sed in eo qd bñ facim. **I**aud patet
in illa vidua que obtulit duo mūn
ta. i magis cōmendata ē qm q mag
na dona mīserūt in garophiliatū.

Auicilos appetitus refrenat.
Vū cōpatur freno. a remo. a lime.
que supflūū rubiginis tollit de ferro.

Alados tempat scdm qd apls

instruit dicens. Rationabile sit obse
quū vūū. **M**edū seruat. **S**erū.

Tene medū. si non vis pēdere modū.
De hoc medio dr. **M**edio tutissimus
ibis. **I**aud medū voluit dñs nos te
nere qm fecit eūa nou de capite uel de
pede. sed de costa. et qm fecit hōiem pti
corpalem. i ptiū spūalem. ut digni
tate nature cēt sub natura angelica.

I sup corpeam creaturā. **E**pō al
lilat. **Q**ui stetit in medio discipuloz.
Sedit in medio doctoꝝ. **S**uspensū
ē in medio latronū. **L**ocatus ē in pīepio
in medio duoz aīalū. **V**arus ē a iohē
in alpocal. ambulās in medio duoz
cantelaboz aureoz.

Natura
cōseruat. **Q**uia natura i medys de
lectat. i p extrema corrūpit. **V**ū plus.
Excellencia scntatoꝝ corrūpit scusus.

Aferculis eūis abar. **V**ū tēpauia
cōpatur ligno vite qd erat in medio pa
dili. **D**e fortitudine. **31.**

Fortitudo scdm ayatro
bū pnt ē vtus politica
ē animū sup metū pīcūli agē. nichil
qz ū turpia timere. tolerare fortiter
adūsa uel pīsa.

Fortitudinis
purgatore ē aīo non tēri a corpore
recedente nec altitudinē abhorre.

Fortitudinis purgati animū ē pal
siones ignorare nō vīcē. ut nesciat
irasci a nichil cupiat. **F**ortitudo
exemplaris ē. qz temp idē ē nec mutat

Aliqu.

ill. recitente

Fortes fortitudinis secundum Tullium sunt
 uis. s. magnificencia. fiducia. patientia.
 plenitudo. **M**agnificencia secundum
 eundem est magnarum rerum et excellere cum
 ampla quanta proprie cogitatio atque
 administratio. **F**iducia est virtus
 per quam in magnis et honestis rebus ultimum
 in se animus ex spe etiam fiducia collocat.
Patientia est honestatis et utilita-
 tis causa rerum arduarum atque difficilium
 voluntaria et diuturna percellio. **P**
 lenitudo est virtus in ratione bene considera-
 ta stabilis et perpetua percellio. **A**gilitas
 sunt effectus fortitudinis. **P**rimus.
 quod de hostibus triumphat. Machab. In-
 tas vir fortissimus. et c. **S**ecundus. homi-
 sua bona seruat. Luc. dum fortis ar-
 matus custodit atrium suum. et c. **T**
 cius. quod dicitur. **P**robior. quamvis for-
 cum dimicias parat. **A**rmis. reg-
 num celorum expugnat. math. Regnum
 celorum vix patitur. **A**ucus est. quod
 ornatur. **P**rob. fortitudo et decor in di-
 mentum est. **S**eptus. in extremum
 affecuratur. **P**rob. Leo fortissimus besti-
 arum ad nullum pauebit occursum.
Septim. remuneratione expectat.
Probior. muliere forte quam inuenerit
 paula de ultimis. et c. **F**ortitudo
 consistit in tribus. s. in aggressionem
 arduorum. **P**robior agere. et confortes
 cor virum. et c. **I**n contemptu terro-
 re. **M**achab. moyses negauit se filium

filie pharaonis. magis eligens affli-
 gi cum populo dei. et c. **I**n sustinentia
 tribulationum. Cantic. Fortis et firmus
 dilectio. **I**n resistentia tempta-
 tionum. **M**plis. Nemo coronabitur nisi
 qui legitime certauerit. **I**n impug-
 natione vicio. Job. agilitas est vita
 hominis super terram. **A**gilitas inuincit
 fortitudinem. **P**rimus est exhortatio.
 cum legitur de iuda machabeo quod ar-
 mavit socios non clipeo vel haste
 munitione. sed sermonibus optimis.
Secundum. exemplum robustorum. ut
 legitur de eleazaro quod elegit fortiter
 mori pro patris legibus. exemplum. s. v-
 tutis et fortitudinis posteris relinquens.
Tercium. exortatio in pugnis. dum
 legitur in iohanne. quod dominus non deleuit
 statim hostes filiorum israel. sed reli-
 quit aliquos ut per eos haberent exortati-
 phandi. **Q**uartum. spes remun-
 nationis. 2. palporum. Confortetur
 manus vestre et non dissoluantur. et cum
 nices operum vestrorum. **Q**uintum. hostium te-
 bilitas. Greg. debilis est hostis qui
 non vincit nisi volente. **S**extum.
 orationis adiutorium. Exod. Cum autem
 eleuaret manum moyses vincebatur
 filii israel. Si autem. et c. **S**eptim.
 armorum spiritualium apparatus. unde
 capson vicit philisteos in inadiabula
 alium. i. temperantia et simplicitate.
Quartum. memoria domine passi-

oms. Quod significatū ē in dauid q
cōtra soliam venit in baclo a fūda.

Anom. abus spūalis. p. pams
cor hoīs cōfirmat. Reg. 3. Ambulan
helias in fortitudē cū illi. a. c. cū a
petrus potatus spūs scī grā cōfortat
est dicens. Oportet deo obedire magis
qm hoīb. Item vō apls ante talem cō
fortationē dicit. Nescio hōiem. **De**

Iusticie **Iusticia. 36.**
politice scdm macrobii
est obleruare vniūq;
quod suū est.

Iusticie purga
toie scdm eundē est. ad vna huius po
siti viam vniūscuiq; vntis offm cō
seruare. **I**usticie p̄gati animi
ē ita cū supna mente sociari ut ser
uet cū ea sedus p̄petuū mutando.

Iusticie exemplaris ē qd phēni
lege a sempiterna op̄is sui cōtinuacōe
nō flectitur. **P**tes iusticie scdm

Tullii sūt ser. s. religio. pietas. grā.
vindictio. obleruācia vntas. **R**e
ligio scdm eundē Tullii ē que supio
ris cūmīdā nature quā diuinā vocat
curā cernuoniam affert. **P**ie
tas ē p quā conuictis sanguine a bmo
lencie offm a diligēs cōmūtur cultus.

Sra ē in qua amicitia a officioz alie
memoria a remūuandi volūtas cōtinet.

Vindictio ē vtus p quā ius a in
iuria a oē quod obfuturū est de fēde
to atq; vlciscendo p̄pulsat. **O**b

seruancia ē vtus p quā hoīs aliqua
dignitate antecēdentes cultu quodā
a honore dignant. **V**eritas ē

p quā inuitata ea que sūt. aut fuerūt.
aut futura sūt. dicunt. **T**ota

qd iusticia nō tam est vtus specialis
qm genialis. ut hēs sup de vtutib; car
dinalib; in genē. **I**usticia dī in
libro sapie ē p̄petua multiplici ratione.

Primo. qz p̄petuat aīam stabiliēdo
eam in loco debito. s. sub deo. a sup cor
porales creaturas. **S**cdo. quia

mauebit in p̄p̄ta scdm cēnciam a scdm
v̄sū. **A**llie vō vtutes cardinales
a si manēt scdm cēnciam in p̄p̄ta. nō
tū scdm oēm v̄sū. **T**emp̄tancia

cū non refrenabit motus illicitos.
p̄udentia nō canebit ab mīdōis.

Fortitudo nō aggredietur terribilia.

Iusticia p̄tetur t̄p̄tate. **A**l
more videt p̄sone vel pecunie. **I**lay.
ut qui iustificatis in p̄m p̄mūib;.

Timore. **E**ūg. nolite timere
eos qui occidūt corpus. **R**ancore.

Eūg. Sciens qd p inuidiā tradi
dissent eū. **P**lura mouent ad
rectitudinē iusticie. **P**rimū ē rec
titudo corpis humani. **Q**uia idcirco
ē valde in corpe creato curū hēre a
nūmū. **S**cdo. qz ut ait Aug.

iusticia est in corde hoīs naturaliter.

Tercū ē. qd bruta aīalia docēt
multa que ad iusticiā p̄tinent. ut in

nocentia. concordia. a. huius. **C**or
 tu. scriptura. **Ec.** **U**sq; ad morte
 certa p. iusticia. **E**ffus iusticie
 e. qd. bificat. **agath.** Beati qui elum
 unt a. hanc iusticiam. **Et petrus.**
 Si qd. patium p. iusticia. beati.
Exaltat. **Ec.** **Q**ui opatur iusti
 cia exaltabit. **A**ppetitu concu
 piscencie refrenat. **I**lay. **E**rit iusticia
 cingulu lumbore eius. **T**ocu deo
 parat. **p.** **I**usticia a iudiciu paraco
 sedis eius. **A** morte etna libat.
pubioz. **I**usticia liberat a morte.
Coronat. **T**hio. **R**eposita est in
 corona iusticie. **A** remunrat. **p.**
Retribuet in dno scdm iusticia mea.
Iusticia consistit in fide. **A**plis.
Credidit abrahm deo. a reputatu
 e ei ad iusticiam. **I**n oraco.
p. **E**lamauerunt iusti a dno exaudi
 unt eos. **I**n sca meditatione.
Ec. **B**eatus vir q in sapia mora
 bitur. a q in iusticia meditabitur.
In huiusmodi. **agath.** **S**ic decet
 uos implere oem iusticiam. **G**losa.
pfecta iusticia e subdere se nuon.
In erudico. **p**ubioz. **S**em
 uanti iusticia. **in**tes fidel. **de domo. 3a.**
Icet oes huius tati dui
 intus possunt dici dona
 dei genaliter. specialiter
 tu a appropate. **uy.** **S**ut dona spe sca.
 que p ordine **I**lay. **e**munat. **in**api

eus a summo usq; ad vltimu descen
 tendo. **S**epte g. dona sunt mul
 tiplici racoe. **P**rimo. ut p her
 uy. vicia expellant. **I**ta. s. ut timor
 expellat supbiam. pietas inuidia.
Sciencia ira. que e quasi queta mla
 ma. **f**ortitudo accidiam. **c**onsilium
 auaricia. **I**ntellctus gula. **S**apia lux
 uriam. **S**cd. dona. **uy.** **e** di
 citur ppter expedientas vires natu
 rales. **M**am irascibilis indiget ex
 pediri ta in pspis qm in aduils. **I**n
 pspis quidem p timore. **I**n aduils
 ante. p fortitudie. **C**oncupis
 cibilis indiget expediri qntu ad af
 fectu respectu prmu. quod fit p pie
 tate. et qntu ad affectu respectu dei.
 quod fit p gustu sapie. **R**atio
 quoq; indiget expediri in vitans spe
 culaco. quod fit p donu intellctus. et
 in vitans electio. quod fit p donu con
 silij. atq; in electi exetico. quod fit
 p donu scie. **p** hoc em donu recte
 conseruam in medio naiois pue r
 pnt. **T**ercio dicuntur dona ee
 uy. ppter regimen actiue vite a con
 teplatue. **T**ria contēplatiua
 tria dona debet hēre. s. timore ad
 reuerentiam maiestatis. **I**ntellctū
 ad intelligentiā vitans. **S**apienciā
 ad gustū bonitatis. **A**ctiua vo
 vita debet hēre pietatē ad agendū.
 fortitudinē ad sustinendū. **S**ciām ad

directione pietatis. consilium ad direc-
tionem fortitudinis. **P**lura quoque
dona sunt ad intellectum spectantia. quia
huius cognitionis multum expedit ad diri-
gentes pedes nostros in viam rectam.
propter eandem causam fit donorum con-
bunatio ubi quasi semper adiungitur
vnum directum cum alio quod spectat
ad actionem vel passionem. **S**icut
Gregorius super ezechielem. quod sum per sapien-
tiam maturi. per intellectum prouidi. per con-
silium cauti. per fortitudinem animosi. per
scientiam discreti. per pietatem misericordis.
per timorem humilis. **De dono timoris. 38.**

Timor est ut ait Augustinus?
fuga mali. **S**pecies
timoris sunt. vi. **P**ri-
mus est naturalis. quo quilibet timet
naturaliter nocumentum nature. **N**ec
timor nec est interior nec exterior?
quia non subiaceret libero arbitrio. et
de naturalis non a natura instituta
sed destituta. quia iste timor est pena pro
peccato primo peritum inflicta. **N**ec
timore proprie naturaliter mori timet.
Secundus est timor humanus. quo. scilicet.
quis minus timet pelli sine. **I**ste ti-
mor nascitur ex nimio amore pre-
sentis vite. et est quique mortalis aut ei?
id est. cum potius peccaret quis mortaliter
quam amittere vitam suam. Et quique veni-
alis est. ut cum quis prius faceret veniale
peccatum quam promittere se occidi. **T**er-

cius est mundanus. quo. scilicet. quis timet in-
iuris rebus suis. **N**ec nascitur ex nimio
amore rerum temporalium. et est quique mor-
talis quique venialis. penitus eodem in
quo deum est de humano. **T**ercius
est timor seruilis. quo. scilicet. quis timet pec-
care propter reuerentiam principaliter. **Q**ui-
tus est timor iudicialis. quo. scilicet. quis timet
reuerentiam. id est dei offensam. **U**nus quasi
duos oculos habet. vnum ad penam et alium
ad deum. et huius est principalior. **S**ec-
tus est timor filialis. quo. scilicet. quis timet
offensam dei tantum. vel separationem
a deo. **A**mplius prodeum timor
sic accipitur. **A**liquis timor est a
spiritu sancto et cum spiritu sancto. scilicet. iudicialis et fili-
alis. **A**liquis est a spiritu sancto et non cum
spiritu sancto. sicut timor seruilis. **A**l-
iquis est cum spiritu sancto. sed non a spiritu sancto
cum non sit donum. sicut timor naturalis.
Aliquis nec est a spiritu sancto. nec cum
spiritu sancto. sicut timor humanus et mundanus.
Quos nec spiritus sanctus gratia sancti compatitur.
nec per spiritum sanctum dantur. **E**t ad
hunc alius timor reuerentie. qui solus
inter timores erit in patria. sicut deus in
se. **T**imor deum sanctus permanet in seculum
seculi. Reuerentia vero est respectus a con-
siderata magnitudine dei in ipsam pro-
prietatem. **T**imor deum multa bona
operatur. **P**ecatum expellit. **E**t.
Timor deum expellit peccatum. **S**a-
pientiam gignit. **E**t. Radix sapientie.

timor dñi. **N**edignitā abie.
Sc̃. Qui timet dñi nichil negligit.
Agente stabili. **P**robior. **I**sti
 in timore dñi temeris te mutant. cito
 subūter domū tua. **S**pūaliter
 ditat. **S**. Non ē inopia timentibz eū.
Bona opa cumulat. **S**c̃. Qui
 timet dñi faciet bona. **C**or delect
 tat. **S**c̃. Timor dñi delectabit cor.
Tanta plangat. **S**c̃. Timor dñi
 apponet dies. **D**enociōne irri
 gat. **S**c̃. Timor dñi fons vite. **R**e
 cūalit remunerat. **S**c̃. Timēti dñi bñ
 erit i extremis. **De timore seruilis. 29.**
Timor seruilis dñi spūs
 sc̃i est. nec tñ cū spū sc̃o ē.
 Sicut auroa ē a sole. nec tñ cū sole ē.
Timor seruilis spū sc̃o locū ppa
 rat. ut eū sicut cetā filiū introducat.
 Seta nāq; sic filiū introducat ut ipm
 pcedat. sed cū ipso nō pmaneat. sicut
 aut Aug. **T**imor seruilis ē bo
 nū quo nemo bñ vitatur. Quia licet
 hūc timoris seruilis bonus sit in se
 scdm qđ etiam dñi spūs sc̃i est. tñ
 actus eius qūq; pccm est. **T**i
 mor em seruilis duo facit. **P**
 rīm est qđ pparat viam caritatis.
Sc̃dm ē qđ retrahit a pccō metu
 pene tñ. Ratione pñi. bonus est.
 Sed ratioe sc̃i. distinguit. **A**u
 notandū qđ vltus timoris seruilis
 duplex est. s. cū quis vitatur cēcia

hūc tñ. vel cū vitatur seruitute tñ.
Primo in vltus eius bonus ē. **Q**uā
 ille vltus ē abhorre penās etnas.
 quod bonū ē. cū sit etiā cū timore ini
 ciali. **S**c̃dm in vltus eius ē malus.
 Quia sic vltus eius ē vitare malū ex
 coactōe per penā. cū tñ affectus hētur
 in volūtate. qđ a sequere ē effectus.
 si speraret impunitas. ut ait Aug.
 Et sic intelligitur dñi Augusti qui
 ait qđ timor seruilis bonus ē. **N**ō
 tñ qui timet seruili bñ agit. Quia
 agē bonū est ex bonitate sc̃i. sed agē
 bñ. i. timore est ex bonitate agēis.
 qui agit ex vte caritatis i gracie.
De timore iuciali. 30.
Timor iucialis sic dictus
 est. qđ est pmo incipien
 tū qui ad huc in angustia sūt sup
 pccō suo quod cōmiserūt. Sed hec
 angustia foras mittitur. qñ cōscia
 serenat ad plenū. **P**fecta quoq;
 caritas dicit foras mittere iucialem
 timorē in qñtū hēt naturā timoris
 seruilis. scdm hoc. s. qđ hēt oculū ad
 penā. **T**imor em iucialis hēt
 duos oculos. vñū ad glām qui est
 ei cēcialis. alterū ad penā qui ē ei
 accidentalis. sed timor seruili cēci
 alis. **P**tea timor iucialis ab
 stinet a pccō veniali ppter penā pur
 gatorij. In quo casu potest cōuenire
 cū pfecto. qui etiā timet penā purga

torij in qñtū est dilatoria glie sine
separatua ad tēpus. **D**uplex
est amor. s. filialis. ut cū deū diligi
m' ppter se tū. et in carnis. in quo
diligim' deū ppter se pncipalit. i. scilicet
vō hūo respectu ad mēte. **I**tem du
plici amon respōdet duplex timor.
s. filialis. i. nūcialis. Nam filialis
timor respōdet amon filiali. Nūcial
vō respōdet amon mercenario.

De timore filiali. 21.
Timor filialis ppe timet
offendere deū. qui etiam
si ppter pccm non separatur a deo. tū
a pccō abstinet ne ipm offenderet. Et
in hoc differt timor filialis a timore
nūciali qui ppe ē timor separacōis. qz
ppter consciam pccī timet a deo sepa
ri. Timor vō filialis tantūm timet
offende deū. **A**llia est dīa. Quia
timor nūcialis ē imperfectus. sed filial
pfectus est. **T**ercia ē dīa. Quia
cū in timore pene duo sūt. s. pñcio
i. cautela. qpla pñcio pñcet ad timo
rē nūcialē. Talis em pñcio ē ex
cōscia pccī de quo nescit. an sit dimissū.
Cautela vō pñcet ad timorem
filialē. Sicut em pfectus cauet
timet pccm qz deū offendit. ita p cōse
quēs cauet penā. sed tū p accēs. Timor
filialis dī scis i. castus.

De dono pietatis. 22.
Omni pietatis consistit

tribz. s. in cultu dei. et in veneratione
sacre scripture. et in honore proximorum.
Cultus dei consistit in pfectione
divine maiestatis. i. hec ē theolebia.
Veneratione sacre scripture consistit
hoc. ut ei firmit' credat. ut solitate cul
todiat. ut fidelit' dispēset. **A**mo
nor pñmi consistit in reuerentia dñi
or. in cōformitate equaliū. in subie
ctione inferiorē. **D**e dono sciencie. 23.

Sciencie donū silem actū
hēt cū prudentia. que est
vītus politica. sed differūt
in rāde agendi. **P**rudencia em
pcedit ex pncipis iuris naturalis.
Sciencia vō donū ex pncipis fidei.
Prius actus sciencie doni est. to
cere recte consilari in medio nācōis
pñe i. pñle. **T**ria requiruntur ad
hoc qd aliquis bñ consilietur i medio
nācōis pñe i. pñle. **P**riū est qd
hēat rācōes quibz se defendat ab īpug
nantibz fidem suā. **S**cōm ē qd
a malo abstinere. **T**ercū ē qd
bñ i prudentē teporalia ministrat.
Preterea sciencie doni ē dirigē opa
ad normā rācōis i. ad cōformitātē dei.
Item p scie donū scitur ne sub spē
boni malū latent. **I**tem p consiliū
regit pietatē. pte qd etiam hec duo
dona cōbūantur. **I**tem p donū
scie scit hō quid sit. i. a quo sit. et ad
quid sit. **S**cie donū est sciencia

facientor. Et ideo ratioe consilii con
sistit in cognicioe. Sed ratioe facientor
consistit in iusticia. *De bono consilio. 22.*

Consilium sumit tribus mo
dis. *Quia* enim dicitur
consilium deliberatio de rebus
valentibus ad finem quem intendimus. Et
tale consilium pertinet ad prudentiam. vel
est idem cum prudentia. *Quia* dicitur
consilium persuasio rerum excellentium ad
quas non tenemur. Secundum quod dicitur hoc
est consilium. Si vis perfectus esse. vade et
vende omnia que habes et sequere me. et c.

Quia dicitur consilium prudentia valde
exercitata in medio contemplativorum et
activorum donorum et deliberatio de operibus
arduis siue teneamur ad ea siue non.
Et secundum hoc sumitur consilium domini.

Nota quod sicut ad sciencie domini
pertinet repbari malum et eligere bonum.
ita pertinet ad consilium cavere pericula
que sunt in hoc seculo vel exilio. *Item*
sicut sciencia domini habet regem pietatis.
ita domini consilium habet regem fortitudinis.

In hoc enim differunt consilium et
sciencia. quia consilium est circa arduum et dif
ficile. sed sciencia est circa bonum et malum.

De sapientia et intellectu. 24.

Sapientia et intellectus dif
ferunt. Quia sapientia est cog
nitio dei absolute. Intel
lectus vero est cognitio dei collative. scilicet
comparatio ad creaturas. *Item* alia

est divina. Quia intellectus cognoscitur
cognoscere deus per illuminationem de au
ditus in scriptura. Sapientia vero cognoscitur
ipso experimento. *Item* per intellectum
deum cognoscitur. per sapientiam vero dulce
dum eius gustatur. *Item* sapientia dicitur qua
si sapore virtutis condita scia. *Item*
sicut dicit Gregorius. per intellectum sumitur per
modum. per sapientiam in actum. *De virtutibus. 26.*

Virtutes dicitur. sunt
secundum distinctionem graduum.
quoniam dicitur. sunt secundum
essentiam. quas salvator enumerat in
sermone de monte. scilicet paupertas spiritus.
castitas. iustus. elucescens iusticie. mi
sericordia. cordis mundicia. pax.

Item virtutum munus sit ac
cipitur secundum integritatem perfectionis.

Requiruntur autem ad integritatem
perfectionis tria. scilicet recessus a malo. per
cessus in bono. et perfectus status in op
timo. Sane autem malum preceedit autem
ex timore superbie. aut ex raucore ma
lie. aut ex languore concupiscentie.

Contra hec tria sunt tres vir
tutes. scilicet paupertas spiritus. contra timo
re superbie. iusticia contra malum rau
coris. lucet contra malum libidinis.

Item perfectus in bono attenditur
secundum diuinam imitationem. que est secundum
duas vias domini. scilicet misericordiam a virtute.
de quibus in psalmo. et in via domini misericordia
et veritas. *Item* secundum has duas

vias sumunt due virtutes. s. elu-
ries iusticie. i. affectus misericordie.

Propterea status in optio attribuitur
in duobz. s. in lumpita cognicioe. et
tranquilla affectioe. Et scdm hoc su-
muntur due vltie virtutes. s. iudi-
cia cordis ad deū videndū. i. par me-
ris ad pfecte fruendū. **P**ro virtu-
tibus excluduntur vñ. capitalia vicia.

Pauptas spūs excludit supbia.
mansuetudo. ira. Inuidia. puidiam.
Qm qui luge p pccis aliorū. non in-
videt illis. Eluries iusticie. accidia.
ayscdia. auaricia. auuidia cordis
gula. Quia iudicia cordis nō scri-
ventur ad modū bruti animalis. p ar-
excludit luxuriā. Qm gustato spū
desipit oīs caro. **S**icut i emu-
lacioe tonoz ē ordo artificialis q
pmo ponit digniores. ita in virtu-
tibus ē ordo naturalis vbi digniores
ponit vltio. **De prima beatitudine. ex.**

Pauptas spūs sumit hic
p abstinentia ab amore
mūdi. i. ab amore mūdi
carnalū voluptatū. i. diuiciarū. ac-
ppe excellence. Hec tria cōplectitur
amor mūdi. vñ dī sup luc. Pau-
pes sūt. qui non querūt illecebrosa.
Sup mach. quoz dī. Paupes spū
sūt hiles deū timentes. Alia glosa
dicit. qd paupes sūt qui nichil hēnt
i oīa possident. **De scda. es.**

Mis est qui nec patit
nec deducit. sicut dicit
Aristoteles. **Et**

ante virtutes eadem cū mansuetudie.
Hētur enī ex glosa sup mach. qd
mansuetus ē qui nullā amaritudi-
nē animi sentit. **E**x quo patet
qd mansuetudo ē purgati animi. Et
potest dici qd mansuetudo ē idem cū
patia aliquo mō. Qm paciencia est
in sustinencia molestiarū corpaliū.
Mansuetudo vō in sustinencia cōmune-

liarū. **De tertia. 29.**
Iustus ē luge p pccō i pū
odire. ita qd insurgam
ad destructionē ipsius. **L**uge au-
tē de malo ne fugiam ipm in qmū
auit ab amato. sic luge est solius
caritatis. **L**uge vō de aliquo
malo spūali est cuiuslibet virtutis.

Quelibet cū virtus luge de suo cō-
trario. **De quarta. 40.**
Eluries iusticie est ve-
hemens desiderū iusticie
sue sūm boni. **E**luries autem
iusticie potius ē virtus qm eluries
aliarū virtutū cardinaliū. qz p iusticiā
immediate coniūgiū deo. qd vō sic p a-
lias virtutes cardinales. **I**usticia
enī put sumitur hic. cōprehendit
fidem spem. i. caritatem. que imēdi-
ate coniūgit nos deo.

De quinta. hi.

ill. speciali.

ill. coniūgit.

Misericordia est p qua
p tremis celestia mer
cam. **O**pa mne
sunt. pny. ruitelt. vn. corporalia.
i vn. spualia. **C**orporalia
sunt hec. Misitatio infirmoz. po
tatio sicientiu. cibatio esurientiu.
redemptio captiuoz. vestitio nudoz.
collectio peginoz. sepultura mortu
oz. **P**rima lex de istis hennis
de euangelio. vn. de Tobia. **O**
pa misericordie spualia sunt hec. Delin
quenti ignoscere. peccanti corrigere. ig
noranti docere. turbanti consolare.
mestui consolari. p salute pruni orare.
gummas sustinere. Et hoc vltimu
ppta dr opus misericordie. q respousio
mollis i hulis patientia frangit ira.
i hoc pmi est. s. furore irati mitigare.

Mundicia **De septia. h2.**
cordis e qua clarificat
cor i mundatur ad viden
du deu. i ardentissime diligendum.

Accipitur ante mundicia cordis no
p vntate sed statu quodam qui e purga

Purificatio **De septia. h3.**
e status virtutis in quo
est electio in deo sine
contradicte carnis. mundi. aut diaboli.
vel si e aliqua inefficax est. **A**u patet
qd par est status purgatissimu animi.
Pacificus magis attribuitur ee fili
os dei qm alijs. qz licet misericordia marie

affllet hoicm deo qntu ad opa extiora.
tu qntu ad miora magis affllet par.

Octava **De octaua. h2.**
bitudo e de qua dicitur.
beati qui psecutionem
patiunt ppe iusticia. qm ipsoz e reg
nu celoz. **L**ec vtus. s. sustinencia p
secutioni ppter iusticia. auctora e paci.
Cu em pacificus sit absqz contradicte
carnis. mundi. i diaboli. patet qd item
paratus erit supare teptacione mor
tis. **A**u sustinencia mortis p xpo in
eodem gradu e cu pace. **P**oter hoc
dicim qd. vn. sunt bitudines scdm cen
ciam. sed tm vn. qntu ad distinctione
graduu. qm sup pace no e vtus alia.

Au et em **Aug.** Pax e finis i co
firmacio omi virtuti. **O**ctava bi
tudo dr redire ad caput duobz modis.

Primo. qz ite pmiu sibi pmitte
qd pme bitudini. s. regnu celorum.

Sco. qz oes pbat ab ultima usqz
ad pma vtru de sine. **S**reg. **Q**ualis
vniuscuiqz apud se lateat. illata coti
melia pbat.

Ex pdcis colligit
qd hntus virtutu cardinaliu pncipaliter
disponit ad exercitiu actiue.

Virtus vo donoz disponit ad actus con
templatie.

Virtus vo bitudinu.
disponit ad pfectione vtriusqz.

De
sculis spualibz. h4.
Er sculus spuales pa
pit aia spualia. qz viter

sponsi sui pulchritudine sub ratione
splendoris. **A**udire sumam ar-
moniam sub ratione ubi. **C**onsiderat
sumam dulcedinem sub ratione sapientie
comprehendens utrumque. s. ubi et splendo-
rem. **O**toratur summa fragran-
tiam sub ratione ubi inspirati i. corde.

Tangit summa suavitatem sub ratione
ubi incarnati. et me nos habitantis cor-
porali. et reddentis se nobis palpa-
bilem et osculabilem per ardentissimam ca-
ritatem. **E**x p. d. patet quod sen-
sus spirituales dicuntur preceptores menta-
les circa unitatem contemplandam. que hunc
contemplatio incipit a sensu et pervenit
ad ymaginacionem. de ymaginacione
ad rationem. de ratione ad intellectum. de
intellectu ad intelligentiam. de intelli-
gentiam ad sapientiam. seu noticiam
excellens que incipit hic in via. et
consummatur in gloria. **De fructibus h. h.**

Fructus. xij. non dicuntur
novos habitus. sed fructus
consolationum. quibus colo-
rantur spiritus iustorum. et istas consolationes
consequuntur opera perfecta. **S**unt au-
tem isti fructus. Caritas. Gaudium. pa-
cientia. Longanimitas. bonitas.
Benignitas. mansuetudo. fides. mo-
destia. continentia. castitas. **De du-**

aliter. Alia et laeta. ha-
bitus est reverentia et servitus
deus exhibita. et si cre-

ature exhibeatur honor deo debitus.
est ydolatria. **L**atria com-
prehendit quatuor. s. fidem. sapientiam. reveren-
tiam. sacrificium. orationem. **P**rima
duo sunt. sequentia duo sunt operis. ultimum
est ens. **D**ulia debetur creature
in quantum est ymago dei. et in dulia est
honor qui debetur sanctis. **T**er-
cia de beata virgine sciendum. quod in quantum ipsa
persona sancta. debetur ei dulia. Sed in
quantum est mater dei debetur ei hypodulia. i.
superior dulia. **S**ane si persona
cui debetur dulia sit in placatione con-
stitutum. debet ei reverentia. que consistit
in obedientia preceptorum. et in exhibicione
honoris. Si autem est persona simplex
debetur ei reverentia tantum. que consistit
in exhibicione honoris. **H**ypodulia
debetur creature excellenti. sicut est caro
christi. beata virgo. corpus christi. et sciendum
quod lignum vite crucis christi in qua pependit.
si non sit figuratum. ut lignum crucifigendi.
debetur ei hypodulia. quia instrumentum fuit
nostrae redemptionis. **C**rucibus autem
factis in quantum sunt ligna sive res ta-
les. nichil debetur. Sed crucibus factis
in quantum sunt crucifigendi debetur latria.

Ymaginibus enim debet eadem adoratio
que debetur illis quorum sunt ymagines.
et non ymagines in quantum res sunt. sed illa
quorum sunt ymagines adorantur. **De preceptis in genere. h. h.**

Recipiendum est in quantum facienda

aliquid vel non faciendi. **P**recepto alia sunt affirmativa. ut honora patrem tuum. Alia negativa. ut non mechaberis. **P**recepta affirmativa stricte sumendo dicuntur precepta. sed negativa prohibentes. **P**recepta affirmativa obligant semper. sed non ad semper. **P**recepta decalogi posita sunt intelligi data vel mutata. **P**rimo in tantum pertinet ad populum israeliticum. **S**ecundo modo omnes obligant. Quia quod continet decalogus explicite. hoc continet lex nature que scripta est in corde cuiuslibet implicite. **I**tem enim preceptum legis nature. quod tibi non vis fieri alij ne fecis. includit hec precepta. non occides. non furtum facies. et huiusmodi que decalogus ponit explicite. **Q**uoniam precepta traduntur impatiue. scilicet illa que sunt affirmativa. **Q**uoniam autem indicatiue. scilicet negativa. **E**t hoc ideo. quia difficilius est facere bonum quam declinare a malo. **P**lures enim in faciendo bonum requiruntur circumstantie. **I**n quibusdam preceptis prohibetur actus et affectus. ut patet in his. non mechaberis. non concupisces uxorem proximi tui. **Q**uia appetitus est inuis inordinatus ad ea. **I**n quibusdam solum prohibetur actus. ut cum dicitur. non occides. **H**oc dico secundum formam tradendi. non secundum veritatem intelligendi. **Q**uia secundum veritatem

intelligendi. omnia precepta negativa continent manum et animum. **A**ngustis modis ligantur. **S**cilicet lege nature. **U**t est dilige super omnia deum. **E**t nulli facere quod nobis facere volumus. **P**receptis diuinis. **S**ic ligabatur vitam preceptis sibi datis. et iudici suis. **T**ercio. quia secundum augustinum. **V**oluntas. sed reddeere est necessitatis. **I**n quibusdam etiam consilia sunt precepta. sicut religiosi qui voverunt talia. **S**ecretis patrum. **U**t est ieiunare aliquas vigilias. et huiusmodi. **C**onfuetudine. secundum quod in francia primogenitus succedet in regno. **T**am tatis platorum. **I**tem super cathedra moysi sederunt scribe et pharisei. et cetera. **C**onscientia. **Q**uia secundum augustinum. **Q**uod contra conscientiam fit edificat ad rehemiam. **Q**uoniam preceptorum sunt sic. **Q**uia quoniam ordinant nos ad deum. quoniam ad proximum. **Q**uod deus insinuat voluit. qui in duabus tabulis illa dedit. **I**n prima tabula sunt tria precepta que pertinet ad deum. **Q**uorum primum pertinet ad patrem. quia est de diuina veritate. **S**ecundum ad filium. quia est de iuramenti veritate. **T**ercium ad spiritum sanctum. quia est de spirituali veritate. **I**n secunda tabula fuerunt. vij. precepta ad proximum pertinentia. **Q**uorum primum est de exhibendis bonis. ut est illud. honora patrem tuum et matrem.

Reliqua. vi. sūt de cauendis malis
que inferri possūt corde. uel ore. uel
ope. **O**pe ledm' p'mū c'phat.
p'pter quod cauē tua p'cepta. p'mū
est. non occides. Scdm ē. non me
chaberis. Tercū. nō facies furtū.
Ore quoq; ledm' p'mū. n' cont'
hoc est illud. non dices cōtra p'mū
tūū falsū testimoniū. **C**orde le
dm' p'mū duplicat. Quq; resp'ci
rei rationalis. De hoc dicit. non
cōcupisces brore p'mū tui. Quq; re
resp'ci rei irracionalis. r'ū dicit.
non cōcupisces rem p'mū tui.

De p'mo p'cepto. **h9.**
Unū p'ceptū hēt tres
clausulas. **P**rima
est. non hēbitis deos alienos. coram
me. ubi phibetū adorare creaturā
t'pūale. i. angelos. **S**cda est.
non facies tibi sculptile. hoc ē p'ma
gines fictas que nullius rei natural'
sūt replentatū. **T**ercia. neq;
oēm similitudinē. s. p'maginē rei na
turalis. et sequit'. que ē in celo desup.
ut solis et lune. Et que in t'ra deorsū.
ut hōis. bonis et silium. neq; eoz
que sūt in aquis sub t'ra. i. pisciū.
non adorabis ea. s. actū c'fion. uoz
coles. s. affcū m'ion. **E**x his
patet qd nō replendūm xp'iam qui
faciūt p'magines. nō quidē ad adoran
dū et colendū. sed ad memorandū.

Honor autē qui exhibetur scis. non
ē latrie sed dultie. **S**cdm ratio
nē allegoricā p'ma clausula humis
p'cepti ostendit iudeos et saracenos et
p'tolatrās. qui deos hēnt alienos. Ju
dei quidē mēssiam. i. antyppū. Sara
cenū vō machometū. **C**ontra se
cūtam. s. non facies tibi sculptile. fa
ciūt heretici qui nō credūt de deo nisi
qd p'maginacōe et fantasia confugūt.
Contra t'riam faciūt mali xp'iam.
Quia supbus colit similitudinē eoz que
sūt in celo desup. Nam sup oīa diligit
platurā. Auarus colit similitudinē eoz
que sūt in t'ra. s. pecuniā et diuitias.
Voluptuosi colit similitudinē eoz que
sūt in aquis. hoc ē delicias. **D**e scdō

Scundū est. **P**cepto. **60.**
non assumes nomen dei
tū in vānū. **H**ic phibet
iuramentū quod fit sine causa. et p'm
rū. atq; s. p' nichilo iurans. et false
iurans. sumit nomē dei in vānū. Quia
p'or sine causa nōiat summa vitatē.
scōs autē nōiatam contēpuit. **C**
bus modis peccat quis in p'mrio si
ue iuramento. Cōt' cōsciā. uel
iurando illicitū. uel veniendo cōtra
iuramentū. **P**tea sciendū qd iu
ramenta que quis facit ex certa scia
et sonāt in blasphemā. ut qū iurat
quis p' mēstima dei et filia. uel sonāt
in irrecūciā. sicut qū quis iurat p'

vulua xpi sūt pccū mortale. nel gra
ue. etiam si verū est quod inerat.

And pceptū non solū intelligit
scdm pccū racionē lēalem. sed e
tiam scdm intencionē moralem.

Assimut em nomē dei multipli
cē in vāni. s. corde. ore. et opere.

Corde. sicut mali qui nōie tū si
ue re dicuntur xpiani. Quia licet sa
cramētū baptismi receperunt. tūc
rem sacramētū. i. grām non hēnt.

Ore. sicut mala in rāde. voti fē
cione vel tūsgressione. pccatōe que
fit vana intencōe. et intencōe ordie.
te qua dē. **P**lō hic labijs me honorat.
cor autē cor longe ē a me.

Ope
scdm qd pccrite nomē dei assimut
in silacōe opis extioris. non in pccā
te cordis. An sūmūt illud in vāni.
p recepit mētem suā. **De tēto. 61.**

Ercū est. ajcumento ut
die sabbati laudifices.
non facies in eo oē opus.

In hoc pcepto qdām ē morale.
ut vacatio que est ad deū orando.
colendo. meditando.

Quādam est
ibi cerimoniale. ut assignatio diei
septimie que figurabat tropologice
cessacionē a pccō. Allegorice. quicē
corpis xpi in sepulcro. Anagogice.
requiem etnā in celo.

And enā
pceptū tūc potest accipi. **A**p
mo genalit ut cēssēmus a vicijs.

Scō specialit. ut cēssēmus ab o
pib; corpālib; que ipēdunt vacacio
nē ad deū.

Tercio specialissime.
ut est in viris contemplatis. qui ab oī
bz mūtāis se sepant. ut totaliter
deo vacent.

Prima vacatio est
iūctia. Scā debita. Tercia perfectā.

Scōm qd sabbati dē requies
sine vacatio ad deū. sic dies dūca po
test dici dies sabbati. et quelibet dies
statuta ad dūmā veniacionē quib;
cēssandū est ab ope serui. i. a pccō.
et ab ope impediēte vacacionē ad deū.

Opā seruiia detrahant ab ecclia
opa mechaica. agricultura. mēatū.
placitū. et salla. **De quarto. 62.**

Quartū est. honora pa
trē tūū et matrē. **H**ic
pcepto additur pmissio.
s. ut sis longemus sup tēram. Quia
cōgruū est ut cōseruatio vite aliene
mēatur cōseruacionē vite ppre.

Pater dē in hoc pcepto homo
qui est pncipiū p genacionē quo ad
cē nature ut pat carnalis. vel qui ē
pncipiū p msteriū regeneraciōis quo
ad cē grē ut platus spiritalis.

Assimut alio in pater non scdm
rācōem pām sed cōmūne p sene qui
dē pat etate. vel p rege qui dē pater
tēntōe. **H**onor hic intelligit
duplīcāt. s. exhibicio corpālis i cūstē
tācōe. et spūalis in reuēntia et obedi

eucia. Sed obedientia diuificatur
scdm diuinitatem pmi. qz patri spua
li debem' obedire in spualibz. plato
clari nel regi in teporalibz. patri car
uali. in disposicioe rei familiaris.

Quanti e **De quinto. 63.**

non occides. **I**te expli
cate phibetur homicidiu.
sed imphate ois motus ire cōtra pri
mū. siue ille sit cordis tū ut ira. siue
ois ut cōtumelia. siue opis ut passio
atra morte. uel depilatio. **P**hibe
tur cū hic ois occasio iniusta. Sed in
iusta fit spūali. s. ex causa. ut in illo
qui occiditur siue culpa. uel ex ordine.
ut cū ille qui nō est iuniter legis oc
cidit. uel ex aio. ut qū iuniter quide
legis occidit. sed libidine vindice. non
amore iusticie. **D**istinguitur ho
miciu genus duplicat. s. verū quod
dē corporale. et mēptatū. quod dicit
spūale. **H**omicidiu spūale du
obz modis fit. **P**rimo modo omit
tendo. ut cū qō uidet aliu in extrema
necessitate i nō subuenit ei. mēpre
tatue dē cū occidisse. **A**lio mo
do fit cōmittendo. Et hoc qūqz conte.
s. odiendo. **I**oh. Qui odit frēm suū
homicida est. **Q**ūqz ore. s. detrahēdo.
qz ille cū detrahīt occidit in consūa
illius qui audit detractionē. in qua
pns uiebat p bonā famā. **Q**ūqz ope.
s. malo exemplo alicui occasionem

ruine pstanto. i tūc mēpretatue dē
illum occidere. **De sexto. 64.**

Sextū est. non mechabis.
In hoc pcepto sicut dicit
lug. phibetur ois illia
tus cōcubitus. i illoz mēbroz ois ille
gitim' vltus. **D**e hac matia que
re sup li. tūo. de luxuria. i cā. sequenti.

Sextū **De septimo. 65.**

Sextū est. non furū facies.
Ite phibetur scdm lug.
ois cōtractio rei aliene ex cupiditate.
Contractio rei aliene potest hanc
fieri tribz modis. **P**rimo modo qū
fit non ex cupiditate. sed ex obedientia.
sicut fecerūt filij israel auferendo va
sa egiptioz. **S**cd. qū fit ex can
tela. ut si aliquis furem gladiū furio
si ne sibi uel alijs noccat. **T**cio.
qū fit ex necessitate. ut cū aliquis ad
mortē eluricus furem pauc. Quia in
necitate oia sūt cōia. **De octauo. 66.**

Sextū est. non loqueris
cōtra prīmū tuū falsū
testimoniū. **I**te phibet
ois genus mendaci. sicut dicit lug.
quod detinuat p tres differentias.
Est cū mendaciū pnciosū. quod
nocet. **O**fficiosū quod ptest. **I**ocosiū
quod delectat. **I**nduditur etiā
in hoc pcepto taciturnitas vitatis tēpe
necitatis. cū causa n oportunitas fiat
ipam vitatis taciturnitē cē licitam.

De nouo pcepto. **¶** Cui pceptu i tecum est. Non concupisces domum patris tui. nec desiderabis uxorem eius. non seruum. non ancillam. non bouem. non asinum. nec omnia que illi sunt. **¶** Duo prohibentur hic. scilicet concupiscentia carnis in uxore patris. et concupiscentia oculorum in re aliena. Nam ad hec duo inclinatur marie natura corrupta. Ad unum propter conseruationem sui in se speciei. et ad aliud propter conseruationem sui in eo individui. **¶** Hic non prohibetur appetitus qui est ex corruptione somitis uel a delectatione sensualitatis. quia impossibile est quod ille concupiscentie non sint in nobis. sed prohibetur appetitus qui est ex consensu rationis. **¶** Quibus illud preceptum ad duo tamen terminetur. tunc intelligitur ibi prohiberi universaliter omnis concupiscentia male voluntatis.

P De consilijs in gene. 68.

Consilium putat diuiditur
contra preceptum est pluralio
boni melioris ad quod non tenemur.
Consilia in multis differunt a p
ceptis. **P**rimo. quia ad precepta tene
mur. ad consilia vero non. Quia precepta
seruare est necessitatis. consilia vero vo
luntatis. **I**tem lex veritas dat p
cepta. euangelium vero supradedit consilia.
Item consilium pertinet ad perfectos.
preceptum autem ad proficiendos. Sed per

missio ad imperfectos. **P**rohibicio vero ad
perfectos. **P**recepta separant nos ab
illicitis. sed consilia a concessis. **I**tem
per precepta declinamus peccatum. sed per
consilia declinamus occasiones peccati.
Item per precepta maxime ne
gativa peccata fugimus. sed per consilia
peccatum cumulam. **I**tem consi-
lium seruatum affert peccatum. non serua-
tum non adducit supplicium. **I**tem
ad precepta cōstringimur ex debito. sed
ad consilia non nisi ex voto. **I**tem
consilium per votum fit preceptum. sicut dicit
Augustinus. ratio est voluntatis. sed redit
est necessitatis. **I**tem melius est
tenotum in minoribus. quam in deuotum in
maioribus promissionibus inueniri. **E**t
melius est multa precepta seruare cum de-
uotione. quam se ad consilia obligare.
et in his negligenter esse. **N**ota
quod in lege moysi precepta fuerunt iudicia.
et ceremonialia. et moralia. **H**ec autem
euangelica iudicia temperabat preceptum
auferendo. figuras euacuabat rerum
veritates exhibendo. precepta consummat
moralia adiciendo. **A**dmitte autem
tria. scilicet instructione documetorum. pro-
missione promissionum. et perfectione consiliorum.
Et ideo dicit lex moysi precepta differre
ab euangelica. quia illa est figuratum.
ista veritas. **I**lla pene. hec gratia. **I**lla
occidit. hec viuificans. **I**lla literalis.
hec spiritualis. **I**lla timoris. hec amoris.

五、

illa seruitutis. hec libertatis. illa omnis
hec honoris. *De consiliis eūg. i. spe. 69.*

Consilia que xpc adiecit
pceptis. hec sūt. *Ap*
nū est paupertas que co
sistit in abdicatione ppetatis. *in luc.*
Qui non renūciat omibz que possi
det nō potest meus ēē discipulus. math.
Dis qui reliquerit domū. aut agros.
aut patre. aut matre. et c. ppter nomē
meū. centuplū accip. et c. De hoc Iero.
monachus hēus obulū non valet obu
lū. *Scdm est obedientie. in illis.*
Sup cathedrā moysi sederūt scribae
pharisei. que dicūt facite. *math.* Si
quis vult venire post me abneget se. et
se. *Scndū autē qd duplex est obediē.*
s. pfecta que se extendit ad oīa que
non sūt cōtra deū. uel cōtra regulā
quā quis pfectus est. et que dispensati
oni pīati non subdūt. De hac obe
dientia dicit Bernardus. pfecta obedi
entia legē nescit. timor non ardetur.
non cōmetur pfectionis angustia.
Ad hanc nullus tenetur debito neces
sitatis. sed solum pfectionis. sicut tene
mū emulati semp caritativa meliora.
Alia est obedientia impecta. suffi
ciens tū ad salutē. quā quis obedit
tū in his que seruare pūit. uel in
his que in illis implicite cōtinentur.
sicut sūt illa sine quibz religionis p
fectio nō seruat. ut recipe officia. et

huius et talis obedientia nūcians est.

Ac si dicit beatus Bernardus in re
gula. qd si pīatus pīat aliquid ipol
libile cōpandū est fac. loquitur de o
bedientia pfecta. quā dū seruat subdi
tus in his ad que nō obligatur ad pīa
ti pceptū consiliū est et pfectionis magne
et nō necessitatis. Sed si seruat ad
simplicē monitionē tōle quid maio
ris pfectionis est. *Tercū. castita*
tis de qua dī. Sūt eunuchi qui se cal
traverūt ppter regnū celoz. Ad idē
pīnet illud. math. Audistis qd dīcū
est antiquis. non mēthaberis. Ego
autē dico vobis. Qui viderit mulierē
ad cōcupiscendū eā. et c. *Hic of*
tenditur qd non solū tāpnabilis est
cōsensus in opus mēthie. sed etiam
cōsensus ad delectandū. Nota
qd cōcupiscē ex subito motu vīale ē.
Sed cōcupiscē ex deliberacōe mortale
est. Ad dīcā tria cōsilia sūt speci
alia et substantiaalia oīs pfecte religio
nis. qz suos observatores elongāt a
malo. non solū qntū ad culpā. sed e
ciā qntū ad causam. Omne nāqz ma
lū oritur ex tīplici radice. s. ex concu
piscencia carnis. et ex cōcupiscencia
oculoz. et ex supbia vite. p dīcā vo cā
cōsilia. pfecte nos elongāt ab hac ra
dice tīplici. Quartū cōsiliū est
caritatis. math. Diligite inimicos
vros. Et qntū ad dilectionē affcūs

est pceptū. sed qūtu ad dilectionem
efficit. est consiliū. Quia munus vel
le grām et glīam est necessitatis. sed
ostendere illis signa benivolentiae.
hoc pfectōis et consiliū est. **U**n ad hoc
non oēs tenent. **S**ane negare
hōi signa familiaritatis qū veniam
petit vel nccitas postulat. vmdca est.
vel qū se ille qui hostis hētur ad fa
miliaritē ingerit. si hēatur pūpicio
qđ non salate vel irrisorie faciat. quia
tūc diligit. et ut amicos reputadus ē.
Sed qđ aliquis vltro se ad familiari
tate ingerat. hoc pfectōis est. **U**n qđ
aliquis iniuriā passus recōciliacionē
querat et amiciā. nō est debitū neces
sitatis sine quo nō est salus. sed est p
fectōis et consiliū. quo magnū expectat
pūm. **C**onm est mīa luctuōnis.
matth. Si quis te percusserit in vna
maxilla. pbe et aliam. Hoc sic in
telligit. paratus sis alia sustinere
patient. Et istud consiliū est paciē
respectu lesionis corporis. Sed ad itē
pūmet aliud qđ est paciē respectu
ablatōis rerū. sicut est illud. Qui
cecū vult in iudicio cōtente et tunicā
collere. relinque ei et palliū. **N**ō
qđ cōtingit sua repetē corā iudice
fidei duplicat. aut cū cōtente et fran
te. aut cū caritate. **P**ūm nulli
licet. **S**cdm vō licet infirmus
et impfctis. pfectis autē non. **U**n nō

repetē consiliū est infirmus. pfectis
vō pceptū. **I**llis autē qui abiecti
sunt ppetati non licet repetē sua
ut sua. sed ut cōgregatōis. et nec p
se. sed ppter cōe bonū. **S**erū ē
mīstie et erogatōis. ut est illud. Om
petenti te tribue. Et illud. Si vis p
fectus ēē vade et vende oīa et. **N**ō
qđ dare supflūū est uccitatis in necessi
tate extrema. Sed dare quibz egeat
ē consiliū. **A**ug. qchus iun egere.
qm plus hēre. **Q**uod autē dicit
dñs. Oīa qm vultis ut faciant vobis
hōies. uos eadem facite illis. sic intel
legendū est. Quicūqz vultis rationa
bilit et dictante caritate ut faciant vo
bis hōies. et. **U**n si petemus rem ali
quā et non indignum. nō vellems.
rationabilit iam dari nob. **S**ep
tīmū consiliū ē de simplicitate vōre.
Vt ibi. Sic sermo vestr est est. nō. nō.
Cū scilicet est. Si affirmatio vel
negatio est in ore. sit et in corde. Ad
hoc consiliū reducat illud. Audistis
qđ dñs est antiquus. non pūrabis.
Ego autē dico vobis. non iurare oī
no. **N**ota qđ iurare qūtu ad
infirmitatē pūmet. pūssionis est.
non iurare autē qūtu ad pfectiōē
pūmet. consiliū est. **A**pūbet etiā
dñs iurare p creaturas. s. p celū et p
terram. vel p capillū. ppter ptoletia.
ne. s. credam aliquid minus ēē in

illis. **F**inunt tñ mēdū iuramenta per
euangelia. ⁊ cruces. i. p. cū tu hec sūt
dedicata. **O**ctaviū est de vitanda
occasione peccati. vñ dñ. Si oculus
tuus scandalizat te. erue eū ⁊ pice ab
te. Scdm̃ aug⁹. nullū mēbū ad lit
am erui p̃cipitur. sed occasio peccandi.
Potest eū occasio eē ex aspectu. ⁊ tūc
ocls scandalizat. Cū autē sit bona in
tencōe. tūc ocl⁹ tēpter. ⁊ el potest eē
ocasio ex contactu. ⁊ cū bona intencōe.
tūc manus tēpta scandalizat. Item po
test eē occasio peccandi ex alio. ⁊ hoc a
cōsiliario. qui dñ ocl⁹. vel ab adiutore
qui dñ manus. et dñ. qui ē cōsiliari⁹
uel adiutor in spūalibz. **H**uiusmodi
g. si scandalizent abicienda sūt. qz oca
siones peccandi sūt vitande uel fugiēde.
Conū cōsiliū ē de rectitudine in
tencōis ac simplicitate finis. vñ dñ.
Atendite ne iusticiā vram faciatis
coram hōibz ut videamini ab eis. Itē
illud. **R**eliquat sinistra tua quid faciat
dextera tua. Item. Sic luceant opera
vra coram hōibz. ut glificent p̃cmae.
De his nota qd cōtingit cōsili
tūc duos fines. s. tēporalem ⁊ eternū.
Sed si eternus est finis vltim⁹. hoc bñ
licet. **A**ctio autē spūalis ut p̃dicatio
nō potest referri ad finē tēporalem.
ita etiam qd illud tēporale referatur
ad deū. qz non sūt faciēda mala ut
veniant quēqz bona. Et hoc est qd

ait aug⁹. **N**on debem⁹ euangelizare
ut manducem⁹. sed manducare ut eua
gelizem⁹. **N**ota etiā qd tenemur
illos actus referre ad deū quoz hēm⁹
dñū ex nupio ratiōis. ut ē māducare.
cogitare. eligē. ⁊ sūsa. Sed nō tenem⁹
actus virū referre in obediētiā ra
tioni. ut est nutritiua. respiratiua ⁊ hui⁹.
Secundū cōsiliū est de cōformitate
opis ad doctrinā. vñ ibi. **A**lligā. oīa
gramina ⁊ iportabilia ⁊ digito suo no
lūt ea mouere. **D**icit eū ⁊ nō faciūt.
⁊ id idem. **P**rocurā. eice p̃mo trābe de
oculo tuo. ⁊ postea videbis eicē festinā
te oculo fr̃is tui. **N**ota qd in p̃
dicatōe asseritur aliqui intentio geia
lit. s. de his que p̃tinet ad statū salutis.
Aliquī vō asseritur intentio scdm̃ sta
tū p̃secutiōis. ut pote religionis. p̃mo
modo tence p̃dicatōi facit qd dicit. cū
asserat oēs ad hoc teneri. Scdm̃ in
non tence nisi ⁊ ipse eandē p̃femonē
vōit. **A**utē autē malus peccat
p̃dicatō. distinguūt. **Q**uia existens
in p̃cō notorio peccat qū p̃dicat. sine
ex necessitate officij hoc faciat. sine ex
volūtate. qz scandalizat. **E**xistēs autē
in p̃cō occulto si p̃dicat ⁊ non audet
ex dicto suo cōpungi. ad huc videtur
peccare. qz videtur contēpne. **T**an
decimū cōsiliū ē de vitanda solitudine.
vñ ibi. **V**olite solitari eē dicentes ⁊ c.
Et ibi. **V**olite cogitare de crastino.

Sciendū qd triplex est sollicitudo.

Prima est laudabilis. et est pudentie spiritualis. **an** apls ad cor. Qui sine vicio est sollicitus est que sint dñi quom placeat deo. Item ad romanos de plantis. Qui pect in solitudine.

Scda est tollerabilis. et est ista sollicitudo cure temporalis quo ad corp.

Luc. martha. martha. sollicita es et turbaris erga plurima.

Tercia ē vituperabilis. et ista est superflue thesaurizatiois quo ad auariciam. Eccl.

pccōi dedit deus afflictionē ut addat et cōgreget. et hoc est vanitas et casta sollicitudo mentis.

Sollicitudo pma pceptur. Scda punitur. Tria phibetur.

Quoddecimū ē fratne correptionis. ut ibi. Si peccauit in te frat tuus. corripe e.

Mota qd corripe frēm quāq est consiliū. ut qñ corripitur sup venialibz.

Quāq est pceptū. ut corripe te mortalibz. Et isto modo scdō ad oēs pmanet et obligat semp.

sed nō ad semp. qz p loco a tēpore. qñ vacat et licet. et creditur qd vtil sit correpcio.

Sciendū qd triplex ē correpcio. s. amoris. timoris. et pudoris.

Hūc ordinē fratne correptionis docet dñs in euāgelio.

Primo cū iunxit frēm reuocandū ēē amore. cū iubet eū singlariē cōuenire dicens. corripe eū int te et ipm solū.

Si hoc non valet. docet eū scdō

reuocandū ēē timore. ubi ait. Si te nō audierit. adhibe tecū vñū vel duos testes.

Tercio docet. ut si nec hoc valuit. qd reuocetur pudore.

Ante dicit. qd si nec illos audierit. dic eccle.

Si autē eccleiam non audierit. sit tibi sicut ethiucus et publicanus. i. excomitari debet. et sic tentari.

Sane pdictus ordo fratne correptionis intelligitur tñ in cūmualibz.

Quia de culpis cōmūibz solent frēs claustrales se in suis capitulis accusare non pmissa auctoritate.

Aceritamen accusans aliū caueat diligētē ne hoc faciat ad diffamandū. sed ad corrigendū.

Quā si quis ex deliberatōe cōtrariū facit. mortalit peccaret.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

ExPLICIT liber quintus.

Nestis
medicis
humani
generis
reparat
tali modo
sanavit
egrotū. sicut optime cōpetebat egro
tanti. et egrotū. et occasionem egrota
di. et ipsius egrotū curatōi. **E**
grotus q̄ homo est. morbus autē.
originalis culpa ē. **O**rgo vō istius
culpe licet p̄ncipalit̄ fuit ex cōsensu
raçōis. occasione tū sup̄bit ex sensib;
carinis. **A**d hoc q̄ qd medicina
respondet morbo. oportuit qd nō tū
esset sp̄ualis. verū etiam aliqd hēret
de sensibilib; signis. ut sicut sensibi
lia fuerūt aīe occasio labendi. ita
ēent ei occasio resurgendi. **P**ropterea
medicina nri vulnūs. cōsistit in eade
natura sac̄mētis. **D**iffiniciōes sacra

Sacramentū **A**uēt. 1.
ē ut ait Aug. p̄missibil
gr̄e visibilis forma.
Hec diffiniciō gen̄alis est et cōuenit
sacramētis tā noue legis qm̄ vet̄is.
Quia tā illa qm̄ ista sūt ex similitudinē
representatiōis. et ex institutiōe significa
tiōis. **S**cđm̄ autē qd eadem diffiniciō
cōuenit sacramētis noue legis. sic su
plenda ē ita ut eius similitudinē gerat
et causa existat. **Q**uia non solū ex illi

tudinē representat̄ uel ex institutiōe
significat̄. sed etiam ex v̄tute diuina
sanctificant et grām conferūt p̄ quā
aīa curatur ab infirmitatib; viciōz.
Et hoc est qd Aug. in alia diffiniciōe
dicens. Sacramētū inquit est illud
in quo sub tegumētō rerū visibilū
diuina v̄tute salutē secretis opatur.

Et etiam ita diffiniciō hugonē
de s̄o victore qui ait. Sacramētū
ē materiale elementū ext̄ius oculis
suppositū. ex institutiōe significans.
ex similitudinē representas. ex sanctificatiōe
aliquā grām invisibilem conferens.

Tria hic tangūt̄ que sūt de ra
cōe sacramētis strute et proprie accepti.

Primū ē materiale similitudo ex qua
hēt aptitudinē significandi. **S**c
cundū ē actualis institutiō. ex qua hēt
ordinatiōis determinatā respectu huius
significati. **T**ercū est sp̄ualis
sanctificatiō. ex qua hēt v̄tute efficiendi
istud significatū. **I**tem dicit
Aug. Qd sacramētū est sacre rei sig
nū. **I**stud autē non ē diffiniciō. sed
potius etymologia sacramenti.

De institutiōe sacramentor. 2.

Sacramenta legis gr̄e p̄p̄
instituit tanquā noue le
gis latoz. in qua vocant̄
ad p̄mia. debet p̄cepta. instituit sac
ramenta. **E**p̄c em̄ v̄bū patris
cū sūme v̄tutis sit. sūme v̄tutis. et

Materialis

simul bonitatis. ratione bonitatis pui-
sit prima significancia. ratione veritatis de-
dit precepta dirigentia. ratione veritatis
instituit sacramenta adiuvantia. ut
sit per sacramenta reparetur veritas ad
implenda precepta. et per precepta pueni-
atur ad prima. **I**nstituit autem
christus sacramenta in vobis et elementis
ut ait augustinus. Accedat inquit verbum
ad elementum. et sit sacramentum. Et est
ibi elementum per materiam. et forma verborum
per formam. **A**d hoc vero instituta
sunt sacramenta in elementis et verbis
ut haberent evidenciam significandi. et
efficaciam sanctificandi. Quia dum eleme-
ta oculis. et verba auribus se offerunt qui
sunt duo sensus proprie cognoscendi
dant evidenciam significandi. Deinde
verba sanctificant elementa. ut plenius
fiat humane curacionis efficacia.
Instituit autem deus sacramenta
diversimode. **Q**uoniam. scilicet. ante ad-
ventum suum. ut in actinonum et peniten-
tiam. Sed hec duo confirmant et con-
sumant in lege evangelica dum peni-
tentiam predicant. et in baptismo inest.
Alia quoque sacramenta solus christus
instituit. **C**onfirmationem quod
per manum pueris imponitur. **C**urac-
ione vero discipulos ad curandum munito.
qui infirmos ungebant oleo sicut
dicit in agarcho. **B**aptismum autem
suscribendo. deinde formam dedit. **T**er-

minis vero apostolis potestate ligandi atque
solvendi tribuendo. et conficiendo sac-
ramentum altaris. **E**ucharistiam
autem componendo se grano tritici. et co-
ficiendo ac tanto discipulis imminente
passione sacramentum corporis et sanguinis.
Instituta sunt etiam sacramenta
multiplici de causa. **P**rimo propter
humiliationem qua homo querit salutem in
inferioribus se. **S**cundo propter eru-
dicionem. qua homo per visibilia ad invisibi-
lia cognoscenda rapiatur. **T**ercio.
propter exortacionem. qua novum delectet
homo occupationem et otium. **Q**uarto.
propter congruentiam medici ad medicinam.
quod cum medicus sit deus et homo. congru-
ent medicina continere debet aliquid
divinum. scilicet. invisibilem gratiam. et aliquid
humanum. scilicet. visibilem gratie formam.
Quinta est congruitas ex parte infir-
mi. quod cum infirmus sit homo constans
ex corpore et spiritu. spiritus autem in corpore non
bene capiat spiritualia nisi in corporalibus.
congruum fuit dare medicamenta spiri-
talia in rebus corporalibus sicut pillule
in nebula. **S**exta est propter aug-
mentum virtutis. quia cum valet ad minus
quam creditur deo in his vbi humana
ratio non preber experimentum. Patet sex
proportionis que sunt sacramentorum causa effi-
cens. quod divina institutio. Que forma-
lis. quod gratie sanctificatio. Que finalis.
quod humane infirmitatis curatio.

O de effecti sacramentorum. 3.
 Effectus sacramentorum non
 ne legis multiplex est.
 Primo. a peccato mundat. **S**ecundo.
 in bono confirmat. **T**ercio. cor
 porum Christi multo incorporant. **Q**uarto.
 iustificat. **Q**uinto. ad futuram
 vitam parant. **S**exto. erudito
 illuminat. **S**eptimo. a malo
 preseruat. **I**ta patent in septem
 sacramentis per ordinem. Nam primum opor
 tet baptismum. Secundum confirmatio.
 et sic de alijs. **S**acramenta di
 citur gratie vasa et causa. non in eis gratia
 substantialiter continetur. vel causaliter
 efficiatur. cum in sola anima habeat colloca
 ri. et a solo deo infundi. sed quod illis
 et per illam gratiam curatio a summo medi
 co propter oportet hauriri. licet non ali
 gantur potentia sua sacramentis. quia
 per alias vias gratiam suam conferre va
 leat. **S**acramenta semper habent
 significationem vitalem. sed non semper
 efficaciam curationis. Non propter defectum
 tamen ex parte sui. sed ex parte suscipientis.
 Quia gratia nulli datur repugnanti.
 et impugnatam fonte gratie. **I**n sacramen
 ta non sanctificant nisi accedentes dig
 ne et absque omni fictione. **N**onnumquam tamen
 virtute sacramentorum fit de attrito con
 tritis. ita quod defectus dignitatis vel
 preparationis ex parte suscipientis. supplet
 virtute divina in sacramentis. dummodo

non accedat sciens se in mortali. vel in
 peccato peccandi. **T**amen sciendum quod
 quidam suscipiunt sacramentum tamen. ut
 fide accedentes. **Q**uidam rem tamen. ut qui
 per contritionem et fidei deuotionem recipiunt
 gratiam priusquam veniant ad sacramenta.
Quidam suscipiunt et sacramentum et rem.
 ut digne accedentes. **S**acramentum
 de a sacramento. et hoc potest fieri tripliciter.
 Aut scitatem efficiendo tamen. Aut sci
 tatem significando tamen. Aut simul effi
 ciendo et significando. **P**rimo mo
 do conuenit ratio sacramenti rebus signi
 ficatis per sacramenta tam veteris quam no
 ue legis. **S**ecundo in conuenit signis
 veteris legis. **T**ercio in conuenit sa
 cramentis noue legis. **I**n exemplum
 habemus in naturalibus. Quia medicina de
 sanare efficiendo tamen. Sed vrinaria sanat
 indicando tamen. **C**renatio vero sanat effi
 ciendo et significando. **Q**uoniam sunt
 que animam iustificat. sed diuino modo.
Deus autem iustificat auctoritate. **G**ratia
 autem iustificat formaliter expellens mor
 bum spiritalem. **I**mpletio mandatorum ius
 tificat iudicia. **S**acramenta vero tanquam
 vasa medicinalia in quibus confertur
 gratia. **S**acerdos autem ministratio. **E**x
 emplum horum habemus in curatione morbi
 corporalis. **D**eus enim sanat corpus
 auctoritate. **M**edicina effectiue. **O**rdina
 tio seruatiue. **V**ias medici continent. ut de
 vulgari. prius iste sanauit me. **M**edicus

vo lauat ut minister. **De numero sa-**

Sacramenta **cincentor.** **p.**
none legis. vij. sūt scdm
diuinitatē hōm in ecclia.

Primū est intrancū. ut baptisū.

Scdm pugnancū. ut cōfirmatio.

Tciū vires resūmēcū. ut eucharistia.

Quarcū resurgencū. ut penitēcia.

Qintū exēncū. ut extrema vncō.

Sextū ministrancū. ut ordo.

Septimū nonos milites introdu-

centū. ut matrimoniū. **S**acra-

menta figurata sūt in vij. signaculis

quib; fuit vetis testamēti pagina si-

gillata. que agnus qui hēt clauem

claud. qui claudit a nemo apit rese-

rauit. **I**tem in vij. tubis quib;

angeli cecinerūt. **I**tem in vij.

stellis quas hēbat filis filio hōis in

derē sua. **I**tem in vij. pambus

quib; dñs turbā faciunt. **I**tem

in vij. oculis sup vñū lapidem. **I**te

in vij. lucis tabuaculi suppositis

cautelabro. **I**tem in vij. circui-

cōib; iericho. **I**tem in vij. locōi-

bns naaman in iordane. **S**acra-

menta vij. sūt qd disponūt ad vij. v-

tutes hēndas. **T**am baptisū

est sacramentū fidei. Confirmatio.

spei. Eucharistia. caritatis. Penitē-

cia. iusticie. Extrema vncio. pscian-

cie. que est fortitudis cōplementum.

Ordo. prudentie. Matrimonii. repauit.

Alia est ratio nūm sacramētor.

qz ordinaūt contra tūplice culpam.

cont quadruplice penā. **T**ū

baptisū ordinaūt cōtra pccū ori-

ginale. Penitēcia cōtra mortale. Ex-

trema vncio cōtra veniale. Ordo cō-

tra ignoranciā. Eucharistia contra

maliciā. Confirmatio cōtra ipo-

tenciā. Matrimonii cōtra cōcupiscen-

ciā. quā repat i cōcupiscit. **A**lia

ratio nūm sacramētor. Quia sac-

ramenta sūt canle lauatiue morbi

spūalis. ad modū corporaliū.

Medicina vō corporalis quadru-

plex est. s. curatiua. cōseruatiua.

pseruatiua. melioratiua. **S**ili-

modo i sacramēta curāt. **B**ap-

tisū em curāt simul i totaliter.

Penitēcia em curāt paulatī

quāt ad penā quousq; nulli pene

hō debitor sit. **E**xtrēma vncō

curāt a morbis leuiorib; s. a veni-

alib; sicut baptisū i penitēcia

curāt a morbis letalib; Sic g pre-

dicā tria sacramēta sūt quasi me-

dicinē curatiue. **C**onfirmatio

ē medicina cōseruatiua sanitatis

spūalis. in qua datur spūs sanctus

ad robur i ad cōseruatiōē grē date

in baptismo. **M**atrimonii ē me-

dicina pseruatiua. **O**rdo ē me-

dicina melioratiua in quo augmēta-

tur grā. **E**ucharistia hēc oīa

De caractere et iteracione sacramentorum. 6.

Triplex est status fidelium in acie ecclesiastice ierarchie. s. fidei gemine. fidei roborate. fidei multiplicata.

Secundum primum fit distinctio fidelium ab incredulis in baptismo. **S**ecundum alium fit distinctio fortium ab infirmis. et hoc in sacramento confirmationis.

Secundum tertium fit distinctio clericorum a laicis per sacramentum ordinis. **H**ic est quod hec tria sacramenta characteres imprimunt per quos indelebilitur impressos sepe distinguunt. unde iterari nullatenus possunt.

Caracter igitur baptismalis est impermanens. Confirmationis vero permanentissimus.

Sed ordinis est perpetuus. **P**rima triplex distinctio fit ad similitudinem distinctiois aliorum exercituum.

Prima est communis. s. totius exercitus ab alio exercitu. et hoc fit hic spiritualiter in baptismo.

Secunda est specialis. s. militum a populo. hoc autem fit per confirmationem.

Tercia est specialissima. s. ducum ab vtriusque. et hoc fit per sacramentum ordinis.

Prima quia character est signum distinctivum spirituale indelebile. ideo non confertur in sacramentis que solent iterari. sicut est penitentia. matrimonium et huiusmodi. **T**andem autem quod character baptismalis est fundamentum omnium characterum aliorum. Et ideo illo non habito. non possunt ceteri characteres imprimi. Ac propter hoc oportet

de nouo fieri ut illi characteres habeantur. **T**am si quis ordinatus non baptizatus. nichil plus agitur. **Q**uius tria sacramenta ut dicitur est propter characteris impressionem non iterantur. tamen contra est hoc omnibus non iterari super eandem personam et materiam et ex eadem causa. Et hoc ideo ne fiat contumelia sacramentorum. **Q**uia ex hoc credi posset quod sacramenta prius dispensata fuissent inefficacia et inepta. **Q**uestiones sunt de sacramentorum substantia. **Q**uestio de congruentia. Si ea que de substantia sunt omittantur. euacuantur sacramenta et sunt iteranda. **O**missio vero illorum que sunt de congruentia non euacuant sacramenta.

De differentia sacramentorum. 1.

In initio instituta sunt sacramenta ad curacionem hominum. et semper cum morbo concurrerunt. **I**n lege enim nature fuerunt oblationes. sacrificia. et dedicationes. **I**n lege autem scripta approbata est circumcisio. et adiuncta est expiatio. atque superaddita oblationum. dedicationum. et sacrificiorum multiformis distinctio. **I**n lege autem noua statuta sunt sacramenta minime parua. et utilitate potiora. virtute efficaciora. et preminencia digniora. atque significatione euidenciora. **I**n quibus est impletio simul et euacuatio omnium predictorum. sicut dicit hugo de sancto victore.

Ad unū tēporis fuerūt sacramen-
ta sicut umbra. ad aliū tēporis sicut
ymago sive figura. Postremū
tēporis. s. grē. sicut corpus quod
intra se continet vitam et grām
quā significacōe replentat ac pre-
sentialitē conferūt ac promittunt.

Ad dā patent qz eundē munda-
tōis substituto in legis nature obla-
cōe sed occulte muenit. In circūsi-
sione vō euidencius expūtur. p
baptismū autē manifestius decla-
ratur.

Item sacramenta ve-
tis legis nutriebāt puulos. exerce-
bāt pfectos. et dueros ouerando do-
mabant. Sed sacramenta noue le-
gis conferūt quod vetera de longin-
quo mōstrabāt. Vnde pōra sacra-
menta parauerūt et pauerunt
ad noua sicut via ad tūmū. sicut
signū ad signatū. sicut figura ad
veritatē. et sicut nuptiū ad pñm.

Et alia dā. qz cōmune ē oib;
sacramētis qd consistāt in rebus
sensibilib; inuisibile grāciā sig-
nificantib;. Sed speciale ē sacra-
mētis noue legis qd consistāt et
am in vōbis.

Item sacramenta
noue legis efficiūt quod significant
sed hoc nō faciūt sacramenta vetis
legis. **I**tem sacramenta noue
legis iustificāt. et quātū ad opus
opans. et quātū ad opus opatum.

Sed sacramenta vetis legis iustifi-
cāt quātū ad opus opans. solum. qz
nō valebant facientib; nisi quātū il-
lorū te caritas et deuocio fidei exten-
debat. **I**tem nō intelligitur de cir-
cūcisione. que cū uon fuit in lege
tata nequaquā int legalia cōputat.

Quia ipsa in pñlis tollebat origi-
nale. et grām conferebat. quod non
faciebāt sacramenta legalia. **I**tem
in lege distinguebāt circūcisio pñm
dei ab alijs gentib;. sed nūc distinguit
caract baptismalis.

Item lega-
lia scdm aug. fuerūt ante passiōē
dñi vna. sed statim post passiōē
mortua. et postqū claruit vitas
enangely sūt sepulta. **V**ra vō
sacramenta usq; ad finē mūdi semp
in suo vigore manebūt.

De baptis-
mo. s.

Baptismus
ē ianua omī sacramētōz.
qz nulli cōfertur ante
ipm in ecclia aliqd alioz.

Substantia baptismi sūt quinque.
Primū est expōsio forme vocalis
a dno institute. que est hec. Ego
baptizo te. in nōie patris et filij et
spūs scī. absq; omissione vel addi-
cōe dicōis. absq; pōstacōe ordis.
et absq; cōmutacōe nōis. **T**ris
em. nū. modis forma vōz violat
s. omissione. addicōe. tūspōlicōe.
et cōmutacōe ad ē si loco pñs et filij

et spiritus sancti ponit nomen omnipotentis.
sapientis et benigni. Quia in quo
cuiusque ydionate baptizetur. non de-
bet poni appropriata tribus personis.
sed expressa nomina personarum. Similiter in
loco baptizandi. non debet dici immergo
vel mitingo. **A** secundum est ablucio
per elementum aque in toto corpore. vel
saltem in digniori parte. **T**ercium
est quod immersio illa fiat ab uno et eodem
tempore quoniam et forma verborum exprimitur.
ita quod non unus puerum immergat et
alius verba proferat. **Q**uartum est
intencio. vel specialis vel generalis.
Specialis autem intencio est ut iste
baptizandus munetur. Generalis est facere
illud quod facit ecclesia. Intencio quoque
illius requiritur qui baptizatur si est
adultus. Quia qui munte baptizatur.
non recipiunt sacramentum. **Q**ui-
tum est fides ipsius baptizandi. Quia
in adultis requiritur propria fides. sed in
pueris aliena. per quam pueri in fide
ecclesie baptizantur. **B**aptismus
vinto fit in aqua et non in alio liquo-
re. quia cum homo per peccatum primum parentis
incurrerit in iudicium et ignorantiam
et concupiscentiam. per baptismum ab
his tribus malis liberatur. et hoc no-
tatur in proprietatibus aque. scilicet puritate.
perspicuitate. frigiditate. Nam bap-
tismalis aqua sua puritate nos muni-
dat. sua perspicuitate illuminat. atque

sua frigiditate ab esu concupiscentie nos temperat. **I**tem baptis-
mus fit in aqua. ne que inopia cruci-
faret. et ne propter defectum piculum salu-
tis incurrerent homines si in alio li-
quore fieret. et ut immemorem apud
omnes cordis matiam baptizandi. **E**x-
plet est baptismus. scilicet fluminis. fla-
minis. et sanguinis. Intus hos talis est
dona. **B**aptismus fluminis a
tota pena liberat et a culpa. et gratiam
in hunc infundit et caracterem imprimunt.
Baptismus fluminis delet culpam
non semel tantum sed pluries. et habet gra-
tiam in usu in quo consistit meritum.
Baptismus sanguinis liberat ab
omni temptatione. et confert statim primum.
quia primum est martirium statim evolare.
Ex his patet quod sit melior inter
hos baptismos. quia se habent ne exce-
dentia et excessa. **I**n baptismis
quoddam est sacramentum tantum. ut ablucio
exterior. Quiddam res tantum. ut gratia interi-
or. Quiddam et res et sacramentum. ut ca-
racter. **O**cto sunt de solemnitate
baptismi que non sunt de substantia.
et in usus. Sal. oleum. crisma. cere.
crismale. salina. fflatus ventem.
baptismalis ista figurat. **E**cce cum
pater non mittat eum sed ornat.
In quatuor locis baptizandus
immigitur. scilicet in fronte. ut fide pub-
lice prestatetur. In vultu ut agenda

subtilius ab eo intelligant. Inter
scapulas ut ingu xpi suam por-
tenit. In pectore ut dulci corde de-
diligat. **B**aptismus fuit in
finitus materialit. quoniam xpc baptiza-
tus est. formalit. quoniam dixit Ite to-
te oēs gentes baptizantes et c.
formalit. quoniam ait nichodemus. Nisi
quis renatus fuerit. Effectus.
quoniam xpc passus est. **E**ffatus
baptismus multiplex est. **A**d a-
lia sacramenta parat. Quia bap-
tismus est sacramentum intrinsecum.
Et pccō mundat. Quod signifi-
catum est in mari rubro ubi subiu-
li sunt egyptij. **N**otandum
autē qd in baptismo originalis
pccā macula tollitur totalit. ffo-
mes vō nō tollitur sed remittitur.
Penā relaxat. et nō puer in-
ducitur veste candida. **R**atio-
nale illuminat. et nō ponitur sal i
ore pmi. **C**oncupiscibilem
ad bonū inflamat. et nō datur cā-
tela pmo. **I**rasabilem con-
fortat. et nō israhel vicit amalech
post transitū maris rubri. Sicut
tribuit. Quod significat p colū-
bā que sedit sup xpm baptiza-
tū. **C**haractere inprimis hoc
figuratur p mare vitreū i apoc.
Conmte mitigat. Quod signi-
ficat aque frigiditas. **C**onm-

monē ecclie pstat. Sicut jeremia
circūcisus fuit quoniam sanctificatus
fuit in vto. **E**t satisfactio-
ne certior liberat. Quia baptismus
nō requirit gemitū neq; placentū.
intellige certiorē. et nām mēior
erigitur in adulto. s. contritio.
Potestate diaboli dimittit.
Quod signat exsufflatio. **T**amē
celi apit. Quod significatur. qd xpo
baptizato apit sunt celi. **N**otā
dū ante qd passio xpi apit iam
am padili p causam mēiorā et sa-
tisfactionē genālem. **B**ap-
tismus autē apit p causam efficientē
singlārem. facit cū istū hōiem sin-
glārem euolare. **I**tem os ad
laudandū. aures ad audiendū apit.
et nō ponit salina in ore et in aure
pmi. **T**emplū xpi efficit. et nō
dicitur baptizato. Et mūnde spūs
et da locū aduementi spm sancto.
Laudabile deo reddit. et nō bal-
sammus ē in crismate. Solent pmi
baptizandi usq; ad pascha et pentec-
estū vergeat nūctas nel tuncatur pi-
clm reservari. ad significandū qd
in baptismo fit resurrectio spūalis
et qd grā spūs scī datur. **B**ap-
tismus xpi et iohis cōueniūt in ma-
tia et in modo. sed differūt in forma.
qd baptismus iohis tradebatur in
noīe venturi. **D**ifferēbant

etiam in effectum. quod baptismus Christi inhi-
bit. Iohannis non. **I**tem in fine. quod
baptismus Iohannis assuefecit ad bap-
tismum Christi. **De cathecismo et exorcismo. 9.**

Cathecismus et exorcismus
tanquam paratorum prae-
mittitur baptismi. ut in
ipso gratia efficacius operetur. **T**ribus
de causis cathecismus institutus est.

Primo. propter instructionem de articulis
fidei ad fidei susceptionem. **S**e-

cundo. propter responsionem ad fidei profes-
sionem. **T**ercio. propter sponsonem ad

fidei observacionem. Quia vero adultus
propter peccatum proprium habet et pro se respondere po-

test. requiruntur haec ab eo. Puulus
autem quod non habet peccatum actuale nec

pro se credere potest. requiruntur haec ab
eo pro vicario qui pro eo respondet de fi-

dei observancia. **E**xorcismus
ideo institutus est. ut a baptizando

diaboli potestas pellatur. Nam
propter peccatum hominis diabolus potestate

in hominem accepit. et etiam in illa que
venit ad usum hominis. **I**tem tam ad-

ulti qui puuli exorcisari debet ad
expulsionem tam nomine potestatis.

De confirmacione. 10.
Confirmacio sacramentum
est pugnatum. **C**on-

firmancia confirmacionis sunt sex.
Quo ex parte sacramenti in se. scilicet materia
crismatis. et forma verborum. que talis

est secundum morem magis communem.
Signum te signo crucis. confirmo te

crismate salutis. in nomine patris et filii
et spiritus sancti. **Q**uo ex parte in-

structi. scilicet dignitas pontificalis. et
intencio debita. **Q**uo ex parte

suscipientis. scilicet fons in qua debet
fieri crismacio. et quod confirmandus

sit baptizatus. **A**uctio cris-
matis explicat fit in tribus sacimen-

tis. quarum divinitas ex fine accipitur.
In baptismo fit in virtute ad sig-

nificandum fidei susceptionem. Quia
virtus est locus cellule rationalis.

In confirmacione fit in fronte. ad
significandum audaciam confessionis.

cum impedimentum est timor et vecum-
dia. que specialiter manifestantur in

pallore vel rubore frontis ex im-
punitate cellule ymaginabilis. **I**n

ordine fit in manibus. ad significandum
potestatem consecrandi sacramentum

divini corporis. **I**tem sacramentum
multiplex est utilitas. **Q**uia gra-

tia in baptismo data confirmat. pro-
Confirma hoc deus quod operatus es in

nobis. scilicet in baptismo. **A**d mu-

liciam spiritualem parat. **I**tem confir-

madi tanquam pugnaturi pugiles
inunguntur. ne ab inimicis de facili

teneantur. et quod omnes christiani debent esse
in bello Christi. propterea et omnes debent

hoc recipere sacramentum. ut facilius

possint contra mūdū, carnē, & dia-
bolū pugnare. **A**ld cōfessionē
constante uōis xpi aīat, quē optet
verū deū & verū hōiem confiteri.

Primo ne cōfiteamur eū scdm di-
uinā naturā patri & spūi scō coeq-
lem, quod notatur in forma vborū
ubi fit exp̄ssio trinitatis. **S**cō
ut cōfiteamur eū scdm humanā na-
turā crucis supplicii p̄tulisse, quod
notat in crucis signacōe. **I**nt̄

& extra spūali decore uos ornat. In-
tus quidē p̄ consue puritatē. Sed
extra, p̄ odorem bone fame. Et hec
duo significatur in cōlimate quod
cōficitur ex oleo p̄pter pūm, et ex
balsamo p̄pter scdm. **I**n bonis
agendis & malis sustinendis robo-
rat. **P**atur eū hic spūs ad robur.

Aliam & corpus armat. Aliam
quidem p̄ imp̄ssionē caracis cont-
pulsaminitatis viciū. Corpus vō
p̄ dīpen crucis cōtra insulens de-
uonū. **C**ontra viciū diuina
timorē in confessione xpi audaciā
p̄stat. **P**ūm notatur in cōlimate
frontis, qui est locus viciū. Se-
cundū in potestate ministri. **P**ost
pugnā coronat, Quod notatur i
vitta que ligatur circa collū cōfir-
mati. **Q**uedā sūt circa cōfir-
mationē que non sūt de sacramenti
eē, sed de bene eē, ut sūt hec. **Q**d

ieiunio a ieiunio detur, qd p̄ aliquē
ep̄o p̄sentetur, qui & patius efficit,
qd vitta capiti circūliget. **P**
istud sacramentū sunt fideles pleni
xp̄iam, plenitudine dico copie, qui
tamē in baptismo pleni facti sunt
xp̄iam plenitudine sufficiēte. **S**a-
cramenta se hēnt in dignitate, ut ex-
cēcia & excēssa. **P**am eucharistia p̄-
cūmet in eē. Baptismus in effcū.
ayamoumū in iustis. Significat
eū cōmunionē xpi & ecclie. Cōfir-
matio, in dignitate ministri, quia
non conferitur nisi ab episcopis.
penitencia, in frequenti peccatorū
remissione, et sic de alijs sacrame-
tis.

**De sacramento eucha-
ristie et mirabilibus
in ea. 11.**

Eucharistia ē sacimen-
tū caritatis, tā diuine
qm̄ nr̄e, q̄ d̄s in hoc
sacramento magne dilectōis signū
nobis ostendit, & nr̄e dilectōis af-
fectū p̄ idem sacramentū specialiter
erga se inflāmant. **D**e sub-
stantia hui⁹ sacramenti sunt, iij.

Primū est qd cōsecrans eucha-
ristiam sic sacerdos. **S**cōm ē
spēs panis & vini. **T**ercū est
intencio cōsecrans. **Q**rtū
est forma vborū. **H**ec videt. **N**on
est corpus meū. Et hic est cūm

calix sanguinis mei. **A**d intel
ligendū ista plenius. Nota circa i
tentionē. qđ aliud est intentio. ali
ud ē attentio. Quia intentio semp
est necessaria. uel specialis uel ge
nialis. sicut dñm est de baptismo.
Attentio em̄ non est de substantia.
sicut qñ rapitur mens in placione
vbor̄ ad alia. quod quāq; cōtingit
ex infirmitate. quāq; etiā ex nec
ligencia uel incuria. tūc p̄cū ē.
Sciendū p̄tea qđ non solū re
quiritur intentio cōsecrantis. sed e
ciā intentio istud sac̄mentū institu
entis. Vñ si aliq̄s sac̄dos staret in
foro a sup̄ oēs panes p̄ferret forma
vbor̄ etiā cū intencōe cōse
crandi.
nō fieret ibi tñsubstantiatio.
Et hoc non esset p̄pter de
fectū virtutis vbor̄. cū sac̄dos vna
vice consecrare posset tot hostias
quot toti mūdo sufficient si esset ne
cessitas ecclie. sed esset p̄pter defectū
intencōis illius qui hoc sac̄mentū
instituit. qui nō intendit qđ cū tali
ludibrio uel stulticia fieret cōsecre
tio. sed p̄ utilitate uel necessitate
ecclie genialis uel p̄ticularis. **A**ur
ca forma quōq; vbor̄ sciendū ē qđ
cū dicitur. Hoc est em̄ corpus meū.
ista cōmūctio. em̄. non ē de substantia
forme. sed de bene ēē ipsi? unde om̄i
ti non debet. Aliud est nāq; forma

necessaria siue qua nō potest tra
substantiatio fieri. Et aliud ē for
ma debita siue qua nō debet fieri.
Eodem modo dicendū est de speneb;
panis et vini. **A**ur nota qđ
matia eucharistie. alia ē neces
saria. alia debita. **M**atā eucha
ristie necessaria est ut panis sit fin
imentū. qz siue illo nō potest fieri
confectio. **M**atā vō debita est
qđ panis ille sit azim? Quia licet
in fermentato posset confici. tamē
hoc fieri nō debet duplici de causa.
Prima causa ē. qz panis azim?
cōgruit instituciōi. **E**p̄c em̄ dedit dis
cipulis suū corpus suū confectū in ta
li matia. **S**cđā est. qz talis
panis cōuenit etiā significato.
Ep̄c em̄ siue oī fermento p̄cū fuit.
Siliter dicendū est de matia
calicis. Quia alia ē matia neces
saria. alia debita. **M**atā ne
cessaria calicis est vinū. qz sanḡs
xp̄i non potest in alia matia con
fici. qm̄ in vino. **M**atā vō de
bita est qđ aqua vino misceatur. et
hoc duplici racōe. **P**rimo. quia
talis matia cōuenit instituciōi.
Ep̄c em̄ sanguinē suū sub tali sp̄e
dedit. **S**cđo. qz talis materia
cōuenit etiā significato. Quia ecclia
que p̄ aqua significatur. xp̄o p̄ fide
et caritate ungitur. **S**ciendū

ē ptea qđ in aceto et in agresta nō
cōficiatur. Quia acetū non ē vīnū
sed fuit. et agresta vō non est vīnū
sed erit. **I**n confectōe sanguis
tam modicū aque debet misceri
vīno qđ absorberi possit ab illo.
Alioquin impeditur confectio. s. si vīnū
citur vīnū ab aqua. Itud designat
qđ cū ad xpī conuītiū. non ipse in
nos. sed nos in xpī mutamur. qz cor
pori suo miscito incorporamur. **S**i
vna gutta vīni iponitur ex aliqua
negligencia sangui. nō ppter hoc de
sinit ēē sanguis. neqz ppter adiunctio
nē sanguis in sanguinem mutatur.
sed vtraqz spēs in sua natura pma
net. Sed si multū de vīno ponitur
ad vna gutta sanguis sicut quāq;
sic in ablucōe. tunc ibi desinit esse
sanguis. qz spēs vīni illius gutte.
sub qua ē sanguis absorbetur a multo
vīno adiuncto. **C**irca eucharis
tiam qđdam est sacramētū tū. ut
spēs panis et vīni. Quidā est ibi
res tū. ut corpus xpī mixtū. Qđ
dam ē ibi res et sacramētū. ut corpus
xpī verū quod trahit de vīne. Il
lud em̄ est res pmi. et sacramētū scđi.
Sub vtraqz spē totus xpc ē in
diuisus. s. corpus et aīa. et deus. et
p hoc vtrobiq; est vīnū et simpliciter
sūm sacramētū. Sub specie nāq;
panis ē corpus xpī p conuīsiōe.

et sanguis p conuīsiōe. et aīa p con
uīsiōe. ac deitas p vīsiōe. Ita
em̄. iij. non possūt diuidi. nec ab
inuitē separari. Eodem modo dicen
dū ē de sanguine. **P**tea totus
xpc sic est in tota specie. qđ et in qua
libet eius pte. siue spēs illa sit inte
gra siue diuisa. et p hoc non ē ibi
ut circūscriptus. vel occupans locum.
vel hēns sitū. vel pceptibilis p ali
quē sensū corporeū. **E**xemplū
huius hēmus in speculo. qđ si diuidat
in multas ptes. in qualibet apparet
ymago que pns apparebat ī inte
gro. **I**dem exemplū est de ser
mone quē multis recito. qz quilibet
auditor recipit illū totū. Cū qm
ius sermo sit vīcus in pferente.
totus tamen ē in quolibet audiente.
Hostia frangitur ī tres ptes
ppter multas rācōes. **P**rimo.
ppter tres psonas diuinas in vna
essencia. Sic tres ptes ī diuisione
hostie. vīnus tū xpc. **S**cđo.
ppter tres status ecclie. s. militantiū.
trūphantiū. et in purgatorio arden
tiū. **T**ercio. ppter tres status. i.
s. quibz fuit mortalis. mortuus.
et immortalis. **Q**uarto. ppter tres p
tes in corpore dñi in tēpe passionis
eius. s. manū. pedū. et lateris.
Quinto. ppter tres substantias in
xpo. s. diuinitatis. aīe. et corporis.

Sacramentū corpis xpi pfigu-
ratū est multipliciter. Sicut in ob-
latoe melchisedech. in qua figura
hēmus formā ceteriorum sacramenti.
et pmiū effectū. s. refectiōē. Ibi enī
pcessit figura spūalis refectiōis in
pane et vino. In eucharistia vō est
refectio spūalis in re. **I**tem in
manna vbi significabatur effectus grē.
Item in agno paschali. quo fi-
gurabat liberatio a seruitute egip-
tiaca. Ita nū agnus est signū libe-
ratiōis a diabolo. **I**tem in diuisis
sacris de quibz hētur in leuitico.
quibz figurabat oblatio passiōis
xpi. vbi fuit hostia quo ad reconcilia-
tiōē. et victima quo ad satisfactio-
nē p peccatis nris. et holocaustū quo
ad totius corpis sui lesiōē. **I**n
oblatoe manne. de qua legitur i
iudic. p qua figurabat in quo debe-
ret fieri oblatio. et sup que. qz i fide
ihū xpi. qui p petram designatur.
In vga jonathe mellita. vbi fi-
gurabatur q's offerre debeat. qz io-
nathas. p fauū autē mellis desig-
natur deuotio offerentis. **A**ffigū
sanguis xpi fuit vniū ad designandū
refectiōē. **S**autic. **I**ntroductur me-
rex in cellā vinariā. **I**tem aq
ad designandū ablutiōē. vñ. et u-
di aqua egrediente. et c. **I**tem
sanguis ad designandū redēptiōē.

Item. Sine sanguis effusione nō
fit remissio. **D**e dignitate eu-
charistie. 12.

Dignitas et excellencia
huius sacramenti apparet
in multis. **P**rimo.
qz sicut iam p dēū est tam ante
legē qm in lege fuit pfiguratiū.
Scdo. qz a pphetis pūciatum.
p. pauc angelor manducant hō.
p teritū ponit p futuro pphiali c-
titudine. **T**ercio. qz a xpo insti-
tutū. et hoc duplicat. s. vbo et facto.
et verbo. ut patet in iohē. Ego sū
inquit panis vniū qui de celo descēdi.
facto vō. ut in mathio. Accipite et
comedite. hoc ē corpus meum. et c.
Quarto. qz ab aplis seruatum.
ad cornū. et c. **C**onuenientibz vob
in vniū. et c. **Q**uinto. qz a sumis
pontificibz solēmatū. qui ordina-
uerūt cantū et oratiōes et locū et tem-
pus. et vestimēta et vasa diuina. que
oīa sūt ad decore huius sacramenti.
Maxima dignitas apparet i hoc
sacramento. qz cū xpc consistet ex tribz
substantiis. s. diuinitate. aīa. et
corpe. ipsa qtem diuinitas excellit
oīa. p. magis dñs et laudabilis
unius. et c. **I**tem aīa eius pcellit
oēs aīas. cū sit plena grā et vītate.
et pfectissima in affectiā et cognitiā.
Item corpus eius excellit oīa corpa.

quod de sanctificato corpore sunt assumpti
beatissime virginis et divinitati uni-
ti. Ergo in christo nobilissimum in celo
et nobilissimum in terra unita sunt.

Amirabilia multa sunt in hoc
sacramento. **P**rimum est quod ibi est
corpus christi in tanta quantitate sicut
fuit in cruce. et sicut iam est in celo.
nec tamen excedit terminos illius forme.

Secundum. quod sunt ibi accidentia sine
subiecto. **T**ercium. quod panis ita
convertitur in corpus christi. quod tamen non
fit materia corporis christi. nec etiam admi-
nistratur.

Quartum. quod corpus non
augetur ex multarum hostiarum conse-
cratione. nec minuitur ex hostiarum sup-
pitione.

Quintum. quod idem corpus
unum in pluribus locis est. id est. sub omnibus
hostiis consecratis.

Sextum. quod
quando dividitur hostia. non dividitur cor-
pus christi. sed sub qualibet parte totus
est christus.

Septimum. quod quando tene-
tur hostia in manibus et videtur oculis.
corpus christi nec tangitur nec videtur.
sed hec terminatio que circa species sunt.

Octavum. quod cum desinit iste forme
tunc etiam ibi desinit esse corpus et san-
guis christi.

Nonum est. quod cum non
sit ibi panis vel vinum. tamen accide-
ntia eundem habent effectum ut panis. scilicet.
satiare. inebriare. et huiusmodi.

Decimum. quod deo convenit esse ubique simpliciter et
absolute. Creature convenit esse in uno loco

tamen. Corpus vero christi medio modo
se habet. Cum enim sit creatura non debet
equari creatori. in hoc quod sit ubique.

Cum vero sit unitum divinitati. debet in
hoc excellere alia corpora. ut simul et
semel in locis pluribus esse possit. sub
istius vituli sacramento.

Item in hoc
sacramento eucharistie quodammodo est secundum
naturam. ut hoc quod ibi sunt accidentia

in loco determinato. Quidam est ibi su-
pra naturam sed non super intellectum.

ut quod ibi sunt accidentia sine subiecto.
Quodammodo est etiam ibi super naturam et
super intellectum. ut quod ibi sit christus tantum

quantus fuit in cruce. nec tamen exce-
dit terminos illius proprie forme.

Et
mirabili transsubstantiatione. nota
quod triplex est mutatio.

Prima est
artificialis. ut quando fit vitulum de cine-
ribus.

Alia est naturalis. et hec
duplex est. scilicet. accidentalis. et substan-
tialis. Accidentaliter est. ut quando idem ma-
ter nec subiectum sub diversis accidentibus

sibi invicem succedentibus. Substan-
tialis est. ut quando eadem materia ma-
ner sub diversis formis substantia-
libus. sicut patet in transmutatione ele-
mentorum ad invicem.

Tercia mu-
tatio est supernaturalis. ut quando nec ma-
teria nec subiectum manet. sed tamen acci-
dentia sine subiecto. et talis muta-
tio est in transsubstantiatione panis in
corpus christi.

In rerum mutatione
tamen.

potest considerari triplex difficultas.
vel ex parte finium a quo. vel ex parte
finium ad quem. vel ex parte distantie
finium ad invicem. **P**rimo modo
creatio est mirabilior omnibus unita-
tionibus. quia est de non ente simpliciter.
Secundo modo consilio panis in cor-
pus christi est mirabilior omnibus. quia est in
ens actu prius existens. **T**ercio
modo incarnatio est mirabilior qua-
cumque unitate. quia ibi est unio infinite
distantium. **S**imiliter distinguitur
quadruplicem mutationem substan-
tiale. **P**rima est a non ente in ens.
et hec dicitur generatio. **S**ecunda est
ab ente in non ens. ut corruptio.
Tercia est ab ente in ens quod in
non est sed iam erit. ut est procreatio.
Quartam est ab ente in ens iam existens.
et talis est consilio panis in corpus christi.
Hec unitio non habet similitudinem
in natura. sed est aliam quasi contra-
ria. quia hic mutatur substantia una
in aliam. et manet accidentia. sed in
aliam eodem modo est. quia ibi mutantur
accidentia et manet eadem substantia.
sicut patet in corporalibus quia de albo
fit nigrum. et in spiritualibus quia de indo-
cto fit sapiens. de ignorante fit sciens.
Nota quod hec propositio de finem
multiplicat. Quia notat causam. ut
cum dicitur christus conceptus de spiritu sancto.
Quia materiam. ut cum dicitur christus natus

est de virgine. Quia idem tempore sub-
stantie. ut cum dicitur filius natus de patre.
Quia in substantiatione sine con-
solatione. ut cum dicitur corpus christi fieri
de pane. Quia ordine. ut cum dicitur
creatura esse de nichilo. **De effectu eius**

Igne **Charistie. 13.**
In sapientes corpus
christi. bonum multiplex
consequitur. **P**rimum est christi com-
memoratio. agath. Hoc facite in
meam commemorationem. scilicet mee dilec-
tionis. liberationis. unitatis. **I**tem
interior unificatio. Quia nonnunquam
per virtutem huius sacramenti fit de attri-
to contritus. Genes. Lignum vite com-
mestum vitam prestat. Sic per gratiam
purgam. illuminam. perficim. refici-
m. unificam. Et bene redit vi-
ta per cibum. per quem a mortis intrant.
Corpus christi iustici incorporatione.
Cum dicitur est Augustinus. Nec tu
me mutabis in te sicut cibum carnis
tine. sed tu mutaberis in me. **I**tem
non intelligitur de unione corporis
iustici de novo facienda. sed de au-
gmentanda. Non enim vult dissilia.
Item spiritualis refectio. per. In
loco pascue ibi me collocavit. **D**e
eum non tamen sacramentum instituit quod
uos in eum gratie generaret. ut baptismum.
vel quod gemtos roboraret. ut confir-
mationem. verum etiam quod roboratos

emitteret. ut eucharistia. propter
quod hec tria sacramenta tantum omnibus
qui ad fidem accedunt. **¶** Item de
nocivis angustiacio. **¶** Insuper
in oleo caput meum. **¶** Nutrimen-
tum enim quod hic nobis datur quantum
ad esse gratuitum in tribus attenditur.
scilicet in conservacione devocionis ad deum.
et dileccionis ad primum. et dileccionis
intra nos ipsos. **¶** Item somnitus
mitigacio. **¶** Super aqua refectio
educavit me. Quia sicut aqua re-
frigat. sic et istud sacramentum a ferno-
re concupiscentie. **¶** Breve collacio.
Exodi. Descendente manna. descen-
debat propter et ros. **¶** Item virtutis
roboracio. **¶** Panis cor hominis confortat.
¶ Item peccatorum remissio.
Quia per istum cibum fit repacio de peccatis.
et tunc quando dicitur in oracione dominica.
panem nostrum quotidianum da nobis ho-
die. statim sequitur. et dimitte nobis
debita nostra. Istud intelligitur de veni-
alibus. et non de mortalibus. Quia sicut
alimentum naturale predestinat viventi et
non mortuo. similiter alimentum spirituale.
¶ Item contra diabolum armacio.
¶ Paraasti in conspectu mentis ad-
versus eos qui tribulant me. **¶** Item spiritus
elevacio. **¶** Apostolus. Quoniam cum illo non
omnia nobis donavit. **¶** Item a-
monis excitacio. Bernardus. Discite
christiane quantum debetis diligere christum qui

dedit nobis carnem suam in cibum. san-
guinem in potum. animam in precium. a-
qua lavas in lavacrum. **¶** Item
fidei confirmacio. Quia in sacramento
fides elevatur super naturam. et supra
sensum. et super intellectum. **¶** Apostolus. Cap-
tivanter omnem intellectum in obsequium
christi. **¶** Item angelica communicacio.
¶ Panem angelorum manducavit homo.
¶ Item celestis regni collacio. **¶** Iohannes.
Qui manducat meam carnem et bibit
meum sanguinem. et cetera. **¶** Spiritualis
delectacio. Sapienter panem de celo
prestitisti eis omne delectamentum istius et cetera.
¶ Item intellectus illuminacio. **¶** Regum.
Sustavit ionathas de melle et illumi-
navit sicut oculus eius. **¶** De effectu
eucharistie dicit Bernardus. Corpus
christi est egrotis medicina. peregrina-
tibus victus. debiles confortat. valen-
tes delectat. languorem sanat. sani-
tatem servat. Sic homo mansuetior
ad correptionem. patientior ad labo-
rem. ardentior ad amorem. sagacior
ad cautelam. ad obediendum principibus.
ad gratiarum actionem devocior. **¶** Sic
rite comitantibus multa bona perveni-
unt ut dictum est. Sic et indigne corpus
christi sumuntibus multa mala occurrunt.
Nullius enim opus placet deo. nisi
placeat ipse pater. **¶** Indigna
namque communicio peccatis illaqueat ho-
minem. damnacionem parat. primum

scandalizat. mentē excecāt. tēptacōi
subingat. dēū irritat. vitā tempo
ralem breuiat. gratuitis spoliāt.

De his oibz dicitur in psalmo.
fiat inquit mensa eorū corā ipis
in laqueū. Ecce pūm. Et in retri
butione. Ecce scdm. Et in scandalū.
Ecce fūm. Obscurentur oclī corū
ne videant. Ecce qrtū. Et dorsum
eorū semp incurua. Ecce quēū. Effū
de sup eos irā tuā. Ecce septū. fiat
habitatio eorū deserta. Ecce septimū.
Et in tabernaculis eorū nō sit qui
inhabitet. Ecce octauū. **De sumē**
tibz eucharistiā & in sumēdi eā. 12.

Corpus xpi quattuor
modis sumit. **Q**uā
tam accipit spūalit
tū. ut qui accipit rem sacīmentū
i. grām. & non ipm sacīmentū cor
pis xpi. De hoc modo sumendi di
cit aug. & recte. & manducasti. i. co
pon xpi multico incorpates. **Q**uā
tam sacīmentaliter tū. ut cōicantes
in pōo mortali. **Q**uādam spū
alit & sacīmentaliter. ut qui accipit
rem & sacīmentū. sicut cōicantes in
grā. **Q**uāta nec spūaliter nec
sacīmentaliter. ut qui nec rem nec
sacīmentū accipit. **P**rimo nō
manducantes manducāt. Scdm.
manducātes nō manducāt. Tū.
manducātes manducāt. Quarta.

non manducātes non manducāt.

Circa cōionem cōmittitur
pām tribz modis. **P**rimo in
cū quis statuto tempe cōionem di
mittit. Iohis. Nisi manducāti
tis carnem filij hōis non habebitis
vitā in vobis. **S**cd. cū quis
suo tepe cōicans. male accedit. **A**plē.
Qui ante sumit indigne. iudiciū
sibi manducat & bibit. **T**ercio.
cū post cōionem a pāis se nō custo
dit. Et iste multiplex malū incur
rit. **P**rimo. qz xpm quē suscep.
ignominiose a se expellit. Et certe.
Turpis exiit qui nō adiūntur
hospes. **S**cd. qz talis quōtā
modo similitudine inde gerit. **I**udas
em postq cū xpo cenauit. ipsum
tradidit. Sic & absolon fratrem
suū ad cōmūm inuitauit. & cū post
occidit. **T**ercio. qz ordīe ho
uestatis pūit. **V**ientiro em reue
rentiā exhibet. & plenti nullam.
cū filis est illis qui cū ramis oli
uarū & clamore xpo occurrerūt. et
ipm postmodū crucifixerūt. **Q**uā
lit ad cōionem accedendū sit. discē
possum in esu agni paschalis.
Comedebāt em cū inter acmictis
renibz. calciatis pedibz. baculos
hēntes in manibz. cū lacturis a
grestibz. & festinant. **P**rimū
significat puritas castitatis. Luc.

Sunt libri vni pauci. n. c. **T**p
scdm. affectus deuocōis. Saut. Cū
pulchra es in calceamentis filia pūc.
Ap tū. memoria dūce passio
nis. Genes. In baculo meo tūm
iordanē istū. **T**p qrtū amari
tudo cōtriciōis. p. Cibabis nos pane
lacrimarū. **A**p qutū puritudo
bone voluntatis et opacōis. pūb.
vidisti hōiem veloce in opibz suis
corā regibz stabit. **T**p Item quales
esse debeant cōcantes ostenditur in
vestibz sacerdotibz. **A** Requiritur
eū ista. iudiciū discretōis. iudiciū
castitatis. mortificatio carnis. Con
stancia fortitudinis. pscuauia lon
ganimutatis. pfectio caritatis
Ap mū notatur in suphūmali.
Scdm in alba. Tercū in ciuctura.
Qrtū in fauore qui ponit in bra
chio sicut clipeus. Qutū in stola.
Sextū in casula. **C**orpus p
sumit velatū accedentibus multi
pli racōe. **A**p mo. pte nūtiū
qutū ad bouos. Quia scdm Greg.
fides non hēt nūtiū. cū humana
ratio pbet expūmentū. **A** Scd.
pē indignitate qutū ad malos.
Exemplū de bethsauntibz qui pūsi
sūt qm archam dū viderūt. **A**
cio. pte inbecillitate qutū ad oēs.
Non em possent videre claritatem
corpis xpi glificati. Exemplum de

moysē in cui faciem non potant
filij israel intēde qū resplendunt.
A Qrtō. pte vitandū horrore cru
ditatis si xpi carnē dentibz attrecta
rem? **T**res sūt cause quare
laicis non datur istud sacīmentū sub
dupliā spē. **A**p ma est qz pos
sent credere qd totus xpc non esset
sub vtrazq specie. **A** Scdā ppter
piclū. qz de facili posset effundi san
guis. **A** Tercia. ut vitas respōde
at vmbre. Quia in lege nihil hē
bant offerentes etiā de libamine.
De abstinentia a cōmuniōe. ij.
A Abstinent quātā a cōio
ne pte culpam pām.
et aliqui sine culpa mor
tali. sed ppter sacīmenti reuēciā.
sicut qui seucūt se nūm mūdos
mente vel carne. vel etiā mēuotos.
Et isti bene faciūt dūmodo possūt
inire et sine alioz scandalo supscē.
Cū vbi non instat necessitas. con
sulendū est talibz ut de cōione ex
pectent. quousqz parati et deuoti
ac tūmpecti possūt accēde. nul
la tū necessitas debet cōpelleere ut
aliquis in mortali scienter cōicet.
Ap cū facit indignū cōione tri
bz modis. **A** alut in hūm. ut qū
quis accēdit nō contritus de pāo
pūto et incōfessus. **A** alut in actu
ut qū inmutat formā sacīmenti et

irreuerentem ipsum tractat. **A**lur i
pposito. ut qui quis hēt voluntatē
petendi in futuro. **P**otest
etiā ppter reuerentiā sacramenti ex
clusio fieri a cōione tēpore. **P**
mo. ppter reuerentiā sacramenti ex
onis. Sic excludit pollutio iūmu
dicia corporalis. **S**cto. ppter re
uerentiā rei cōtente sub fornis. Sic
excludit defecus iudicii i racōis. ut
in pūis i amentibz. **T**ercio ppter
reuerentiā rei significatē. i. vinita
tis corporis xpi iustici. Sic excludit
vinctū iudicii. uel suspēsiōis. uel
excoicacōis etiā iūmte. Sic ex
sola reuerentiā sine oī culpa excludū
tur multi a cōione. **H**oc pmo
patet in pūis. qui tū si sint ppetra
tem adultā. s. in decimo anno uel
duodecimo. i. apparent in eis signa
reuerentiā i discreciōis possūt sume.
alias non. **I**tem patet in furiosis
qui excludūtur sine culpa. qui tū
cōicare possunt cū hūerint lūta
iūualla. **I**tem cū hēt quis lūtolas
iūuallus. licet hoc sit sine culpa. tū
p sola reuerentiā nō debet tangē cor
pus xpi. **T**ria genā hōmū ex
cludebantur in lege ab esu agni. s.
iūuallus. qui significant eos qui
accedūt ad cōionem irreuerent. Reg.
legitur qd pmissus ē ora qz tenet
archam dō. **I**tem alienigenē iū

significant infideles. **D**e talium
cōione dī in gen. fēra pessima te
uorant filiū meū ioseph. **I**te
mūdi. qui significant hēntes mor
tale pccū. **D**e his ppha. agnūm
qui fertis vasa dñi. **D**e his
tribz nota vltus. Indigne sumus si
non sumus reuerent. **E**l nō catho
lice. uel hēns mortale scienter.
Ad in non cōicat tēpore suo. ul
ta mala incurrit. **P**mo. qz ta
lis vtilitate multiplici pūatur. **D**e
quo hēs sup de effectū eucharistie.
Si cū raab saluata est qz suscep
iūcios dñi. multo forcius qui ipm
xpm suscipit. **S**cto. qz cōsti
tutionē ecclie tūsgreditur. **S**tatu
it cū ecclia qd qui non cōicat i pas
cha. uiuens ab ingressu ecclie arceat.
i. mouens carcat eccliaistica sepulchra.
Tercio. qz maledictionē incur
rit. **P**ūb. **D**e soli qz cū ceciderit
non hēt subleuantē se. **S**ed bene
solus ē qui xpm non hēt. **T**er
to. qz vices dō nō rependit. **A**ug.
Decretandū ē illi hospiciū tenege
re. qui solet oēm pūlantē admittere.
Quinto. qz vires spūales pūdit.
Quilibet cū qui ē sine mortali est
iūuallus corporis xpi iustici. **A**gēbūm
ante debet sustentari alimento corporis
xpi veri. alioquin efficietur aridum.
sicut i iūuallū corporeū ad quod nō

insinuatutur corporalis cibi nutritiue.

De officio missæ. 16.

Perogatinas plurimas habet missa.

Primo. qz celebratur a ieiunio.

Secundo. qz tñ in ecclia et sup altare. nisi quqz ppter causã fiat sub tentorio. uel in alio loco honesto.

Tercio. qz oportet celebrantẽ sacdotẽ esse.

Quarto. qz oportet eundẽ induitũ esse sacris vestibus.

Quinto. qz tñ fit in die et non in nocte. nisi in uenititate domini.

Sexto. qz semp celebrat athen sol lumine. etiam si nulle soles luce rẽt sup terram.

Septimo. qz ibi sonat vba diuina. angelica. et humana.

Divina qdem. qñ dñr uel cantatur. pater nũ. uel legũtur vba dñi in euangelio.

Angelica vo. qñ cantatur Gloria in excelsis.

Humana vo sicut in collectis et alijs huius.

Octano. qz ibi audiũt et nobiliora ydionmata que nũdñs hẽt.

Hebraicu. ut ibi. sabaoth. osanna.

Item grecũ. tñ dicitur kypseleptou.

Item latinũ. ut in alijs que sũt ibi.

Nono. qz missa suo modo tã plena ẽ multieris sicut mare guttis. sicut sol athoimis. sicut firmamentũ stellis. et celũ empyreũ angelis.

Decimo. qz factores in solẽpmbz ecclis hẽnt

plures ministros. s. diaconũ. subdiaconũ. et acolitos.

Traute cuncto. qz angelis ibi p̃sentibz suffiat in p̃sencia tante maiestatis ẽẽ scolares.

Notacio. qz ibi ẽt dñs celi et tẽre.

Officium missæ moralit̃ ẽt ita.

Introitus significat introductiõẽ boni op̃is.

Qd autẽ introitus duplicatur hoc significat qd in nr̃a m̃cepõẽ debem̃ declinare a malo et facere bonũ.

Agnus. qd. et vicijs variatur significat inuocaciõẽ misericordie dei.

qua nouẽ modis indigem̃. p̃mo. tribz modis qñtũ ad p̃ccõẽ remissiõẽ que p̃petramur. corde. ore. et ope.

Secundo. tribz modis qñtũ ad gr̃e collaciõẽ. s. fidei. sp̃ci. et caritatis.

Tercio. tribz modis qñtũ ad ad gl̃ificaciõẽ qua gaudebimur sup nos in deo. et intra nos de nobis. et iuxta nos de p̃rio.

Gloria in excelsis significat gr̃az accõẽs.

Collecta. deuota oracionem significat.

Epl̃a et euangelium uocant vetis et noue legis obseruaciõẽ.

Graduale et illa. significat vite actiue et contẽplatiue p̃feciõẽ.

Offeritorium. contri bulati sp̃us sacrificiũ.

Secre tum significat statũ vite p̃sentis.

Postacio significat statũ patrie.

Sanctus. sanctus. sanctus. sig

inflat exultatione angelorum pre
sentium. **C**anon significat
finitum membrorum in corpus et mul
titudinem. **P**ater noster significat fi
liationem per gratiam. **A**lguns dei
liberationem per misericordiam diuinam.
Triplicatur alguns dei ut libe
remur a malis presentibus. presentibus.
et futuris. **C**onplectenda signi
ficat boni operis consummationem.
Circa quedam alia que sunt in
missa. nota significacione alle
gonica. **I**ntelligunt enim per
altare crucem. per calicem sepulcrum.
per patenam lapidem suppositum. per
corpale syndonem in qua corpus
christi fuit inuolutum. **N**ota quod
quoniam omnes missae sunt eque bove
quantum ad opus operatum. tamen in omnibus
sit idem christus. multum tamen differunt
quantum ad opus operans. et tamen melius
est audire missam boni sacerdotis.
quam mali. sicut in mensa corporali
cuius cibum iocundi accipiunt a
mundo ministro quam ab inuito.
Nota quod videtur esse si celebrat
cecurens vel manus habens tremu
las. aut caducum morbum. aut deli
rus. aut nimis idiota. et tamen talibus
inungendum est ut abstineant a missa.
Propterea qui aliquis celebraturus est
secundum. non debet sumere ablutionem in
poni missa. Alioquin ad secundam missam

accedet non ieiunius. **De uedi
gencijs que fiunt in missa. in.**

Si per uedigenciam euenit
quod pleto canone nec
vinum nec aqua remaneat
in calice. statim infunditur debet beatus
quod. et factos iterabit consecrationem
ab illo loco sibi modo. et perficiet us
que in finem. ita tamen quod diuinitat duas
crucis que fieri singularem super
hostiam consueuerunt. et melius
potest dici quod aliam hostiam sumat
et canone a principio incipiat. **Q**uod
si de simplicibus uino uel aqua fiat co
secratio. vinum reputabitur per sacra
mento. aqua non. **S**i quid de
sanguine ceciderit super corpale. uel
super pallam altaris. uel super albam
uel casulam. pars illa recitatur et
in loco reliquiarum seruetur. prius tamen
extrahatur sacamentum quantum potest
et sumatur. deinde abluatur. et hec ab
lucio iterum sumatur. **S**i uero super
gram. uel lapide. uel lignum ceciderit.
lucendum. erigendum. et ratendum
est locus ille. et pulvis in sacro loco
ponendum. **P**orro si in ipsum
sanguinem musca uel aranea ceciderit.
uel tale aliquid quod uir sine bo
minum aut mortis percipio sumi po
test. perficitur et laetetur quantum cau
tus potest in calice. et hac ablucio
nem sumat factos. sed musca siue

arana sup piscinā cremetur.

Quod si de corpore xpi sup pallam altaris uel sup aliud occiderit vel ementū. non abscidat sed uiuo abluatur et a ministro sumatur.

Si infirmus corpus dñi reiciat. suscipiatur put diligentius potest et sumatur. **De sacramento**

penitencie . 18.

Penitentia est ut ait Ambrosius. preterita mala plange. et plangenda iterū non committe. **I**te Greg. penitere ē acta pñā defflere. et iterū flēda non committe. **C**irca pñās diffiniciōes. nota. Quēdā dantur p cēnciam. ut hō est aīal rationale. Quēdā p causam. ut dies est sol lucēs. **D**iffiniciō autē penitencie data est p causā et non p cēnciam. et eruptamen penitencia diffinitur p duplicē actū. et unū q̄ est respectu pñeriti. s. pñā mala plange. Alterū. respectu futuri. s. plangenda non committe. Et pñus actus ē in re. scōs i pposito.

Penitencia duplex est. Silt. quēdā interior tñ. et hec est de iure naturali. Quēdā exterior. que fit ad arbitriū hōis. **P**rima non est sacīmentū pñe. Scđā vō sacīmentū est. et non cū penitencia p se suscepta dicitur sacīmentū ecclie

pñe. cū talis etiam ante baptisū possit fieri. Sed penitencia iūcta p ministros ecclie sacīmentū est.

Notandū qđ iugē p pñis pñis est actus penitencie. Sed iugere p malis alienis. alius vñtis est. s. misericōdie. Iugē vō p bonis etius. est actus tñe virtutinis. de qua dr. Beati qui iugēt. et c. **S**ed duracōe penitencie. Sciendū qđ exiōrē non oportet ēē pñetua. sed circa interiorē. distinguit. **E**st cū interior penitencia scđm hīcūm. et hec debet ēē pñetua. Alia ē scđm actū. et hanc non oportet ēē pñetua. Semper cū tenetur qđ ad interiorē penitenciā hīcūmāle qua veller nō peccasse. et vult de ceto non peccare. Sed ad exteriorē penitenciā non sēp tenetur. **P**ñā alius ē dolor rationalis. qui est pñā detestatio. Alius sensibilis. qui ē passio. Et pñus dolor sēp debet ēē in penitencia. Scōs non ē de uicacitate. **I**tem qñius hō unqñ sit certus de pñā remissione. tñ pñ hoc nō oportet ēē penitenciā exteriorē pñetua. Quia nō erigitur in talibz cōtūto sciencie. sed sufficit cōtūto cōiecture pñabilis. ut est qñ homo sentit pñabiliter quod erat ex pte sui. dolento. cōfiteuto. satisfaciendo. cauendo. **E**t in omni

Iam petes meos. quoniam iniquabo illos. **¶** Item resurrectio spiritus alius debet esse cum christo semper victo. non cum lataro iterum mortuo. **¶** Penitencia debet esse prompta. et non diu dilata. **¶** Primo. quia a domino expectamus. et in lapas. Expectat nos deus ut misereatur nostri. et expectamus ut faceret vias. et ferat labyrinthos. **¶** Secundo. quia ad magna vocamus. Gen. 2. Ego ero miles tua magna. **¶** Tercio. ne ab eius impetibus erudiamur. sicut factum est in fatuus virginibus que se discebant parare. **¶** Quarto. ne ab hostibus impediamur. sicut filii israel a pharaone ne egrederentur de egipto. **¶** Quinto. quia relinquere peccatum etiam penitus compellimus. Greg. Contempnendus esset hic mundus etiam si rebus propriis abundaret. Sed iam cum tot ad utilitates animi pulsat. cum tot calamitates ingeminat. quod aliud quam ut non amentur clamat. **¶** Sexto. ne blande seducamur. sicut avis per fistulam aucapis. et sicut pilas per escam in hamo. et sicut verus per mel. **¶** Septimo. ne morte perueniamur. Greg. Nichil certius morte. et nichil incertius eius hora. **¶** Octavo. ne consuetudine teneamur. Sicut arbor de facili non euellitur. cum bene radicata sit. Jerem. Nunquid ethiops potest mutare pellem suam. et vos autem

¶ Ad agentem penitentiam mouet. **¶** De quibus Bernardus. **¶** Muns durum est cor quod non emolluit beneficia. nec allicitur puilla. nec treuit supplicia. nec castigant flagella. **¶** Impedimenta penitentiae sunt haec. **¶** Pusillanimitas aggrediendi. Tale sunt sicut equus vmbriaticus. qui a tructo uel vmbra treuit. **¶** Putor confitendi. Sed sicut dicit Aug. Vere cuncta magna pars est penitentiae. **¶** Tristor satisfaciendi. Sed contra hoc dicit apostolus. Hoc momentaneum et leue tribulationis uestrae. etc. **¶** Delectatio peccandi. Sed temporale est quod delectat. eternum quod cruciat. **¶** Spes diu viuendi. Sed dominus dicit. Securus iam ad radicem arboris posita est. **¶** Desperatio gratiam obtinendi. Contra dicit Ezech. Quacumque hora ingemuerit peccator. etc. **¶** Timor recidendi. Aug. Qui cecidi erexit me. qui steti tenuit me. qui mihi dixit me. Ita loquitur de domino. **¶** Exemplum delinquendi. Sed stultus est qui videt aliquem cadentem. si non sit in eodem loco caucior. **¶** Consuetudo peccandi. Sicut balaam consuetus monstris non curauit quod asina loquebatur. **¶** Confidentia de dei misericordia ipsam quam penitentiam recipiendi. Sed hoc est peccare in spiritu sancto. Greg. misericordiam dei debemus erubescere. si misericordiam eius non volumus commutare.

De effectu penitencie. 20.
 Et penitencia abluit
 homo a pccō. restituit
 ecclie. reconciliatur xpo. totis spūa
 lib; dicitur. de filio diaboli filius
 dei efficit. paradus aperitur. Nec ē
 que angelos letificat. impūi iustifi
 cat. amissa bona reuocat. penam
 etiam vitat. **I**tem penitencia
 est scda tabula post naufragiū. ad
 qua pccōi potest recurrere qm̄ dū
 est in statu p̄sentis vite. quicūq; i
 quocienscūq; diuinā clemenciam
 voluit implorare. **C**omplex
 cū est naufragiū. s. pccōi origina
 lis. i pccōi actualis. Sed de pmo li
 beram p tabulam baptismi. que
 vitatē i efficaciam accepit a tabula
 crucis xpi. De scdo autē liberam
 p tabulam penitencie. qua diuina
 clemencia p̄iudic hōi. qz p pccō ac
 tuali non potest iterū baptizari.
Nota ḡ qd a pccōi reatu libam
 p grām. i sequelis autē pccōi per
 penitenciam i ptes penitencie. i mi
 seria vo p gliam. **I**tem nota
 qualiter opera mortificata reuul
 cat. qz licet verū sit qd a p̄uacione
 ad hitū non sit regressus in vita
 naturali. non tū est verū in vita
 morali. Nam a p̄uacione ad ha
 bitū voluntarius ē regressus. s.
 a morte culpe ad vitā grē. i unde

dicendū qd sicut pccō actualia trā
 seunt actu i remanēt reatu. ita bo
 na opa trāseunt actu i remanent
 iusto. Scdm̄ autē qd manēt dignit
 mortificari uel vniificari. **B**o
 na ḡ opa qm̄dū sūt commūta radica
 uiendi dicuntur vniē. Qū ab illa sep
 aut. dicuntur mori. Qū reuertuntur
 dicuntur vniificari. qz reuertunt ad sta
 tū sue originis videlz caritatis. et qz
 valēt ad maiore radicationē caritatis.

De ptes penitencie in cōmuni. 21.

Partes penitencie integ
 les sūt tres. s. cōtricio.
 confessio. satisfactio.
Cōmūis em̄ cōplementū pccōi pos
 sit ēē in actu cordis solius. uel corde
 i oris simul. i trīn simul. tū ad pe
 nitencie p̄fectionē erigitur homin
 trīn aggregatō licet ad ēē simplex
 sufficiat cōtricio in actu. i confessio i
 satisfactio in pposito. **N**on em̄ eri
 gitur in his que hēnt ēē succellūm.
 qd ptes integrales sūt simul. sed
 erigit hoc in toto quod hēt ēē p
 manēs. **Q**uō autē tres sūt ptes
 penitencie. sic ostendit. **P**eni
 tencia est qdā spontaneū iudiciū
 in quo cōtricio ē quali quetā citatio.
 ubi sequitur apud iudicē rei sponta
 nea confessio. tēde sequit̄ emēte
 p iudicē imposita solutio. Sed i hoc
 differt iudiciū fori a iudicio poli. qm̄

ibi confessus tñpñatur in iure. et
hic absoluit. **A**llia ē sufficien-
cia istar pñ. Quia cñ omne pñm
cōmittitur corde. ore. uel ope. iustū
ē ut ita curent p cōtrariū. s. ut
peccator culpā detestetur aīo. vbo
accuset. et facto pñuiat. **I**tem
p pñm offendit hō deū. eccliam. et
seipm. sed p cōtricionē recōciliatur
hō deo. p confessionē ecclie. p satil-
factionē sibi. **I**tem iste penitē-
cie ptes sūt tres dicte quib; in tram-
itur pñmissionis. de quib; dī in cōto.
Ibim⁹ viam trū dīcū. **I**ste
tres ptes vñficāt moralit tres mor-
tuos quos dñs suscitauit. Quia p
contricionē suscitāt in domo puella.
p confessionē. iuuens in porta. per
satisfactionē lazarus in sepulcro.

De contricione. 22.
Contricio est dolor volū-
tarie assumptus p pñis
cū pposito cōfitendi et satisfaciendi.
Hec diffinitio magistralis est.
Et ponit ibi dolor p genē. et volun-
tarie assumptus. ponit ad differen-
ciā doloris naturalis. qui non est
inuitus cū non sit in genē moris.
sed volūtas ponit cū in genē morali.
P pñis. ponitur p matia doloris
ad differentiā doloris mundi qui ē
de bono alieno. **S**ic g diffinit
cōtricio pñt est actus vñutis. Sed

pñt est pñ sacñenti penitencie o-
portet qd aliquid in cōpacione ad
alias pñes addatur. et ideo ponit.
cū pposito cōfitendi et satisfaciendi.
Nota qd cor dicitur durū qñ
diuine inspiracōi tangenti se nō
cedit. sed obuiat in affcū pñi demo-
rando. **A**ffraugi vō dī. qñ a p-
posito peccandi incipit recipiscere.
licet non dū totalit cōmitat. **C**ō-
teri autē dī. qñ volūtas ab affcū
pñi resistit. **I**n contricōe du-
plex ē dolor. et unus ē volūtatīs. qui
nichil aliud est nisi pñi displicen-
cia. Alius ē sensibilis. **P**rimus
est de essēcia cōtricōis. Et de hoc
dolor intelligit illud zere. Luctū
vñgeniti fac tibi. Quia homo de-
bet ex racōe magis velle vñqñ
peccasse. qñ vñgenitum vñcere.
Scōns dolor nō requiritur de ne-
cessitate cōtricōis. sed de eius pñer-
cione. qz talis dolor nō ē in nostra
potestate. **N**ota qd cōtricio
potest tantū intendi. qd non solū
culpa sed etiā tota pena dimittit.
Hoc autē potest dupliciter fieri.
vno modo ex pñe caritatis que
displicenciā pñi causat. qz sic con-
tingit tantū intendi caritatem in
actu. qd cōtricio inde sequēs mēbit
absolucione ab oī pena. **A**lio
mō fit istud ex pñe doloris sensibilis

Ad hanc hō non tenetur semper.
Sciendū g̃ qd̃ hī t̃p̃nati et
hī qui sūt in purgatorio non hēnt
cōtricionē p̃prie. **I**tem autē hec est
ratio. Quia in cōtricōe p̃prie sūpra
sūt tria. s. gr̃a. dolor. et effectus iusti
satisfacientis. In beatis autē non
ē dolor. In t̃p̃natis ṽo non est gr̃a.
Et hī qui in purgatorio sūt nō me
rentur. **D**e cōfessione. 23.
Cōfessio ē ut ait aug.
p̃ quā latens morbus
s̃pe venie ap̃itur. **H**ic cōfessio sa
cramentalis que est p̃s penitencie
cōnemenē describit̃ p̃ matiam que
est p̃c̃m. et p̃ actū qui ē ap̃ire. et p̃
finē qui ē spes venie. **D**uplex
ē cōfessio. Quetam ē mentalis q̃
fit deo. et hec ē de iure naturali.
Quetā est vocalis que fit hōi. et
hec non ē de iure nat̃ali. **I**tem
ante incarnationē xpi sufficiebat
cōfessio mentalis. qz d̃s nondū erat
hō. Sed postq̃m factus ē homo. de
bet cōfessio fieri hōi vicario xpi.
In hoc enī qd̃ ministris sacramentoz
dedit potestātē ligandi atqz solue
di. insinuat cōfessionē hōibz tāq̃
iudicibz debere fieri. Sic g̃ xpc̃ in
stituit cōfessionē tacite. sed apli
p̃mulgauerunt eam exp̃sse. **C**ū
nis g̃ in contricōe dimittit̃ p̃c̃m.
tamen cōfessio vocalis ē necessaria.

vel in re qñ hētur oportunitas.
 uel in politico qñ eam articlū nō
 tatis excludit. et non contemptus re
 ligionis. Et ista nōtitas cōfiterendi
 post contritiōē non ē in tali casu
 ppter necessitatē remedi. cū pccū
 iam dimissū sit. sed ppter obliga
 tiōē pcepti. **C**onfessio em̄
 satisfactio necessaria ē non solū
 ppter recōciliatiōē in iudicio dei
 sed etiā in iudicio ecclie. **Q**uas
 circūstancias tenemur cōfiteri.
 Nota qđ circūstanciarū quedam
 sūt trahentes in aliud genus pccū.
 ut cohire cū muliere cōiugata. et
 has tenetur hō cōfiteri. **Q**uedā
 vō sūt aggrauantes in eadē specie.
 et harū quedā non sūt aggrauantes
 notabiliter. sicut sciencia et huius. has
 nō tenetur hō cōfiteri. qz sūt qñ
 venialia pccā. **Q**uedam autē
 sūt aggrauantes notabiliter. et has
 scđm quosdam oportet cōfiteri.
 Non em̄ sufficit illi qui. E. maritū
 de alieno hūit dīre. ego accepi alie
 nū. cū hoc possit verificari si acce
 pisset vni denariū. Scđm alios
 cōmuni sed non tūc opmantes
 nō oportet. **Q**ue sūt autē
 circūstancie aggrauantes pccū. notā
 tur in his vñb; Aggruat ordo. locū.
 mora. causa. scia. tempus. Lucta
 pusilla. modus. culpe genus. et sta

tus altus. Conditio. numerus. etas
 et scandala. sexus. **Q**uāvis pccā
 alicui nota sūt factōri. tū oportet
 ea cōfiteri qz non sūt ei nota ut in
 dīci. **Q**uādiū possit aliquis
 differre cōfessionē. Nota qđ due
 sūt opiniones. Quidā em̄ dicunt
 qđ pccōr tenetur cōfiteri statim hīta
 oportunitate sufficienti. Alij dicūt
 cōmuni. qđ cū confessio sit int̄ pcepta
 affirmatiua non obligat nisi p loco
 et tēpore. **E**cclia autē determinā
 uit in decretali. qđ hō cōfiteatur se
 mel in anno. qz semel in anno hēt
 qlibet de necessitate cōficare. **I**n
 casib; tamen. iij. tenetur quis ante
 hoc tēpus cōfiteri. **T**rius ē
 ratio sacramenti. qz vult cōficare uel
 celebrare. **A**lius ē ratio pccū.
 ut si est in piculo mortis. **T**er
 tius ē ratiōe cōfite. ut si dicat cō
 sciencia sibi qđ statim teneatur.
Virtus ē ratiōe dubij. ut si spe
 rat sibi amplius illo anno copiam
 cōfessionis non offerre quā modo hēt.
 uel si hēt casū de quo solus papa po
 test absolue. et hēt in copiam penitē
 tiarū dñi pape. **S**i queritur
 utrū confessio facta in mortali vale
 at. dicendū qđ confessio ē in reme
 diū et in pceptū. **I**n quā est in re
 mediū non valet in mortali suscepta.
 tamen absoluitur hō a pcepto. sicut et

Quod baptisum suscipiens. **T**ri-
tum autem confessio sit iteranda.
notandum regulariter quod nullus te-
netur confessionem semel bona fide
factam amplius iterare. Sunt tamen
casus in quibus expedit vel tenetur
homo iterare confessionem. quorum duo
sunt propter confessorem. et duo propter con-
fitemur. **P**rimus ergo propter confes-
sorem est si confessio deficiat claus
potencie eo quod non habet auctorita-
tem absoluedi ab illo patre. **S**e-
cundus est si deficiat ei claus sciencie
quod nescit discernere. **T**ercius
est si confitens dimidiavit confes-
sionem. Oportet enim quod unus fiat confes-
sio omnium que habentur in memoria.
Si vero aliqua exciderint a memo-
ria. non ideo reputari debet confes-
sio dimidiata. **Q**uartus est si con-
fessio aut neceperit. vel oblitus est
satisfactionem. Nam si sciret et im-
plere vellet. non deberet confes-
sionem iterare. **S**i vero aliquis
caderit in peccatum postquam bona fide fe-
cit confessionem. questio est utrum te-
neatur confessionem prius factam iterare.
et est opinio communior quod non in
specie. sed in genere. licet aliter quidam
dicant. **N**ota quod confessio facta
per nuntium vel epistolam licet sit quodam
opus bonum et iustum. tamen in quantum
est pars sacramenti non potest sic fi-

eri. quia determinata habet materiam. scilicet
actum sermonis quo conscientia hominis ma-
nifestari consuevit. et in fine neces-
sitate non licet aliter confiteri. In ne-
cessitate vero potest defectus per actum
equivalentem suppleri. **De qualitate
et effectu confessionis.** 22.

Qualis debeat esse confes-
sio. notatur in his ver-
bis. **S**it simplex.
humilis. confessio pura. fidelis. Ve-
ra. frequens. multa. discreta. libens.
voluminosa. Integra. secreta. lacri-
bilis accelerata. fortis et accusans.
et sic parere precepta. **M**ulta
valet confessio. **N**on morte liberat.
Quia sicut confessus in foro coten-
tioso dampnatur. sic in spirituali liberatur.
Non enim homini manifestat. Aug.
Si nollem confiteri. non me tibi
abscondem. sed te mihi. **U**ltima
mentis sanat. Iero. et ultimum non
intellectum tardius sanat. **P**er
discum aperit. Aug. O bene ubi
peccatum. quod portas aperit paradisi.
Exemplum in latine dextro. **P**er
regit. Unde quidam glossa. Si homo
detegit. deus regit. **C**onfessio
dumina emollit. Glossa super illud.
delictum meum cognovit tibi feci. Si
homo cognoscit deus ignoscit. **N**on
numquam iocundat. Per In voce exulta-
tionis et confessionis non epulantis.

In confessores multiplicat. Sacerdotes enim orant pro suis confessis.

Confessionem uniat. Aug. Confitendo fit homo de facto peccator. Confessus diaboli ruptus. Sicut cum aliquis secretum altius detegit.

Tercio coniungit. Aug. Quid prius auri- bus tuis quam cor confitens. et vita que ex fide est.

In viam salutis dirigit. pro ubi. Qui abscondit scelera sua non diriget. et confitendo.

Pecatum delet. Ps. Dixi confitebor aduersum me iniquitatem meam non abscondam.

Satisfactio supplet. Glosa super matth. Iubemur confiteri peccata nostra. ut erubescant peccata pro pena.

Cogitatio praecavet. Exemplum de dentis putrido qui extrahitur ne alij putrescant. **E**ui debeat fieri confessio.

Eui confessio. 24. Finaliter teneas quod confessio debet fieri sacerdoti habenti claves. que sunt scientia

discernendi et potestas ligandi et solvendi.

Sciendum autem quod sicut baptismus est sacramentum necessitatis. ita et lapsus penitentia.

Cum sicut baptismus dupliciter habet ministerium. unum cum baptizare competit ex officio. scilicet sacerdote. Alium

cum committitur dispensatio baptismi ratione necessitatis. ita et minister penitentiae duplex est. et unum?

cum confessio fit ex officio sicut est sacerdos. Alius autem est qui audiendo confessionem vicem supplere potest sacerdotis in necessitate. ut laicus.

Dicitur tamen aliqui quod cum deest copia sacerdotis. non oportet confiteri laico. sed sufficit soli deo.

Quoniam omnes sacerdotes claves habent. non tamen possunt omnes ligare et solvere. sicut excommunicati. suspensi. et heretici dampnati.

Hoc autem non est propter defectum ordinis. sed quia non habent materiam. scilicet subditos. qui auferuntur eis cum excommunicantur.

Possunt tamen baptizare. quia hoc est sacramentum necessitatis.

Possunt etiam tales eucharistiam consecrare. quia hoc substantialiter adhaeret ordini.

Ligare autem et solvere. accidentaliter adhaeret ordini.

Dicendum est etiam quod nullus potest absolute confiteri nisi prius sacerdos. Sed prius sacerdos dicitur sex modis.

Primo. ipse pastor ecclesie. **S**ecundo. per terminationem superioris. ut vicarius.

Tercio. per privilegium quibusdam indulgenti. ut sunt fratres predicatorum et minores.

Quarto. per licentiam proprii sacerdotis. non tamen licentiam nisi discretis. honestis. et notis.

Quinto. propter necessitatem. quia in articulo mortis quilibet sacerdos potest absolute. et peregrini absoluntur ab illis apud quos sunt.

Sexto.

Ad. propter defectum sui sacerdotis. quoniam. scilicet. est
pedita vel pedito confessionis. vel
solet confitentes mulieres peccari.
Tunc enim si non inuenit aliquem qui
auctoritate habeat efficitur ei sacerdos
prius. non quilibet. sed discretus et qui
est uotus vel ex ordine vel ex persona.

De sigillo confessionis. 26.

Et que geruntur exterius
in sacramentis sunt signa
rerum que intus conti-
nuerunt. et ideo confessio qua quis sacro-
ti se subicit signum est interioris peni-
tentie qua quis deo subicit. **Q**uod
ante peccatum illius qui se sibi per penite-
ntiam subicit. tegit. unde oportet de sa-
cramenti necessitate quod sacerdos confes-
sione taceat. **S**unt et alie huius
celationis utilitates. Quia per hoc ho-
mines ad confessionem magis thuiunt.
et simplices peccata confitentur. **S**a-
cerdos etiam non solum debet celare peccatum
quod in confessione recipit. sed et illa
omnia per que possit peccatum vel peccatum depre-
hendi. **P**otest autem penitens
facere ut illud quod sacerdos propter factum
sibi confessionem sciebat ut deus. sciat
etiam ut homo. et hoc facit dum licent
eum ad dicendum. Et ideo si dicat non
frangit sigillum confessionis. **S**i
autem queritur utrum illud quod scit sa-
cerdos per confessionem. et scit alio modo.
possit reuelare. super hoc diuise sunt

opiniones. Sed hec est verior. quod si
ue sacerdos sciat illud peccatum ante peccatum
confessionem sibi factam. siue post.
non tenetur celare quantum ad illud quod
scit ut homo. **N**ota quod iste
modus dicendi. dico tibi in confessi-
one. non claudit tale deum sigillo
confessionis. quoniam non seruatur ibi
forma confessionis. **De satisfactioe. 27.**

Sicut in bellis restituta
amicicia non statim diunt-
tatur debitum dampni illati.
ita post remissionem culpe in contritione.
remanet debitum pene satisfactionis.
Iungit autem sacerdos quendam ad
satisfactionis fundamentum. sicut ablati-
ue a peccato. et restitue ablatum. **Q**uoniam
iungit ad satisfactionis explicationem.
ut est vitare concubina male. **Q**uoniam
tam iungit ad substantiam satisfacti-
onis. ut ieiunare. vigilare. dare ele-
mosinam. peregrinari. et huiusmodi opera pena-
lia. **Q**uoniam iungit ad perfec-
tionem et securitatem satisfactionis. ut
sunt opera supererogationis. **S**atisfac-
tio debet respondere culpe in tribus.
Scilicet. in numero. per. Lauabo per sin-
glas noctes lectum meum. **I**n pon-
dere. et longum. Libenter debet facere immor-
talis futurus. quicquid faciet per mortem
differentia mortuus. **I**n men-
sura. Gregorius. Tanto tempore debet quod
est in penitencia. quanto fuit in culpa.

Ista tria requiruntur in penitencia.
scdm convenientiam. non scdm necessi-
tatem. *De pñib; satisfactoriis i cōi. 28.*

Satisfactoriis quæta sūt
pñes pñcipales. s. oñd.
ieiunium. i elemosina.

Quæta vō sūt pñes scñarie que
ad has reducuntur. ut vigilie pēgri-
uacōis. i disciplinæ. *¶* Dicendū

qđ oīa opa caruem affligencia re-
ducuntur ad ieiunium. Oīa vero opa
spñalia. ad orationē. Oīa autē opa
mīsericōdie. ad elemosinā. *¶* Suffi-

ciencia pñi pñcipaliū potest accipi
respectu tñm a quo ē motus satisf-
factoris. Quia p ieiunium. renocam a
cōcupiscencia carnis. p elemosinā.
a cōcupiscencia oclor. p orationē.
a supbia vite. *¶* Alio mō sumuntur

ista sufficiencia ex pñe tñm ad quē
est. Quia p ieiunium bñ ordinatur
hō in scripto. p elemosinā ad pri-
mū. p orationē ad deū. *¶* Tercio

mō sumuntur hec sufficiencia ex parte
matie de qua fit satisfactio. Quia p
elemosinā fit satisfactio de bonis ex-
tione substantie. p ieiunium. de bonis
corpis. p orationē de bonis mentis.

¶ Quarto mō sumuntur hec sufficien-
cia ex pñe motu satisfaciendi. fit
enī satisfactio trib; modis. i vel p
pñuacōnē. vel per redēptionem.
vel p supplicacōnē. pñm facimus

ieiunando. Scdm elemosinas tanto.

Tercium orando. *¶* Quarto sumuntur
hec sufficiencia ex pñe effectus. p sa-
tisfactionē enī tria magna bona no-
bis pñemūt. s. impetratio gracie.
remissio pñe. expurgatio reliq̃az
culpe. Ad pñm videtur valere elemo-
sina pñe multiplicacōnē mīsericōdie.
Ad scdm. ieiunium. Ad tercium. oratio.

De singlis pñib; satisfactoriis. 29.

Elemosina dupliciter po-
test accipi. Aut intencōe
sublenandi necessitatē
pñm. i sic ē opus mīsericōdie. Aut in-
tencōe recōpensandi p debito offēse
diuine. i sic ē opus iusticie. *¶* Tñm
pñmo moto pñe pñinet ad mīsericōdīe vite.

Scdm mō ad mīsericōdīe diuinitatis pñe.
qđ elemosina sic data pñe ē satisfactio-
na. *¶* De ieiunio quoq; sciendū
qđ in carne duo sūt. i tñm est natura
que debet sustentari. Aliud ē viciū
quod debet domari. Ieiunium ergo
quod naturā seruat. i viciū domat.
bonū ē i satisfactoriū. Aliud vō non.

¶ Oratio etiam hēt dupliciter fieri.
Aut p impetracōe bonor. i sic est
pars contēplacōis. Aut p amīacōne
malor. i sic est pñe pars satisfacti-
onis. *De iustificacōne impij. 30.*

Iustificacio ē motus
ab iniusticia ad iusticiā.
¶ In iustificacōne

impū. nū. requiruntur. Silicet mo-
tus liberi arbitrii. i. cōtricio. i. infu-
lio grē. i. remissio culpe. **H**or duo
pma sūt ex pte suscipientis. Alia
vō duo ex pte agentis. **P**ōdā
nū. sūt simul tēpore. sed nō natura.
Pōntas autē i. pōntiontas que
scdm ordinē nature est reducitur ali-
quo modo ad ordinē cause i. causati.
In ista vō videtur hic ordo cau-
salitatis ēē. Causali ēē motus li-
beri arbitrii pōr alijs tribz ē. quia
requiritur cōsensu volūtatīs i. huius
mutacōe. i. voluntas autē i. liberū
arbitriū sūmuntur hic p eodē. pōt-
ea iste motus appellatur motus li-
beri arbitrii. Iste quoq; motus qui
appellatur liberū arbitriū cōsentit
deo ut pmo motori. **T**erocac
quoq; motus fidei. qz hēc aliquid
cognitiōis i. aliquid affectiōis sūnt
fides. **V**icini s. qd motus libi
arbitrii sūnt motus fidei in tenui
causalitē ē pōr qm motus quo de pō
quis cōtūtur. Quia sicut in gēna-
ciōne pōr pōr est cōmūsiō qm aūsiō.
cū cōmūsiō causat aūsiōne. ita i. in
eius destructiōe pōr est eius cōmūsiō
ad deū p liberū arbitriū. qm aūsiō
a creatura p cōtriciōne de pō. Qd
ēū pmiū est in cōpositiōe. vltimū est
in resoluciōe. **I**sti vō duo mor-
s. liberi arbitrii i. cōtriciōis sūnt

pōres qm grā infundatur. qz sūnt
causa pparatoria ut grāia detur.
Quinnis ēū dō sūnt vlla ppara-
tōe posset impū iustificare. tamen
requiritur pparatio ex pte nra. Qm
sicut requiritur pparatio mātē in na-
turali mutacōe ad recipiendū formā.
ita in mutacōe voluntaria. a hoc nō
est ex impotēcia agentis. sed susci-
pientis. **A**lia ratio est. Quia
in iustificacōe pōrōis fit mōdificatio
vni forme. i. expulsiō cōtrarie. Ite
requiruntur pōdā duo. s. motus libi
arbitrii disponēs ad grē suscep-
tiōē. et cōtricio. s. discessus a pōrō dis-
ponēs ad culpē expulsiōne. Grā
vō pns infunditur qm culpa remut-
tatur. qz p grām culpa remittitur.
Sicut in introduciōe forme pōr na-
turalitē est forma que expellit ex p-
te agentis. qm illa que expellenda
ē remoueri possit. **Q**ualiter
autē iustificatio fiat in instanti nō
successiue. nota distinciōne. pōtēst
autē iustificatio duplicat accipi. si-
cut i. gēnacio. **T**eruo modo ut
dicat motū ad iusticiam cū timmo
enūte a sic fit successiue. ut qūdo
succedit successiua pparacō. **A**l-
lio mō potest accipi ut dicat solū
mutaciōne sūnt motu. **H**or modo
fit iustificatio in instanti. et hoc ē
pma ratio. **P**ma est qz fit

virtute infinita et simpliciter immediate.

Secta est quod sit in subiecto simplici. s. in mente. **T**ercia est quod tam ipsa forma que expellitur sicut culpa. quam que introducit sicut gratia. omnino simplex est. **A**d id quod ait Augustinus. quod maius est iustificare impium quam creare celum et terram. dicendum quod maius est quantum ad id quod fit. quod melius est. sed non quo ad modum faciendi. **Q**uoniam enim in iustificatione impii sit resistencia formalis. s. contraria ad contrarium. non tamen est ibi resistencia effectiva quo aliquid resistat agenti. s. deo. cuius virtuti nichil resistere potest. **I**n iustificatione impii aliquid est ex parte dei. et aliquid ex parte peccatoris. et aliquid ex parte ecclesie. **E**x parte dei sunt duo. s. misericordia qua reatum indulget. et iustitia qua evincit aliquantulum exigit. vel hic vel in purgatorio. **E**t significant per duos discipulos quos misit dominus in omnem locum quo ipse erat venturus. tunc quidem corporaliter. nunc autem per gratiam spiritualiter. **E**x parte peccatoris sunt etiam duo. s. dolor et amor. Et hec sunt due mole quibus peccatum vincitur. que secundum legem non debent diabolo in pignore obligari. **E**x parte ecclesie sunt similiter duo. primum est meritum a peccatore expectatum. meritum est merces habibile a causa

alioz scilicet qui fecerunt opera multa supererogatoria. que omnia sub potestate clammum sunt posita. ut quod unum est in uno membro ecclesie recipiatur in alio. **V**nde si quis non est membrum ecclesie. non influit in ipsum meritum peccati.

Secundum est indulgentia quam dat ecclesia per papam et episcopos. Tamen ut ipsa indulgentia tantum valeat quantum promittitur. exigitur auctoritas et causa. s. communis utilitas ex parte tantis. **E**xigitur etiam fides formata et obediencia. hoc est ut solvat illud propter quod datur. ex parte recipientis.

De penitencia veniali. 31. **P**enitencia est remedium institutum ad expiandum peccatum cui debetur pena sensibilis. Que cum debeatur peccato. non solum mortali. verum etiam veniali. patet quod penitencia est remedium contra verum quod. Tamen penitencia non est simpliciter de venialibus sed de mortalibus. quia penitencia introducta est ad reconciliandam auctoritatem quam peccatum mortale tollit. **L**icet ergo penitencia non sit de venialibus simpliciter. tamen erit per accidens. et hoc tribus modis. **P**rimo. ratione dubij. ut quando creditur esse mortalia. **S**ecundo. ratione statuti. ut quando homo qui tenetur confiteri semel in anno. non habet nisi venialia. **T**ercio. ratione periculi. ut quando

venialis delectatio ad hoc pducta ē
qđ nisi hō se auerſat ab ea. trahit in
mortale. **¶** De remissione pcc̃i
venialis sciendū est qđ in duobus
casibz nō remittitur. **¶** Primus ē
si talis hēat pcc̃m mortale. qm̃ sine
mortali nūq̃m dimittitur veniale.
licet econuſo possit fieri. s. qđ mor-
tale dimittatur sine veniali. Cū em̃
pcc̃m mortale tollat caritatē que v-
niūsa delicta opit. constat qđ existēti
in pcc̃o mortali nullū veniale remit-
tatur. **¶** Scđs ē qm̃ voluntas fixa
manet in affc̃u alicui pcc̃i venialis
determinati. qm̃ illud itē tolli non po-
test. a hoc multiplici racōe. **¶** Pri-
ma est qz omne pcc̃m remissione in-
diget quo ad duo. s. quo ad culpam.
et quo ad penā. Sed nō potest esse
remissio scđa sine p̃ma. qz qm̃ diu
hō culpam hēt debitoz ē penē. Cul-
pa autē in teordīnacōe voluntatis
consistit. et in voluntas sic manens.
reordinari nō potest. Alioq̃m duo
opposita essent in eodē simul. **¶** Al-
lia ratio ē. qz manente causa nō po-
test tolli effectus. Sed voluntas mor-
dinata ad aliquid ē causa pcc̃i veni-
alis. vnde manente voluntate fixa ī
illo non remittitur ipm̃ pcc̃m veni-
ale. **¶** Sciendū etiā qđ vniū
pcc̃m veniale potest remitti sine al-
to. qz pcc̃m mortale quod maioris ē

inherencie potest remitti sine veni-
ali. **¶** Alia ratio est. qz pcc̃m mor-
tale ita deo displicet. qđ facit etiam
ipm̃ peccantē deo displicē. qz puatur
grā. sed veniale qm̃ deo displicet
cū inordinatū sit. non tū peccantē
facit deo displicē. qz non puatur grā.
sed obnubilatur in q̃ntū eius p̃cessus
ad cetera impedit. Et p̃ hoc vniū
veniale nō impedit qm̃ aliud remitti
possit. **¶** Tercia ratio ē. qz veni-
alia non hēnt cōuerſionē ad iudicem.
nec ex pte aūſionis qz non aūſunt
a summo bono. nec ex pte cōuſionis.
ideo vniū remitti potest sine alio. Nō
ē vō sic de mortalibz. vbi vniū non di-
mittit sine alio. qz cōuerſionē hēnt
ad iudicē ex pte aūſionis. qđ libet em̃
mortale aūſit a deo. licet non hēant
cōuerſionē ex pte cōuſionis. **¶** Ex
p̃dctis collige qđ alit̃ se hēnt morta-
lia ad iudicē. et alit̃ venalia ad iudicē.
et alit̃ mortalia ad venalia.
¶ Mortalia em̃ sic se hēnt ad iudicē
qđ vniū non remittitur sine altero.
¶ Venalia vō sic se hēnt ad iudicē
qđ vniū remitti potest sine altero.
¶ Mortalia autē sic se hēnt ad veni-
alia qđ mortale remittit sine venia-
li. sed non veniale sine mortali. Cui
duplex est ratio. **¶** Prima est. qz
mortale et veniale sic se hēnt sicut hī-
mus et dispositio. sed non econuerſo.

A Scia ratio est. qz mortale oppo-
nitur caritati. veniale autē feruori-
cino. Sed sublata caritate tollitur
feruor ipsius. et non econuerso.

P quid dimittat pccm veniale. 32.

A pccm venialis remis-
sionē non erigitur no-
uus caritatis hitus. sed
sufficit nouus motus. Quia pccm
veniale non tollebat virtutis hitum
sed impediebat ipsius actū. **N**o-
tandum etiam qd pccm veniale non
dimittitur sine contritōe. Cuius her-
et ratio. qz qm̄dū manet voluntas
in aliquo veniali. nūq̄m dimittit.
Sed voluntate autere ab eo quod
quis p̄us volebat. est displicē e illud
quod voluit. Talis autē displicēcia.
toloꝝ contritōis dicitur. **S**ed sa-
cendū qd contritio potest accipi impli-
cit. et in habitu. uel in actu. uel
medio m̄. **C**ontritio in hitu nō
sufficit ad pccm venialis dimissionē.
qz tūc quicūq; heret penitencie vni-
habitu. non posset hēre veniale pec-
catū. et sic veniale pccm non posset
esse cū gr̄a. **C**ontritio quoq; in
actu non semp̄ requiritur. qz sequere-
tur qd pccm quod quis in memoria
non hēt remitti non posset. **P**ot-
hoc requiritur contritio medio modo.
s. ut pccm displiceat actualit̄. uel
explicitate. uel implicitate. Dico autē

implicitate. qz talis actus sufficit. qz
displicet explicitate pccm veniale si co-
gitacio ferretur ad illud. **N**o-
etia qd tam feruens potest ēē motus
caritatis in deū qd oīa pccm venialia
cōsumit etiam sine actuali cogitacōe
ipsoꝝ. qz qm̄ quis feruent in deū fert.
displicet ei om̄e quod a deo retardat.
Et ita licet explicitate de pccm veniali
nō cogitet. tū in illo motu cōtinetur
implicitate displicēcia pccm venialis
uel vni- uel oīu. **S**acendū etiā
qd in cōtrictōe de venialib; non erigit
ppositū non peccandi venialit̄ sicut
in contritōe de mortali erigebatur.
sed sufficit qd displiceat ei pccm pre-
teritū. et infirmitas qua ad pccm ve-
niale inclinat. qm̄uis ab eo oīno i-
mmis ēē non possit. ita tū qd volū-
tas non maneat fixa in vno venia-
li. qz illud sic retentū non dimittet
in cōtrictōe genali nec in speciali.

Alī autē sententia heret ratio.
Quia pccm mortalia sūt in potestate
nr̄a ut vitent. non solū singlā. sed
etiam oīa. et venialia vō. et si singlā
vitari possūt. non tū oīa. quod ex
infirmitate nature cōtingit. **C**on-
ta sūt p̄ que tollūtur pccm venialia.
que p̄ tria cōphendūtur. **P**rimo.
s. per oīa que gr̄am cōferunt. ut
sūt oīa sacramenta eccl̄ie. **S**ecūdo.
illa quib; impedimēta feruoris et

grē tollitur. sicut ē aqua bñdicta
que v̄tutē m̄m̄i rep̄m̄t. a ep̄alis
benedictio. **T**ercio. exercitiū
humilitatis ex p̄te n̄ra. sicut ē t̄m̄sio
pectoris. orō dñicalis. elemosina.
ieiuniū. a h̄m̄. **R**atio hor̄ ē.
q̄ cū venialia dimittant p̄ feruorē
caritatis. qm̄ implicite uel explicitē
cōtritiōe cōtinet. oīa illa quēcūq̄
nata sūt te se feruorē caritatis exci-
tare. dicūtur p̄c̄a venialia dimittē.
Talia v̄o sūt oīa que p̄d̄a sūt. cū
cū scōm̄ q̄ntitatē feruoris sit q̄nti-
tas remissionis. patet qd̄ p̄t p̄ p̄m̄
uata maior uel minor excitatur fer-
uor qm̄ uel explicitē uel implicite cō-
tritiōe cōtinet plura uel pauciora
venialia dimittūtur. nō tñ semp̄ oīa.

De extrema v̄ctōe. 33.
E diator dei a hōm̄ non
solū vocatur ih̄s in qm̄
tū h̄t saluare. sed etiam x̄p̄c in qm̄
tū h̄t v̄ctōis grām in alios disti-
tē. **T**ribz vicibz fuit imm̄ctus
dand. **P**rimo. in domo p̄ris sui
in signū regni futuri. **I**tec significat
v̄ctōne in baptismo. **S**ecūdo
in Ebron sup̄ iudam. et postea iusta
bella h̄m̄t. **I**tec significat v̄ctō-
nē in cōfirmacōe. **T**ercio. iterū
in Ebron sup̄ oēm̄ israel. post h̄ac
in pace regnauit. **I**tec significat
v̄ctōne in extremis. **D**e sub

stantia huius sac̄menti sūt quq̄. **P**ri-
mū est qd̄ hanc imm̄ctiōne faciens
sit sac̄tos. **S**ecūm̄ est intencio.
Tercū est mat̄ia. **Q**uartū
ē forma v̄boz. s. h̄c. **P**riam̄ sc̄m̄
v̄ctiōne. a ē. quā formā dicē debet
im̄ngens. **Q**uātū est locus im-
ingendus. q̄ sit ad oculos. ad aures.
a ad nares. a ē. **I**n hoc sac̄-
m̄to forma v̄boz est de p̄catina.
q̄ illud sac̄mentū videtur valere
quali p̄ modū suffragi. **D**atur
enī ad effectū quē hōm̄s p̄ opa p̄p̄ia
posset consequi nisi infirmitas im-
pediret. **I**n nota qd̄ in ali-
quo sac̄mento forma v̄boz ē in sola
orōne sicut h̄c. **D**icit enī iacobus.
Inducat p̄s b̄itos eccl̄ie et or̄et sup̄
eū. **I**n quibz sac̄mentis
forma consistit in sola enūciacōe.
sicut in baptismo. **A**lit enī dñs.
baptizantes eos in nōie patris a ē.
non faciens de oracōe inenūciacōem.
In aliquo sac̄mento sicut q̄dā
dicūt consistit forma in oracōe et
enūciacōe. ut in sac̄mento penitē-
cie. **C**onsueuerūt enī confessores
p̄mo orare dicentes. Absolucōne
a remissionē a ē. **E**t postea dicunt.
Absoluo te. a ē. **E**nī enī in p̄c̄o offe-
datur d̄s a eccl̄ia. cōtra p̄m̄ iūto
fit oratio. et cōtra scōm̄ absolutio.
Item sac̄mentū nō datur nisi

adultis qui pccā venialia vident
hēre. cōtra que institutū est. nec
datur alijs qui infirmis in pccō
mortis constitutis. **S**ams
em non datur hoc sacramentū
qz hēnt aliud remediū paratū. s.
penitentiā. nec debet dari nisi po
stulantib; qui deuotionē suā sum
erigūt. **S**i sepe quis infir
mat ad mortē. sepe potest iungi.
Sed in vna infirmitate nō debet
aliquis bis iungi nisi eadē infir
mitas ultra annū ptrahatur. ita
qd in vno anno p eadem infirmi
tate nequaquā bis iungatur.
Effectus huius sacramenti ē mul
tiplex. **P**rimus ē sanitas du
plex. vna principalis. s. liberatio
ab infirmitate spūali que cōtra
hitur p venialia quib; aīa debili
efficitur ad crequendū actū grē
uel glie. **A**lia ē sanitas scda
ria que est quasi effectus i signū po
ris sanitatis. s. sanitas corporalis.
Et hoc verū est qū ipsa sanitas
corporalis expedit sanitati spūali.
Tunc em istud sacramentū causat
vtrūq; in suscipientib; digne. Int
dū enim utilis ē sanitas corporalis
s. ad vītū glie cumulandū. v. alet
etiam ad deuotionē exercitandā. et
ad velociorem tūctū ad celū. **I**n
hoc sacramento sicut in ceteris tria sūt.

Triū est sacramentū tū. s. vinctio
extior. **A**liud res tū. s. effectus
duplicis sanitatis ut dictum est.

Tercū est sacramentū et res. s.
quēda vinctio spūalis intior. id est
mentis iocūditas i solaciū. **D**e sa

Cramento ordinis. 39.

Quinq; sacramenta de qu
bus dū est ptiuent ad
statū plone. sed duo de quib; dicēdū
est ptiuent ad cōmūne statū ecclie.
Qma ordo ptiuet ad genationem
spūalem. qatūmū vō ptiuet ad
genationē carnalem. **O**rdinē
vō pcedit pma tonsura. qz in omni
tūctū a statū in statū cōuenienter
intpōnit aliqua dispositio media.
vnde in transitu a statū laicorū ad
statū ministroz dei cōuenient intpō
nit pma tonsura media. Sic etiam
in hac tonsura aliquoz capilloz re
secacio in modū corone. qz in minist
mū illi assūmūt. cui seruire regnare ē.

Est itaq; duplex signū distinctiū
in ordinatis. s. extius tonsura. i in
tius character. **A**ld ē autē ordis
tonsura non pērigitur. sed ad bene
cē. qz dispositio cōgruitatis ē ipsa
tonsura ad ordinē. i nō necessitatis.
Longo de sancto victore ordinē
sic describit. Ordo est signaculū qd
tam in quo potestas spūalis tradit
ordinato ad officiū. **A**lic nota

qđ sicut in naturalibz dedit tens
 supiora corpa in regimen inferior
 sic in spūalibz quoscūq; possunt supi
 ores et quoscūq; inferiores ut illi po
 testate hēant sup istos. sicut sunt
 clerici qui p̄sunt in spūalibz. ac p̄n
 apes et iudices sēlares qui p̄sunt in tē
 poralibz. **De s̄b̄stancia huius**
 sacimenti sunt sex. **Primum** est po
 testas ordinantis. q̄ oportet qđ sit
 ep̄us. **Secūdu** est matia. s.
 vinctio in sac̄otibz. et tactus illoz
 que tangenda sūt. **Terciu** est
 forma v̄boz. **Quartū** ē sēpus
 virilis. q̄ mulier nō recipit carac
 tē ordinis. **Quintū** est intentio.
Sextū est qđ ordinandus sit
 baptizatus. Baptizatus nāq; ē ia
 una om̄i sac̄amentoz. **Quidā**
 ē hic sac̄amentū tū. ut visibile sig
 nū quo potestas tradi ostenditur.
Quidā ē res tū. ut gr̄a que cō
 fertur. **Quidā** est res et sac̄a
 mentū. ut caract. **Septē** sūt
 ordines. **Primus** ē hostiariat. **Secūds**
 lectoratus. **Tercius** exorcistatus.
Quartus acolitatus. **Quintus** subdia
 conat. **Sextus** diaconatus. **Septi
 mus** p̄sbitatus. qui est om̄i ordinū
 p̄fectissimū et tūm̄ alioz. Ally autē
 sūt quasi sex gradus quibz ascendit
 ad thronū salomonis. **Actus**
 hostiarioz ē custodire locū confecta

om̄i sac̄amentoz ab hys qui inūdi
 detinuit sūt. i. ab excōmatis.

Actus lectorz ē p̄p̄ias legere.

Actus exorcistarii est arcere
 demones p̄ cōm̄acōes ne dūentur
 in corpibz non dū baptizatis.

Actus acolitoz ē designare lu
 men euangelij p̄ lumen corpaie.

Actus subdiaconoꝝ ē oblações
 accipe ab offerentibz et eas offerre
 diacono. **Legē** autē eplām non est
 eoz actus p̄ncipalis sed cōueniens.

Actus autē diaconoꝝ ē ordiāre
 hostias i altari. qđ dicare autē nel
 legē euangelij ē actus cōueniens.

Actus p̄sbitoz est consecrare
 corpus et sanguinē xp̄i. et hic ē act⁹
 p̄ncipalis. **Ally** est cōsequens. s.
 ligare et solue. p̄ que actū p̄paratur
 corpus xp̄i multū ut sit aptum et
 p̄donē ad p̄ceptiōē corpus xp̄i vi.

In quolibet ordine caractē i
 p̄mitur. sed qū hoc fiat nūc dicēdū ē.

Hostiarijs qđem nūp̄mit qū
 datur eis clavis. et dicitur eis sic.
 Agite tanqū deo rationē redditi
 p̄ rebus que clauibz istis rēcludunt.

Lectoribz caractē nūp̄mit cū ep̄c
 porrigit eis librū cū debita forma v̄boz.

Exorcistis nūp̄mit caractē cū eis
 dat liber exorcismoꝝ cū forma v̄boz.

Acolitis nūp̄mitur in v̄bis que
 dicit ep̄c cū dat eis candelabrum.

Subdiaconus imponit. quando
episcopus cum forma verborum dat eis calicem
vacuum et cetera vasa quorum usus est in
consecratione eucharistie. **D**ia-
conus et presbiter imponitur. quando
episcopus imponit manum capitibus eorum
cum verbis ad hoc statutis. **P**re-
dictos ordines presbiter exercuit. **R**osti-
ariatum. quando vententes et euentes e-
iecit de templo. **L**ectoratum.
exercuit. cum in medio seniorum li-
brum psalms aperius legit. **E**x-
orcistatum. quando demones sanant.
Collocatum. quando dicit ego sum lux
mundi. **S**ubdiaconatum. quando
luciferus se precatur et pedes discipu-
lorum lavat. **D**iaconatum. quando
in cena corpus et sanguinem suum dis-
cipulis ministravit et dormientes
apostolos excitavit. **P**resbiter-
ratum. quando in ara crucis se optulit.
et quando in cena panem et vinum in corpus
et sanguinem suum mutant. **De qua-**

litate ordinatoz. 34.
Qualitas ordinatoz
consistit in duobus. scilicet
in faciendis et in deuitandis. **A**ff-
icienda sunt hec. Sit in moribus pu-
dicus. In habitu honestus. In cibo
et potu temperatus. Competenter
quibus non excellentiatus. quam
suetus et modestus. Conscientia debeat
clericale. Hospitalis. doctor in posi-

tionem. Corrector vicioz per virginem
discipline. Exemplum prebeat bone
vite. Sine fame. Reluctancia faciat
in ecclesia sua vel beneficio. et vicum
sufficiat beneficii habens curam animarum.
Bonus sit gubernator familie.

Nec sunt clericis vitanda. Omne
crimen mortalis peccati. non cupidus?
non litigiosus. non lusus. non
negociator. non exerceat venia-
ciones clamorosas. non sit incontinens.
nec mulieribus cohabitet. non sit
in comessationibus et fabulis. non in
sit spectaculis inhonestis. non in-
misteat se negociis secularibus. Jocu-
latoribus et histrionibus non debet in-
tere. Tabernas debet vitare nisi in
via. **R**ogas non debet negligere. Iustitiam
iudicium non debet vendere. Ecclesi-
astica sacramenta non cum pacto sed gra-
tis debet dare. non sit excommunicatus
vel suspensus aut irregularis. non
apostata. non sit symoniacus in
ordine vel beneficio. non solent peni-
tens. **De ipsa ordinatione. 35.**

Ante ordinationem
se quisque per confessionem
paret. In peccato mortali
non accedat. prima confectura non nec-
ligat. nullus ordinetur nisi exami-
natio preceat. non accipiant simul
minores ordines cum subdiaconatu.
nec etiam duo sacri ordines simul.

sed gradatim. Nec p saltu accipi
at quis ordinē. Nec ab alieno epō
sed a suo. Nec contra epī phibiti
onē. nec sine titulo. Non furtive.
nullam in qua ordinat totalit au
diat. Tangat oīa que sūt tangēda
vniūq; in suscepōe sui ordinis.
Non accedat ū licenciatus i pſenta
tus. Ieiun? a ieiunio recipiat ordines.
Non recipiantur ordines neq; cō
ferant nisi in tēporib; ab ecclia in
stitutis. **Q**uanta sūt que impe
diūt pmonendū etiā sine culpa. li
cet non sine causa. **N**ō debet
pmoneri ignotus. extra de pēnē.
cā. 2. Sigam? 26. d. 1. auctis. **A**ge
ophitus. es. d. 5. m. **C**orpoze
viciatus. xvj. q. 1. legi. **D**e
illegitimo thoro natus. extra de fi
liis pſbiteroz. cā. 1. **S**eruis.
ext. de seruis nō ordinaudis. cā. 1. a 2.
Obligatus ad racionem quāq;
repellitur ab ordinib;. **S**ex pre
dictis patet dignitas clericalis. q;
ordines non conferuntur a quolibet.
neq; cuilibet. neq; i quolibet loco.
nec in q;libet tēpore. neq; in q;libet
hora diei. sed tempore iuste.

De matrimonio. 31.
Matrimoniu est legiti
ma coniunctio maris
i feie indiuia vite cōsuetudinem
retinēs. **M**atrimoniu p sponsa

lia nuciatur. p consensu aīoz ex
pſsu p vba de pſenti ratificatur.
p carnalem copulā consummatur i
pſicatur. **A**d hoc autē sciendū
qd duplex est pfectio. Prima est in
esse simplici. Scdā est in eē com
pleto. sicut patet in pūo in quo est
pfectio qntū ad esse hōis simplici.
sed non est in eo pfectio qntū ad eē
hōis cōpletū. s. qntitatem i opa
cōm hōis. **E**odē modo dicēdū
ē de matrimonio in quo ē duplex p
fectio. **P**rima est que facit māt
moniu. s. cōsensus aīoz p vba de
pſenti expſsus. i ad hanc nō erigit
carnalis coplā. **S**cdā est p
fectio que matrimoniu consummat.
i ad hanc erigit carnalis copula.
Bonū matrimoniu tplex est. s.
ffites. ut nent aheuo thoro mactet.
ples. ut ad cultū dei imitatur. Sac
mentū. ut nō dissoluat. **I**ter eū
ecclia possit ppter impedimēta māt
moniu diuortia facē. nūq; tamen
potest nec debet matrimoniu quod
legitē celebratū est dissolūe. q; q;
dō cōiunxit hō non potest qntēq;
sit auctoritatis separe. Soluitur
tū p mortē matrimoniu. **S**ciē
dū autē qd duplex est matrimoniu cō
iunctio. i duplex ē mors cōrespōdens
illi. **E**st eū coniunctio spūalis
p consensu aīoz que soluitur per

morte spūalem. q̄ homo moritur
 mūdo p̄ religiosus ingressū. **T**al
 lia est cōmūctio carnalis p̄ cōiur
 rione seruū. que soluit p̄ morte cor
 porale. **C**ausa matrimoniū qua
 duplex est. **E**fficiens. s. ut cō
 sensus aīoz p̄ vba de p̄senti ex p̄sū.
Contractualis. ut imple p̄sone legitime.
Afformalis. ut bñdictio i amili sub
 arratio. i huius. **A**ffmalis causa
 duplex est. vna p̄ncipalis. sicut ē
 p̄lis p̄creatio. i fornicatōis euitatio.
 q̄ matrimoniū non solū est in offm
 sed etiā in remediū. Institutū autē
 fuit p̄mo in offm solūm. **T**alia
 est scāria. i ista ē multiplex. vñ vñ.
 Hostes cōsiliat i eo discunt heres.
 Bis ligat alma notat mis tūstert
 auget amoz. **Q**uadruplex
 distinguit matrimoniū. **P**rimū
 est carnale int̄ virū i mulierem.
Secūm ē morale int̄ deū i aīam.
 in ecclia militanti p̄ grām. **T**er
 tiū allegoricū int̄ xp̄m i eccliam.
Quartū aluagoricū int̄ deū i
 aīam in ecclia triumphanti p̄ cōiū
 ctione glie. **P**otest quis accē
 ad v̄orem suā. iij. de causis. Cau
 sa p̄lis. Causa reddendi debitum.
 Causa vitande incōtinentie. Istis
 tribz modis non ē p̄m. **Q**uarto po
 test potest fieri causa explende libi
 dūis. et hoc modo ē p̄m mortale

nel veniale scdm qd libido ē morta
 lis nel venialis. **A**ut autē p̄m
 q̄qz modis in cōiugali coitu vñ vñ.
 Q̄qz modis peccat v̄ore maritus
 abutens. Tenpe mente loco. condi
 cōe modo. **N**ota qd v̄or dūm
 la p̄t fornicatōne reconciliatur
 viro multis modis. vñ vñ. **V**ir
 si mechat retinet de reconciliatur.
 Absens p̄statut mis fraus renocat
 muliere. **T**ria sūt ornamēta
 sponse. Amulus in digito. agnise
 in pectore. Corona in capite. **P**̄
 mū significat op̄is puritatē. q̄ in
 manu ē opus. Scdm affectus siue
 ritatē. q̄ in pectore est affectus. Tū.
 contēplacōis claritatē. q̄ in capite
 ē p̄spicacitas intellēus. **B**eata
 v̄go multis de causis fuit desponsata
 viro. **P**rimo. ut designaret ip̄a
 beata v̄go eccliam desponsatam xp̄o
 que filiter v̄go est. **S**ecū. ut p̄
 ioseph eius origo ostēderetur. q̄ p̄
 viros genealogia tenit. **T**ercio.
 ut ioseph eēt testis castitatis ip̄i.
Quarto. ne infamaret si genaret
 non hēns maritū. **Q**uinto. ne ne
 lut incōtinēs dāpnaretur. q̄ de t̄bu
 erat sacerdotali. et tales cōburebant.
 alie autē adulcē lapidabantur.
Sexto. ut v̄go viri solacio sustē
 taret. **S**eptio. ut diabolo par
 tus celaretur. **O**ctano. ne int̄

88
xp̄m tanquā illegitimū inſte pſe-
qui videntur. **A**d uno. ne legi
que cōmendat matrimoniu contire
dū videntur. **A**d ota qd. rñ. ſūt
impedimēta matrimonii. Dñ vſus.
Error cōdicio. votū cognatio cūiē.
Cultus diſſimilitas. inſ ordo ligamen
honestas. Si ſis affinis. ſi forte coi-
re nequibis. Nec ſocianta vctant.
cōmubia iuncta retractāt.

Explicit liber ſextus.

Incipit liber ſeptimus.

De fine mundi. Prologus.

Entia ſūt ante-
cedencia.
quedam
cōcomitā-
cia. i que-
dam ſequencia. **A**ntecedencia
tria ſūt iudiciū. ſ. pena p̄gatoria.
et ecclie ſuffragia. ac p̄ſecutio ante
xp̄i. **C**oncomitācia iudicium
duo ſūt. ſ. conflagrio mūdi. i reſur-
rectio mortuorū corporū. **C**onſe-
quēcia iudiciū duo ſūt. ſ. pena in-
fernalis. i glia celeſtis. de quibz p̄
ordū ē dicendū. **De p̄gatorio. i.**

Purgatorius ignis cor-
poralis ē p̄ quē tūm
ſp̄s mltorū qui in hac

vita nō impleuerūt penitentiā
neqz ſatiffactionē condignā affli-
gūtur. **A**d ii qui ſūt in p̄gato-
rio ſpem hēnt euasione. qz ſciunt
ſe non ēē in inferno. et tū p̄p̄ penarū
magnitudinē hoc aliqui non adū-
tūt. **A**d ulte ſūt racōes quare
oportet ēē purgatoriū. **P**rima
ratio eſt. qz ſcōm Aug? Tria ſūt ge-
n̄a hōmū. Quidā eū ſūt valde ma-
li quibz non p̄ſūt ecclie ſuffragia.
Quidā valde boni. quibz non ſunt
necceſſaria. Quidā nec valde boni.
nec valde mali. ſ. qui hēnt v̄cialia
i his tebetur pena purgatoria.

Scđā eſt. qz ſicut ſūma bonitas
non patitur qd bonū remaneat
irremūiatū. ita ſūma iuſticia nō
patitur qd malū remaneat īpū-
tū. **T**ercia ē. qz diuine lucis
tanta dignitas eſt qd eam ſoli mū-
di cordis cernē poſſūt oculi. **E**t
oportet qd quiſqz veniat ad iudiciū
baptiſmalem anteqm cōſpec-
tu diuino p̄ſentet. **C**arta eſt.
qz culpa ē offenſiua maiestatis di-
uine. i tāpūficatiā ecclie. i deforma-
tiua in vobis p̄magis diuine. ſed
offenſa requirit p̄mitionē. i tāpūm
requirit ſatiffactionē. i deformatio
expurgationē. **P**ot hoc necelle eſt
qd p̄cō pena hic vel alibi reſponde-
at p̄mitione. **Q**uinta ē. qz cont-

ria contrariis curant. Sed pccm
onitur ex delectacoe a libidine. unde
deleri hnt p penā. **S**exta est.
q nulli debet negligencia suffra-
gari. sed si non hnt puniret uel i
futuro. uideatur comodū reponere
de negligencia penitencie dilate.

Septia est. q nullū ē ut spūs
qui contēpto sumo bono se subiec-
tissimo. i. pccō subiciatur postea i
ferioribz. i. penis. **T**ota qd
aie postqū sufficient in igne fue-
runt pgate statim euolant ad glia
et hoc patet multiplici ratione.

Primo. q post purgacionē nul-
la remanet ad glia in aia dissili-
tudo. vñ illi uito debet adiungi.

Scdo. q ianua celi illis semp
est apta qui obstaculū nullū hēnt.

Tercio. q necesse ē illos spūs i
quibz ē caritas sur sū eleuās a ni-
hil retardās ad glia eleuari.

Quarto. q cū dō sit pmo ad nule-
rendū qū ad puniendū. uito debet
purgatos cōiunge glie quos purga-
tos subiecte pene.

Quinto. q uo
punit dō bis in idipm. rñ cū iste
sufficient satisfecit in penis ignū
non debet ampli puniti in dilacoe
pmo.

Sexto. q post pga-
cionē non debet talis ēē in pgarono.
neq in limbo. q non de mino pmo
illoz. neq in inferno. q non hnt

mortale. q oportet ēē in celo. q post
mortē non sūt alia receptacū aia.

Septid. q efficacior ē caritas q
iniquitas. Sed iniquitas statim ducit
ad supplicū. q caritas statim ducit
ad pmiū.

Octauo. q sicut cel-
sante ipedimento corpora grana
feruntur deorsū. a leuia sur sū. sic
spūs maloz remoto carnis ouere
ferunt statim ad locū suppliciorū
pcc pccū gūtatē. spūs vō bonoz
si non sit impedimētū alicuius culpe
uel pene debite statim ferūt ad locū
pmiū.

De caritate purgatorij. 2.

In purgatorio di-
plex pena est. rñ a
tāpi de carencia dmi-
ne visionis. alia scilicet de afflictōe

ignis. Et qm ad utraq. minima
pena pgaronij maior ē mara pena
mūdi.

Item patet de pena tāpi
m. q affectus quo desideratur summū
bonū post hanc uitā ab aiaibz scis

intencior ē qm aliquis affectus rei te-
poralis in vita ista. maxime cū iam
tēpus hēndi aduenit. ideo carencia
eius molesti tollerati.

Item
quoq patet verū ēē de pena scilicet.
q cū dolor non sit essentialit ipsa
lesio. sed lesionis scilicet. tanto ma-
gis tolet aia qmto magis sentit sen-
sitiuū aliquod. q deo ab igne i ipām
agente maxime affligitur.

Ra

cio acbitatis pene p̄gatorij hec est.
Quia cū d̄s plus querat emendā qm̄
 penā. plus ponat in penitencia v̄
 tute bone volūtatis. qm̄ penam af-
 flicōis. **E**t iū plus ponderat d̄s mo-
 dicā penitenciam volūtariā in p̄sen-
 ti. qm̄ multā non ita volūtariā in
 futuro. Sicut plus valet modicum
 auri qm̄ multa plūbi. **E**t iū oportet
 ut quod hic deficit in volūtate suple-
 atur ibi in acbitate. **D**e igne
 qui purgat aīas est loqui dupliciter.
Et el qm̄ ad id quod p̄mo affligit
imediate. **sic** est corporeus. **E**t el qm̄
 tū ad id quod p̄mo **i**mediate. **sic**
 ē incorporeus. **P**rimo in d̄istiguis
 vere. **S**cđo in similitudine. Sicut
 d̄s leo verus **i** leo pictus. **T**erūq;
 tangit Greg. qm̄ dicit. **I**n eo ardent
 dū ardorem videt. **I**lle autem
 ignis corporeus. dupliciter potest cō-
 siderari. **P**rimo. ut est instrumentū
 tū nature. **sic** agere potest in corpus **i**
 non in aīam. **S**cđo. p̄ut est in-
 strumentū diuine iusticie. **Sic** agit
 in aīam nup̄mento illi sp̄em suam.
 p̄ quā affligitur. qz violentū illa sp̄e
 informatur. Sicut enī aīa scđm or-
 dinē nature v̄nt corpi ut instituat
 vitā. **sic** iūto scđm ordinē iusticie v̄-
 nt igni a quo suscipit penā. **A**d
 qđ demones non p̄mittit aīas in pur-
 gatorio sed eas illuc adducit vel

etiam assidue ut cōter dicit. **E**t
 p̄missione tamē diuina. demones
 in hac vita quq; bonos affligunt.
Sed hec ē ratio. qz in p̄senti durat
 p̄ugna int̄ hōiem **i** demone qui h̄et
 in eo potestate exeracij. **S**ed post
 hanc vitā non sic. **E**t iū **i** aer iste ca-
 liginosus ē assignatus demombus
 magis p̄pter tēptandi officij. qm̄
 p̄pter supplicij. **D**e locis pena-
 lib; quot sūt. **i** vbi sūt. requirē sup̄
 libro. iij. ca. de descensu xpi ad infe-
 ros. **S**ciendū tamen de loco
 purgacōis qđ dupliciter assignatur.
Aut scđm legem cōmune **i** sic ē in
 vno loco. s. in sup̄iori p̄te inferni
 circa lumbū pat̄ri. **A**ut scđm disp̄e-
 sacionē speciale. **sic** purgant aīe
 aliqui in diuisis locis in quib; pecca-
 uerūt. **L**oc autē fit p̄pter aliquā
 suam releuacionē p̄ suffragia eoz
 quib; apparēt in illis locis. vel etiā
 p̄pter aliquā v̄menatū edificacionē.
Ignis ille plus vel minus cruciat
 scđm qđ quis plus vel minus de re-
 mabili secū tulerit. **O**portet enī
 p̄ulq̄m facies dei videatur. qđ lig-
 nū. fenu. **i** stipula. .i. maiora **i** mi-
 nora. **i** mediocria venalia p̄ cre-
 macionē totalit̄ cōsumant. **A**d
 dicta vō pene diuinitas non ē ex diu-
 litate ignis agentis. sed subiecti pa-
 cientis. sicut sub eodem sole vnus

plus estuat alē mū? ut dicit Greg.
Necesse est autē ut ait Aug? qd tū
brat dolo: qm̄ inheleat amor.

Tanto em̄ quisq; torquet dūcū
qūto affcūs eius venialib; adhebat
foris. **De suffragiis ecclie. 3.**

Sicut p̄tinet ad severi
tate dūne iusticie bo
nos p̄t venialia in p
gatione p̄mū. ita p̄tinet ad bonita
te misericordie dūne eodē p̄ suffragia
relevari. p̄sunt ḡ suffragia defūc
tis. non ad vītū vīte etne. sed ad so
lutionē pene. et hoc vel ad penarū
mitigationē vel ad celeriorē liba
tionē. **S**ūt autē m̄j. modi ge
niales suffragiorū ad quos oēs ali
reducuntur. s. oratio. gēmmū. elemo
sina. et facimentū altaris. Quorū un
mer? sic accipitur. Qm̄ defuncti ab
solvi possūt a pena duob; modis. s.
p̄ viam grē. vel p̄ viam iusticie. Per
viam grē duplicat. p̄mo. p̄ intelli
tionē publicam capitis. que ē in obla
tōe facimenti altaris. Scd. p̄ inter
cessionē q̄i p̄uatam mēbroz. s. p̄
oracōes iustoz. **S**icut p̄ viam
iusticie duplicat. p̄mo p̄ modū re
dēptōis pene. s. in elemosinarū lar
gicōe. Scd. p̄ modū solucōis pene.
et remissōis afflictōis. **S**i autē
querit qm̄ incipiat valere defuncto
illud quod p̄ se fieri mantant. di

cendū est qd opus opans. i. vītū
auctoris statim cōsequit mortuus
de bonis que p̄cepit p̄ aīa sua fieri.
sed nō opus opati. i. fructū ipsius
opis usq; quo opa fiant. Qia p̄mū
valet ex iūto absoluto. sed scdm̄ ex
iūto conditionali. **Quorū suffragia**

p̄sunt et quibus. 2.
Ad hoc qd valeant suff
gia requiritur aliquid ex
p̄te facientis. et aliqd ex p̄te mortui
recipientis. **E**x p̄te facientis re
q̄ritur qd sit in caritate. et qd intenci
ōne suā dirigat ad illos quib; vult
ut opa sua p̄sint. **D**istinguen
dū tamen ē hic. qd suffragia p̄ malū
possūt fieri duplicat. et vel ut p̄ aucto
rem. et sic non p̄sint nisi p̄ accidens.
s. in qm̄ p̄ elemosinas malū hōis
excitant boni paupes ad orandū p̄
defūctis. et vel ut p̄ ministrū. et hoc
duplicat. Qia vel facit ea ut minister
publicus dei et ecclie. sicut qm̄ sacerdos
malus celebrat nullam. et agit offm̄
mōrtuorū. et talia semp̄ p̄sint. qz ma
licia ministri nō nocet op̄i boni auc
toris. sicut patet in dño m̄to tante
elemosinā p̄ malū serm̄. **S**i vō
facit ea ut minister p̄uate p̄sone crisse
tis tū in caritate. siue defuncte siue al
tius. et talia p̄sint. Qia licet opus
illud sit mortuū quo ad ministrū.
non tū quo ad auctore. **S**ed si

aliquis malus inuult facit aliqua
ex mandato eius qui non est in cari-
tate. non placet. **A**liqd etia cri-
gitur ex pte recipientis ad hoc qd
suffragia plunt illi. **P**rimu est
qd ipse sit in caritate. unde no va-
lent his qui sunt in inferno. qz sunt
a corpe ppi mistico separati. vñ nulla
spualis influencia puenit ad eos.
sicut nec influencia corpi valet
mebus a corpe amputatis. **S**e-
cundu e indigencia. **U**n non valent
beatis qz non sunt in via ad huc sed
in termino. nec possunt ad aliora con-
suetudine. sed potius e conuictio. illoz suf-
fragia plunt nobis. **U**triusq em e
in his qui sunt in purgatorio. s. cari-
tas et indigencia. unde sicut homo
potest satisfacere p alio viuentem qui p
se non valet. ita potest etiam pro te
functo. **N**ota qd suffragia p
sunt defunctis scdm manus et munus p di-
uinitate iutor in mortuis. vel p cari-
tate vniuz q magis sollicitantur p
aliquibz qm p alijs. **A**lla em suf-
fragia que specialit sunt p aliquibz
plus valent illis qm alijs. licet etia
alijs aliquo m content. **S**uffra-
gia vo que cõter sunt p defunctis qm
in oibz p modulo suo plunt. illis tñ
amplius qui dñ in via essent i statu
vie magis numerunt ut sibi pdescent.
Quoniam autē ut dñ est suffragia

no plunt hys qui sunt in celo. nec
illis qui sunt in inferno. tanie aliq
m plunt illis. **A**nde nota qd
valent illis qui sunt in purgatorio
p modu purgatois. **V**alent salua-
tis in celo p modu cõuictiois. quia
multiplicatio saluandoz angustiat
gliam accidentale. **V**alent etiam
dāpnatis in inferno p modu diuini-
onis. **Q**uia qnto plures saluant p
vnu ecclie. tanto pauciores dāpnā-
buntur. et ita minor erit pena p sub-
tractione confortij illoz. **V**alent etia
ipsis facientibz p modu vni. **T**er-
p p multis defunctis celebrantur misse
mortuoz. hoc no fit ppter illoz indi-
gencia cū statim euolent. sed p gra-
uā actione. **U**trū indulgencie de-
functis valeant. **h.**

Indulgentie p
sunt defunctis in p̄gato-
rio. quod patet qz crux datur aliqui
p duabz. vel. iij. vel. x. añabz. **I**n
ecclia em thesaurus e iutor. tā ep̄i
qm pfectore. de quo solus papa qui
hēt clauēs hui⁹ thesauri p vniuersitatibz
ecclie potest accipere et dispensare.
Alii autē sicut ep̄i non hēt in
his potestate genālem sed limitatā
et non nisi p summi pontificis dispen-
satione. **D**icendū ē ergo qd
papa ppe non absoluit defunctos a
pena. sed quasi p eis de cõmuni the-

sauro ecclesie soluit. Sicut alibi libat
creditor debitorum dñi a debito enim
absolvit. et alibi annuus debitoris. dñi
p eo debitum soluit. Sed viventes utro
q; modo absolvit papa. **¶** Illi au-
tem quib; datur indulgentia nō pos-
sūt eam vltius dare nec vnius nec
defunctis. et hoc duplici rāde. **¶** p-
mo. qz indulgentia nō ē totū colla-
tū grē. sed pnatū pene. Quādo
autē cū nichil sit alijs cōcari nō po-
test. **¶** Scō. qz dare indulgentiā
auctoritatis et iurisdictionis ē quā non
hēnt laici et eo qd indulgentias reci-
piūt. et nō possūt impende defū-
ctis indulgentiā p auctoritatē. sed so-
lūm boni opus sui suffragiū p cari-
tate. Papa vō utriusq; potest. **De**
Aduentu antixpi. **¶** 6.
et quā veniat dñs
ad iudiciū. regni roma-
ni fiet destructio. **¶** Nam sicut
dicit Glosa sup aplū. pñs erit dif-
fessio ab utroq; impio. quā impleta
ad erit antixpc. **¶** Tūc ex pēti-
fennib; cōcipietur. sed post cōcep-
tū spūs malignus in vterū matris
eius descendet. cū vīte et opacōe
teniceps pñi nascetur. aletur. ado-
lescet. pñt quod filius pñicōis dicit.
¶ Nascetur autē in babilone de
tribu dan. sicut dicit Glosa sup aplū.
Post hec veniet in ierlū et circū-

det se dicens interis se ēē xpū illis
pmissū. Vnde plebs iudaica specia-
lit ei adheret. sicut dicit haymo
sup apoc. donec helia et Enoch pñica-
tib; qui ex illis saluandi sūnt ad rē-
ventant. **¶** Angls bonus pñmo
deputabit antixpc. sed qū ita obstina-
bitur in pñcō qd dicit se esse deū et extol-
let se sup omē illud quod dicit dñs aut
quod colitur sicut dicit apls. tūc pñmo
deseret eū angls ex toto. nec habebit
eū postmodū ad pñmōtiōē. sed ad
accusationem. **De mala vita anti-**
Antixpi. **¶** 1.
erit luxuriosus et in cō-
cupiscentijs feminare
ut hētur in dan. xj. In appto tamē
p ypocritum simulabit sanctitatē ut
facilius decipe possit. **¶** Cor suū
p supbiam magnificabit. et sicut dī-
ni dan. viij. Contra pñcipē pñcipi
cōlūget. i. cōtra deū. Et ut dīc glō.
sup dan. In tantā elenabit supbiā
ut leges et cōmōnas mutare conet.
uel cursū tempore. **¶** Tante quoq;
pñpōis erit qd nō putabit se a
deo puniendū pñt hoc qd iudiciū dif-
fertur. **¶** Aliterūt iudicia tua a
facie eius. **¶** Erīt etiā blasphem.
sicut legit in apoc. xij. et in dan.
viij. Sermonē cōtra excellū loquet.
¶ Ad maiore autē dei contumeliā
faciet imaginē suā adorari. et oēs

suo caracte signari in manu dextera
in frontibus suis. sicut habetur in apoc.
xij. Confitebitur enim se verum filium
dei et filium hominis. ita ut in templo dei se
deat tanquam ipse sit deus et se faciet ad
orari. Iudei namque templum quod ro-
mam destruxerunt reedificabunt.

Afirmabit etiam nullum fuisse an-
te christum. sed omnes antichristos fuisse.

Et etiam in glo. ad thessalonic.
ij. quod sicut in christo omnis plenitudo habi-
tauit divinitatis. ita in antichristo omnis
plenitudo iniquitatis. quia in ipso erit
caput omnium malorum. scilicet diabolus.

De quatuor modis quibus deci-

perito corpora. Apoc. 8.

Antichristus in geneli-
cerasti qui est serpens cor-
muntis. quia in multis cornibus armabitur. scilicet
callida persuasione. mirador operum.
donorum largitio. Tormentor exhibi-
tione. **P**rimus ergo modus subu-
tendi homines erit callida persuasio. Prodi-
cabit enim novam legem pravam esse. et
legem christi posse destrui. Predicato-
res quoque sui discurrent per universas
partes mundi. **I**mpedient nichilo-
minus apostoli antichristi ne scriptura secundum
veritatem exponatur a catholicis docto-
ribus. vel a fidelibus audiat. Apostoli autem bo-
nos se silabunt. et tamen mala suadebunt.

Secundus modus subvertendi erit per
falsa miracula. quia per artem magicam faciet

illa. et in glo. super apoc. xij. Magica
arte faciet statum loqui et futura predi-
cere. **F**aciet etiam sicut dicitur in apoc.
xij. igne de celo in terram descendere.
Glo. i. malignum spiritum faciet super suos
descendere ut loquatur variis linguis.
Spiritus vero malignus descendet in eos
in conspectu hominum. sicut spiritus sanctus
descendit in apostolos christi. et tunc iactabunt
se meliores esse apostolis christi qui spiritum sanctum
acceperunt in conclave. **I**tem per artem
magicam silabit se mortuum. et feretur
a demonibus in aera quasi ascendere
in celum. et sic putabitur ab omnibus resur-
xisse qui prius mortuus per triduum
putabatur. Et tunc mirabuntur populi.
et adorabunt eum atque laudabunt. **E**t
ecclesia vero non faciet tunc miracula.
De hoc modo decipiendi dicitur in ps.
Insidiatur in abscondito quasi leo
in spelunca sua. Glosa. Recte anti-
christus comparatur leoni existenti in spe-
lunca. quia in eo vis et dolus operatur.
Vis enim per leonem. dolus per speluncam
intelligitur. Greg. dicit. pensamus
que erit humane mentis illa tempta-
tio quam prius martyr et corpus torme-
tis subiacet. et tamen toror animi oculos eius
miracula facit. **S**icut enim antichristus
finget se a mortuis resurgere. ita quandoque
finget se ad celos ascendere. Apoc. xij.
Et plaga mortis eius curata est.
Glo. Arte magica ascendet antichristus

in aera ferentibz; cū temonibus.

Faciet quoq; arbores subito
florete. arefct. mare turbari. uari
ras in diuſas figuras mutari.

Cogitatos etiā in cōſpectu hōm
ſuſcitabit.

Tercio decipiet p̄ mu
nā. Ipſe nāq; antiſc̄p̄ nūmeret the
ſauros abſconditos. p̄ quos ad ſeq̄
dū ſe inclinat plurimos. Quabit
eū diuites hūi ſc̄li. a tūc eorū falſa
felicitatē ad decipiendū alios oſtēda
bit.

Quarto cōpelleret eos p̄ inuina
a tormenta. quos alit̄ vinct̄ non potit̄.

Tanta vō ſicut ait dñs tūc erit t̄bu
lacio. ut in erroiē ducantur ſi fieri po
teſt etiam electi. Et hoc innuitur in

apoc. vbi dī. p̄des eius ſiles auri

ſc̄li. ſicut in camino ardenti. p̄ pe

des vltima xpi mēbra. p̄ caminū vō

t̄bulacio vehemēs delignat̄. Et hibe

bit eū ciuita que in p̄cedentibz; marti

ribz; ſūt impleta geſia tormentorū. Sed

in illis regionibz; tūc fideles vehemē

eius ſūt verandi. ubi ſūt dñs cruci

fixus. Et ſicut dicit haymo ſup̄ apoc.

illa tēptacio non p̄ p̄tes ſed ſimul to

tū examinat̄ nūmū. Soluent̄ eū

temones qui modo ligati ſūt nec poſ

ſūt nocē q̄ntū vellent.

Fideles

illo tēpore non p̄dicabūt. q̄ tanquā

ep̄dicati hēbūt tūc boni. non vē

detur eis neq; emetur ab eis quicquā

niſi hēant caractem. i. ſignū aliqd

ad ſc̄lām. ut adherentes ſibi cognoſ

cant. a alij iuſticiant. aut nouē bet

tie. i. conſeſſionē op̄is. aut nūmerū

nois eius. i. multiplicatiōē operū.

ut hētur in apoc.

Sicut autē

antiſc̄p̄ erit c̄ntelios oibz; p̄ſecuton

bz; ita ſc̄lā tūc tēpore fortiores erunt

oibz; retro martiribz;.

Oibz; modis

Autē ſubūter hōies. 9

Redcis. iij. modis anti

ſc̄p̄ multos ſibi attrhet.

Et in apoc. viij. Cauda eius trahēbat

ſc̄lām p̄tem ſtellarū celi. i. miſit eas in

trām.

Trahet autē malos p̄ mu

nā. bonos p̄ tormenta. ſimplices p̄

p̄dicatiōē a iuradā. Qui eū niſi

a ſc̄lā credebant adherēbūt ei p̄ ſue ar

bitū voluntatis.

Habebit ḡ

ſc̄lā magos a malificos. reges quoq;

a p̄ncipes. Et in apoc. xij. a di de

uari beſtiam aſcēdente. Glō. i. aū

xpm. hēntem capita ſeptē. i. p̄nci

pes vniūſos. et cornua decē. i. eos

qui ipugnat̄ decalogū.

Anota

ḡ qd̄ antiſc̄p̄ p̄mo veniet in benigni

mitate a iuradōē op̄atōē. et tūc a

uidetis ſuſcipiet̄ qui ei ſpecialit̄ ad

herēbūt. ad quorū conſiliōē veniet

hēlyas a Enoch. Et tūc antiſc̄p̄ in

aptam p̄ſecutiōē conſurget.

De gog a magog. 10.

Gog a magog dicūt

quidā qd̄ ſūt decē tribz;

ultra montes caspios claude. nō
tū ita qū possent exire si pūntē
rent. Sed nō pūntūtur a regina
amaronū sub cui regno a diadue
vūnt. Hos dicūt mdei in fine mū
di erituros. a ventos in ierlm. a cū
suo messia eccliam destruturos.

Illi dicūt qd y gog a magog
intelligit exātis antixpi qui ī fine
scli veniet expugnare eccliam.
p gog scdm Glosam. illi y quos
latent diabolus psequetur fideles
intelligūtur. p magog autē illi p
quos apte. vel hi q tēpore antixpi
pus occidet a postmodū apte ecclia;
psequent. **S**cdm Aug. Gog
refert ad gentes. magog ad diaboli.

Item **De helia a enoch. 11.**
Inter occultū aduentū
antixpi qui ē p uatū
tate. a manifestū eius aduentū per
pōtationē a aptam psecutionē ve
nient helias a enoch. et conuident
sicut dī ayalach. vlti. corda patrū
ad filios. Glō. ad instructionē pōt
tōz de fide saluatoris. in quē a ipsi
crediderūt. et corda filioz ad pēs
eoz. Glō. qz suscipient fidem quā
illi hūerūt. Tū mdei a xpīam pari
tūc religionē in xpīu conseruent.
De eoz pōtationē a scā conuēsaōe.
apoc. 11. Dabo duobz testibz meis
s. helie a enoch. et pphabūt. i. pōi

cabūt diebz mille. ducentis. lxx.
Glō. i. tribz annis sicut ipse xpc
pōtāuit. Aucti lacris. Glō. pōi
cantes penitentiā a exemplū ošte
dentes. **I**n sūt due olīue. i. spū scō
vincti. et duo cādelabra. Glō. i. tātes
lūmē alijs. **T**andē antixpc oc
cidet eos in ierlm. a iacebūt corpora
eoz in plateis tribz diebz a dimidio.
a tribz noctibz. qz nullus audebit
corpa eoz sepelire ppter metū antixpi.
Occisores autē eoz erūt valde
lēti ppter mortē illoz. Post tres dies
a dimidiū resurgēt. et occisores eoz
audient vocē talem. **E**lyas a enoch
ascendite huc. et ascendent in celū in
nube. Antixpc vō. xv. diebz post
mortē illoz regnabit. **D**e duraciōe

Item **De duraciōe huius psecutionis. 12.**
Regnabit antixpc sicut
dicit Glō sup aplū tribz
annis a dimidio. Tū dā. 11. In
rauit angls p vimentē metū. qz in
tēpus. s. viii. annis. et in tēpora. s.
duoz. et dimidiū tēporis. i. dimidiū
anni. Glō. Hoc spacio dī dura
tura desolatio sub antixpo. **N**isi
autē ut dī in ayath. breuiati fuisset
dies illi. nō fieret salua oīs caro.
Greg. Quia cū a supbos nos a
infirmos aspiciat dīs. dies quos sin
gularit malos intalit. misericor
dit breuiatos dicit. Et glosa sup

gati. dicit. Nec tribulatio quanto ce-
tis grauior. tato breuitate modior.

De morte antixpi. ij.

Protestate sua dñs occi-
det antixpm. sicut di-
cit glō. sup aplm. sive p se sive per
michaelem. **O**ccidetur autem
in monte oliveti i papilionem i in so-
lio suo in loco illo circa que dñs as-
cendit. **I**nterfecto autē antixpo
nō statim veniet dñs ad iudiciū.
sed scdm glōiam sup dāmele cōce-
dent. xlv. dies ad refrigeriū scōz. i
penitentiā subūsoz. **Q**uāto
autē sit spaciū int illos. xlv. dies
i fine mūdi nemo scit. nisi deus.

Angeli vō antixpi post mor-
tē illius gaudebūt dūcetes vxo-
res i dicentes. Licet pnceps nū mortu-
sit. tamē hēmus pacē i securitatē.
Et cū talia dixerint. repentinus
eis supuenerit mītus. **I**nter vō
tūc cōuēnt ad fidem. et scā ecclia
usq; ad finē mūdi pacificata cōqui-
esceat. qz ex tūc fraudulencia i senicia
diaboli penitus deficiet. **De cōfla-**

gracione mūdi. ix.

Ignis pcedet faciem iu-
dicis pmaximi. Quia v-
tute diuina non solū ignis qui est in
spera sua. sed a oēs ignes a qui in tra-
i qui sup terram sūt cōcurrēt ad mūdi
cōflagrationē. **I**ste autē ignis

hēbit offiū. iij. ignū. s. ignis in-
fernalis repbos puniendo. Et ignis
purgatorij bonos a venialib; pur-
gando. Et ignis tēstis. vegetabilia
i sensibilia cōsumendo. i oīm hōm
corpa mūando. Et ignis elemētaris.
elementa subtiliando. i ad inuonaci-
onē disponendo. **P**illū gignē
ita tē facies exuret. qd figa hui-
mūdi pibit sicut oliv scā sūt p di-
lūmū. Et mūto pūm tē iudiciū sūt
p aqua cōt ardorē luxurie que tūc
vigint. talemū vō iudiciū erit p ig-
nē contra teporē caritatis que tūc qd
sentescēte mūdo refrigeret. **I**g-
nis illi actio erit succellina. **H**ēbit
em nūciū. mediū. i finē. **P**rimo
nāq; iudicis aduentū pueniet a qd
suaul p illū ignē fiet purgatio mīsoz.
i pūcio maloz. mūatio corpoz.
cū consūpōe tē nascētiū. sicut di-
cū est. Quo tēo. statim erit resur-
rectio corpoz cū aduentū iudicis
ad iudiciū. et tūc inflamabit totus
mūndus p circuitū. **T**erminato
vō iudicio tota caliditas illi ignis
exequet sententiā iudicis. **I**nuoluet
em pccōres i trahet eos in infernū.
Et ita patet qd ignis ille aduentū
iudicis i pcedet. i cōcomitabit i seqt.
Post pōcā fiet mūdi inuonacio.
Sed int purgacionē i inuonacionē
multiplex ē differēcia. **P**rimo.

q̄ purgatio erit penaliū quali
tati detractio. sed inuolutio erit
pulsationis forme inductio. **S**e
cūdo. q̄ purgatio ē elemētorū ab im
pūritate qm̄ hēnt ex cōmūtionē ad
pūritatē mutatio. Inuolutio vō est
celoz a statu veteri in statū nouum
mutatio. a hēc ē p̄ cessacionē a motu.
In celis em̄ ppter inuolutiōē
nulla impūritas est. sed tū inuolutio
motus. vñ non erit in eis purgatio
p̄ ignē. sed cessacio a motu. **S**ic
autē purgabūtur elementa qd̄ p̄statet
ab igne vis cōbustibilis. Ab aera ob
scuritas. Ab aqua glacialis frigiditas.
Ab terra vō. grauitas et opacitas.

De resurrectione geniali. T. 11.

Deus sicut ē potētissim⁹
in cōstitutiōe naturaz.
ita est clementissim⁹ in
collatiōe gr̄az. et iustissim⁹ in retri
butiōe stipendiorū. **Q**uā igitur
hō meruit vel deuiuit in aīa simul
et in corpore. pūnetur vel pūniabitur in
vtrōq̄. vñ in eisdem oportet eū resur
gē. **T**alē vōcē autē tube resur
gēt mortui. sicut dicit apls. **S**u
plicat autē intelligit illa vox. Scdm̄
em̄ quosdam vox tube ē impiū xpi re
surgē iupantis. Scdm̄ alios vox
tube ē manifesta xpi apparitio. **Vñ**
Greg. Tuba sonare nichil aliud ē
qm̄ p̄em̄ mūdo filiū iudicē de mō

strare. **R**esurgēt ḡ oēs nulla
in eis existente differēcia q̄ntū ad
ordīnē tēpons. sed magna q̄ntū
ad ordīnē dignitatis. Nam mali
resurgēt deformes et passibiles. In
bonis autē natura seruari bit et vicia
detrahent. Oēs vō tam boni qm̄
mali resurgēt integri corpe in de
bita statura scdm̄ etatē plenitudis
xpi. **R**esurrectio ḡ tria corrigeret
in natura. s. defectū. sicut in p̄nis
et in mutilatis. siue sit in diuinita
natura mēbroz. siue sup̄flūū. s. vñ
guū. crinū. et hui⁹. **E**rrore. sicut
ē in inōstruositate mēbroz. **R**e
surgēt quoq̄ corpa eadē mūdo que
p̄us erant. ex eodem pulue in quē
retracta fūant. ita qd̄ in quascūq̄ an
ras vel sinus puluis ille dispersus
fūat. ad eandem aīam redeat que ip
sum pūntus ut vīuet et crescat aīa
int. **N**on solū surgent corpa
q̄ntū ad mēbra p̄cipalia. sed etiā
salus capillis et cetis mēbris que
faciūt ad decore. **R**esurgēt em̄
hōies q̄ntū ad cē. et q̄ntū ad integritē
cē. et q̄ntū ad decorū cē. et resurgēt
vñq̄q̄ corpus in optis suo et p̄mo
cē. **D**uplex ē mors aīe. s. p̄ cul
pā. et corporis p̄ penā. **I**ris respōdet
duplex resurrectio. s. aīe p̄ grām.
et corporis p̄ glām. Et sicut in p̄nis
parentibz mors culpe intulit mortē

pene. ita resurrectio aīe p grām
 causabit resurrectionē corporis p
 gliam. ¶ In resurrectionē cōcur
 rent. iij. cause. s. efficiens. i. ipse
 ds. agialis. s. pulvis. Formalis
 s. comūcio corporis & aīe simul. Fi
 nalis. s. ut recipiat unusquisq; pū
 gessit in corpore. Que bonū sine malū.
 ¶ Resurgēt eū tūc hōies. veloci
 & integrabit. Socialit. Et malit. ¶ E
 rit illa resurrectio iusta qūti ad deū
 p fā qūti ad resurgentes. et iura
 dola qūti ad ipsam resurrectionē.
 ¶ De ultimo iudicio. 16.
 ¶ Est resurrectio statū
 erit iudiciū. ¶ Ipse
 em iudiciū pcedet tūa citacio. ¶ P
 ma fuit p pphas. & iū. vocam & re
 mūsis. ¶ Scia p pph. & aplos.
 & pdicatores. Luc. qūsit sermū suū
 hora tene. & c. ¶ Tercia erit p ulti
 mā vocem tube. et hec citacio erit
 pemptoria. ¶ Scdm Ricardū
 triplex est iudiciū. ¶ Pmū ē uni
 forme. hoc est iudiciū p sentis ecclie
 que nō iudicat nisi de sola qualita
 te retributionū in genē tū. s. qd bo
 na bonus. & mala malis reddantur.
 Sed iūti & qūtitatem retributionū
 nescit. ¶ Scdm dr multi forme.
 quod quilibet expit in morte acci
 piendo sententiam de oib; bonis et
 malis que gessit. Sed non oīa bo

na vel mala statim accipiet. qz re
 cipiet in aīa tū. & non in corpore.
 ¶ Tercū dr omniforme. s. vltimū
 iudiciū. qū scdm numerū & qūtitatē
 recipiet quisq; bona vel mala i cor
 pore & aīa. ¶ Vltimū iudiciū
 erit ex oī pte horribile. qz sup erit
 iudex auster. Subtus patens infern.
 intus conscia remordens. extra mū
 dus ardens. & dextis pāa accusan
 cia. & sinistris denotia tēucia. circa
 illos boni angeli in infernū p pelle
 tes. & bitem oēs sancti sententiam iudi
 cis approbantes. et oēs mali cū bonis
 pāa capuantes cognoscetes. ¶ De
 qualitate iudiciū. nota qd erit horri
 bile. Luc. virtutes celoz mouebūt.
 ¶ Intollerabile. Job. Quis michi
 hoc tribuat ut in inferno p regā me
 & abscondas mea c. ¶ Inuentabile.
 Aplos. Oēs nos manifestari oportet
 aū tribunal ppi. & c. ¶ Inopinabile.
 Aplos. Dies dñi sicut fur ita in
 nocte veniet. ¶ Inerosabile. pū.
 Qui obturat aurē. & c. ¶ Erubel
 abile. Aplos. Quē fructū hūstis tūc
 in illis & quib; nūc erubescatis. P
 dca vō erubescencia erit in dñob;
 ¶ Pmo in veniēdo ad iudiciū.
 Quia cū mali hēant tūc corpa pon
 derosa. oportet eos illuc portari ab
 angelis. sicut & bacur portatus fuit
 ad lacū leonū in babilonē. ¶ Scdm

all. iratus.

in stando corā iudice. qz p̄cā eoz erāt manifesta. r̄ n̄ illud. Reuelabo p̄tenda tua in facie tua. **L**ocus iudici erit in valle iosaphat. a hoc multiplici racōe. **P**rimo. qz loc⁹ iudici debet esse cōis. Sed ierlū a t̄ra adiacens videtur eē cōmuni⁹ cū sit quasi locus medius n̄re habitabilis regionis. **S**cdo. qz debet eē locus publicus. Sed locus ille fa- mosissim⁹ est p̄pter op̄a n̄re redēp̄cōis que ibidem gesta sūt. **T**ercio cō- petit locus ille racōe negocij. qz trac- tandū ē ibi opus misericordie ⁊ iusticie. **M**ons autē eliuēti qui ē apud vallē illam deliquat misericordiam. Iosaphat autē qd̄ int̄p̄tatur iudiciū deliquat iusticiam. **De iudicantibus. 11.**

Non solū scdm̄ potestate diuinā. sed etiam in for- ma humana xpc̄ iudica- bit. Quia in iurisdictione ordinaria iudicabit ut d̄s cū tota t̄ritate. sed iurisdictione delegata iudicabit ut homo. **T**ū nota qd̄ quqz sūt modi iudicandi. **P**rimus modus ē p̄uic auctoritatis. quo iudicabit tota t̄ritas. **S**cdo ē subauctoritatis. quo iudicabit xpc̄ ut hō. **T**ercius est assessorie dignitatis. quo iudica- bunt apli ⁊ viri p̄fecti qui cū iudice emmuenti⁹ residebunt tanqm̄ melius scientes leges ⁊ cōsuetudines regni

dei. quibz totalit̄ implendis ⁊ sciē- dis opam dederūt. **Q**uartus est approbaciōis. quo iudicabūt oēs tā- r̄ etia oēs angeli. **Q**uintus modus iudicandi ē culpā iudican- torū manifestare. sic etia mali iudi- cabūt. **I**n iudicando xpc̄ hūit actus oppositos. vni. s. actiue. et alii. s. passiue. **P**rimus nāqz est in firmitatis. et alius potestatis. **I**n p̄mo cū aduentu xpc̄ venit ad iudicandū passiue. **I**n scdo veniet ad iudicandū actiue. **P**roter hoc i p̄mo aduentu venit in forma infirma. **I**n scdo apparebit in forma gl̄iosa. **N**unc est qd̄ xpm̄ in iudicio vide- bunt iusti tā in natura diuinitatis qm̄ humanitatis. **M**alis autem nullo modo forma diuina videri po- t̄r. et hoc duplici racōe. **P**rimo p̄pter defectū dispositiōis in ipso videri. qz natura sine gr̄a non sufficit ad diuisionē. **S**cdo p̄pter defectū cōlectaciōis que ē in visione diuini- tatis. Quia videre deū scdm̄ ioh̄em vita et̄na ē que non potest cōicari reprobis. **S**ed p̄d̄c̄s patet qd̄ xpc̄ apparebit blandus iustis. sicut dicit Greg. ⁊ terribilis iniustis. qd̄ p̄figu- ratū ē in colupna pubis in die. ⁊ i- gnis in nocte. **V**idebūt etiā ma- li humanitate xpi ut timeant. ⁊ nō diuinitatē ne gaudeant. **S**on autē

utraq; xpi natura videbunt. **S**ignata quoq; xpc monstrabit et
in signa passionis. s. cruce. et clavo.
et c. **S**edebit quoq; xpc supra i
loco enuncion cu scis. mali vero
subtus in tra qua dilexerunt. Et tunc
tunc xpc iudiciu exercebit. tunc qz
noscit iusta singlor. in quo sut oes
thesauri sapientie et science dei ab
scoditi. tunc qz no e reus de aliquo
illoz sup quib; indicabit. xpc eni
fecit pccm. nec inuentus e dolus in
ore eius. Et hec duo pcpue decet
iudicem. **De iudicandis. 18.**

Omnies. n. erunt in iudicio. **Q**uia em
iudicabuntur et dampna
buntur. ut quoz iusta dampnabilia
punita sunt aliquib; bonis. sicut
illoz qui huerunt fidem sine opib;
Quia iudicabuntur et saluabuntur.
ut quoz iusta bona punita sunt
aliquib; venialib; malis. **Q**uia
tam non iudicabuntur et dampnabuntur
ut quoz iusta mala oino impunita
sunt bonis. ut qui caruerunt
fundamento fidei. **Q**uia non
iudicabuntur sed iudicabunt et salua
buntur. ut quoz iusta bona impunita
sunt malis. sicut pccoz paup; xpi.
de quib; math. xix. **V**os qui secuti
estis me sedebitis sup thronos iudi
cantes et c. **De pccis. n. ordi**

nib; nota qd oes hoies iudica
buntur iudicio retribuciois sed no
iudicio discipulacoiis. **I**ustitales
em qz non fuerunt ciues ciuitatis
dei. tanqm hostes sine vlla iustoz
discussione et audientia punientur.
Iusti aute non ideo iudicabuntur
ut iusta eoz de nouo discantur an
bona uel mala sint. sed ut bonoz
peminencia oib; manifestet. et ut ar
ta malos appareat iusta sententia
dampnacoiis. **I**ustitales vo mali ta
qm ciues cu iustoz discussione et au
dientia punientur. **Q**ue sen
tentie ferent in iudicio. **Q**uia p bo
nis. alia cōtra malos. **S**entē
cia p bonis cōtinet septē clausulas.
Prima e amabilis vocatio. qbi.
venite. **S**ecūda e diuina bñdictio.
qbi. bñdicti. **T**ercia. patria di
lectio. ibi. pūs mei. **Q**arta est
renūciacoiis retribucio. ibi. pcpite.
Quinta e regni assignacio. i. reg
nū. **S**exta e glie pparago. ibi.
quod vobis paratū est. **S**eptia
e etna pdestinacio. qbi. ab origine
mūdi. **I**tem sententia contra
malos cōtinet sex clausulas. **P**ri
ma a deo sepacione. qbi. **I**te. **S**e
cūda. maledictione. ibi. maledicti.
Tercia. incarcerationis inclusione.
et hoc cu ppositioe qn. **Q**arta pe
ne acerbitate. qbi. igne. **Q**uinta.

liberacionis desynacione. qbi. eternum.

Sexta. temoniu associacione. qbi. qui paratus e diabolo et angelis eius. **De immouacione mundi. 19.**

Germinato iudicio statim erit immouacio mundi. que non complebitur qm dñi pccor e mudo. i. quousqz detrutat in infernu. **S**icut em ille maximus ignis elementa purgabit cu heat virtutem expulsiuam forme extulsee. sic mundu immouabit cu heat virtutem subeliatiuam.

Mundū autē immouari. i. pulchritudinem formā induere debere ostendit multiplici ratione. **P**rimo. qz sicut dignū fuit qd elementa purgarent p eo qd infecta erat ppter pccatu hois. ita dignū erit ut mundus mouetur ppter glorificatione hominis.

Scdo. ut creature remuneraret p labore quo hoī seruerunt.

Tercio. ut totus mundus pur e possibile cōformet hoī glificato.

Quarto. qz mundus factus e ut homo nūc p speculū creature deū cognoscat que in sua natura videri nō potest. vnde in futuro oportet speculū meliorari et purgari. ut in pulchritudine creature amplius resultet spes creatoris.

Hoc autē non erit ad necessitatem quasi dñs aliter videri nō posset sicut modo. sed ad iocunditatem. ut videli

delectacōi visionis intellectualis addatur delectacio visionis sensibilibus. **O**rbes celestes et sidera ppter impurificatione nullā hēnt puritatem sicut hēnt elementa. sed tñm motus impfectione. et ideo immouabūtur sed nō purgabuntur.

Immouacio vō in illis duo requirit. s. motus cessacione. et claritate splendoris ampliore. qm sol stabit in oriente et luna in occidente. ubi creati sūt.

In vō dñi hec est ratio. qz corpora superiora facta sūt ad vltimu hois dupliciter. **T**ercio in ppter necessitate corporis. s. ad statū generacionis et corrupcionis. et ideo cessante illo. cessabit motus.

Alio in ppter delectacione in pulchritudine creature. et ppter cognicionē dei i illis. ideo lux illorū nō cessabit sed augebitur.

Circa elementa. nota qd terra erit sicut cristallus et planabitur.

Aliis erit clarior et non habet impuritates quas modo hēt. qz non erūt nubes. neqz venti. neqz pluuie. neqz ros. neqz gutt. neqz nix. neqz tonitrua. neqz fulgura.

Ignis etiā ac aqua sicut puriores et manebūt non solū scdm substantia sed etiā scdm suas qualitates. quas hēbūt quādo quātū ad hūmā sed non quātū ad vltimu. Quia tñm his duobz elementis magis vigeat

qualitates actus. s. frigiditatis
in aqua et caliditatis in igne magis
sunt generatio et corruptio principi
u. et talis effectus ipso erit amplius
et propter hoc dicuntur vivere. Et ideo
secundum alios dicuntur hec duo elementa
vivere. quia dominus tunc vivit in illis vel
te salubro super p. et or. domini vivit in
flamma ignis. ita quod calidum vivit
in igne. et frigidum glaciale in aqua
tendit inferius. Et quia autem in
aqua et lux in igne manebit. quia in
omnibus elementis ignobile tendit deorsum
sicut grossum. terrenum. et opacum. ac te
nebrosum. et huiusmodi. **P**ateret quod de
lumina et terra transibunt quantum ad formam.
sed non quantum ad substantiam. **P**ateret
etiam ex predictis transiri infinita
modos elementorum et generationes animalium
et plantarum. quia cause illorum cessant. et
propter ista dicuntur elementa vivere.
non quantum ad substantiam. sed quantum
ad actionem et passionem. **C**orpa
vero celestia habita quiescent et lumine cla
riora dicuntur remunerari. **T**errena
quod illa que sicut dominum et intemur sal
vantur in homine qui similitudinem habet cum
omni genere creature. Et propter hoc in
hominis remuneratione et glorificatione possunt
dicere omnia remunerari et remunerari.

De penis inferni. 20.
Itaque patet divina pote
tia in creando. sapia in

gubnando. et clemencia in repando.
sic patebit eius iusticia in puniendo.

Signum est enim ut non remaneat
detectus peccati sine decore iusticie. **A**li
cet autem peccatum sit talitatum. pena tamen
erit perpetua multiplici ratione. **P**ri
ma ratio est. quia homo peccavit in suo eterno.

Secunda. quia
in materia ignis infernalis eterna est. s.
peccati macula. ideo et pena. **T**ercia
quia peccatum est contra illum qui est infinitus.

Quarta. quia
vult et pena debet esse infinita. non quia
temperata acerbitate sed duracione. **C**on
ta. quia homo pro peccato vivit in se bonum

Quinta. quia
quod posset esse eternum. **S**exta.
quia mala voluntas reproborum eterna est. et vel
lent enim in peccato perpetuo si possent de
lectari. ideo perpetuo debent puniri.

Sexta. quia in infinitum errat ratio
nalis cum proponit finem infinito. in in
dicando. similiter incorruptibilis in appe
tendo. et irascibilis in adherendo. unde
et pena erit infinita. **S**eptima.

Septima. quia
quia damnatus de peccato peccato nunquam
habet veram penitentiam. ideo de nunquam
mutabit punitionis istius sententiam.

Octava. quia peccatum a vita eterna se
parat. s. a deo. ideo morte perpetua meretur.

Post rationes inducuntur exempla
de eadem materia. **E**t videtur enim quod
empeccio momentanea daturus possit
di peccatum. **I**tem volunatio mo
mentanea morte inducit perpetuam.

Al. pena
8

Item calus in fovea temporalis
 ē detentio illius ppetua. **I**tem
 cimen lese maiestatis temporalis ē. et
 seruitus ppetua. **I**tem plaga
 temporalis est. et lūor ppetu. **T**ūm
 in pēto ē delectatio cū contēptu. iūto
 pēpitatur pēto in locū infimū et
 despectū ac marie a statu glie elon
 gatū. s. in infernū ut n despectis re
 bus pūniat. s. a fecibz corpore mū
 tandoz. Quia in inuacōe mundi
 qd est ignobile in mūdo ad locū
 penarū cōfluit. et ibi horrorem car
 cis multiplicabit. **De diuersita**

te penarū. 21.

Dūm in tāpnatis sit
 diuersitas pētoz. erit
 etiam diuersitas penarū. Cū tū in
 pēto sit aūlio a creatore et cōmūlio
 ad bonū cōmutabile. et deo dīna
 tio volūtatis cōtra dictamē racōis.
 iūto pena variabit ppter ista.

Et iūte ppter aūlionē erit caren
 cia visionis dei. Sed ppter cōmūli
 onē. erit pena matialis incendij.
 ppter mō dīnationē autē racōis
 et volūtatis erit pena vniūsi. que
 cōsistit in afflictōe varia. acerbā.
 et etna. **I**gnis infernalis nō
 oēs equalit cruciabit. qm ab eodē
 igne alij plus alij mīus torquebūt.
 scdm qd plus uel mīus pētauerūt.
 sicut ab eodē igne alij vritur palen

et alij lignū. **T**ūm ignis ille
 sit corporeus. nec possit agē i spm
 ipm calefaciēto. agit tū in ipm ut
 instrumentū dūmne iusticie ipm le
 tendo. et ille dolor ē maran. tūm ppter
 potēciā dūmne manus illū ignem
 monētis. tūm ppter sensibilitatem
 patientis. tūm ppter mēdiacionem
 cōmūciōis. **I**nfernū est locus
 tenebrosus cū sit locus tristitie. Lu
 men autē qmuis sit delectabile. tū
 hōi ingit tristitiam p accidens. s. in
 qmū ostendit aliquid triste. **E**t iūte
 in inferno erit aliquid obscuri lū
 mis quo tāpnati aliqd videre possūt
 vnde doleant. et nō vnde letent. **R**e
 pbi vident usq ad diem iudicij glo
 riam bonoz in vniūsi. nō in pti
 clari. i. q. vident eos in magna glia
 sed nō in quali. **De huius vō visione**
 non letātur sed tristant. tūm ppter
 inuidiā aliene felicitatis. tūm ppter
 carēciam ppe. s. beatitudinis. **E**t post
 iudiciū vō hoc ipm eis subtrahit
 in penā eoz. cū videbūt hoc aspēctū
 indignos se reputari. **I**n tāp
 natis vō erit fletus spūalis. s. dolor
 iūtor. et nō fletus corporalis qui
 est cū resolucōe lacrimarū. q. cessare
 motu celi nulla iā erit gētiatio uel
 corrupcio. tūm erūt ibi etiam illa
 que corporalit motū sūt in specie. s.
 compūlio cerebri. et deformacō faciei.

Et huius?

Terminus que dñs commutatur
nequaquam materialis erit: qz nullū
aīal pter hōiem remanebit. Erat
autē ibi vñus consue rotēs aīam
a non corpus. **I**n loco sūmo.
sola ē leticia. In loco infimo. sola ē
tristitia. In medio. i. in vñito. hec
sūt modo pūta. **P**ost diē
iudicij tūm tria loca erūt inhabi
tata. s. celū. infernus. i. limbus.
Quot sūt loca penalia. regre
sup libio. iij. descensu xpi ad mte
ros. **O**cto gēna penarū in le
gibz scripte ēē Tullij. s. dāpnū.
vincta. vbera. talione. ignominia.
eriliū. morte. seruitutē. **N**ec
oīa possūt penus infernalibz adap
tari. **P**rimū patet qz dāpnati
amiserūt deū. a oīa bona tam grē
qm glie. non solū in re. sed etiam i
spe. **I**say. Non remanebit testa
ut hauriatur parū aque de fouea.
s. diuine misericordie. aut deponetur
ignis de incendio. s. caritatis.
qz scdm zechm. fūta ē estas. con
sumata est messis. **D**e scdo.
ligatis manibz a pedibz. **D**e
tēto. pñ. mallei pcutientes impiorū
corponibz. **I**stud non ē intelligēdū
de malleis materialibz. sed de diuinitate
penarū quibz impij malleant. **D**e
q̄rto. apoc. Qñtū glificauit se a m
delictis suis. tantū tate ei tormentū

luctū. **D**e q̄nto. ffacies cōbuste
erūt. In uno tā ignominiosū erit cor
pus p̄coris qd aīa resurgens ipm
stupēbit qm illud videbit. i. vellet hēre
tale sicut fuit qm diuiniū fuit cōmet
tū a vñibz. **D**e sexto. p̄tate eū
in tenebras extiores. **D**e septio.
Greg. Ibi mors sempvīuit. et hoc
sicut dī in apoc. erit mors secunda.
De octano. Tēn. p̄nceps pūu
ciare scā ē sub tributo. **N**ota qd
dāpnati sub tributo penarū semper
seruiunt. a tū nūq̄m p̄soluēt. **S**e
p̄tē collige qd ibi erit talis ignis.
stridor. frigus. tenebre finis. lacue
miores. aspectus demonū. clamor.
imperiū. Ariditas siccis. fetor sulphu
ris. vñus consue. vincta. carcer. timor.
dolor. pudor. munditia. rancor. tristitia.
carentia visionis dei. Ablatio sp̄s oīs
salutis. **I**pm etiam ēē quod oīs cre
atura appetit. pena erit eis. qz que
rent mortē a non uiuērent. **I**bi
erit sicut ait Dionysius. p̄na tanta
lia. temens cōcupiscentia. a furor i
rasabilis. **D**e gloria celesti. 22.

Tamq̄qz tanto p̄fec
tus ē. q̄nto magis cō
mūgū esse di p̄cipio.
Homo autē qui p̄fctū ēē expectat.
duplicē hēt finem vltimū. **E**ūm ex
tūsecū qui ē bitudo creata. que nos
beatificat in p̄ata formalit. **A**liū

habet finem in seculum. qui est beatitudo
in creata. qui nos beatificat effectue.
s. ipse deus. **P**rima virtus. s. cre
ata est tanquam finis quo quiescitur.
Secunda vero. s. in creata est tanquam fi
nis in quo quiescitur. **A**lio in
indigebat philosophi de virtutibus. sed male.
Dicebant enim stoici. virtutem in
beatitudine consistere. **P**ropter
ea autem in cognitione virtutis. **S**ed
epicurei. in voluptate. **N**os au
tem dicimus duplicem esse virtutem. sicut
prius dictum est. **D**eus remunerat suos
secundum meritum. **M**ultis. et multisque mercede
accipiet secundum suum laborem. **P**ro
prietaria. **I**oh. **G**ratiam per gratiam. **M**atth. **I**te
et vos in vineam meam. et quod iustum
fuerit tabo vobis. **E**t super merita.
bona. mensura bona et conferentia et coagi
tata et superfluentia dabunt in laudem
vram. **D**e totibus in communem. 23.
Deus in patria est illud quod
immediate et primo animam
deus iungit. ut est visio. di
lectio. comprehensio. **S**unt enim
quarta dona patrie. sicut est sapientia et
intellectus. que licet animam deo commu
nent. non tamen sine huius medio. et propter
hoc non dicuntur toties. sed ante primum
coelestis. **D**otes etiam non appellan
tur dona quolibet que tantum ante in
introductione sui in gloriam. sed dona
propria per que ad actum vite gloriose dis

ponunt. sicut et in presenti non appellatur pro
pter quodcumque donum tantum sponte et sua
traditione. sed donum proprium de quo
suffragari debeat. **D**otes sunt
duplices. **Q**uarta enim sunt a
parte anime quibus deo tanquam principio vite
sue sine huius medio coniungitur. per quas
traduntur in amplexus sponsi in di
solubiles et fructiones. **Q**uarta
vero dotes sunt ex parte corporis quibus ipsum cor
pus subicitur anime tanquam principio vi
te sue. ne per ipsum animam ipsa ab actu glie
retur detur. **N**otandum etiam quod
dotes anime sunt de primo substantiali.
dotes autem corporis. de primo acciden
tali. **E**t propter dotes non habet cum se
sponsus. dos autem possessio sponse
est que vltimum eiusdem habet post mortem
viri. **S**icut nec angeli dicuntur
habere dotes. quia cum in impatis sit con
sensus animarum et vniuerso naturarum. sed
hoc non est in angelis. licet primum habeant
etiam angeli non possunt dici spo
se. quia nec dotes habent prope. **S**po
lis carnalibus tantum tria. s. dos. dona
cio propter nuptias. et paraferna.
Dos autem est donacio facta spon
se ex parte patris. et hoc ad vltimum sponsi
propter omnia matrimonij. sed ad posses
sionem sponse. **I**n diuinis autem deus
pater dat sponse dotem possidentiam.
sed sponso propter ad gloriam et honorem et
non ad vltimum. quia bonorum vltimum non

indiget. **D**onacio autē p̄
nuptias ē illud qđ a sponso datur
sponse. et hoc erit in futuro gau
diū quod hēbit aīa in visione xpi
hōis. **P**araferna ē quod hē
sponsa p̄ter dotem. sicut sūt nūcia
que sibi tant ab amicis. **A**nd
erit in patria p̄ gaudiū quod hēbit
de societate beatorū et de cōgratulaci
one felicitatis illorū. **De totibus**

aīe in generali. 29.

Dotes aīe sūt tres. s. cog
nitio. cōphensio uel
dilectio. inhesio siue tenacio. que et a
q̄busdam appellatur cōphensio. et a
q̄busdam tenacio. **A**z totū
numerus multiplicat accipitur.

Primo. ex p̄te virtutū theologiarū.
Quia cognitio succedet fidei. Inhe
sio vō caritati. Cōphensio autem
spei. **A**ccipit alio m̄ ex p̄te po
tenciarū aīe. Cognitio nāq; potest
appropari intelligentie. dilectio.
volūtatī. Cōphensio. memorie.

Appropantur etiā a q̄busda tribz
alijs potencijs. s. rationabili. con
cupiscibili. irascibili. Sed istud de
irascibili et cōcupiscibili sensitiua nō
potest intelligi. qz d̄s non ē obiectū
potencie sensitiue. sed intellectiue.

Possūt etiā p̄d̄e dotes accipi
scdm tria que tribz p̄sonis appropant.
ita ut cōphensio respiciat potenciā

p̄ris. cognitio vō sapiam filij et di
lectio bonitate sp̄s sc̄i. **C**irca
istas dotes. nota qđ cognitio ponit
rei vīse p̄senciā. cōphensio ponit
rei cōtingenciā. dilectio ponit rei
amantis ad rem amata colligaciā.

De totibus aīe in speciali. 24.

Prima dos aīe ē cognitio
qua diuina essentia vi
debitur ab oibz tota. sed
non totalit̄. i. p̄nt ē infinita. **V**ide
bitur tñ eēcia diuina limpidi ab
vno qm̄ ab alio. Sed iste defectus e
rit ex p̄te vidētis. nō vīsi. qz idē erit
vīsum. **S**ecunda nāq; cōsistit
in p̄tā opacōe potencie altissime. s.
intellectiue. et circa obiectū altissimū
s. deū. **T**ercia p̄te ḡ obiecti cū sit
vni simplicissimū. nulla potest esse
diuinitas. sed ex p̄te potencie. **A**u
tē qm̄ vna potencie magis erit p̄
fecta lumine gl̄ie qm̄ alia. tanto per
fectius opabitur circa vni et idē ob
iectū. sicut idē sol diuinitate a diu
lis aspicitur. uel eadē lūta a diu
lis legentibz. scdm qđ ocl̄s magis uel
minus ad videndū ē dispositus. **T**
ribz modis cognoscitur aliqd. s. qđ
est. uel sicut ē. uel qđ est. **P**rimo
m̄ cognoscitur d̄s in vīa. etiā a malis.
Scd̄o modo videbit̄ in patria a bonis.
et iā ioh̄. Siles ei erim? qm̄ videbim?
cū sicuti est. i. suā maiestate. claritate.

a bonitate a c. **T**ercio in nec
a bonis videbitur nec a malis. ne
q; in via neq; in patria. q; finitum
nunquam capiet infinitum. **V**ide
bitur deum in se. et deum in nobis. a nos
in deo. et deum in creaturis. a creatu
ras in deo. **C**ognosce deum in sua
eencia. est via visio meridiana.
Cognosce autem creaturas in verbo
e visio matutina. **S**ed cogno
sce creaturas in se. hoc e in ipso suo
genere. appellat visio vespertina.
Videbitur etiam uniusquisque cogitacio
nes altius. prout vult ipse cogitans
manifestare. et in Greg. et in uniuscuiusque
q; mente ab altius oculis compulsa
non abscondet. **V**idebunt itaq;
intra deum ut gaudeant. et videbunt
gloriam suam ut cogant. et vide
bunt quoque penas reprobos ut de pi
clore euasione gratias agant. **N**on
sciendum qualiter videatur deus sine me
dio. nota quod triplex e medium. s. de
ferens. obnubilans. a disponens.
Sine ergo medio deferente videbi
tur deus. q; dei visio non e per distantiam
sed per presentiam. cum ipse deus eentialiter
sit ubique. **V**idebitur etiam sine
medio obnubilante. q; tollitur spe
culum a enigma que ambo sunt in via.
Cum enim visus noster in presenti non pos
sit propter debilitatem nostram in tam excel
lenti luce figi. nunc e habere medium. s.

speculum creature. Quia vero infini
ta e distantia inter speculum a rem
visam. propter hoc obscure relucet
ibi similitudo. unde videtur in enigma
te. i. obscure. **V**idebitur quoque
sine medio filiato. q; deus cognos
cet seipso. a non per aliquam abstrac
tam similitudinem. Alias creatura cet
timus. a deus non esset finis omnium.
Non autem videbitur deus sine me
dio disponente. quod e gratia a gloria.
Oportet enim proportionem esse inter visi
bile a visum. **H**ec autem dispositio e
rit ex parte videntis. a non ex parte rei
vise. **S**ciendum quod multiplex
e medium. **P**rimum est medium per
sonale. per quam via duxerunt inter vos
a deum verum. **S**ecundum est medium
creature. **A**postolus. Invisibilia dei a
creatura mundi per ea que facta sunt. etc.
hoc e medium philosophorum. **T**ercium e
medium figure. **A**postolus. Omnia in figura
contingebat illis. **I**taud sunt medium
patriarcharum a prophetarum. **Q**uartum est
medium scripture. **P**salmus. Declaratio ser
monum tuorum illuminat a etc. **H**oc e me
dium theologorum. **Q**uintum est me
dium fidei. **A**postolus. Ego fideles usque ad
mortem a dabo tibi coronam. **H**oc e me
dium fidelium quo tangunt in enigmate
teum videtur. **S**cilicet deus autem e di
lectio. **S**ed inter dilectionem veritatem. a
dilectionem totam. differentia e duplex.

una ē scdm hūm. qz vñs ē ppe
illud quod tñsit de statu grē in sta-
tū glie. Vos autē ē illud quod sup-
iūta datur in traditōe sponse.

Alia ē differēcia pñes obiec-
tū. qz licet obiectū vñsqz sit deus.
non tñ scdm qd' d's. Sed erit obiec-
tū vñus in qñtū sūma bonitas.
Obiectū autē totis in qñtū vñbilitas
in vñū spm. **N**ota qd' fides
et spes scdm rem euacuabūtur ī pa-
tria. Caritas vō nec scdm rem. n̄
scdm actū eius euacuabit. sed solū
in scdm modū. qz īmperfectione ipsius
tolletur. **S**icut autē Aug?
qd' fides succedet spes quā videbim?
Sper vō succedet virtus ad quā
puenturi sum? Sed caritati nichil
succedet. qz potius angebit. **E**-
tia d's aīe est cōphensio. que est
tentio vñi et amati. vel ē tentio ve-
ri et boni pñm. Et istud verū ē
put cōphēntē sūmū p amigere
et non p circūplecti diuinā īuēsti-
tate. **D**e dōibz corpis in genē. 26.

Naqueqz pars pfer-
tus hēt ēē in suo to-
to. qm p se. **V**nde
sicut aīa nūc a corpe corruptibili se-
pata pfectius hēt ēē qm ei cōiūcta.
sic in futuro rēcōiūcta corpi īcor-
ruptibili pfectius hēbit ēē qm mo-
do sepata. maxie tñ non īpediatur

tñc a corpe sicut nū. quū potius de
glificacōe corpis hēat tñc gaudiū
speciale. **V**oces corpis sūt. nū.
quaz nūius sic hētur. **N**am ad
hoc qd' corpus pfer subiectū sit aīe.
nec eam īpediat in opibz glie. nū.
requirūtur. quoz duo pñent ad
sensū. alia duo pñent ad motum.
Quo ad sensū duo requirūtur.
vñū ut sit facile receptibile spēs
sensibilis. ad quod disponit clari-
tas. **A**lterū. ut nō sit receptibile
passionū ignobilū. ad quod dispo-
nit īpassibilitas. **Q**uo ad mo-
tū etiam duo requirūtur. vñū est ut
p contrariam inclinacōe nō resistat
suo motori. ad quod disponit agili-
tas. **A**lud ē ut corpa p que mouet
non resistant ei. ad quod disponit
subtilitas. **A**lia sufficiēcia
calis ē. qz in hōie quadruplex ē com-
positio. **P**rima ē qualitātū cō-
triari. **H**ec cōpositio tñc erit pfer
qñ qualitates ita equantur ut nulla
pugnet cōtra aliam. et hoc faciet
īpassibilitas. **S**ctā ē compo-
sicio matie tñ forma. **H**ec autem
cōpositio erit pfer. qñ matia tota
vñit a forma. pñes hanc pfer-
ciōe sūmūne subtilitas. **E**tia
ē cōpositio corpis organici cum aīa.
pferciō istius cōpositiōis ē qd' oīa or-
gana sine īpedimento sūt mobilia

ab aia. penes hanc pfectione sunt
agilitas. **Q**uinta e compositio
corpi cu spiritibz lucidis quibz mo-
uetur corpus ab aia. Et hunc compo-
siti scdm pfm statm responder da-
ritas. **T**ercio in sunt p dco-
muniu scdm ppetates que sunt in ele-
mentis. Nam penes tre soliditate
sunt impassibilitas. Penes subti-
litate ignis sunt subtilitas. Penes
mobilitate aeris. Agilitas. Penes
aque dyaphaneitatem. claritas.
Quarto in sunt iste dotes scdm
nrm defectus quos het corpus huma-
nu a. nrm. elementis ex quibz copon-
tur. **H**abet em corpus humanum
ab igne caliditate et ingredine. A
tra grossiciem et inde gravitate.
Ab aere mobilitate et inde passibi-
litate. Ab aqua frigiditate et inde
tarditate. Sed ista tolluntur p. nrm.
dotes corpus. **X**pc assumpsit
nrm. dotes ante passionem suam. sicut
dicitur iugo de sco victore. Claritate
in transfugacione. Agilitatem. qm am-
bulavit sup mare. Subtilitatem.
in natiuitate. qz salua vgmali in-
tegritate matris natus fuit. et impassi-
bilitate in cena. qm corpus suu ma-
ducandu discipulis dedit. **I**ntellige-
du est scdm actu no scdm hitu. qz
aliter terogaretur diuinus miraculis.
De dotibus corporis in specie. 2A.

Prima dos corporis est
claritas. **S**ed
nota qd de aliquid
claru duplicat. Aut qz pmiu. sicut
dicitur vitru claru. Aut qz lucidu.
sicut de stella clara. Corpus aute
glificatu et erit claru pmiu. et erit
claru lucidu. Unde utroqz in erit
corpa clara. **D**uo em sunt
que nunc causant obscuritatem in hu-
mano corpe. Unu e matie impu-
ritas. Alteru e luminis puritas. **E**u-
do tollitur utruqz. s. illa impura
densitas et obscuritas que ex modi-
citare luminis e. et ideo erit corpa
clarissima. **N**ota qd corpa
glificata septies erit tam clara
sic modo sol. Quia dicit dñs. qd
iusti fulgebunt sicut sol. Sed teste
isaya. erit lux lune sicut lux solis.
et lux solis septuplicat. sicut lux
septem dier. **S**ciendu quoqz
qd corpa scoz non equaliter erunt
clara. qz melior aia corpus habet
lucidius. Unde licet corpus xpi
sup modu excellat claritate alioz.
tamen in corpa scoz potest claritas
eius assimilari claritati solis. scdm
illud. et vobis timentibz nomen meu
orietur sol iusticie. i. xpc. Sed cla-
ritas scoz potest respectu xpi compa-
ri luminu stellar. et in apls. stel-
la differt a stella in claritate. Hoc

est qd' scilicet plus uel minus lucent
 secundum differentiam uirtutum. **C**la-
 ritas uero purior quam post baptismum
 moriuntur aliqui perueniant ad an-
 nos discrecorum comparari potest lu-
 mini lune. Quia sicut luna non habet
 lumen a se, sed a sole, ita isti non
 habent gloriam ex uirtute proprio, sed ex ui-
 to christi. Baptismus enim ex passione
 christi habet efficaciam. **S**cilicet corpus
 corpus est impassibilitas, que resul-
 tat ex uirtute anime sui corpus potest
 contineri, ita quod a nullo exteriori
 agente valeat mutari. **P**ropterea
 quoniam corpora sanctorum sunt composita ex
 contrariis, illa tamen contrarietas erit
 ad omnimodam equalitatem et concordiam
 redacta. **C**onuerunt autem quoniam
 quod impassibilitas sanctorum resultabit
 ex natura quoniam corporis. Sed hoc non
 est uerum, quia nichil de quoniam corpore ue-
 nit in compositionem materiale corporis
 in inferioribus. **D**ifferentia est
 inter impassibilitatem sanctorum et aliter in
 statu innocencie, et purior in limbo.
 Quia impassibilitas sanctorum erit non
 posse pati. Sed impassibilitas aliter
 fuit posse non pati. Impassibilitas
 uero purior in limbo erit nichil pati,
 et hoc non est ex potencia resistendi
 lesionem extrinsecam, quia non habent
 sed ex ordinacione diuine misericordie que
 non permittit eis aliquid adhiberi

per quod possint ledi. Et quo patet
 quod si tales purius post resurrectionem
 ponentur in igne ab eis lederentur nisi
 obstarer potentia diuina. Secus est
 de corporibus glorificatis, que etiam si pone-
 rentur in inferno non sentirent ex hoc
 aliquam lesionem. **T**ercia de corpore
 est subtilitas, que auferit grossitatem cor-
 poris causata ex materialitate ut ele-
 menti, et ex compositione elementarium
 qualitatum. **N**otandum autem quod
 duplex est subtilitas. **P**rima, scilicet ex
 raritate per quam stantem non peruenit, et
 ex tali subtilitate efficitur corpus facile
 diuisibile, et hoc non erit in corporibus
 glorificatis. **S**ecunda est ex perfecta unitate
 forme super materiam, et huius subtilita-
 tis est uenire superius sicut celum dicitur
 subtile, et hoc modo erunt corpora nostra
 subtilia. **S**ciendum etiam quod si
 cut duo corpora non glorificata non possunt
 esse simul in eodem loco, sic nec duo cor-
 pora glorificata. Alioquin sequeretur in
 conueniens, scilicet quod in uno corpore gloria
 esset potentia agendi et intrandi
 partes alius corporis, quod alio uero esset im-
 potencia resistendi. **C**orpus uero
 gloriosum potest simul esse in eodem loco
 cum corpore non glorificato, secundum dictum au-
 thentique, quod tamen nec fides habet nec auc-
 toritas, et ratio et demonstratio contra-
 dicunt. Habet tamen aliquid apparentie
 per se. Nam sicut in corporibus non glorifi-

et illi uirtute scilicet.

ipsa grossities impedit ne duo cor-
pora simul in eode loco esse possint.
qz vnu alicui resistit. ita grossities
ista p glie subtilitate tollitur. adeo
qd corpus non gliosum non possit
resistere glioso. ita qd corpora gliosa
penetrabunt alia corpora. non illa di-
mitto sed submittito manente distic-
tione dimensionum utriusque corporis.
Quinta dos corporis est agilitas. que
tanta erit sicut dicit Aug. qd pmi
vbi vult sps. ibi erit corpus. et
rumpamur sicut melior anima corpus
habet lucidius. sic et agilius. ita tu
qd voluntas scorum erit omnis commuta-
ratio. **U**n voluntas eorum nunquam
appeteret quod non debet. Sed volun-
tas anime melioris vult rationabiliter
moueri corpus suum citius quam aliud.
Et sps minoris glie non vult corpus
suum tam cito moueri sicut aliud.
Un patet qd in omnibus visitabitur deum
Augustinus. s. qd vbi vult sps pmi
erit corpus. **Q**uare corpora
in sunt tarda et tunc agilia. hec est ratio.
Quia nunc in corpore duplex est motus.
s. natura elementaris pducens que
mouet ad determinatum locum. et volun-
tas anime que mouet indifferentem ad
quemlibet locum. **U**n qd corpora tarda
sunt ex contraria inclinatione nature ad
voluntatem. qz terra pducens naturaliter
deorsum trahit. **I**n futuro autem nata

totaliter erit subdita voluntati. unde
et mouebitur ad impium spem. **De au-**
reolis in gene. 28.

Aureola est mentis
speciale gaudium veni-
ens ex opere precellentis et privilegiato.
Sciendum autem quod sicut ex gau-
dio essentialis pmi quod est aurea
redundat in corpore quidam decore natus.
qui est gloria corporis. ita ex gaudio au-
reole resultat quidam decore in corpore
ut sit aureola principaliter sit in mente.
et per quandam redundanciam resurgat
etiam in carne. **S**ciendum tamen
quod decore cicatricum que in martirum
corporibus apparebunt non potest dici
aureola. quia martires quantum cicat-
ces non habebunt. utpote qui sunt
sublimi. vel fauus media. vel squa-
lore carnis contempti et isti tamen aure-
olam habebunt. **T**ribus generibus
hominum debetur aureola. quod patet
multiplici ratione. **P**rimo. ex operibus
excellentissimum trium anime potentiarum.
Excellentissimum autem opus ratio-
nalis est predicatio veritatis. **E**xcellent-
issimum autem opus concupiscibilis.
est observatio castitatis virginialis.
Excellentissimum autem opus irasci-
bilis est pressio montis. **U**n patet
quod predicantibus et virginibus et marti-
ribus debetur aureola. **S**ecundo pa-
tet eorum unius et sufficientia ex

hostib; quos p pugnās magnifi-
cas vincit. qm sūt mūdb; caro.
demonia. Martires em vincūt mū-
dū. Vgmes carniē. p dicatores dia-
bolū. quē non solū de se. sed etiā de
aliore cordib; expellūt. **T**ercio
patet item p victoriā tpicū passi-
onū. Sūt em passiones mātē. et illa-
te. et in cordib; alienis. Sed passio-
nes mātē supant vgmē. illa-
tas vō martires. illas autē que sūt
in alienis cordib; vincūt p dicatores.
Quarto distinguūtur aureole scdm
ea quib; xpo nobilissime cōformant.
Primū em fuit doctor. scdm qd vīratem
mūdo manifestavit. fuit qd mar-
tir. scdm qd passionē a mūdo susti-
nit. fuit etiā vgo scdm qd purita-
te vgmalem servavit. **Q**uinto
sunt aureole scdm pfiguratiōē
in veteri testamēto. **T**ria nāq;
habant aureolas sicut legib; ero-
to. s. Altare incensū. archa federis.
et mensa ppositiois. **P**rimū sig-
nificat aureolā martirū qui corpa
sua sup altare passionis imolave-
rūt. **S**cdm significat aureo-
lam vgmū. qd sicut archa federis
auro fuit intus et extra decorata. ita
vginitas mētē et corpus ornat.
Tercū significat aureolā p dīca-
torū. qui sicut mensa ppositiois mi-
nistant panes doctine. **A**ureola

diminuit de hoc in cōpacione
ad aureā. **V**nde nota qd
int aureā. et aureolā. et palmā dīa
est. **A**urea em ē pīmū substanti-
ale quod methaphorice dī corona.
tūm ex pte mīti qd nō respōdet gēni
opis. sed radii caritatis. tūm ex pte
pīmū. qd p hoc efficit hō pnceps di-
minutatis. et p cōsequēs regie potesta-
tis. tūm etiā radice pfectiois. qd
significat figura circularis. **A**u-
reola vō ē pīmū accidentale. non tū
qōlibet accidentale. sed illud quod respō-
det opī excellenti et pūlegiato. s. mar-
tirio. vgmītatī et p dīcatōi. **P**al-
ma ē pīmū accidentale quod nec ra-
dici nec opī debet. sed tū volūtati.
Tale pīmū hūt scīs martirū ex eo
qd martirū desideravit. licet opus
nō fuit subsecutū. Vā cantat de ipō.
Quē et si gladius psecutoris nō abstu-
lit. tū palmā martirū nō auferit.
Hec autē palma. nec aurea. nō aure-
ola debet dici. **D**e aureolis i spē. 29.
Aureola pīma debetur
martirib; in quib; p
fectissima victoria ē de
spūgnacōe certion. Et hec pfectio
victorie cōstituitur ex duob; **P**rimo
ex magnitudīe passionis. Qd nūc
oēs passiones illatas ex cūis p apne
tenet mors locū. Et ptea dolor tact?
oib; alijs dolorib; pūnet. et ideo i hoc

victoria gliosior ē. **S**cdo consi-
datur ex causa pugne que ē ipse xpc.
martire em non facit pena sed causa
i. mors suscepta pte xpm. **S**c-
endū qd martiris nō debet pmiū
scdm hoc qd ab extiori infligit. sed
scdm hoc qd volūtarie sustinet. qz
nō incumit nisi p ea que sūt i nobis.
et nō p ea que sūt extra nos. sicut nec
temerem nisi p ea que sūt intra nos.
Quāto autē illud quod qd sustinet
volūtarie difficili ē volūtati sustine.
tanto volūtas que pte xpm ite susti-
net ostendit firmi in xpo fira. et ideo
excellenci ei pmiū debet. **A**ureo-
la scā debetur vgnibz pte singlāre
victoriā quā de carne optinet. cōtra
quā cōtinue bellū gerit. Qūmus au-
tē vidue pugnet cōtra carnē. pfect-
aus tū vgnies triumphat. qz nobilit-
simū genus victorie ē. inqūi hosti
cessisse. Illis vgnibz tūm aureola
debet que ppositū hūerūt vgnitate
pctuo seruadi. qūmus hoc ppositū
fuit interruptū integritate tū carnis.
manete dūm in fine vite inueniat
ad pmiū ppositū redusse. qz vgnitas
mētis reparari potest. sed vgnitas
carnis non. **I**n aureola nō carebit.
Si autē aliqua sit vgo carne.
etiā si ppositū nō hūerit pctuo vgi-
nitatem seruadi. nō ē in dubiū qm
hūitua sit speciale gaudiū de mor-

rupcōe carnis sup essentialē gau-
diū. sicut etiā innocentes gaudēbāt
de hoc qd inuices a pctō fuerūt qm
nis pctādi oportunitatē nō hūerūt.
Nota qd aliqua potest corrū-
pi carne. nec tū aureolā amittere. si-
cut illa que violentē opprimūt. **I**nde
dixit scā lucia. Si munit me corrū-
pis. mices in duplicabit ad coronā.
Quod nō ē intelligendū de aureo-
la duplicata. sed qz duplex pmiū
reportabit. **I**am p vgnitate custo-
dita. et aliud p munitia quā passa ē.
Scendū insup qd vgnibz
debet fructus cēlestis. et hoc qz ce-
lestē vitā ducat que significatur p
centū. qz munitis ille de leua tūsit
ad dextrā. **V**iduis vō debet
fructus teragelū. qz tales exercere se
debēt in opibz misericōdie que signifi-
cat p. lxx. **C**ōiugatis autē de-
betur fructus cēlestis. qz talibz suf-
fiat implere decalogū in fide tūctatis.
Ex ductu em tūarū in denariū. sūt
xxx. **A**ureola etiā ē pdicatoz.
qz pfectissima victoria cōtra diabo-
lū optinet qū aliqs nō solū diabo-
lo ipugnati nō cedit. sed etiā eū de
regno illi expellit. et nō solū a se.
sed etiā ab alijs. **N**ec ē dicendū
ut quātā volebāt qd aureola pdi-
catoz debeat p latis tūm quibz cō-
petit ex officio pdicare a totē. sed

etiam q̄buscūq; qui excent hanc
actū istū. **A**platus ante non
tebet hui' aureola q̄muis hēant
offiū p̄dicandi nisi actū p̄dicet. q̄
aureola nō debetur hui' sed actū
pugne. scdm illud apli. Non coro
nabit nisi qui legitime certauerit.
Anotandū quoq; qd̄ p̄dicare
tōtū tū sit actus misericōdie. ut spūa
les elemosinas cōputantur.

Enūtiatio celestiu gaudior. 30.

Arimo celoz gaudia
sub epylogo enūtie
m? Non quide singla
generū. sed genū singlor. **A**tor
em sūt gaudia p̄clāria que qui
libet in se uel in alijs hēt. qd̄ ea so
lus dei noticia cōphendit. et illi
quos sūma sapiā voluit ea scire.
Atantū nāq; gaudēbit q̄libet
de bono altius q̄m de bono p̄prio.
Quod tū nō ē intelligendū de mē
sione gaudij. sed de nūmo gaudi
or. **A**tor ḡ a tanta sūt ibi ga
udia qd̄ oēs arismetici hui' mūdi
nō possūt ea nūmiare. Oēs geome
tri non possūt ea mēsurare. Oēs
ḡmatici. rethorici. dialectici. non
possūt illa sermonib; explicare. q̄
ocls nō vidit. nec auris audiuit. n̄
in cor hōis ascendit. que p̄parauit d̄s
diligentib; se. **A**gaudebūt ḡ sup
se de dei visione. Iuxta se de celis ali

az creaturaz corporaliū pulchr
dine. Iuxta se de corpis a aīe glifi
catōe. Extra se. de angeloz a hōm
allociatiōe. **A**d̄s oēs sensus
spūales ineffabili delectatiōe reficiet.
cum ipse obiectū om̄i sensui spūali
sit futur. **A**erit nāq; d̄s specū
visū. cithara auditū. mel gustū.
balsamū olfactū. flos tactū.
Aerit ibi cantoz lucis eternalis.
alimētas v̄nalis. abūntācia autūp
nalis. neq̄es hyemalis. **A**ibit
te: lugustū. fulget quod nō capit loc?
sonat quod nō capit tēpus. olet qd̄
non sp̄git flatus. sapit quod nō in
iunt etacitas. heret quod nō dimellit
societas. **A**ibi sicut ar: lug? d̄s
sine fine videbitur. sine fastidio ama
bit. sine fatigatiōe laudabit. **A**ibi
videbit stulicia sapiā salomonis.
ibi ēēt deformitas pulchrudo abfoloni.
ibi ēēet tarditas velocitas alahelis.
ibi debilitas indicaret fortitudo sap
lomis. ibi ēēt mortalitas longēuitas
matullale. ibi paupertas ēēt regnū
cesaris: lugustū. **A**ibi scdm aug?
nichil obest. nichil deest. nichil afflu
it. nichil defluit. nichil extra ē quod
appetat. nichil intra quod fastidiat.
Aibi scdm berū. d̄s erit racōni
plenitudo lucis. volūtatū multitudo pa
cis. memoriē cōtinuatiōe eternitatis.
Alug? in li. de corpis a aīe misera
Luta.

O caro illa vitā amplecti debuisti.
 Vbi vita sine morte. Vbi iuuentus sine
 senectute. Vbi lux sine tenebris. Vbi
 gaudiū sine tristitia. Vbi pax sine dis
 cordia. Vbi voluntas sine iniuria. Vbi
 regnū sine cōmutacōe. **¶** Seruū?
 O ceteros scōz tam magna ē qđ non
 potest mensurari. tam multa qđ
 nō potest numerari. tam copiosa qđ
 nō potest finiri. tam p̄ciosa qđ nō
 potest estimari. **¶** Aug. Illud
 quod p̄mittit d̄s fide nō capis. spe
 non attingis. caritate nō cōprehē
 dis. desideria et uota transcendit. acq̄
 ri potest. estimari nō potest. **¶** Ibi
 scđm Aug. carmina non desunt. p̄
 mia nō deficiūt. Ibi nichil qđ ama
 bis deerit. nichil desideratur quod nō
 astat. **¶** Illa virtus sicut ait Aug.
 in duobz cōsistit. s. in uiciā p̄sentia
 oīs boni. et in uiciā absentia oīs ma
 li. **¶** De ista glia sic loquitur Aug.
 O vita vitalis. dulcis et amabilis. et
 semp̄ memorialis. Vbi summa scētitas.
 et secūra t̄quillitas. t̄quilla iocun
 ditas. iocūda felicitas. felix cōtincas.
 et̄na virtus. et̄ beata cōtincas. cui sine
 fine visio atqz laudatio deus
 Ibi affluentia diuitiarū. influentia
 deliciarū. et cōfluentia bonorū. **¶** De
 inqz de gaudijs celestibz nota hos vsus.
¶ Agens cognoscentio. tota et̄ amato.
 fruendo. Est subtile. citū. clarū corp?

paciens ml. Corpora scōz. cita. li
 bera. fortia. sana. pulcra. volup
 tatis plena. sed absqz pati. Sensus
 amicitia. cōcordia plena p̄testas.
 Pax secūra decus. et gaudia sunt
 aiabz. Gaudia pax requies. liber
 secūra iuuentus. Non peccat Cap
 cus. laurus diues redolēs laus. Au
 reola martir. doctor. vgo qz meret.
 fructus centenis. serageni qz tri
 centis. **¶** Virginit. viduis. et cōiun
 gibz tribuetur. **¶** Ex oībus p̄e
 missis collige. quēta spectare gau
 dia solū ad aiām. quēta ad corpus.
 quēta ad totū cōiunctū. que cū fe
 lici fine quilibet beatus scđm iūta
 recipiet sine fine. Quod p̄stare
 dignetur qui sine fine viuūt et reg
 nat d̄s p̄ oīa scōz scđa. Amen.

¶ **Explicit compendium verita
 tis theologice.**

¶ **Incipit quēta tabula sup
 erantem librum.**

Abrahe finis. li. 1. ca. 30.
 2. caplo. 21.
 2. latio 2. li. 4. c. 17.
 2. latio in dūm mō
 duplex. li. 1. ca. 30.
 2. latio a et filie. li. 3. ca. 18.
 Qū ē mortale uel uerale. li. 3. c. 22.
 2. latio aie tūmūta corp. li. 2. c. 14.
 2. latio referendi in deū. li. 4. c. 69.
 et li. 1. ca. 21.
 2. latio iponēs uonūe aīalibz. li. 2. c. 62.
 2. latio acoēs quibz a quomoto fieri
 debent. li. 4. ca. 14.
 2. latio dūctus xpi quare non fuit pū
 nec postū. li. 9. cap. 9.
 2. latio qre dī plenitudo tēpis. li. 9. c. 9.
 2. latio dūctus xpi ualitates. li. 9. ca. 8.
 2. latio dūbys incremur. li. 4. ca. 39.
 2. latio eris pūctates. li. 2. ca. 8.
 2. latio acoēs corūpū dūpli. li. 3. ca. 1.
 2. latio acoēs ē quomū orūmū. li. 2. ca. 91.
 2. latio gē creare genat dūm. li. 2. ca. 1.
 2. latio mēuū faulalie. li. 2. ca. 39.
 2. latio acoēs nra in quo differt a bī
 tis. li. 2. ca. 61.
 2. latio tripliāt dī. li. 1. ca. 1.
 2. latio pecūne duplex. li. 3. ca. 19.
 2. latio gradus. li. 4. ca. 28.
 2. latio duplex. li. 4. ca. 90.
 2. latio triplex a quomū dūditur.
 et quomū differt a caritate a dilec
 tione. li. 4. ca. 23.
 2. latio sine carita tūz modis finit.
 li. 1. ca. 9.

2. latio hēt vūm mltiplicē. li. 4. c. 29.
 2. latio qdūtas locū a mōrtalitatē a el cō
 uēuēcia aīa a el cō. aībūca. li. 2. c. 11.
 2. latio pūctates in cō. li. 2. ca. 13.
 2. latio pūctatē a officia. li. 2. ca. 19.
 2. latio mōrtis a cognicio. li. 2. ca. 14.
 2. latio pūctatē. li. 2. ca. 16.
 2. latio cōfirmacio. li. 2. ca. 11.
 2. latio gaudū mūm a post iudi
 cū. et de custodia corūmū a illūmīa
 tione a affectu. li. 2. ca. 19.
 2. latio simplicitas. li. 2. ca. 21.
 2. latio fū erāt oēs boni. li. 2. ca. 21.
 2. latio legiones. li. 2. ca. 29.
 2. latio restauracio. li. 2. ca. 29.
 2. latio cognicio actia. li. 2. ca. 14.
 2. latio liberū arbitriū. li. 2. ca. 24.
 2. latio qre nō dī ad pūmagūe dei. li. 2. ca.
 2. latio mūctis icarnacōis. li. 9. ca. 1.
 2. latio silicudo mē se. li. 2. ca. 11.
 2. latio custodie effūm mltiplex. li. 2. c. 18.
 2. latio pūctatē a uob feruūt. ibidē.
 2. latio actus triplex. li. 2. ca. 18.
 2. latio mēctēs affūm hōis. li. 2. ca. 18.
 2. latio cognicio icēuēcio mūctis a illū
 uacio quomū differt. li. 2. ca. 18.
 2. latio loci. li. 2. ca. 19. 2. latio nōia. li. 2. c. 20.
 2. latio mali stat cōplex. li. 2. ca. 24.
 2. latio qdūtas. li. 2. c. 29. a c. 30. a c. 31.
 2. latio potencia 2. li. 2. ca. 33. a ca. 32.
 2. latio ubi ē cōtē potencia. li. 2. ca. 32.
 2. latio rāōnalis potēcie. li. 2. ca. 32.
 2. latio potēcie cōes aī bītis. li. 2. c. 33.

Alie potencie motiue. li. 2. ca. 99.
Alie cognicio actiua. li. 2. ca. 94.
Alia vegetabilis. li. 2. ca. 33.
Alia multiplex in deo. li. 1. ca. 24.
Alie potencie cognitiue. li. 2. ca. 92.
Alia sensibilis et potencie. li. 2. ca. 34.
Alie alienatio a sensibz. li. 2. ca. 34.
Alie simplicitas. li. 2. ca. 96.
Alumne quantitas. li. 2. ca. 96.
Alie comoda que habet a corpore. li. 2. ca. 60.
Alie iustificatio multiplex. li. 6. ca. 3. et 4.
Alie esse in corpore. li. 2. ca. 62. et 60.
Alumne operaciones. li. 2. ca. 93.
Alie purgatio euolacio. li. 1. ca. 1.
Alia xpi in triduo mortis. li. 9. ca. 21.
Alia a temonibz afflictio. li. 1. ca. 2.
Alie potencie distinctio. li. 2. ca. 91.
Alie actus triplex. li. 2. ca. 32.
Alie immortalitas. li. 2. ca. 94.
Alia lumen puritatis per factum. li. 2. ca. 39.
Alia lumen sciencia. ibidem.
Antypoc. li. 1. ca. 6. De et sequibz. li. 1. ca. 9.
Si duratio. ibi. ca. 12. De et morte. ibi. ca. 13.
De eius numeris. ibidem.
Alparicio et quicquid et quibz. li. 9. ca. 22.
Alpata dis psonis. li. 1. ca. 26. Alpare. ibi.
Alqua quietis corruptio. li. 3. ca. 18.
Alrbor reuerfa. li. 2. ca. 94.
Alque pueritates. li. 6. ca. 8. et li. 2. ca. 8.
Alrcha fidei. li. 4. ca. 21.
Alguinetudo: modus qui cum inter? li. 2. ca. 94.
Alrs patris est filius. li. 2. ca. 14.
Alcentio et ad certam psonam. li. 2. ca. 24.

Alcelio assumptio et euolutio dicitur. li. 2. ca. 23.
Allice et numerare dicitur. li. 2. ca. 14.
Alsub quid est. li. 2. ca. 9.
Aluaro nichil est scelestus. li. 3. ca. 19.
Aluarius colit pecuniam. li. 4. ca. 99.
Aluaricie quoditas mala et filie. li. 3. ca. 19.
Aluaricia qui est mortale peccatum et qui veniale. li. 3. ca. 22.
Alureole quoditas et qui dicitur ab aurea. li. 1. ca. 28.
Alureole punitur quibus debet. li. 1. ca. 29.
Debet tribz gentibz hominum. li. 1. ca. 28.
Aluricio et contritio dicitur. li. 6. ca. 22.
Baptismus triplex et eius iustificatio et eius effectus et qui etiam. li. 6. ca. 8.
Baptismi sollemnitates. li. 6. ca. 9.
Baptismus apostolorum. li. 1. ca. 9.
Baptismus xpi. li. 2. ca. 12.
Baptismus xpi et iohannis. li. 6. ca. 8.
Beatitudo quid est. li. 4. ca. 21.
Beatitudines. 1. nel. 8. et ca. 94. et ca. 18.
Beatitudo in quo consistit. li. 1. ca. 24.
Beatitudo duplex. li. 1. ca. 21.
Bellum unum canlat. li. 2. ca. 6. et ca. 8.
Bonum agere et bonum agere dicitur. li. 4. ca. 39.
Bonum triplex. li. 3. ca. 1.
Bonorum tria genera. li. 3. ca. 6.
Bonum multiplex. li. 4. ca. 2.
Bona mortificata dantur saluandi. li. 3. ca. 1.
Bonum potest quicquid immutari. li. 2. ca. 66.
De bono gliari tam corporali quam spirituali. li. 3. ca. 23.
Beata ciuitas recipit primum mobilis in
fluencias quoniam homines. li. 2. ca. 39.
Beatorum motus secundum impulsu naturalem. li. 2.
ca. 39.

Brutoꝝ potēcie īseparablē. li. 2. c. 22.
Brutoꝝ annūcia. li. 2. ca. 62.
Calligo qđ est. li. 2. ca. 9.
Caract impunitur in or-
dīnibz. li. 6. ca. 32.
Caract est īdelibilis. li. 6. ca. 6.
Caritas dñi nos iustificat. li. 1. ca. 9.
Caritatis finis tplex. li. 4. ca. 24.
Caritas pfecta. ibi. ca. 28.
Carita pfa forā iūtur timore. i. ca. 20.
Caritati fuoz vcialia cōsūm. li. 6. c. 32.
Carita tollebat pccū de mā. li. 4. c. 28.
Item caritas duplex. li. 4. ca. 23.
Carita amor et dilectō dñt. li. 4. c. 33.
Caritatis diffinīcio. li. 4. ca. 21.
Carita et alie vntes dñt. i. ca. 23.
Caritatis effectus. li. 4. ca. 20.
Carit excellēcia et qbz opat. i. c. 26. et c. 24.
Caritatis signū. li. 4. ca. 21.
Caritate se hēre quidā scāt. qbitem.
Caritas nō p se informis. li. 4. ca. 14.
Caritatis ordo. li. 4. ca. 29.
Carnis tēptacio vīcēta. li. 2. c. 66.
Causa demonis. li. 2. ca. 22.
Causa pīmi hōis. li. 2. ca. 64.
Cathecislu et exorcislu. li. 6. ca. 9.
Causa natal pcedit effū. li. 4. c. 14.
Causa hēc ad nobili fuo cōto. li. 1. c. 21.
Clarū duplicat de aliqđ. li. 1. ca. 21.
Celoz distīctio. li. 2. ca. 3.
Celi natura. ibi ca. 2.
Celi transitus. li. 1. ca. 19.
Circūcisio. li. 1. ca. 11.

Clerici qñs debet ēē. li. 6. ca. 34.
Clericalis dignitas. li. 6. ca. 36.
Creature ēē in deo. li. 1. ca. 24.
Creature distīctio. li. 2. ca. 2.
Creature pductio de nichilo. li. 1. c. 4.
Creatura vābilis in nichil. li. 2. c. 1.
Creare agē et gēnare dñt. li.
Creatō rez et erroꝝ cōtā cātē. li. 2. c. 1.
Credē deū. deo et ī deū dñt. li. 4. ca. 20.
Cogitacionē īmittere īcētē et īcētē
illuminare differūt. li. 2. ca. 18.
Cometa quid est. li. 2. ca. 9.
Cōpositio ī hōie qđ duplex. li. 1. c. 26.
Cōpositio vīno et quātō dñt. i. ca. 1.
Cōpō ē pccūm suū cōponētibz. li. 1. c. 20.
Concepzio filij dei. li. 1. ca. 2.
Cōceptio fetus sine sēinacōe. li. 1. c. 1. et 1. 8.
Cōcupiscēcia domat pīndū. li. 2. c. 21.
Cōcup qñ ē mortal et qñ vcial. li. 4. c. 6.
Cōcupisca et irascibilis. li. 2. ca. 21.
Cōit et a qñs mortal et a qñs vcial. li. 3. c. 21.
Consensus duplex. li. 3. ca. 11.
Confessio duplex et qñm dñi potest dif-
ferri et ei cōstācie aggrāntes et de
cōfessione fca ī pccō mortali et qñ est
īnānta et de cōfessione facta p mīnū.
li. 6. ca. 23. et ca. 20. et cōsequētibz.
Cōsiliū dei etū nō mutat. li. 1. ca. 19.
Cōsilia dñt a pceptis. li. 4. ca. 68.
Que sūt cōsilia eūgelica. i. ca. 69.
Cōsiliū tplex sūmūt. li. 4. ca. 24.
Cōfirmacō tā requirit. li. 1. ca. 3.
Cōfirmacōis sacmētū. li. 6. ca. 10.

Cōfortas dñe volūtati nre. li. 1. c. 32.
 Cognitio xpi. li. 9. ca. 19.
 Cognitio triplex. li. 1. ca. 24.
 Qualit̃ dñs cognoscit. li. 1. ca. 29.
 Cognosce deū pprie. li. 1. ca. 23.
 Qualit̃ cognoscim⁹ deū. li. 1. ca. 16.
 De cognoscibilibus. ibidem.
 Cognitio de deo duplex. li. 4. ca. 18.
 Cognitio multiplex. li. 2. ca. 24.
 Conscientia. vñ dicit̃. li. 2. ca. 42.
 Contingēcia nouit dñs. li. 1. ca. 29.
 Contitio qd̃ ē. a i contitōe ē duplex dolor.
 a qd̃ contitōne nō hēnt bñ nec tāpnati
 nec existentes i p̃gatorio. a qd̃ in cont
 itōe dimittit̃ dñs a pena. li. 6. ca. 22.
 Sine contitōe nō dimittit̃ vciāle a qd̃
 requirit̃ in contitōe venialū. li. 6. ca. 32.
 Cor ē inferius latū. li. 2. ca. 44.
 Cor durum. li. 6. ca. 22.
 Cor obduratum. li. 1. ca. 31.
 Corruptio plone a uatē dñt. li. 3. c. 8.
 Corruptio sp̃ei modū a ordis. li. 3. c. 1.
 Corrupta q̃l̃c nō amittit aureolā. li. 1. c. 29.
 Corp⁹ qualit̃ ē in loco. li. 2. ca. 11.
 Quale corp⁹ dñs dedit hōi. li. 2. ca. 62.
 Corpus humanum. ibi. ca. 66.
 Corpa celestia qualit̃ diuidūtur et
 disponūtur hōiem. li. 2. ca. 9.
 Corp⁹ xpi qualit̃ ē in loco. li. 6. ca. 19.
 Itē qualit̃ sumit̃ur velatū. ibidem.
 Corp⁹ humanū cōpositū ex ē. elementis.
 a q̃s defūctis ex eis g̃leq̃tur. li. 1. ca. 26.
 Corpa qm̃ erūt clara. li. 1. ca. 21.

Duo corpa nō possūt siml̃ ēē i eodē loco. i.
 Corona alta i firmamento qd̃ liget. li. 2. c. 9.
 Cte se ligat aliq̃bz nō valet. li. 3. c. 1.
 Crux ē. a vba xpi in cruce. li. 2. ca. 20.
 Que adoracōes delect̃ c̃tibz. li. 4. ca. 44.
 Curiositatis causa. li. 3. ca. 19.
 Cupiditas radix oīs p̃cā a qd̃ sit. li. 3. c. 44.
Capnati nō hēnt g̃tione. li. 6. c. 22.
 Capnati non sūt capaces
 meriti xpi. li. 9. ca. 21.
 Care supflua qm̃ est p̃ceptū. vel
 qm̃ consilium. li. 4. ca. 69.
 David t̃bz viabz fuit iunct⁹. li. 6. c. 33.
 Defūctoz absoluit̃ a pena a qm̃ vale
 bit eis qd̃ p̃ ip̃is mātāt fieri. li. 1. c. 3.
 Deū ēē multiplicat̃ offēdit̃. li. 1. ca. 1.
 Qd̃ est dñs. i. ca. 22. Vñ ē dñs. li. 1. c. 2.
 Dñs. dr. q̃bi. Dei infinitas. li. 1. c. 44.
 Dei numenitas. li. 1. ca. 19.
 Dei incommutabilitas. i. ca. 19.
 Dei ineffabilitas. li. 1. ca. 29.
 Dei incomprehensibilitas. i. ca. 16.
 Dei cognitio passia. li. 1. ca. 23.
 Dei ēē in rebus. li. 1. ca. 11.
 De deo nō p̃e loquim⁹. i. ca. 29.
 Dñs mutat sentēciā suā. li. 1. ca. 19.
 Dñs cōsilū et̃m nō mutat. ibidem.
 Dñs ē p̃ncipiū a causa oīm. li. 1. c. 29.
 Dñs hēt liberū arbitriū. li. 2. ca. 46.
 Dñs cognoscit malū. li. 1. ca. 29.
 Dei potentia. li. 1. ca. 31.
 Dei uōia diuersa. li. 1. ca. 23.
 Dei actio i diuinis. 2. i. ca. 39.

Dei opacio triplex. li. 2. ca. 1.
De deo queta dicitur i qta no. li. 1. ca. 23.
De qnq reddit bona p malis. et
qnq mala p malis. li. 1. ca. 33.
De minor manifestaco. i. ca. 18.
De unitate ta genia ho multiplicat. i. ca. 2.
Dei excellencia. li. 1. ca. 21.
Deo attribuitur opaco. li. 1. ca. 19.
Dei donu multiplex. li. 1. ca. 20.
De deo ad asserit multiplicat. i. ca. 24.
Dei notificacio. li. 1. ca. 29.
De locuco aie anglo. i. diabolo. li. 2. ca. 19.
Dei visio passiva. li. 1. ca. 24.
Dei dilectio passiva. li. 1. ca. 28.
Dei ee couiciens cu alijs. li. 6. ca. 12.
Dei nome sumetes i vanu. li. 1. ca. 60.
Dei nome ppetas. i. quare ei ppetu
est irremissibile. li. 2. ca. 24.
Dei nome talus. li. 2. ca. 22.
Dei nome ubi hitat. li. 2. ca. 22.
Dei nome placio euacuata. li. 2. ca. 16.
Dei nome malicia i nocto ho. li. 2. ca. 22.
Dei nome nomina. li. 2. ca. 26.
Dei nome malicia qntu pedit. i. ca. 22.
Dei nome potetia in teptando quo
modo minuitur. qbi.
Dei nome data potestas. qbitem.
Qui a ubi affligit aias. li. 1. ca. 2.
De her po de sumit. li. 6. ca. 12.
Qd not her po de. li. 1. ca. 4. li. 1. ca. 22.
De defectus corpis pbeut matiam
huliacionis. li. 2. ca. 60.
Delectaco morosa 2. li. 3. ca. 11.

Delectari in creatura potest q's
mitore. li. 3. ca. 2. i. ca. 11.
Diffiditas opis bz ad qd. li. 2. ca. 60.
Dei dnce dignitas. li. 2. ca. 10.
Dei sep opa. li. 2. ca. 2.
Diffiditas qui tant. li. 6. ca. 21.
Dilectio dei i prum quomodo diffe
rit. li. 1. ca. 23. i. ca. 30.
Dilectionis signa. li. 1. ca. 21.
Dilectio minor. i. ca. 31 i. ca. 40.
Diligenda sunt tria. li. 1. ca. 28.
Dilectio dei ex toto corde. qbi.
Quoni pat i filius diligunt se spi
ritu sancto. li. 1. ca. 8.
Dilectio adqulicio i possessio. li. 3. ca. 19.
Dilectio vni dicitur. li. 2. ca. 20.
Dilectio de alieno bono. e. li. 3. ca. 22.
Dilectio e semp de pco qm diu ho
hic dicitur. li. 6. ca. 22.
Dona septem. li. 1. ca. 31.
Donu timoris. li. 1. ca. 38.
Donu pietatis. i. ca. 22.
Donu consilij. li. 1. ca. 22.
Donu scientie. i. ca. 23.
Dotes in comuni. li. 1. ca. 23.
Dotes aie in geniali. li. 1. ca. 22.
Dotes aie i speciali. i. ca. 24.
Dotes corpis in genie. li. 1. ca. 26.
Dotes corpis in specie. i. ca. 21.
Dulia cui debetur. li. 1. ca. 11.
Elicitus ppetu. ul' etia aliu tebar. li. 3. ca. 22.
Eclipsis vni dicitur. li. 2. ca. 4.
Elicita. e. i. ca. 22.
Li. 2. ca. 8.

Elementū a elementatū a quāta ef-
fencia differūt. li. 2. ca. 2.
Elementorū inuouatio. li. 1. ca. 19.
Elemosina. li. 6. ca. 29.
Elemosina duplex. i. ca. 36.
Equalitas duplex. li. 4. ca. 11.
Equalitas psonarū. li. 1. ca. 12.
Equinoctium. li. 2. ca. 2.
Estimatio vtrius qd est. li. 2. ca. 38.
Emanatio diuini. li. 1. ca. 1. et 4.
Esse agetur a for. iheret. li. 1. ca. 9.
Esse multiplex. li. 1. ca. 11.
Essencia quāta qd est. li. 2. ca. 2.
Esse qui cōuenit deo a alijs. li. 6. ca. 12.
Esur ies iusticie. li. 4. ca. 40.
Estatē hoīs. li. 2. ca. 10. Etate mūdi. i. ca.
Estatū fidei multiplex. li. 4. ca. 19.
Ectūtas dei qd sit etū. li. 1. ca. 18.
Eucharistie sacramentū. li. 6. ca. 11.
Eucharistie dignitas. li. 6. ca. 12.
Eucharistie mirabilia. 3 bitem.
Eucharistie tūlbacō ē maior qd cāto. i. ca.
Ab eucharistia abāmet. li. 6. ca. 14.
Ab eucha exclusio tpler. 3 bitem.
Eucha nō sumit ē multiplex malū. i. ca. 14.
Eucharistie effectus. li. 6. ca. 13.
Ad eucha digne accēdēs. 3 bitem.
Cōt eucha peccat. 3. li. 6. ca. 10.
Qut sit accēdēdū ad eucha. 3 bitem.
Eucha indigne sumētes. li. 6. ca. 13.
Ex ppolicio quid sit. li. 1. ca. 19.
Exemplar liber vite a speculū diffe-
runt. li. 1. ca. 24.

Falce agetur a care dēut. li. 2. ca. 1.
Facienda non sūt licita
in casu. li. 2. ca. 66.
Fate quod in se ē expōit. li. 4. ca. 11.
Fantasia qd ē a qd amētes a male
colici a infirmi multas hēnt fantasi-
as a qd fantasia ipedit intellectū.
vbi est fantasia. li. 2. ca. 39.
Flagellū qd facit. li. 3. ca. 18.
Fides qd sit a qd sit multiplex a qd si-
des ē media int opūione a ciām. et
qd ad fidei opacionē pūmet septē a qd
vna est cū fides. li. 4. ca. 18.
Fidei bona qd facit a qd sit act. li. 1. ca. 19.
Fidei articuli quot sūt. i. ca. 20.
Fides a spes enaciabūt. li. 1. ca. 24.
Fiducia quid est. li. 4. ca. 34.
Filius dr ars pūis. li. 1. ca. 11.
Filiū mūlio duplex. li. 1. ca. 9.
Fili qre dr pūmago pūis. nō spēt. i. ca. 6.
Fimus triplex. li. 1. ca. 14.
Ex fine dr act. bon. ul mal. li. 4. ca. 13.
Fūe 2. cōting cōfūe. li. 4. ca. 69.
Fomes itic psonā a natā. li. 2. ca. 3.
Fōr humanitāt nō ē tpler. li. 1. ca. 2.
Fortitudo qd sit a qd; cōfūe. li. 4. ca. 34.
Fruit cōfūe qd; debet. li. 1. ca. 29.
Fruit. 12. qd dicit. li. 4. ca. 46.
Frmcio qd requirit. li. 1. ca. 9.
Gallaria qd est. li. 2. ca. 4.
Gaudiū a qd ont. li. 1. ca. 20.
Gaudiū vtrius. li. 4. ca. 10. Itē li. 1. ca. 39.

Gaudium angloꝝ post iudiciu. li. 1. c. 18.
 Gaudioru celestiu ennuatio. li. 1. c. 30.
 Glacies. li. 2. ca. 9.
 Gre origo. qd gra gram faciens e a
 tibus. i qd paraco ad gram e tplex.
 i qd gra no datur ei qui se no habili
 tat ad receptione gre. li. 4. ca. 1.
 Gracia triplex. ibi. ca. 2.
 Gracie effectus. li. 4. ca. 3.
 Gra vbi gratia. ibi. ca. 9.
 Gre plenitudo in xpo. li. 2. ca. 13.
 Gra baptismalis qualiter excedit gram
 sanctificacois. vel excedit. li. 2. ca. 3.
 Gracia quinquplex. li. 2. ca. 13.
 Gre habitatio. li. 4. ca. 11.
 Ad gram e aliqis ihabit. li. 2. ca. 31.
 Gra vniu. i psonal. i capite dnt. li. 2. c. 13.
 Gra vbi uictur augeri. li. 4. ca. 19.
 Gram pma no p pcor uieri. ibi.
 Gra reqrit ad merendu. li. 4. ca. 12.
 Gram inet pcor occasionali. li. 4. c. 10.
 Grandinis genatio. li. 2. ca. 9.
 Genatio mundi. li. 2. ca. 10.
 Genatio in diuinis. li. 1. ca. 9.
 Gloria sanctoru. li. 1. ca. 22.
 Gula qd e i qd modis committit. li. 3. c. 20.
 Gule filie i remedia cōtra ea. ibidem.
 Gula qd e mortal. i qd beial. li. 3. c. 22.
Habitatio vniu. donoz bñdi
 ni ad qd disponit. li. 4. c. 19.
 Hritus infusi i adqñ. li. 2. ca. 22.
 Hilitaco ad gram tplex. li. 4. c. 1. c. 11.
 Item alimide qd qd hē. li. 2. c. 61.

Lachas i Enoch. li. 1. ca. 11.
 Lomicidm duplex. li. 4. ca. 63.
 Lō mortu qre timet. li. 2. ca. 14.
 Lōiem s' fct d' qd pcor pcor. i. c. 64.
 Lōis status multiplex. li. 2. ca. 1.
 Lōis copolacio qdruplex. li. 1. ca. 26.
 Lōis placio enuatio. li. 2. ca. 16.
 Lōis puitas ad malu. li. 3. ca. 10.
 Lōis statuta erecta. li. 2. ca. 41.
 Lōmo bestialis. li. 2. ca. 61.
 Itē de toto homine. li. 2. ca. 60.
 Lōis puitates. ibi. ca. 61.
 Lōmuis etates. li. 2. ca. 10.
 Lō fit ad ymaginē dei i uo anglis. i. c. 61.
 Lō hēt matia hūliacois. li. 2. ca. 60.
 Lōis dignitas. li. 2. ca. 62.
 Lōis fragilitas. li. 2. ca. 61.
 Lōmuis factura. li. 2. ca. 62.
 Lōis oclis triplex. ibidem.
 Lōi datur adiutoriu. ibidem.
 Lōnoꝝ pūm i qd colit. li. 4. ca. 92.
Lum celest' apcio. li. 6. ca. 8.
 Lēarchie distinctio. li. 2. c. 12.
 Lūis puitates. li. 2. ca. 8.
 Lūe infernalis cruciat. li. 1. ca. 21.
 Lūis pcellit facie iudicis. i. ca. 19.
 Imaginū adoracio. li. 4. ca. 49.
 Imaginacō qm cognoscit res. li. 2. c. 24.
 Incarnacō xpi. i qd anglis debuit ee
 mūcius incarnacois. li. 2. ca. 1.
 Incarnacois modus. li. 2. ca. 6.
 Incarnacō uo de aīaco qre. idem.
 Incarnacois utilitas. li. 2. ca. 8.

Incarnacōis figure. li. 2. ca. 9.
 Incarnacōis excellēcia. i. ca. 9.
 Incarnacōis racōes. li. 2. ca. 4.
 Incarnacōis ordo. li. 2. in plogo.
 Incarnacō ē maior q̄ cācio. li. 6. c. 10.
 Incarnacōne nouerūt angli. li. 2. c. 14.
 Incarnat' ē sol' fili' i' gre. li. 2. ca. 4.
 Incarnacōis mirabilia. li. 2. ca. 8.
 Incarnacōis opiniones. li. 2. ca. 11.
 Ihu nomen. li. 2. ca. 11.
 Ihe pfect' sapiā i' t. li. 2. ca. 10.
 Iohes baptista quare fugit societa-
 tem hominū. li. 2. ca. 3.
 Indifferēs ad bonū a malū. li. 3. ca. 6.
 Indulgentie qm̄ p̄sūt defunctis. li. 1. c. 14.
 Ite q̄ sit indulgentie valēt. li. 6. ca. 30.
 Infern' sumit duplicat'. li. 2. ca. 21.
 Infern' pena p̄etua. li. 1. ca. 20.
 Q̄ sit ē i' inferno misericōdia. i. ca. 39.
 Infinitū t̄plicitat' dī. li. 2. ca. 14.
 Inimicos dilige tenem'. li. 4. c. 31. a. c. 69.
 Immortalitas aīe. li. 2. ca. 14.
 Immortalitati corp' i' dē cā. i. ca. 61.
 Impassibilitas i' dē scōz a p̄ioz in
 limbo quom̄ differūt. li. 1. ca. 21.
 Impenitēcia qd̄ dīat. li. 3. ca. 38.
 Impūssiones aeris. li. 2. ca. 9.
 Impūssiones acis recipiūt bēta
 qm̄ hōies. li. 2. ca. 39.
 Impūm a q̄ ē hīc origiē. li. 2.
 Impū iustificacō. li. 6. ca. 39.
 Intellēcis diuisio. li. 2. ca. 29.
 Intellēcis ipedit' p̄ fantasia. i. c. 39.

Intellēcis agēs a possibil'. li. 2. c. 26.
 Intellēcis agēs est locus speciei a
 vniūsalium. li. 2. ca. 29.
 Intellēcis possibilis qualiter cognos-
 cit dēū. li. 2. ca. 24.
 Intellēcis q̄ sit hēt collacōne nō. i. c. 11.
 Intellēcis humanus qualiter cognos-
 cit res. li. 2. ca. 24.
 Intellēcis sp̄datū a p̄ctū. li. 2. ca. 21.
 Intellige tū vniū possim'. li. 2. ca. 26.
 Intelligūt quēdā p̄ opposita. i. ca. 28.
 Intēcia vna multos act' i' dē. li. 4. c. 13.
 Inūgit hō ter a quare. li. 6. ca. 34.
 Ira quid ē a qd̄ ex ira tā quātū. et
 qualiter tenetur quis ea remitte. et
 de filiabus ire. li. 3. ca. 11.
 Ite qm̄ ē mortal' ul' vīal'. i. ca. 22.
 Irremissibile. i. c. 11. li. 3. ca. 23.
 Inuidia qd̄ sit. a eius filie a qualiter
 causat' a q̄b' cōpatur. li. 3. ca. 16.
 Ite qm̄ ē mortal' uel vīal'. i. ca. 22.
 Iudicadi. 4. modi a qd̄ nō statū erit
 iudiciū i' i'fecto antip̄po. et qui
 erunt iudicantes. li. 1. ca. 11.
 In iudicō ferēt due sentēcie. i. ca. 18.
 Iudiciū final' dies a loc'. li. 1. ca. 11.
 Iudiciū finale. li. 1. ca. 1.
 Iudiciū duplex. li. 1. ca.
 Iudicadōz qm̄ oī ordies. li. 1. c. 18.
 Iuramētū qm̄ ē malū. li. 4. ca. 60.
 Iurare qm̄ ē p̄ceptū ul' cōsiliū. i. c. 69.
 Iusticia p̄tūtur t̄plicit' a quom̄ iusta-
 cia ē p̄etua a que monēt ad rectitū.

iusticie et de effectibus iusticie. li. 1. c. 36.
Iusticia triplex sumitur. li. 1. ca. 33.
Iusticia duplex. li. 1. ca. 10.
Iustificatio an fiat in continentia et de
iustificacione impii. li. 6. ca. 30.
Iustificatio aia diuini motu. li. 6. ca. 3.
Iustificatio vocatio et predestinatio
differunt. li. 1. ca. 30.
Iudeorum idolatria. li. 1. ca. 19.
Iudeorum finalis consilio. li. 1. ca. 19.
Ileria quod est. li. 1. ca. 19.
Iulius apertus ulius. li. 3. c. 22.
Iazarus iterum mortuus. li. 6. ca. 22.
Legatio quid est. li. 2. ca. 22.
Leptus vultu sit homo. li. 2. ca. 14.
Lex nature quod includit. li. 1. ca. 68.
Lex euangelii et lex moysi. li. 1. ca. 69.
Libertatem arbitrii quod comprehendit. li. 2. c. 46.
Libertatem arbitrii motus. li. 6. ca. 30.
Libertatem vite quod comprehendit. li. 1. ca. 30.
Libertatem vite exemplar et speculum dunt. li. 2. c. 27.
Libertatem de causa omnis peccati et quod sit. li. 3. c. 14.
Limbus quid est. li. 2. ca. 21.
Luta in 1. h. casibus non sunt facienda. li. 2. c. 66.
Ligare et solvere non est actus principalis
sacerdotis. li. 6. ca. 24.
Ligamur multipliciter. li. 1. ca. 48.
Ligamur vite conferens immortalitatem
corpori et de. li. 2. ca. 63.
Locus est et quod sit de locale. li. 1. c. 11.
Locale est aliquid dupliciter. li. 2. ca. 11.
Locus triplex. li. 2. ca. 2.
Locutio dei angeli et anime. li. 2. ca. 19.

Lucifer de quo ordine fuit et quod creata
uit eum et quod fuit ei peccatum. li. 2. c. 28.
Lucus quod est. li. 1. ca. 29. et li. 6. ca. 18.
Luna et petates eius. li. 2. ca. 1.
Lux et eius petates. li. 2. ca. 6.
Luxuria radix omnis peccati. li. 3. ca. 14.
Luxurie occasio. li. 3. ca. 18.
Luxurie filia et differentie. li. 1. ca. 21.
Luxuria est peccatum mortale. li. 3. ca. 22.
Luxurie motus qui est mortalis et qui ve
nalis. li. 3. ca. 22.
Magnificencia quod est. li. 1. c. 34.
Magnitudo sciencie correspondens mag
nitudini virtutis. li. 1. ca. 6.
Mali vultu preceps. li. 1. ca. 26.
Mali in se et secundum se. li. 3. ca. 6.
Mali triplex et qui est utile. li. 3. ca. 1.
Mali mercedem bona temporalia. li. 1. ca. 10.
Maledicti multas habent fatalia. li. 2. c. 39.
Mara vultu quod sit nuntius portare. li. 1. c. 10.
Meli sunt despolata. li. 6. c. 31. et ca. 20.
Mere non peccant venialiter. li. 1. ca. 3.
Mare puritas. Ibidem.
Mara dicitur terra. li. 1. ca. 10.
Mare et pium. li. 1. ca. 29.
Mare et pium per delictum martiri. li. 2. c. 28.
Mare et pium bonum triplex et de consensu
matrimonii et de eius coniunctione duplici.
et de eius causa quod duplici et de coniunctione in
matrimonio qui stabit et qui non et de ma
trimonio impedimentis. li. 6. ca. 31.
Mare et pium quod valet. li. 1. ca. 30.
Mare et pium ymaginatio et remissio
dunt. li. 2. ca. 20.

agere hōis ad que sūt. li. 2. ca. 14.
agere vicia etia. et qd mēu. et qd mai
uitū ē ex maiori pugna. li. 4. ca. 21.
agere requirit grām. li. 4. ca. 12.
agere aliqui sūnt tpe. li. 4. ca. 10.
In iūto tā attendūtur. li. 4. ca. 12.
agere vñ causatur. ibidem.
qntū qd ē a qd multiplicat distigunt. i. ca. 10.
agere ppi. et qualiter quis mētur mul
tiplicat. li. 4. ca. 14. et ca. 10.
agere adibys a nō vōis. i. ca. 11. et ca. 39.
agere michael et gabriel nōia. li. 2. ca. 20.
agere quid requirunt. li. 1. ca. 28.
agere et eius progre. et qualiter vna ē
melior alia. et quid significat que cau
tant in nulla. li. 6. ca. 16.
De negligēis commissis in nulla. i. ca. 11.
Agere. 3. nulle dicit in natali dō. li. 2. ca. 10.
agere spūs scī duplex. et qd īseparabiles
sūt nullio filij et spūs scī. li. 1. ca. 9.
agere dei triplex. li. 1. ca. 30.
agere dei qd ē a te opibz mē. li. 4. ca. 41.
agere dei apert et occulta. li. 1. ca. 33.
agere quis est. li. 4. ca. 28.
agere spūs et ordo qd dicit. li. 3. ca. 1.
agere duplex. li. 2. ca. 22.
agere triplex nōitas. li. 2. ca. 61.
agere est incerta. li. 3. ca. 18.
agere lauari. li. 6. ca. 22.
agere multipliciter dēa. li. 1. ca. 18.
agere aīe duplex. li. 6. ca. 16.
agere iustificata bona habet saluadi. li. 3. ca. 1.
agere quare timet. li. 4. ca. 42.

agere 2. absoluit a pena. li. 1. ca. 3.
agere qū valet qd p se fieri iudat. ite.
agere pūm genitum sep sūt pūm nisi
erant. sed nō iudat. li. 3. ca. 22.
agere triplex et qū cadit i dēu nō. li. 1. ca. 19.
agere duplex. li. 3. ca. 10.
agere liberi arbitrii et fidei. li. 6. ca. 30.
agere requirit quq. li. 2. ca. 10.
Ite duo requirunt ad motū. li. 1. ca. 26.
agere sep pulmo et qre. li. 2. ca. 44.
agere alia cōpūit sine scia. li. 2. ca. 1.
agere tange qū est mortale vel
veniale. li. 3. ca. 22.
agere cordis. li. 4. ca. 42.
agere. li. 2. ca. 2. agere creatō. 3. i. ca. 1.
Et q creatus ē iud qūti ē. li. 2. ca. 10.
agere qū vniatur. li. 1. ca. 29.
agere inuocatio. li. 1. ca. 19.
agere blādiueta nō tēlat scōs. li. 2. ca. 66.
agere hēre i qbz offēdit. li. 2. ca. 10.
agere triplex. li. 6. ca. 12.
Natura cōtra quā est
aliquid duplicat. li. 3. ca. 21.
Quēta sūnt cōtra naturā. qēta sup
natam. qū p naturā. li. 1. ca. 28.
Naturā duplex. li. 6. ca. 20.
Nebula qualiter fit. li. 2. ca. 9.
Nichil et qd sit vābile i nichil. li. 1. ca. 19.
Nūne ciuitas. quōdo dō mutauit
sententiā suā. li. 1. ca. 19.
Nūne qualiter genitur. li. 2. ca. 9.
Nōiones. li. 1. ca. 22.

Nomen diuinum. li. 1. ca. 23.
 Noia nō loquū ppe de deo. i. ca. 29.
 Nōmē dei i vānū assumēte. li. 1. ca. 4.
 Rubes qualiter fiunt. li. 2. ca. 9.
 Rugare occasio qd ē. li. 3. ca. 19.
Obedientia. li. 2. ca. 63.
 Obedientia plati non
 cogit facere malū. li. 2. ca. 66.
 Obscuritas due sūt cause. li. 1. ca. 21.
 Obscuratio triplex. li. 2. ca. 31.
 Obscurat nō hēt angelū custodem
 et quare. li. 2. ca. 18.
 Oculi. li. 3. ca. 18.
 Oculi iusta triplex. li. 1. ca. 63.
 Oculi tatus hominū. li. 2. ca. 62.
 Quomodo de oculis erueudus. i. ma
 nus abscentia. li. 1. ca. 69.
 Opa serbie qd sūnt. li. 2. ca. 2.
 Opaco dei differt ab opacoē tate. i. ca. 1.
 Opacoēs deo attribue. li. 1. ca. 10. et 21.
 Opaco mortificata. li. 6. ca. 29.
 Opa nō fca ex caritate ad quid va
 leat. li. 1. ca. 19.
 Opa mitoria pmi sūnt a grā par
 tū a libero arbitrio. li. 1. ca. 22.
 Operū genera. li. 3. ca. 6.
 Ad opū bonū tā nos eritāt. li. 1. ca. 1.
 Opus mitorū tā requit. li. 1. ca. 12.
 Oppō p q quēdā itelligūt. li. 2. ca. 29.
 Oratio. li. 6. ca. 31. et ca. 32.
 Quorū oio nō ē mitoria. li. 3. ca. 1.
 Ornamēta spōse qd sūnt. li. 6. ca. 31.
 Ordīs sacmētū. li. 6. ca. 32.

Ordinator qualitas. li. 6. ca. 34.
 Ordinatio ipsa. li. 6. ca. 36.
 Ordo hēt pns et postms. li. 1. ca. 3.
 Ordu impūit caract. li. 6. ca. 32.
 Ordinis impediēta. i. ca. 36.
 Orbiū distinctio. li. 2. ca. 3.
 Originalis pccā dūsa noia. li. 3. ca. 9.
Palencia. li. 1. ca. 34.
 Pacia vocat filij dei. i. ca. 13.
 Parafertua quid est. li. 1. ca. 23.
 Paradisus quid sit. li. 2. ca. 21.
 Paradisus trestris. li. 2. ca. 62.
 Pabū ppetate i q nō sūt tēpēstate. i. ca. 1.
 Parentes pmi. li. 2. ca. 62.
 Particulariū cognicio. li. 2. ca. 44.
 Pūli i baptismo qd recipiūt. li. 6. ca. 2.
 Pūli in limbo quare non sūt capa
 ces meriti xpi. li. 2. ca. 21.
 Passiones qd sūnt. li. 2. ca. 22.
 Passio triplex. li. 1. ca. 28.
 Passio xpi. li. 2. ca. 18.
 Passiois xpi effectus. li. 2. ca. 19.
 Passio xpi cōtra septem mortalia.
 li. 3. ca. 10. et li. 2. ca. 19.
 Pater eternus. li. 1. ca. 9.
 Pat sūntur multiplicat. ibidem.
 Paupertas. li. 1. ca. 21. et ca. 69.
 Pax quid est. li. 1. ca. 1. et ca. 13.
 Pccā occasionalit mēt grām. li. 1. ca. 10.
 Pccā pccāū vir ul mulier. li. 2. ca. 64.
 Pccā mortalia i genē. li. 3. ca. 13.
 Pccā sūt. a. capitalia pccā. i. ca. 10.
 Pccānt. a. bestis. et a. morbis. et p

passionē xpi curant. li. 3. ca. 10.
 Pccm in spm scū irremissibile. et
 sex species eius. li. 3. ca. 23.
 Pccū diffinitio et qd i pccō sūt. i. ca. 2.
 Pccati diuisio. li. 3. ca. 6.
 Pccū quid est. li. 3. ca. 30.
 Pccū qd ē scdm nōmē. i. ca. 9.
 Pccū qd ē scdm rem. li. 3. ca. 3.
 Qre dicitur nichil. Ibidem.
 Qualit vniū nascit ex alio. li. 3. ca. 1.
 Differentia int actū pccū et creaturū
 et habitum. li. 3. ca. 3.
 Quidm ē tolerandū de pccō. li. 6. ca. 24.
 Planctus diffinitio et distictio. li. 2. c. 34. et 1.
 Quid sūt. ibi ca. 4.
 P qd dimittit pccū. li. 6. ca. 32.
 Pccū confessio nōia et remissio. i. ca. 31.
 Pccū mortale qntū nocet. li. 6. ca. 1.
 Pccū qd ē pena et culpa. li. 3. ca. 1.
 Penāis recidmā qntū nocet. Ibidem.
 Pccū origo. quēta auēdūt qntū secunt.
 et qd vniū dē mal' alio. li. 3. ca. 4.
 Pccū circūstancie. Ibidem.
 Pccū qui tūcūt et qui remanēt. li. 3. c. 3.
 Pccū originale qmōto transiit ad
 omnes posteros. li. 3. ca. 8.
 Pccū diaboli irremissibile. li. 2. ca. 24.
 Qd sūt eius pccū. li. 2. ca. 28.
 Pccati effectus. li. 3. ca. 1.
 Pccū ois. cordis et ois. li. 3. ca. 20.
 P pccō momentaneo pūntur quis
 eternaliter. li. 1. ca. 33.
 Pccū veniale quid facit. li. 3. ca. 1.

Pccū veniale nō potuit nec hōi
 in statu innocēcie. li. 3. ca. 10.
 Pccat hō cū vore sua. 6. modis. li. 6. c. 31.
 P qd dimittit veniale. li. 6. ca. 32.
 Veniale pccū fit tūcūt et quod nō
 fit mortale. li. 3. ca. 12.
 Pccū int mortale et veniale. Ibidem.
 Qnt aliq's pccū sūt veniali. Ibidem.
 Pccū venialis pūntō i inferno. li. 3. c. 13.
 Pccū venialis effectus. Ibidem.
 Pccū est volūtariū. li. 2. ca. 20.
 Pccū qnto sūt mortalia vel ve
 nialia. li. 3. ca. 22.
 Pena iternal qre ē pccū. li. 1. c. 20.
 Penāis actio et gēia. ibi ca. 21.
 Pena est a tribz. li. 2. c. 34. et li. 3. c. 1.
 Pena pūm pccū. li. 2. ca. 64.
 Pena inferni. li. 1. ca. 20.
 Pena qnt ē iusta. li. 3. ca. 1.
 Penitēcia duplex. li. 6. c. 18. et c. 19.
 Penitēcie duracio. Ibidem.
 Penitēcie effectus. li. 6. ca. 20.
 Penitēcie ptes. ibi. ca. 21.
 Penitēcie qualitas. li. 6. ca. 19.
 Penitēcie remediū. i. ca. 31.
 Qd penitēciam agentam quēta
 sūt motiua. li. 6. ca. 19.
 Penitēcie impedimēta. Ibidem.
 P pccū qd dicit. li. 1. ca. 8.
 Pccū duplicat. li. 1. ca. 18. et
 li. 1. ca. 1. et ca. 3. et li. 6. ca. 20.
 Qd pccūis itegritatē tā requirūt. li. 4. c. 96.
 Pccū duplicat. li. 1. ca. 18.

Psecutio quid est. li. 4. ca. 42.
 Psenancia qd est. li. 4. ca. 34.
 Plona a qd refert ad te plone. li. 2. ca. 1.
 Plona ypostalis a essentia quomodo
 differunt. li. 1. ca. 13.
 Plonaz equalitas. li. 1. ca. 12.
 Plone diffinitio. li. 1. ca. 13.
 Pecunie amor. li. 3. ca. 20.
 Puiru tripliciter. li. 4. ca. 60.
 Precepta in gene. li. 4. ca. 48.
 Precepta data a de. li. 2. ca. 63.
 Preceptu phibicio. pmissio a consili
 lu quomodo differunt. li. 4. ca. 6.
 Plentitudo multiplex. li. 2. ca. 13.
 Predestinatio. pscia. iustificatio a
 vocatio qui differunt. li. 1. ca. 30.
 Platus potest phibe multa que
 no sunt in sua regula. li. 2. ca. 63.
 Plature cultus. li. 4. ca. 49.
 Prelate euacuatio. li. 2. ca. 16.
 Predicatio i diuine. 2 sunt modi. li. 1. ca. 23.
 Predicator que tenet facit que pdi
 cat. a qualiter peccat existens in pco
 diu predicat. li. 4. ca. 69.
 Predicator henc vanam gliam de pdi
 catioe quaz peccat mortaliter quaz
 venialiter. li. 3. ca. 23.
 Pmum substantiale cui correspodet. a
 qualiter qd illo iudicatur. li. 4. ca. 14.
 Phie moralis diuisio. li. 4. ca. 19. 28.
 Phisonomia. li. 2. ca. 48.
 Principij vnitatis. li. 1. ca. 3.
 Potencia dei. li. 1. ca. 28.

In qbz apparet ei potetia. Ibidem.
 Passio a passio qui differunt. li. 2. ca. 18.
 Porcio a porcionabilitate. li. 1. ca. 32.
 Primi quomodo est diliget. li. 4. ca. 23. 24.
 Primi honor i qbz consistit. li. 4. ca. 22.
 Pulmo que sepe e i motu. li. 2. ca. 44.
 Punit homo etualiter p peccato
 momentaneo. li. 1. ca. 33.
 Punit aliquis multiplicat. li. 1. ca. 33.
 Purgatio i illuatio qui dunt. li. 1. ca. 19.
 Prgatoru i ei acbitas. li. 1. ca. 1. 2.
 Ibi no est coitricio. li. 6. ca. 22.
 Pluma quid est. li. 2. ca. 9.
 Prudecia qd e a e ppter. li. 4. ca. 33.
 Pruna quid est. li. 2. ca. 9.
Rationes seiales a vtuales
 qualiter dunt. li. 1. ca. 28.
 Rationis partes. li. 2. ca. 28.
 Rationis diuisio. li. 2. ca. 22.
 Ratio dupliciter corrumpit. li. 3. ca. 1.
 Ratio differt ab intellectu. li. 2. ca. 28.
 Radices pccoz omni sunt diuersa
 peccata. li. 3. ca. 14.
 Redditur malum p bonis vel bonum
 p malis. li. 3. ca. 18.
 Reddit deus a quomodo. li. 1. ca. 33.
 Regna. vbi pmo fuerunt. li. 2. ca. 10.
 Rectitudo quid sit. li. 3. ca. 1.
 Relaciones. li. 1. ca. 22.
 Repeticio temporalium. li. 4. ca. 69.
 Reprobatio. li. 1. ca. 31.
 Resurrectio generalis. li. 1. ca. 14.
 Resurrectio p multiplex. li. 2. ca. 22.

Retentio superflua. li. 3. ca. 22.
 Reuerencia quid est. li. 4. ca. 38.
Sacramentorum institutio
 et causa. li. 6. ca. 2.
 Sacramentorum legis veteris a noue dēa
 a qualiter iustificanti. li. 6. ca. 1.
 Sacramentorum forma. li. 6. ca. 36.
 Sacramenta iterabilia. i. ca. 6.
 Sacramentorum diffinitiones. li. 6. ca. 1.
 Sacramenta noue legis. li. 6. ca. 3.
 Sacramentorum noue legis effectus. ibide.
 Sacramentorum dispensatio. li. 6. ca. 4.
 Sacramentorum minus. li. 6. ca. 2.
 Sacramentum ordinis. li. 6. ca. 38.
 Qui accipit sacramentum quod rem tamen qui
 rem a sacramentum. li. 6. ca. 3.
 Sacramenta tamen dantur his qui ad fidem accedunt. i. ca. 4.
 Forma uerborum in sacramentis. li. 6. ca. 33.
 Sacros propter sermos dicitur. i. ca. 24.
 Sanctificationes marie tres. Ite sancti
 ficatio triplex a qualiter gratia sanctificationis
 excedit gratiam baptismi. li. 2. ca. 3.
 Sanctificatio caritatis quod facit. li. 4. ca. 29.
 Salomonis sciencia. li. 2. ca. 22.
 Saluatio anglica multiplex. li. 2. ca. 1.
 Sanguis et lacrimae effusus. li. 2. ca. 18.
 Sapientia differt ab intellectu. li. 4. ca. 24.
 Saracenorum ydolatra. li. 4. ca. 49.
 Satisfactio. li. 6. ca. 21.
 Satisfactionis partes. ibi ca. 28.
 Stadium quid est. li. 2. ca. 3.
 Status hominis. li. 4. ca. 1.
 Stat optimus in duobus consistit. i. ca. 26.

Sentire que requirit. li. 2. ca. 34.
 Sensus communis quid est. i. ca. 36.
 Sensus particularis. li. 2. ca. 34.
 Sensus spiritualis. li. 4. ca. 44.
 Sensum differencia. li. 2. ca. 34.
 Sensus qui cognoscit res. i. ca. 24.
 Sensualitas quod est a quomodo differt ab
 irascibili et concupiscibili. li. 2. ca. 21.
 Speculum que requirit ad uidendum.
 li. 2. ca. 26. et li. 2. ca. 19.
 Spes quod est a quomodo differt a fide a qua
 in ponenda est in sanctis. et de effectibus spei.
 a quibus comparatur. li. 4. ca. 21.
 Spei origo. li. 2. ca. 21.
 Stellarum natura. li. 2. ca. 4.
 Quomodo eclipsantur. ibidem.
 Syllogismus. li. 2. ca. 42.
 Symbolum quod compositum est. li. 4. ca. 20.
 Simpliciter dei. autem a angelis. li.
 1. ca. 20. et ca. 18.
 Simulacris quod est. li. 2. ca. 42. et ca. 41.
 Signorum nota et ordo. li. 2. ca. 2.
 Simus ubique quod est. li. 2. ca. 21.
 Sciencia dei. li. 1. ca. 29.
 Sciencia dei angeli et hominis. ibidem.
 Sciencia magnitudinem correspondere debet
 uirtutis magnitudini. li. 4. ca. 6.
 Scire possumus plura intelligere
 tamen unum. li. 2. ca. 24.
 Spiritus sancti immobilitas. li. 1. ca. 19.
 Spiritus sanctus et amor triplex. li. 1. ca. 8.
 Spiritus sancti nullus duplex. li. 1. ca. 9.
 Spiritus sanctus caritatis et domini dicitur. ibidem.

Spē scti missio et missio filij. li. 1. c. 9.
Spē sctus quo tempore et qua hora
tabatur. li. 1. ca. 9.
Spē scti effectus. Ibidem.
Qui accipit spm sctm. li. 1. ca. 9.
Spē scti apparicio. Ibidem.
Spē scti nomina. li. 1. ca. 9.
Spē scti a pte processio. ibi. ca. 11.
Scripte sctē veniatio. li. 4. ca. 22.
Societatis supne utilitate. li. 4. c. 31.
Solis proprietates. li. 2. ca. 11.
Solitudo triplex. li. 4. ca. 69.
Solue et ligare non est actus pui-
palis sacerdotis. li. 6. ca. 31.
Sponsis tantū tria. li. 11. ca. 23.
Spōse ornamenta qd signat. li. 6. c. 31.
Subalitas duplex. li. 4. ca. 69.
Suffragia quom valent tāpnatis
et saluandis. li. 11. ca. 3. et ca. 9.
Supbia quid est et qd est mūciū
omnis peccati. li. 3. ca. 14.
Supbia differt a vana glia. Ibidem.
Supbie quatuor species. li. 3. ca. 14.
Supbie gradus duodecim. Ibidem.
Supbie mala. Ibidem.
Supflua qm nō licet retinere. li. 3. c. 22.
Supflua dare qndo est pceptum.
quando consiliū. li. 4. ca. 69.
Studm dicitur concupiscentia. li. 2. c. 21.
Studm sapie ubi incipit. li. 2. ca. 10.
Studm vntis est studio sctie comen-
tabilis. li. 4. ca. 9.
Tange mulierē qm ē mor-

tale vel veniale. li. 3. ca. 22. et ca. 29.
Tēpestates vū orunt. li. 2. ca. 3.
Tempus quid ē et qualiter differt ab
eternitate. li. 2. ca. 20.
Tempus nō cōuenit deo. li. 1. ca. 18.
Tempus nō dicitur ēē in celo. li. 2. ca. 10.
Tēptatio pūorū pēnū. li. 2. ca. 66.
Qualiter in tēptacōe detineat. Ibidem.
Temptatio multiplex. li. 2. ca. 66.
Temptacōis species. Ibidem.
Tēptacōnū differēcia. li. 2. ca. 66.
Temptacōis remediū. Ibidem.
Thema duplex. li. 1. ca. 23.
Temporaria et ei ptes. li. 4. ca. 39.
Theophania qd est. li. 2. ca. 14.
Thesaurizare qm ē qd licet. li. 3. c. 19.
Terra qualiter transibit. li. 11. ca. 19.
Terre proprietates. li. 2. ca. 8.
Terremotus qd est. li. 2. ca. 9.
Item ubi est. li. 2. ca. 3.
Timor qd ē et eius spēs. li. 4. ca. 38.
Timor a quo oritur. li. 2. ca. 22.
Timor seruil qualiter est bonus vel
malus. li. 4. ca. 39.
Timor mūialis qd est. li. 4. ca. 20.
Timor filialis differt ab mūiali. et c. 21.
Trinitas in nobis inuenit bis. li. 1. ca. 6.
Tuitatis scrutiniū ē temariū. et c. 10.
Trinitas triplex. li. 1. ca. 11.
Tuitas tēplicat nobis innotescit et c. 10.
Tuitum quid est. li. 2. ca. 9.
Totum quid est. li. 1. ca. 18.
Turbo quid est. li. 2. ca. 9.

Virgilia quā ē mortalis
 quā venialis. li. 3. ca. 22.
 Virtus quod ē de veteri diuinitate. li. 2. ca. 9.
 Verbum triplex. li. 2. ca. 19.
 Verbum caro factū ē. li. modis. li. 2. ca. 6.
 Verbum oculū quā ē pān. li. 3. ca. 22.
 Veritas ut firmiter credatur duo sūt
 necessaria. li. 4. ca. 18.
 Virtus sunt conuersa. li. 4. ca. 1.
 Virtute multiplicat. li. 1. ca. 24. et 2. ca. 62.
 Vultu videndū in speculo que requiruntur.
 li. 2. ca. 21.
 Vultus tēpore impedit. li. 1. ca. 16.
 Vultus dei passiva. li. 1. ca. 14.
 Virtus aīe apprehensiva. li. 2. ca. 39.
 Virtus sensibilis motiva. ibi. ca. 91.
 Virgo maria et eius responsio a sep-
 aratōba que locuta est. li. 2. ca. 2.
 Virtutes septem. li. 4. ca. 14.
 Virtutū aīalium naturalium inten-
 sio et renouatio. li. 2. ca. 91.
 Virtus quid sit. li. 4. ca. 9.
 Virtutes cardinales in genere et quē di-
 citur cardinales et quē pollicite. li. 4. ca. 32.
 Quomōdū dicuntur pollicite et purgatorie
 et de pteis virtutū. li. 4. ca. 14.
 Quomōdū dicuntur a theologia i se. i. ca. 16.
 Virtutes qualiter manebūt i pāa et vir-
 tutes et dona et beatitudines. Ibidem.
 Virtutes theologice conferuntur pui-
 lis in baptismo. li. 2. ca. 92.
 Virtutū conuexio. li. 4. ca. 1.
 Qualiter sūt equales vel inequales.
 li. 4. ca. 6.

Virtutis perfectio. li. 4. ca. 4.
 Qualiter sūt informē et formate. i. ca. 14.
 Virtutes theologice in genere et quo
 modo differunt. li. 4. ca. 18.
 Virtutis gaudiū. li. 4. ca. 9.
 Differentia inter virtutes et dona et frui-
 tus et beatitudines. li. 4. ca. 14.
 Virtuti nutritiō et deservit. i. ca. 32.
 Virtutes inferiores. li. 2. ca. 39.
 Virtus informativa virtutis firmiter in be-
 ata virgine. li. 2. ca. 1.
 Virtus multis rebus copat. li. 4. ca. 4.
 Virtutis cōdicioēs bonē. Ibidem.
 Virtutes quā crescunt. li. 4. ca. 6.
 Virtutū magnitudo debet cōrespō-
 de magnitudinē sciē. li. 4. ca. 6.
 Virtutū vires. et. li. 4. ca. 1.
 Virtutis cōmendatio. i. ca. 8.
 Virtus opat iura. li. 4. ca. 9.
 Virtutis actus quod ē. li. 4. ca. 9.
 Virtus multa. li. 3. ca. 1.
 Virtus nra quibus copat. li. 2. ca. 9.
 Virtus etiam qualiter uiuēt. li. 4. ca. 12.
 Virtus aīe et cōtemplatiōe tā dona. li. 4. ca. 31.
 Virtutis dicitur a iustificatiōe. li. 1. ca. 30.
 Voluntas diuidit in duas ptes et tri-
 pliciter dicitur et quare voluntas nō cogit
 bono sicut intellectus cogit vob. li. 2. ca. 99.
 Voluntas ē causa pāi. li. 3. ca. 4.
 Voluntatis dei et nostre cōformi-
 tas. li. 1. ca. 32.
 Voluntas in xpo. li. 2. ca. 16.
 Voluntas dei. Ibidem.

Voluptuosi colit delicias. li. 4. c. 19.
 Vno nate diuine et humane. li. 2. c. 1.
 Vitas essence est in trinitate p
 sonari. li. 1. ca. 10.
 Vni pater cum filio debet dici. li. 1. c. 23.
 Aliquid non esse vni tripliciter
 dicitur. li. 1. ca. 2.
 Vitas multiplex. li. 4. ca. 30.
 Vniuersaliu cognicio. li. 2. ca. 24.
 Vicio extrema. li. 6. ca. 33.
 Viciois materialis signatio. li. 1. ca. 9.
 Vxor viro reconciliat multipliciter. li. 6. c. 31.
 Vxor viro potest quis accete quat
 tuor ex causis. Ibidem.

Recedim vtrāq; natu
 ra de lux. li. 2. ca. 19.
 Christus fuit mediator. ibi. ca. 19.
 Christus qui ascendit et descendit. li. 2. ca. 23.
 Quare eleuatis manibus ascendit et descendit. Ibidem.
 Quare non statim post resurrecti
 onem ascendit. li. 2. ca. 23.
 Christus de qua quid signat. li. 2. ca. 29.
 Christus diuisa nomina. li. 2. ca. 8.
 Christus propter sapientiam quod exponit. li. 2. c. 19.
 Christus unitas. li. 2. ca. 11.
 Christus defectus nostros assumpsit.
 li. 2. ca. 11. et ca. 19.
 Christus de omni natura assumpsit ad. li. 2. ca. 1.
 Christus in animam naturam assumpsit quoniam
 in modis. li. 2. ca. 6.
 Christus sapientia. li. 2. ca. 19.
 Christus qualiter fuit in mundo. li. 1. ca. 19.
 Christus angelica habuit custodiam. li. 2. c. 18.

Christi ascensio. li. 2. ca. 29.
 Christi aduentus in mundum quare n
 pus nec postius venit. li. 2. ca. 9.
 Christi meritum. li. 2. ca. 14.
 Christus caput ecclesie de tripliciter. li. 2. ca. 13.
 Christus non habuit fidem nisi spem. li. 2. ca. 19.
 Christi gratia. li. 2. ca. 13.
 Christi descensus ad inferum. et quod duo
 nobis meruit. li. 2. ca. 21.
 Christi anima ubi fuit in tempore. Ibidem.
 Christi voluntas duplex. li. 2. ca. 16.
 Christus in qua forma iudicabit. li. 1. ca. 18.

Expliat tabula.

Iste liber pertinet ad mo
Joanm Dunnington
de medio temple gentis
~~scribitur in libro de~~
~~scribitur in libro de~~
~~scribitur in libro de~~

scribitur in libro de

scribitur in libro de

14th CENTURY ENGLISH MANUSCRIPT ON VELLUM
THE "COMPENDIUM" OF ALBERTUS MAGNUS

194. MANUSCRIPT ON VELLUM. Albertus Magnus, Compendium Theologicarum Veritatis. Written on 144 leaves of fine vellum, double-column, in a liturgical Gothic script by an English scribe; 33 lines to the page. Folio (11 x 7½ inches), later vellum.

SEVERELY WRITTEN MANUSCRIPT ON VELLUM. The first page of the text proper has a large illuminated initial in blue, on a background of leaf gold with colored foliage and flowers and a wide marginal border, or distinctively English design. All the initials are in blue, on red ground, with pendant marginal scrollwork in red; sentence divisions in blue and red.

OF GREAT IMPORTANCE, as this renowned treatise on natural philosophy exerted the very greatest influence on English thought, and on the writings of early English philosophers.

ONLY ONE SIMILAR MANUSCRIPT OF ENGLISH ORIGIN IS RECORDED IN DE RICCIIS CRIBUS; it was in the library of Wilbertforce Paines. The provenance of this volume can be traced back to a 16th century owner, John Winnington of the Middle Temple, whose signature and inscription of ownership is on verso of the last leaf.

Author Albertus, Saint
Compendium
theologicarum veritatis
Call no. 21400
Manuscript
30
Vault

